శ్రీరస్తు.

దశకుమారచరితమ్

ఆచార్య మహాకవి దండివిరచితమ్.

చెన్నపురి:
వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్ వారిచే
ప్రకటితము.
1951

[Re. 1—8—0

సంస్కృతగ్రంథములు

		ప్రతి 1-కి రూ.	అ.
ఋతుసంహారము, ఆంధ్రతాత్పర్యసహితము	...	1	0
కాదంబరి	...	4	0
కుమారసంభవము, సవ్యాఖ్యానము	...	1	12
డిటో సంస్కృతాంధ్రటీకాతాత్పర్యసహితము	...	3	0
కవిరాక్షసీయము, ద్వ్యర్థికావ్యము, సంస్కృతాంధ్ర టీకాతాత్పర్యసహితము.		1	0
గీతగోవిందము, (అష్టపది), ఆంధ్రటీకాతాత్పర్యవివరణసహితము		2	8
దశకుమారచరిత్రము	...	1	12
పుష్పబాణవిలాసము, సంస్కృతాంధ్రవ్యాఖ్యానసహితము		0	8
బిల్హణచరిత్ర, సటీక, చక్కనికూర్పు	...	0	12
భర్తృహరిసుభాషితము, సవ్యాఖ్యానాంధ్రటీకాతాత్పర్యసహితము, ఏనుగు లక్ష్మణకవి, ఎలకూచి బాలసరస్వతి, పుష్పగిరితిమ్మన-ఈముగ్గురి ఆంధ్ర పద్యములుకూడ యిందు చేర్పఁబడినవి	...	5	0
భోజచరిత్ర, ఆంధ్రటీకాతాత్పర్యసహితము	...	2	8
మాఘము, సవ్యాఖ్యానము, 6 సర్గలు, చక్కనికూర్పు	...	1	4
మేఘసందేశము, సవ్యాఖ్యానము	...	0	12
డిటో సంస్కృతాంధ్రవ్యాఖ్యానసహితము, చిన్నసైజు		1	12
రఘువంశము, 10 సర్గలు	...	2	0
సంస్కృతఆంధ్రనిఘంటువు	...	3	8
త్రికాండశేషము, సటీక	...	1	12
విశ్వకోశము, (విశ్వనిఘంటువు) సటీక	...	2	8
మేదినీకోశము ,,	...	4	0
హారావళి, ఏకాక్షరీకోశము ,,	...	0	12
అమరము 3 కాండలు, మూలము	...	1	0
అమరము, సటీక, మేలుకాగితములు	...	5	0
ధనంజయనిఘంటువు	...	1	4
నానార్థరత్నమాల	...	2	8

శ్రీః

దశకుమారచరితమ్

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులుఅండ్‌సన్స్
ఇత్యేతైః
వావిళ్లముద్రణాలయే
ముద్రితం, ప్రకటితంచ.
చెన్నపురీ :
1950

Printed By
V. VENKATESWARA SASTRULU
of V. RAMASWAMY SASTRULU & SONS,
AT THE VAVILLA PRESS,
Tondiarpet. MADRAS—1950

శ్రీ ర స్తు.

దశకుమారచరితమ్

పూర్వపీఠికా.

కుమారోత్పత్తి ర్నామ ప్రథమోచ్ఛ్వాసః.

బ్రహ్మాణ్డచ్ఛత్త్రదణ్డః శతధృతిభవనామ్భోరుహో నాలదణ్డః
క్షోణీనౌకూపదణ్డః క్షరదమరసరిత్పట్టికాకేతుదణ్డః,
జ్యోతిశ్చక్రాక్షదణ్డస్త్రిభువనవిజయస్తమ్భదణ్డోఽఙ్ఘ్రిదణ్డః
శ్రేయస్త్రైవిక్రమస్తే వితరతు విబుధద్వేషిణాం కాలదణ్డః.

అస్తి సమస్తనగరీనికషాయమాణా, శశ్వదగణ్యపణ్యవిస్తారితమణిగణాదివస్తుజాతవ్యాఖ్యాతరత్నాకరమాహాత్మ్యా, మగధదేశశేఖరీభూతా, పుష్పపురీనామ నగరీ. తత్ర వీరభటపటలసలిలోత్తుఙ్గతురఙ్గతరఙ్గకుఞ్జరమకర భీషణ సకలరిపుగణకటకజలనిధి మథన మన్దరాయమానసముద్దణ్డభుజదణ్డః, పురన్దరపురాఙ్గణవన విహరణ పరాయణ తరుణగణికాజన గీయమానయా ఽతిమానయా శరదిన్దుకున్ద ఘనసారనీహారహారమృణాళ మరాళ సురగజ నీర క్షీర గిరిశాట్టహాస కైలాస కాశ నీకాశమూర్త్యా రచితదిగన్తరాలపూర్త్యా ఽభిత స్సురభితః, స్వర్లోకశిఖరోరు రుచిరరత్న రత్నాకర వేలామేఖలా వలయిత ధరణీరమణీసౌభాగ్యభోగభాగ్యవాన్, అనవరత యాగ

దక్షిణా రక్షిత శిష్ట విశిష్టవిద్యాసంభార భాసుర భూసుర నికరః, విరచితారాతిసంతాపేన ప్రతాపేన సతత తులిత వియన్మధ్యహంసః, రాజహంసో నామ, ఘనదర్పకన్దర్ప సౌన్దర్య సోదర్య హృద్య నిరవద్య రూపో భూపో బభూవ.

తస్య వసుమతీనామ సుమతి ర్లీలావతీకులశేఖరమణీ రమణీ బభూవ. రోషరూక్షేణ నిటలాక్షేణ భస్మీకృతచేతనే మకరకేతనే తదా భయే నానవద్యా వనితేతి మత్వా తస్య రోలమ్బావళీ కేశజాలం, ప్రేమాకరో రజనీకరో విజితారవిన్దం వదనం, జయధ్వజాయమానో మీనో జాయాయుతో ఽక్షియుగళం, సకలసైనికాగ్రవీరో మలయసమీరో నిశ్వాసః, పథికహృద్దలనః కరవాలః ప్రవాలశ్చాధరబిమ్బం, విజయశఙ్ఖో లావణ్యధురాబన్ధురా కన్ధరా, పూర్ణకుమ్భౌ చక్రవాకానుకారౌ పయోధరౌ, జ్యాయమానే మార్దవాసమానే బిసలతే బాహూ, ఈషదుత్ఫుల్ల లీలావతంస కల్హారకోరకో గఙ్గావర్త సనాభి ర్నాభిః, దూరీకృతయోగిమనోరథ జైత్రరథో ఽతిఘనం జఘనం, జయస్తమ్భభూతే సౌన్దర్యభూతే విఘ్నితయతిజనారమ్భే రమ్భే చోరుయుగళం, మాతపత్రసహస్రపత్త్రం పాదద్వయం, మస్త్రభూతాని ప్రసూనాని తానీతరా ణ్యఙ్గాని, సమభూవన్నివ. విజితామరపురే పుష్పపురే నివసతా సాఽనన్తభోగలాలితా వసుమతీ వసుమతీవ మగధరాజేన యథాసుఖమన్వభావి.

తస్య రాజ్ఞః పరమవిధేయా ధర్మపాల పద్మోద్భవ సితవర్మ నామధేయా ధీరధిషణావధీరిత విబుధాచార్యకార్యసాహిత్యాః కులామాత్యా స్త్రయోఽభూవన్. తేషాం సిత

వర్మణః సుమతి సత్యవర్మాణౌ ధర్మపాలస్య సుమన్త్ర సుమిత్ర కామపాలాః పద్మోద్భవస్య సుశ్రుత రత్నోద్భవావితి తనయాః సమభూవన్.

తేషు ధర్మశీల స్సత్యవర్మా సంసారాసారతాం బుద్ధ్వా తీర్థయాత్రాభిలాషీ దేశాన్తర మగమత్. విటనటవారనారీ పరాయణో దుర్వినీతః కామపాలో జనకాగ్రజన్మనో శ్శాసన మతిక్రమ్య భువం బభ్రామ. రత్నోద్భవోఽపి వాణిజ్యనిపుణతయా పారావారతరణ మకరోత్. ఇతరే మన్త్రిసూనవః పురన్దరపురాతిథిషు పితృషు యథాపూర్వ మన్వతిష్ఠన్.

తతః కదాచిన్నానావిధ మహాయుధనైపుణ్యరచితాగణ్యజన్యరాజన్యమౌలిపాలినిహితనిశితసాయకో మగధనాయకః మాలవేశ్వరం ప్రత్యగ్రసంగ్రామఘస్మరం సముత్కటమానసారం మానసారం ప్రతిసహేలం న్యక్కృతజలధిఘోషాహంకారేణ భేరీఝాంకారేణ హఠికాకర్ణనాక్రాన్త భయచణ్డిమానం దిగ్దన్తావలవలయం విఘూర్ణయన్ నిజభరనమన్మేదినీభరణాయస్త భుజగరాజమస్తకబలేన చతురఙ్గబలేన సంయుతః సంగ్రామాభిలాషేణ రోషేణ మహతావిష్టో నిర్యయౌ. మాలవనాథోఽప్యనేకానేకపయూథసనాథో విగ్రహః సవిగ్రహ ఇవ సాగ్రహోఽభిముఖీభూయ భూయో నిర్జగామ. తయో రథరథతురగఖురక్షుణ్ణక్షోణీసముద్భూతే కరిఘటాకటస్రవన్మదధారాధౌతమూలే నవవల్లభవరణాగతదివ్యకన్యాజన జవనికాపటమణ్డల ఇవ వియత్తలవ్యాకులే ధూలీపటలే దివిషదధ్వని ధిక్కృతాన్యధ్వనిపటహధ్వానబధిరితాశేషదిగన్తరాలం శస్త్రాశస్త్రి హస్తాహస్తి పరస్పరాభిహతసైన్యం జన్యమజని. మగధరాజః

ప్రక్షీణసకలసైన్యమణ్డలం మాలవరాజం జీవగ్రాహమభిగృహ్య
దయాళుతయా పునరపి స్వరాజ్యే ప్రతిష్ఠాపయామాస. తతః
స రత్నాకరమేఖలా మనన్యశాసనాం శాస న్ననపత్యతయా
నారాయణం సకలలోకకారణం నిర న్తర మర్చయామాస.

అథ కదాచి త్తదగ్రమహిషీ దేవీ దేవేన కల్పవల్లీఫల
మాధేహీతి ప్రభాతసమయే సుస్వప్న మబలాఽఽలోకిత
వతీ. సా తతో దయితమనోరథపుష్పభూతగర్భమధత్త. రాజా
సంపత్తిరస్కృతాఖణ్డలః సుహృన్నృపమణ్డలం సమాహూయ
నిజసంపన్మనోరథానురూపం దేవ్యాః సీమన్తోత్సవం వ్యధత్త.

ఏకదా హితై స్సుహృన్మన్త్రిపురోహితైః సభాయాం
సింహాసనాసీనో గుణై రహీనో లలాటన్యస్తాఞ్జలినా ద్వార
పాలేన వ్యజ్ఞాపి: 'దేవ! దేవసందర్శనలాలసమానసః, కోఽపి
దేవేన విశేషార్చనార్హో యతి ర్ద్వారదేశ మధ్యాస్తే' ఇతి.
తదనుజ్ఞాతేన తేన స సంయమీ నృపసమీపమనాయి భూపతి
రాయా న్తం తం విలోక్య సమ్యగ్జ్ఞాతతదీయగూఢచార
భావో నిఖిల మనుచరనికరం విసృజ్య మన్త్రిజన సమేతః ప్రణ
తమేనం సమన్దహాస మభాషత. 'నను తాపస! దేశం దేశం
భ్రమన్ భవాం స్తత్రతత్ర భవదభిజ్ఞాతం కథయ' త్వితి.
తేనాభాషి భూభ్రమణబలినా ప్రాఞ్జలినా. "దేవ! శిరసి దేవ
స్యాజ్ఞా మాదా యైనం నిర్దోషం వేషం స్వీకృత్య మాలవేన్ద్ర
నగరం ప్రవిశ్య తత్ర గూఢతరం వ ర్తమాన స్తస్య రాజ్ఞః సమస్త
ముదన్తజాతం విదిత్వా ప్రత్యాగమమ్. మానీ మానసారః స్వసై
నికాయుష్మత్త్వా న్తరాయే సంపరాయే భవతః పరాభవ మను
భూయ వైలక్ష్యలక్ష్యహృదయో వీతదయో మహాకాలనివా

సినం కాలీవిలాసిన మనశ్వరం మహేశ్వరం సమారాధ్యతపః ప్రభావసంతుష్టా దస్మా దేకవీరారాతిఘ్నీం భయదాం గదాం లబ్ధ్వాఽఽత్మాన మప్రతిభటం మన్యమానోభవ న్తమభియోద్ధు ముద్యుక్తః. తతః పరం దేవః ప్రమాణ''మితి.

త దాలోచ్య నిశ్చితకృత్యై రమాత్యై రాజా విజ్ఞాపితోఽభూత్. 'దేవ! నిరుపాయేన దైవసహాయేన యోద్ధు మరాతి రాయాతి. తస్మా దస్మాకం యుద్ధం సాంప్రత మసాంప్రతమ్. సహసా దుర్గసంశ్రయః క్రియతా' మితి తైర్బహుధా విజ్ఞాపితోఽప్యఖర్వేణ గర్వేణ విరాజమానో రాజా తద్వాక్య మకృత్య మి త్యనాదృత్య ప్రతియోద్ధుమనా బభూవ. శితికణ్ఠదత్తశక్తిసారో మానసారో యోద్ధుమనసా మగ్రీభూయ సామగ్రీసమేతోఽక్లేశం మగధదేశం ప్రవివేశ. తదా త దాకర్ణ్య మన్త్రిణో భూమహేన్ద్రం మగధేన్ద్రం కథంచి దనునీయ రిపుభి రసాధ్యే విన్ధ్యాటవీమధ్యేఽవరోధా న్మూలబలరక్షితా న్నివేశయామాసుః.

రాజహంస స్తు ప్రశస్తవీతదైన్యసైన్యసమేత స్తీవ్రగత్యా నిర్గత్యాధికరుషం ద్విషం రురోధ. పరస్పరబద్ధవైరయో రేతయో శ్శూరయో స్తదాలోకన కుతూహలాగత గగనచరాశ్చర్యకారణే రణే వర్ధమానే జయాకాఙ్క్షీ మాలవదేశరక్షీ వివిధాయుధస్థైర్యచర్యాఞ్చిత సమరతులితామరేశ్వరస్య మగధేశ్వరస్య తస్యోపరి త్రిపురారాతిదత్తాం గదాం ప్రాహిణోత్. నిశితశరనికరశకలీకృతాఽపి సా పశుపతిశాసనస్యావన్ధ్యతయా సూతం నిహత్య రథస్థం రాజానం మూర్ఛిత మకార్షీత్. తతోవీతప్రగ్రహా అక్షతవిగ్రహా వాహా

రథ మాదాయ దైవగత్యాఽస్తగపురశరణ్యాం మహారణ్యాం ప్రావిశత్. మాలవనాథో జయలక్ష్మీసనాథో మగధరాజ్యం ప్రాజ్యం సమాక్రమ్య పుష్పపుర మధ్యతిష్ఠత్.

తత్ర హేతితతిహతిశ్రాన్తా అమాత్యా దైవగత్యాఽనుత్క్రాన్తజీవితా నిశాన్తవాతలబ్ధసంజ్ఞాః కథంచి దాశ్వస్య రాజానం సమన్తా దన్విష్యానవలోకితవన్తో దైన్యవన్తో దేవీ మవాపుః. వసుమతీ తు తేభ్యో నిఖిలసైన్యక్షతిం రాజ్ఞోఽదృశ్యత్వం చాకర్ణ్యోద్విగ్నా శోకసాగరమగ్నా రమణానుగమనే మతిం వ్యధత్త: 'కల్యాణి! భూరమణమరణ మనిశ్చితమ్. కించ దైవజ్ఞకథితో మథితోద్ధతారాతి స్సార్వభౌమోఽభిరామో భవితా సుకుమారః కుమార స్త్వదుదరే వసతి. తస్మా దద్య తవ మరణ మనుచిత' మితి భూషితభాషితై రమాత్యపురోహితై రనునీయమానయా తయా క్షణం క్షణహీనయా తూష్ణీ మస్థాయి. అథార్ధరాత్రే నిద్రానిలీననేత్రే పరిజనే విజనే శోకపారావార మపార ముత్తర్తు మశక్నువతీ సేనానివేశదేశం నిశ్శబ్దలేశం శనై రతిక్రమ్య యస్మి న్రథస్య సంసక్తతయా తదానయనపలాయనశ్రాన్తా గన్తు మక్షమాః క్షమాపతిరథ్యాః పథ్యాకులాః పూర్వ మతిష్ఠ న్తస్య నికటవటతరో శ్శాఖాయాం మృతిరేఖాయా మివ క్వచి దుత్తరీయార్ధేన బన్ధనం మృతిసాధనం విరచ్య మర్తుకామా వాఙ్మాధురీవిరసీకృతకలకణ్ఠా సాస్రకణ్ఠా వ్యలపత్ : 'లావణ్యోపమితపుష్పసాయక! భూనాయక! భవా నేవ మమ భావి న్యపి జన్మని వల్లభో భవ త్వి' తి.

త దాకర్ణ్య నీహారకరకిరణనికరసంపర్కలబ్ధావబోధో మాగధోఽగాధరుధిరచిరక్షరణనష్టచేష్టో దేవీవాక్యమివ

నిశ్చిన్వాన స్తన్వానః ప్రియవచనాని శనై స్తా మాహ్వాయత్. సా ససంభ్రమ మాగత్యామన్దహృదయానన్ద సంఫుల్లవదనారవిన్దా త ముపోషితాభ్యామి వానిమిషితాభ్యాం లోచనాభ్యాం సంప్రేక్ష్య వికస్వరేణ స్వరేణ పురోహితామాత్యజన ముచ్చై రాహూయ తేభ్య స్త మదర్శయత్. రాజా నిటలతటచుమ్బిత నిజచరణామ్బుజైః ప్రశంసితదైవమహిమై స్తై రమాత్యై రభాణి: 'దేవ! రథ్యచయ స్సారథ్యపగమే రథం రభసా దరణ్యా మనయ' దితి. 'తత్ర నిహతసైనికగ్రామే సంగ్రామే మాలవపతినాఽఽరాధితపురారాతినా ప్రహితయా గదయా దయాహీనేన తాడితో మూర్ఛా మాగత్యాత్ర నిశాన్తపవనేన బోధితోఽభవ' మితి మహీపతి రకథయత్. తతో విరచితమహేన మన్త్రినివహేన విరచితదైవానుకూల్యేన కాలేనశిబిరమానీయాపనీతాశేషశల్యో వికసితనిజాననారవిన్దో రాజా సహసా విరోపితవ్రణోఽకారి.

విరోధిదైవధిక్కృతపురుషకారో దైన్యవ్యాప్తాకారో మగధాధిపతి రధికాధి రమాత్యసంపత్త్యా మృదుభాషితయా తయా వసుమత్యామత్యా చ కలితయా సమబోధి: "దేవ! సకలస్య భూపాలకులస్య మధ్యే తేజస్వీ వరిష్ఠో గరిష్ఠో భవా నద్య వనమధ్యం నివసతీతి, జలబుద్బుదసమానా విరాజమానా సంపత్ తటిల్లతేవ సహసైవోదయతి నశ్యతి చ. తన్నిఖిలం దైవాయత్తమేవావధార్యం కార్యమ్. కిం చ పురా హరిశ్చన్ద్రరామచన్ద్రముఖ్యా మహీన్ద్రా ఐశ్వర్యోపమితమహేన్ద్రా దైవతన్త్రం దుఃఖయన్త్రం సమ్యగనుభూయ పశ్చాదనేకకాలం నిజరాజ్య

మకుర్వన్, తద్వదేవ భవాన్ భవిష్యతి. కంచన కాలం విర చితదైవ సమాధి ర్గలితాధి స్తిష్ఠతు తావ"దితి.

తతస్సకలసైన్యసమన్వితో రాజహంస స్తపోవిభ్రాజమానం వామదేవనామానం తపోధనం నిజాభిలాషావాప్తిసాధనం జగామ. తం ప్రణమ్య తేన కృతాతిథ్య స్తస్మై కథితకథ్య స్త దాశ్రమే దూరీకృతశ్రమే కంచనకాల ముషిత్వా నిజరాజ్యాభిలాషీ మితభాషీ సోమకులావతంసో రాజహంసో ముని మభాషత: "భగవన్! మానసారః ప్రబలేన దైవబలేన మాం నిర్జిత్య మద్భోజ్యంరాజ్య మనుభవతి. త దహ ముగ్రం తప స్తప్త్వా త మరాతి మున్మూలయిష్యామి లోకశరణ్యేన భవత్కారుణ్యేనేతి నియమవన్తం భవన్తం ప్రాపన్న"మితి. తతస్త్రికాలజ్ఞ స్తపోధనో రాజాన మవోచత్: "సఖే! శరీరకార్శ్యకారిణాతపసాఽలమ్. వసుమతీ గర్భస్థ స్సకలరిపుకులమర్దనో రాజనన్దనో నూనం సంభవిష్యతి. కంచన కాలం తూష్ణీ మా"స్వేతి. గగనచారిణ్యాఽపి వాణ్యా సత్యమేత దితి తద్దైవావోచి. స రాజాఽపి మునివాక్య మఙ్గీకృత్యాతిష్ఠత్.

తత స్సంపూర్ణగర్భదివసా వసుమతీ సుముహూర్తే సకలలక్షణలక్షితం సుత మసూత. బ్రహ్మవర్చసేన తులితవేధసం పురోధసం పురస్కృత్య కృత్యవి న్మహీపతిః కుమారం సుకుమారం జాతసంస్కారేణ బాలాలంకారేణచ విరాజమానం రాజవాహననామానం వ్యధత్త. తస్మిన్నేవ కాలే సుమతి సుమన్త్రి సుమిత్ర సుశ్రుతానాం మన్త్రిణాం ప్రమతి మిత్రగుప్త మన్త్రగుప్త విశ్రుతాఖ్యామహాభిఖ్యా సూనవో నవోద్య

దిన్దురుచయ శ్చిరాయుష స్సమజాయన్త. రాజవాహనో మన్త్రిపుత్రై రాత్మ మిత్రై స్సహ బాలకేళీ రనుభవ న్నవర్ధత.

అథ కదాచి దేకేన తాపసేన రసేన రాజలక్షణవిరాజితం కంచి న్నయనానన్దకరం సుకుమారం కుమారం రాజ్ఞే సమర్ప్యావోచి: “యేవల్లభ! కుశసమిదానయనాయ వనం గతేన మయా కాచిదశరణ్యా వ్యక్తకార్పణ్యాఽశ్రు ముఞ్చన్తీ యువతీ విలోకితా. నిర్జనే వనే కిం నిమిత్తం రుద్యతే త్వయేతి పృష్టా సా కరరుహై రశ్రూణి ప్రమృజ్య సగద్గదం మామవోచత్.—

“మునే! లావణ్యాజితపుష్పసాయకే మిథిలానాయకే కీర్తివ్యాపృతసుధర్మణి నిజసుహృదో మగధరాజస్య సీమన్తినీసీమన్తమహోత్సవాయ పుత్త్రదారసమన్వితే పుష్పపుర ముపేత్య కంచన కాల మధివసతి, సమారాధితగిరీశో మాలవాధీశో మగధరాజం యోద్ధుమభ్యగాత్. తత్ర ప్రఖ్యాతయో రేతయో రసంఖ్యే సంఖ్యే వర్ధమానే సుహృత్సాహాయ్యకం కుర్వాణో నిజబలేసతి విదేహే విదేహేశ్వరో ప్రహారవర్మా జయవతా రిపుణాఽభిగృహ్య కారుణ్యేన పుణ్యేనవిసృష్టో హతావశేషేణ శూన్యేన సైన్యేన సహ స్వపురగమన మకరోత్. తతో వనమార్గేణ దుర్గేణ గచ్ఛన్న ధికబలేన శబరబలేన రభసా దభిహన్యమానో మూలబలాభిరక్షితావరోధః పలాయిష్ట. తదీయార్భకయో ర్యమలయో ర్ధాత్రీభావేన పరికల్పితాఽహం మద్దుహితాఽపి తీవ్రగతిం భూపతి మనుగన్తు మక్షమే అభూవ తత్ర వివృతవదనః కోఽపి రూపీ కోప ఇవ వ్యాఘ్రో మామాఘ్రాతు మాగతవాన్. భీతాఽహ ముదగ్రపాణిః స్ఖలన్తీ పర్యప

తమ్. మదీయపాణిభ్రష్టో బాలకః కస్యచిత్ కపిలాశవస్య క్రోడ మభ్యలీయత. తచ్ఛవాకర్షిణోఽమర్షిణో వ్యాఘ్రస్య ప్రాణాన్ బాణో బాణాసనయన్త్రముక్తోఽపాహరత్. విలోలాలకో బాలకోఽపి శబరై రాదాయ కుత్రచి దపానీయత. కుమార మపర ముద్వహన్తీ మద్దుహితా కుత్ర గతా న జానే. సాహం మోహం గతా కేనాపి దయాళునా గోపాలేన స్వకుటీర మావేశ్య విరోపితవ్రణాఽభవమ్. తత స్స్వస్థీభూయ భూయః క్ష్మాభర్తు రన్తిక ముపతిష్ఠాసుర సహాయతయా దుహితురనభిజ్ఞాతతయా చ వ్యాకులీభవామి"—ఇత్యభిదధానా 'ఏకాకిన్యపి స్వామినం గమిష్యామీ' తి సా తదైవ నిరగాత్.

అహమపి భవన్మిత్రస్య విదేహనాథస్య విపన్నిమిత్తం విషాద మనుభవన్ తదన్వయాఙ్కురం కుమార మన్విష్యం స్తదేకం చణ్డికామన్దిరంసున్దరంప్రాగామ్. తత్ర సంతతమేవంవిధ విజయసిద్ధయే కుమారం దేవతోపహారం కరిష్యన్తః కిరాతాః 'మహీరుహశాఖావలమ్బిత మేన మసిలతయావా, సైకతతలే ఖననిక్షిప్తచరణం లక్షీకృత్య శితశరనికరేణవా, అనేకచరణై: పలాయమానం కుక్కురబాలకై ర్వాదంశయిత్వాహనిష్యామ, ఇతిభాషమాణా మయా సమభ్యభాష్యన్తః 'ననుకిరాతా స్తమోఘోరప్రచారే కాన్తారే స్ఖలితపథః స్థవిర భూసురోఽహం, మమ పుత్త్రకం క్వచి చ్ఛాయాయాం నిక్షిప్య మార్గాన్వేషణాయ కించి దన్తర మగచ్ఛమ్. స కుత్రగతః? కేన వాగృహీతః? పరీక్ష్యాపి న వీక్ష్యతే తన్ముఖావలోకనేన వినాఽనేకాన్యహాన్యతీతాని, కింకరోమి? క్వయామి? భవద్భిర్న కిమదర్శీ'తి. 'ద్విజోత్తమ! కశ్చి దత్ర తిష్ఠతి, కి

మేష తవ నన్దనః సత్య మేవ? తదేనం గృహాణే' త్యుక్త్వా దైవానుకూల్యేన మహ్యాం తం వ్యతరత్, తేభ్యోదత్తాశీ రహం బాలక మఙ్గీకృత్య శిశిరోదకాది నోపచారే ణాశ్వాస్య నిశ్వ జ్యం భవదఙ్క మానీతవానస్మి. ఏన మాయుష్మన్తం పితృ రూపో భవానభిరక్షతా దితి.— రాజా సుహృదాపన్నిమిత్తం శోకం తన్నన్దనవిలోకనసుఖేన కిఞ్చి దధరీకృత్య, త ముపహా రవర్మ నామ్నా ఽహూయ, రాజవాహన మివ పుపోష.

జనపతి రేకస్మిన్ దివసే తీర్థస్నానాయ పక్కణ నికట మార్గేణ గచ్ఛ న్నబలయా కయాచి దుపలాలిత మనుపమశరీ రం కుమారం కంచిదవలోక్యకుతూహలాకులస్తా మపృచ్ఛత్: 'భామిని! రుచిరమూర్తిస్సరాజగుణసంపూర్తి రసౌ వర్భకో భవ దన్వయసంభవో న భవతి, కస్య నయనానన్దో? నిమిత్తేన కే న భవదధీనో జాతః? కథ్యతాం యాథాతథ్యేన త్వ'యేతి. ప్రణతయా శబర్యా సలీల మలాపి: 'రాజ, న్నాత్మ పల్లీసమీపే పదవ్యాం వర్తమానస్య మిథిలేశ్వరస్య సర్వస్వ మపహరతి శబరసైన్యే, మద్దుహితే నాపహృత్య కుమార ఏష మహ్యమ ర్పితో వ్యవర్ధత.' తదవధార్య కార్యజ్ఞో రాజా ముని కథితం తం ద్వితీయరాజకుమార మేవ నిశ్చిత్య, సామదానా భ్యాం తా మనునీయాపహారవర్మే త్యాఖ్యాయ దేవ్యై వర్ధయేతి సమర్పితవాన్.

కదాచి ద్వామదేవశిష్య స్సోమశర్మనామా కంచి దేకం బాలకం రాజ్ఞః పురో నిక్షిప్యాభాషత—"దేవ! రామ తీర్థేస్నాత్వా ప్రత్యాగచ్ఛతా మయా కాననావనౌ వనితయా కయాఽపి ధార్యమాణ మేన ముజ్జ్వలాకారం కుమారం

విలోక్య సాదర మభాణి: 'స్థవిరే, కా త్వ? మేతస్మి న్నటవీమధ్యే బాలక ముద్వహన్తీ కిమర్థ మాయాసేన భ్రమసి?'' ఇతి, వృద్ధయాఽప్యభాషి.—

"మునివర! కాలయవననామ్ని ద్వీపే కాలగుప్తో నామ ధనాఢ్యో వైశ్యవరః కశ్చి దస్తి. తన్నన్దినీం నయనానన్దకారిణీం సువృత్తాం నామైతస్మా దాగతో మగధనాథమన్త్రిసంభవో రత్నోద్భవో నామ రమణీయగుణాలయో భ్రాన్తభూవలయో మనోహారీ వ్యవహార్యుపయమ్య, సువస్తుసంపదా శ్వశురేణ సమ్మానితోఽభూత్. కాలక్రమేణ నతాఙ్గీ గర్భిణీ జాతా. తత స్సోదరవిలోకనకుతూహలేన రత్నోద్భవః కథంచిచ్ఛ్వశుర మనునీయ, చపలలోచనయా సహ ప్రవహణమారుహ్య, పుష్పపుర మభిప్రతస్థే. కల్లోలమాలికాభిహతః పోతః సాముద్రామ్భ స్యమజ్జత్. గర్భభరాలసాం తాం లలనాం ధాత్రీభావేనకల్పితాఽహం కరాభ్యా ముద్వహన్తీ, ఫలక మేక మధిరుహ్య దైవగత్యా తీరభూమి మగమమ్. సుహృజ్జనపరివృతో రత్నోద్భవ స్తత్ర నిమగ్నో వా కేనోపాయేన తీర మగమద్వా న జానామి. క్లేశస్య పరాం కాష్ఠా మధిగతా సువృత్తాఽస్మి న్నటవీమధ్యే సుత మసూత. ప్రసవవేదనయా విచేతనా సా ప్రచ్ఛాయశీతలే తరుతలే నివసతి. విజనే వనేఽస్థాతు మశక్యతయా జనపదగామినం మార్గ మన్వేష్టు ముద్యుక్తయా మయా వివశాయా స్తస్యా స్సమీపే బాలకం నిక్షిప్య గన్తు మనుచిత మితి కుమారోఽప్యానాయీతి

ఏతస్మిన్నేవ క్షణే వన్యో వారణః కశ్చిదదృశ్యత. తం విలోక్య భీతా సా బాలకం నిపాత్య ప్రాద్రవత్. అహం

సమీపలతాగుల్మే ప్రవిశ్య పరీక్షమాణోఽతిష్ఠమ్. నిపతితం బాలకం పల్లవకబళ మివాదదతి గజపతౌ కణ్ఠీరవో మహాగ్రహేణ న్యపతత్. భయాకులేన దన్తావళేన ఝటితి వియతి పాత్యమానో బాలకో నిపతన్, చిరాయుష్మత్తయాఽఽసన్నోన్నతతరుశాఖాసమాసీనేన వానరేణ కేనచి త్పక్వఫలమనీష యా పరిగృహ్య ఫలేతరతయా వితతస్కన్ధమూలే నిక్షిప్తోఽభూత్. సోఽపి మర్కటః క్వాచి దగాత్. బాలకేన సత్త్వసంపన్నతయా సకలక్లేశసహేనాఽభావి. కేసరిణా కరిణం నిహత్య కుత్రచి దగామి. లతాగృహా న్నిర్గతోఽహ మపి తేజఃపుఞ్జం బాలకం శనై రవనిరుహా దవతార్య, వనాన్తరే వనితామన్విష్యావిలోక్యైనమానీయ గురవే నివేద్య తన్నిదేశేనభవన్నికట మానీతవా నస్మీతి.— సర్వేషాం సుహృదామేక దైవానుకూలద్దైవాభావేన మహ దాశ్చర్యం బిభ్రాణో రాజా 'రత్నోద్భవః కథ మభవ' దితి చిన్తయన్, పుష్పోద్భవ నామధేయం విధాయ, తదుదన్తం వ్యాఖ్యాయ సుశ్రుతాయ విషాదసంతోషావనుభవన్ తదనుజతనయం సమర్పితవాన్.

అన్యేద్యుః కంచన బాలక మురసి దధతీ వసుమతీ వల్లభ మభిగతా తేన కుత్రత్యోఽసావితి పృష్టా సమభాషత. "రాజ, న్నతీతాయాం రాత్రౌ కాచన దివ్యవనితా మత్పురతః కుమారక మేనం సంస్థాప్య నిద్రాముద్రితాం మాం విబోధ్య వినీతాఽబ్రవీత్. 'దేవి! త్వన్మన్త్రిణో ధర్మపాలనన్దనస్య కామపాలస్య వల్లభా యక్షకాన్తాఽహం తారావలీ నామ నన్దినీ మణిభద్రస్య. యక్షేశ్వరానుమత్యా మదాత్మజ మేనం భవత్తనుజ స్యామ్భోనిధివలయవేష్టితక్షోణీమణ్డలేశ్వరస్య

భావినో విశుద్ధయశోనిధేః రాజవాహనస్య పరిచర్యాకరణా యాఽనీతవత్యస్మి. త్వ మేనం మనోజసన్నిభ మభివర్ధ యేతి. విస్మయవికసితనయనయా మయా సవినయం సత్కృతా స్వస్తి యక్షీ సాఽథాదృశ్యతా మయాసీ” దితి.—కామపాలస్య యక్షకన్యాసఙ్గమే విస్మయమానమానసో రాజహంసో రఞ్జితమిత్రం సుమిత్ర మాహూయ, తదీయభ్రాతృపుత్ర మర్థపాలం విధాయ,తస్మై సర్వం వార్తాదికం వ్యాఖ్యా యాఽదాత్.

తతః పరస్మిన్ దివసే వామదేవాన్తేవాసీ తదాశ్రమవాసీ సమాసాదితదేవకీర్తిం నిర్భర్త్సితమారమూర్తిం కుసుమసుకుమారం కుమారమేకమవగమయ్య నరపతి మవాదీత్: “దేవ తీర్థయాత్రాప్రసఙ్గేన కావేరీతీరమాగతోఽహం విలోలాలకం బాలకం నిజోత్సఙ్గతలే నిధాయ రుదతీం స్థవిరా మేకాం విలోక్యాఽవోచమ్.—‘స్థవిరే! కా త్వ? మయమర్భకః కస్య నయనానన్దకరః? కాన్తారం కిమర్థ మాగతా? శోకకారణం కి’ మితి. సా కరయుగేన బాష్పజల మున్మృజ్య నిజశోకశఙ్కూత్పాటనక్షమ మివ మా మవలోక్య శోకహేతు మవోచత్.

“ద్విజాత్మజ! రాజహంసమన్త్రిణః సితవర్మణః కనీయా నాత్మజ స్సత్యవర్మా తీర్థయాత్రభిలాషేణ దేశ మేన మగచ్ఛత్. స కస్మింశ్చి దగ్రహారే కాళీం నామైకస్య భూసురస్య నన్దినీం వివాహ్య, తస్యా అనపత్యతయా గౌరీం నామ తద్భగినీం కాఞ్చనకాన్తాం పరిణీయ, తస్యా మేనం తనయ మలభత. కాళీ సాసూయ మేకదా ధాత్ర్యా మయా సహ బాల మేన మేకేన మిషేణానీయ తటిన్యా మేతస్యా మక్షిపత్.

కరే నైకేన బాలక ముద్ధృత్యాఽపరేణ ప్లవమానా నదీవేగాగతస్య కస్యచి త్తరో శ్శాఖా మవలమ్బ్య తత్ర శిశుం నిధాయ నదీవేగే నోహ్యమానా కేనచి త్తరులగ్నేన కాలభోగినాఽహ మదంశి. మదవలమ్బీభూతో భూరుహోఽయ మస్మిన్ దేశే తీరమగమత్. గరళ స్యోద్దీపనతయా మయి మృతాయా మరణ్యే కశ్చన శరణ్యో నాస్తీతి మయా శోచ్యత" ఇతి.

తతో విషమవిష జ్వాలావలీఢావయవా సా ధరణీతలే న్యపతత్. దయావిష్టోఽహం మన్త్రబలేన విషవ్యథా మపనేతు ముద్యుక్తః, సమీపకుఞ్జే ష్వోషధివిశేష మన్విష్య ప్రత్యాగతో, వ్యుత్క్రాన్తజీవితాం తా మలోకయమ్. తదను తస్యాః పావకసంస్కారం రచయిత్వా, శోకాకులచేతాః బాల మేన మగతి మాదాయ, సత్యవర్మవృత్తాన్తశ్రవణ వేలాయాం తన్ని వా సాగ్రహారనామధేయ స్యాశ్రుతతయా తదన్వేషణ మశక్య మిత్యాలోచ్య, భవ దమాత్యతనయస్య భవా నేవ రక్షి తేతి భవన్త మేన మనయ మితి.—

తన్నిశమ్య సత్యవర్మస్థితే స్సమ్యగనిశ్చితతయా ఖిన్న మానసో నరపతిః సుమతయే మన్త్రిణే సోమదత్తం నామ తదనుజతనయ మర్పితవాన్. సోఽపి సోదర మాగతమివ మన్యమానో విశేషేణ పుపోష.

ఏవం మిలితేన కుమారమణ్డలేన బాల కేళీ రనుభవన్నధిరూఢానేకవాహనో రాజవాహనోఽనుక్రమేణ చౌలోపనయనాదిసంస్కారజాత మలభత. తత స్సకలలిపిజ్ఞానం, నిఖిలదేశభాషాపాణ్డిత్యం, షడఙ్గసహిత వేదసముదాయ కోవిదత్వం, కావ్య నాటకాఖ్యాన కాఖ్యాయి కేతిహాస చిత్రకథా సహిత

పురాణగణ నైపుణ్యం, ధర్మ శబ్ద జ్యోతి స్తర్క మీమాంసాది సమస్తశాస్త్రచాతుర్యం, కామన్దకీయాది నీతిపటల కౌశలం, వీణాద్యశేష వాద్యదాక్ష్యం, సంగీతసాహిత్యహారిత్వం, మణి మన్త్రౌషధాదిమాయా ప్రపఞ్చచాటవం,మాతఙ్గతురఙ్గాది వాహనారోహణపాటవం, వివిధాయుధప్రయోగచణత్వం; చౌర్య దురోదరాది కపటకలా ప్రౌఢత్వం, చ తత్తదాచార్యేభ్యస్సమ్యగ్లబ్ధ్వా యౌవనేన విలసన్తం కృత్స్న వ్యసనం తం కుమారనికరం నిరీక్ష్య మహీవల్లభ 'స్సాహం శత్రుజనదుర్జయ' ఇతి పరమానన్ద మవిన్దత.

ఇతి శ్రీమదాచార్యమహాకవిదణ్డినా విరచితే దశకుమారచరితే పూర్వపీఠికాయాం కుమారోత్పత్తి ర్నామ ప్రథమోచ్ఛ్వాసః.

ద్విజోపకృతిర్నామ

ద్వితీయోచ్ఛ్వాసః.

అథైకదా వామదేవస్సకలకలాకుశలేన కుసుమసాయక సమ్మితసౌన్దర్యేణ కల్పితసోదర్యేణ సాహసోపహసితకుమారేణ సుకుమారేణ జయధ్వజాతపవారణ కలశాఙ్కితకరేణ కుమారనికరేణ పరివేష్టితం రాజాన మానతశిరసం సమభిగమ్య తేన కృతాం పరిచర్యామఙ్గీకృత్య నిజచరణ కమలయుగలమిలన్మధుకరాయమాన కాకపక్షం విదలిత మానవిపక్షం కుమారచయం గాఢ మాలిఙ్గ్య మిత సత్యవాక్యేన విహితాశీరభ్యభాషత. 'భూవల్లభ, భవదీయం మనోరథఫల మివ సమృద్ధలావణ్యం తారుణ్యం నుతమిత్రో భవత్పుత్రోఽనుభవతి. సహచరసమేతస్య నూనమేతస్య దిగ్విజయారమ్భసమయ ఏషః. తదస్యసకలక్లేశసహస్య రాజవాహనస్య దిగ్విజయప్రయాణం క్రియతామి'తి. కుమారా మారాభిరామా రామాద్యపౌరుషా రుషా భస్మీకృతారయో రయోపహసితసమీరణా రణాభియానేనయానేన తేనాభ్యుదయాశంసం రాజాన మకార్షుః. తత్సాచివ్య మితరేషాం విధాయ సముచితాం బుద్ధి ముపదిశ్య శుభే ముహూర్తే సపరివారం కుమారం విజయాయ విససర్జ మహీపతిః.

రాజవాహనో మఙ్గళసూచకం శుభశకునం విలోకయన్ దేశం కంచి దతిక్రమ్య విన్ధ్యాటవీమధ్య మవిశత్. తత్ర హేతి

హేతిహతికిణాఙ్కకాలాయసకర్కశకాయం యజ్ఞోపవీతేనానుమే
యవిప్రభావం వ్యక్తకిరాతప్రభావం లోచనపరుషం క మపి
పురుషం దదర్శ. తేన విహితపూజనో రాజవాహనోఽభ్యభా
షత 'నను మానవజనసఙ్గరహితే మృగహితే ఘోరప్ర
చారే కాన్తారే విన్ధ్యాటవీమధ్యే భవానేకాకీ కిమితి నివసతి?
భవదంసోపనీతం యజ్ఞోపవీతం భూసురభావం ద్యోతయతి;
హేతిహతిభిః కిరాతరీతి రనుమీయతే; కథయ కి మేత దితి.
తేజోమయోఽయం నమానుషమాత్రపౌరుషో నూనం భవ
తీతి మత్వా స పురుష స్తద్వయస్యముఖా న్నామజననే విజ్ఞా
య తస్మై నిజవృత్తాన్త మకథయత్.—

రాజనన్దన, కేచి దస్యా మటవ్యాం వేదాదివిద్యాభ్యాస
మపహాయ నిజకులాచారం దూరీకృత్య సత్యశౌచాదిధర్మ
వ్రతం పరిత్యజ్య కిల్బిష మన్విష్యన్తః పులిన్దపురోగమా స్తదన్న
ముపభుఞ్జానా బహవో బ్రాహ్మణబ్రువా నివస న్తి. తేషు కస్యచి
త్పుత్రో నిన్దాపాత్రచారిత్రో మాతఙ్గనామాఽహమ్. స చ
కిరాతజాలేన జనపదం ప్రవిశ్య గ్రామేషు ధనినః స్త్రీబాలస
హితా నానీయ బన్ధనే నిధాయ తేషాం సకలధన ముపహర
న్నుద్ధృత్య వీతదయో వ్యచరమ్. కదాచి దేకస్మి న్కాన్తారే
మదీయసహచరగణేన జిఘాంస్యమానం భూసుర మేక మవ
లోక్య దయాయత్తచిత్తోఽవోచమ్. 'నను పాపాః, నహన్త
వ్యో బ్రాహ్మణ' ఇతి. తే రోషారుణనయనా మాం బహుధా
నిరభర్త్సయన్. తేషాం భాషణపారుష్య మసహిష్ణు రవనీ
సురరక్షణాయ చిరం ప్రయుధ్య తై రభిహతో గతజీవితోఽ
భవమ్.

తతః ప్రేతపురీ ముపేత్య తత్ర దేహధారిభిః పురుషైః పరివేష్టితం సభామధ్యే రత్నఖచితసింహాసనాసీనం శమనం విలోక్య తస్మై దణ్డప్రణామ మకరవమ్, సోఽపి మా మవేక్ష్య చిత్రగుప్తం నామ నిజామాత్యమాహూయ త మవోచత్. "సచివ, నైషోఽముష్య మృత్యుసమయో, నిన్దితచరితోఽప్యయం మహీసురనిమిత్తం గతజీవితోఽభూత్. ఇతః ప్రభృతి విగళితకల్మషస్యాఽస్య పుణ్యకర్మకరణే రుచి రుదేష్యతి. పాపిష్ఠై రనుభూయమాన మత్ర యాతనావిశేషం విలోక్య పునరపి పూర్వశరీర మనేన గమ్యతా" మితి. చిత్రగుప్తోఽపి తత్ర తత్ర సంతప్తేష్వయస్తమ్భేషు బధ్యమానానత్యుష్ణీకృతే వితతశరావతైలే క్షిప్యమాణాన్ లగుడై ర్జర్జరీకృతావయవాన్ నిశితటఙ్కైః పరితక్ష్యమాణానపి దర్శయిత్వా పుణ్యబుద్ధి ముపదిశ్య మా మముఞ్చత్.

త దేవ పూర్వశరీర మహం ప్రాప్తో మహాటవీమధ్యే శీతలోపచారం రచయిత్వా మహీసురేణ పరీక్ష్యమాణ శ్శిలాయాం శయితః క్షణ మతిష్ఠమ్. తదను విదితోదన్తో మదీయబన్ధుగణ స్సహసా సమాగత్య మన్దిరమానీయ మా మపక్రాన్తవ్రణ మకరోత్. ద్విజన్మా కృతజ్ఞో మహ్యం మక్షరశిక్షాం విధాయ, వివిధాగమతన్త్రి మాఖ్యాయ, కల్మషక్షయకారణం సదాచార ముపదిశ్య, జ్ఞానేక్షణగమ్యమానస్య శశిఖణ్డశేఖరస్య పూజావిధాన మభిధాయ, పూజాం మత్కృతా మఙ్గీకృత్య, నిరగాత్. తదారభ్యాహం కిరాతకృతసంసర్గం బన్ధుకుల ముత్సృజ్య, సకలలోకైకగురు మిన్దుకులావతంసం చేతసి

స్మర, న్నస్మిన్కానసే దూరీకృతకలజ్కో వసామి. దేవ, భవతే విజ్ఞాపనీయం రహస్యం కించి ద స్త్యాగమ్యతామ్.—

ఇతి స చ వయస్యగణా దపనీయ రహసి పున రేన మ భాషత: "రాజ, న్నతీతే నిశా న్తే గౌరీపతి స్స్వప్నసన్నిహి తో నిద్రాముద్రితలోచనం విబోధ్య ప్రసన్నవదనకా న్తిః ప్రశ్ర యానతం మామవోచత్, 'మాతజ్గ, దణ్డకారణ్యా న్తరాలగా మిన్యా స్తటిన్యా స్తీరభూమౌ సిద్ధసాధ్యారాధ్యమానస్య స్ఫ టికలిజ్గస్య పశ్చా దద్రిపతికన్యాపదప జ్క్తిచిహ్ని త స్యాశ్మన స్సన్నిధౌ విధే రానన మివ బిలం విద్యతే. తత్ర నిక్షి ప్తం తామ్రశాసనం విధాతు రివ శాసనం సమాదాయ విధిం తదు పదిష్టం దిష్టవిజయ మివ విధాయ పాతాళలోకాధీశ్వరేణ భ వతా భవితవ్యమ్. భవత్సాహాయ్యకరో రాజకుమారోఽద్య శ్వోవా సమాగమిష్యతీ తి. తదాదేశానుగుణ మేవ భవదాగ మన మభూత్. సాధనాభిలాషిణో మమ సహకారిణో రచయ సాహాయ్య" మితి.—త థే త్యుక్త్వా రాజవాహనో సాకం మాతజ్గేన నమిలో త్తమాజ్గేన విహా యార్ధరాత్రే నిద్రాపరత న్త్రం మిత్త్రగణం వనా న్తర మవాప.

తదను తదనుచరా స్సకల్యేన రాజకుమార మనవలో కయన్తో విషణ్ణహృదయా స్తేషు వనేషు సమ్యగన్విష్యాన వేక్షమాణా ఏతదన్వేషణమనీషయా దేశా న్తరం చరిష్ణవో నిశ్చితపునస్సజ్గమసం కేతస్థానాః పరస్పరం వియుజ్య యయుః.

లోకైకవీరేణ రక్ష్యమాణస్సంతుష్టా న్తరజ్గో మాతజ్గోఽ పి బిలం శశిశేఖరకథితాభిజ్ఞాపరిజ్ఞాతం నిశ్శజ్కం ప్రవిశ్య, గృహీత తామ్రశాసనో, రసాతలం పథా తేనైవోపేత్య,

తత్ర కస్యచి త్పట్టణస్య నికటే కేలీకాననకాసారస్య వితతసార సస్యసమీపే నానావిధేన శాసనవిధానోపపాదితేన హవిషా హోమం విధాయ, ప్రత్యూహపరిహారిణి సవిస్మయం విలోకయతి రాజవాహనే, సమిదాజ్యసముజ్జ్వలితే జ్వలనే పుణ్యగేహం దేహం మన్త్రపూర్వక మాహుతీకృత్య,తడిత్సమాన కాన్తిం దివ్యాం తను మలభత.

తదను మణిమయమణ్డనమణ్డితా సకలలోకలలనాకులలలామభూతా కన్యకా కాచన వినీతానేకసఖీజనానుగమ్యమానా కలహంస గత్యా శనై రాగ త్యావనిసురోత్తమాయ మణి మేక ముజ్జ్వలాకారముపాయనీకృత్య, తేన 'కాత్వ' మితి పృష్టా సోత్కణ్ఠా కలకణ్ఠస్వనేన సానన్దమన్ద ముదఞ్జలి రభాషత. "భూసురోత్తమ, అహ మసురోత్తమనన్దినీ కాళిన్దీనామ; మమ పితాఽస్య లోకస్య శాసితా మహానుభావో నిజపరాక్రమాసహిష్ణునావిష్ణునా దూరీకృతామరే సమరే యమనగరాతిథి రకారి. తద్వియోగశోకసాగరమగ్నాం మా మవేక్ష్యకోఽపి కారుణిక స్సిద్ధతాపసోఽభాషత. 'బాలే, కశ్చి ద్దివ్యదేహధారీ మానవో నవో వల్లభ స్తవ భూత్వా సకలరసాతలం పాలయిష్యతీ'తి. తదాదేశం నిశమ్య ఘనోన్ముఖీ చాతకీవర్షాగమన మివ త్వదాలోకనకాంక్షిణీ చిర మతిష్ఠమ్. మన్మనోరథఫలాయమానం భవదాగమన మవగమ్య, మద్రాజ్యావలమ్బనభూతామాత్యానుమాత్యా మదనకృతసారథ్యేన మనసా భవన్త మాగచ్ఛమ్, లోకస్యాస్య రాజ్యలక్ష్మీ మఙ్గీకృత్య మాం తత్సపత్నీం కరోతు భవా" నితి. మాతఙ్గోఽపి రాజవా

హానానుమత్యా తాం తరుణీం పరిణీయ దివ్యాఙ్గనాలాభేన హృష్టతరో రసాతలరాజ్యమురరీకృత్య పరమానన్ద మాససాద.

వఞ్చయిత్వా వయస్యగణం సమాగతో రాజవాహనః తదవలోకనకౌతూహలేన భువం గమిష్ణుః, కాళిన్దీదత్తం క్షుత్పిపాసాదిక్లేశనాశనం మణిం సాహాయ్యకరణసంతుష్టా న్మాతఙ్గా ల్లబ్ధ్వా, కంచ నాధ్వాన మనువర్తమానం తం విసృజ్య, బిలపథేన నిర్యయౌ. తత్ర మిత్రగణమనవలోక్య భువం బభ్రామ. భ్రమంశ్చ విశాలోపశల్యే కమప్యాక్రీడమాసాద్య విశిశ్రమిషు, రాన్దోళికారూఢం రమణీసహిత మాప్తజన పరివృత ముద్యానే సమాగత మేకం పురుష మపశ్యత్. సోఽపి పరమానన్దేన పల్లవితచేతా వికసితవదనారవిన్దో 'మమ స్వామీ సోమకులావతంసో విశుద్ధయశోనిధీ రాజవాహన ఏష; మహాభాగ్యతయాఽకాణ్డ ఏవాస్య పాదమూలంగతవానస్మి; సంప్రతి మహా న్నయనోత్సవో జాతః. ఇతి ససంభ్రమ మాన్దోళికాయా అవతీర్య, సరభస పదవిన్యాస విలాస హర్షోత్కర్ష భరితః త్రిచతుఃపదా న్యుద్గత్య, తస్య చరణకమల యుగళం గళదుల్లసన్మల్లికావలయేన మౌళినా పస్పర్శ. ప్రమోదాశ్రుపూర్ణో రాజా పులకితాఙ్గం తం గాఢమాలిఙ్గ్య 'అయే! సౌమ్య సోమదత్త!' ఇతి వ్యాజహార.

తతః కస్యాపి పున్నాగభూరుహస్య ప్రచ్ఛాయశీతలే తలే సంవిష్టేన మనుజనాథేన సప్రణయ మభాణి, 'సఖే, కాల మేతావన్తం, దేశే కస్మిన్, ప్రకారేణ కేన, అస్థాయి భవతా సంప్రతి కుత్ర గమ్యతే? తరుణీ కేయమ్? ఏష పరిజన స్సంపా

దితః కథం? కథ యేతి. సోఽపి మిత్రసందర్శనవ్యతికరాపగతచిన్తాజ్వరాతిశయో ముకుళితకరకమల స్సవినయమాత్మీయప్రచార ప్రకార మవోచత్.

ఇతి శ్రీమదాచార్యమహాకవిదణ్డినః కృతౌ దశకుమారచరితే

పూర్వపీఠికాయాం ద్విజోపకృతి ర్నామ

ద్వితీయ ఉచ్ఛ్వాసః.

సోమదత్తచరితం నామ

తృతీయోచ్ఛ్వాసః

దేవ! భవ చ్చరణకమల సేవాభిలాషీ భూతోఽహం భ్రమన్ ఏకస్యాం వనావనౌ పిపాసాకులో లతాపరివృతశీతల నదసలిలం పిబన్, ఉజ్జ్వలాకారం రత్నం తత్రైకమద్రాక్షమ్. తదాదాయ గత్వా చ, కంచ నాధ్వాన మతిక్రమ్య, అమ్బర మణౌ రత్యుష్ణతయా గన్తు మక్షమో, వనేఽస్మిన్నేక మపి దేవాయతనం ప్రవిష్టో, దీనాననం బహుతనయసమేతం స్థవిరం మహీసుర మేక మవలోక్య, కుశల ముదితదయోఽహ మపృచ్ఛమ్. కార్పణ్యవివర్ణవదనో మహాశాపూర్ణమానసో ఽవోచ దగ్రజన్మా. 'మహాభాగ, సుతా నేతా న్మాతృహీనా ననే కై రుపాయైరక్షన్, ఇదానీ మస్మిన్ కుదేశే భైక్షం సంపాద్య దద దేతేభ్యో, వసామి శివాలయేఽస్మి' న్నితి. 'భూదేవ, ఏతత్కటకాధిపతీ రాజా కస్య దేశస్య? కిన్నామధేయః? కి మత్రాగమన కారణ మస్య?' ఇతి పృష్టోఽభాషత మహీసురః.

సౌమ్య, మత్తకాలో నామ లాటేశ్వరో దేశ స్యాస్య పాలయితు ర్వీరకేతో స్తనయాం వామలోచనాం నామ తరుణీరత్న మసమానలావణ్యాం శ్రావంశ్రావ మవధూతదుహితృ ప్రార్థనస్య తస్య పాటలీం నామ్నా నగరీ మరౌత్సీత్. వీరకేతు రపి భీతో మహోపాయన మివ తనయాం మత్తకాలాయా దాత్. తరుణీలాభహృష్టచేతా లాటపతిః 'పరిణేయా నిజపుర

ఏవేతి నిశ్చిత్య, గచ్ఛన్నిజదేశం ప్రతి, మృగయాదరేణాత్ర వనే సైన్యావాస మకారయత్. కన్యాసారణే నియుక్తో మానపాలో నామ వీరకేతుమన్త్రీ మానధన శ్చతురఙ్గబలసమన్వితోఽన్యత్ర రచితశిబిర స్తన్నిజనాథావమానఖిన్నమానసోఽన్తర్బిభేదేతి.

'విప్రోఽసౌ బహుతనయో విద్వాన్నిర్ధనః స్థవిరశ్చ దానయోగ్య' ఇతి తస్మై కరుణాపూర్ణమనాః రత్నమదామ్. పరమాహ్లాదవికసితాననోఽభిహితానేకాశీః కుత్రచిదగ్రజన్మా జగామ అధ్వశ్రమఖిన్నేన మయాత్ర నిరవేశి నిద్రాసుఖమ్. తదను పశ్చాన్నిగళితబాహుయుగళ స్స భూసురః కశాఘాతచిహ్నితగాత్రోఽనేకైర్నైస్త్రింశికై రనుయాతోఽభ్యేత్యమా 'మసౌ దస్యు రి' త్యదర్శయత్. పరిత్యక్తభూసురా రాజభటా రత్నావాప్తిప్రకారం మదుక్త మనాకర్ణ్య, భయరహితంమాం గాఢం నియమ్య రజ్జుభి, రానీయ కారాగార, 'మేతే తవ సఖాయ' ఇతి నిగడితాన్ కాంశ్చి న్నిర్దిష్టవన్తో, మా మపి నిగడితచరణయుగళ మకార్షుః.

కింకర్తవ్యతామూఢేన నిరాశక్లేశానుభావేనావాచి మయా. 'నను పురుషా, వీర్యపరుషా, నిమిత్తేన కేన నిర్విశథ కారావాసదుఃఖం దుస్తరమ్? యూయం వయస్యా ఇతి నిర్దిష్టమేతైః; కిమిదమ్?' ఇతి. తథావిధం మా మవేక్ష్య భూసురాస్త్వయా శ్రుతం లాటపతివృత్తాన్తం వ్యాఖ్యాయ చోరవీరాః పున రవోచన్. 'మహాభాగ, వీరకేతుమన్త్రిణో మానపాలస్య కిఙ్కరా వయం, తదాజ్ఞయా లాటేశ్వరమారణాయ రాత్రౌ సురఙ్గాద్వారేణ తదగారం ప్రవిశ్య, తత్ర రాజాభావేన విష

ణ్ణా, బహుధన మపహృత్య మహాటవీం ప్రావిశామ. అపరేద్యు శ్చాన్వేషిణో రాజానుచరా బహవోఽభ్యేత్య, హృతధనాన్వితా నస్మాన్ పరితః పరివృత్య, దృఢతరం బద్ధ్వా, కటక మానీయ, సమస్తవసుశోధనవేలాయా మేకస్యానర్ఘ్యరత్నస్యాభావే నాస్మద్వధాయ మాణిక్యాదానా యాస్మా న్నిగలాశృఙ్ఖలయన్.' ఇతి. శ్రుత రత్నరత్నాలోకనస్థానోఽహ 'మిదం తద్దేవభూదేవదానం మాణిక్య' మితి నిశ్చిత్య, తాన్ దుఃఖస్థా నాత్మనో జన్మనామధేయం యుష్మదన్వేషణపర్యటనప్రకారం చాభాష్య, సమయోచితై స్సంలాపై ర్మైత్రీ మకార్షమ్. తతోఽర్ధరాత్రే తేషాం మమ చ శృఙ్ఖలాబన్ధనం నిర్భిద్య, తైరనుగమ్యమానో, నిద్రితస్య ద్వారస్థగణస్యాయుధజాల మాదాయ, పురరక్షా న్పురతోఽభిముఖాగతాన్ పటుపరాక్రమలీలయా, ఽభిద్రావ్య, మానపాలశిబిరం ప్రావిశమ్. మానపాలో నిజకిఙ్కరేభ్యో మమ కులాభిమానవృత్తాన్తం తాత్కాలిక విక్రమం చ నిశమ్య మామార్చయత్.

పరేద్యు ర్మత్తకాలేన ప్రేషితాః కేచన పురుషా మానపాల ముపేత్య, 'మన్త్రిన్, మదీయరాజమన్దిరే సురఙ్గయా బహుధన మపహృత్య చోరవీరా భవదీయకటకం ప్రావిశన్. తా నర్పయ; నోచే న్మహానర్థ స్సంభవిష్యతి.' ఇతి క్రూరతరం వాక్య మబ్రువన్. త దాకర్ణ్య రోషారుణితనేత్రో మన్త్రీ లాటపతిః కః? తేన మైత్రీ కా? పున రస్య వరాకస్య సేవయా కిం లభ్యమ్?' ఇతి తా న్నిరభర్త్సయత్. తే చ మానపాలోక్తం విప్రలాపం మత్తకాలాయ తథైవాకథయన్. కుపితోఽపి లాటపతి ర్దోర్వీర్యగర్వేణాల్పసైనికసమేతో యోద్ధుమభ్యగాత్

పూర్వమేవ కృతరణనిశ్చయో మానపాల,స్సన్నద్ధయోధీ యో ద్ధుకామో భూత్వా. నిశ్శఙ్కం నిరగాత్. అహ మపి సబహుమానం మన్త్రిదత్తాని బహుళతురఙ్గయోపేతం చతురసారథిం రథం చ, దృఢతరం కవచం, మదనురూపం చాపం చ, వివిధబాణపూర్ణం తూణీరద్వయం,సముచితా న్యాయుధాని, గృహీత్వా, యుద్ధసన్నద్ధో, మదీయబలవిశ్వాసేన రిపూద్ధరణోద్యుక్తం మన్త్రిణ మన్వగామ్. పరస్పరమత్సరేణ తుములసఙ్గరకర ముభయసైన్యమతిక్రమ్య, సముల్లసద్భుజాటోపేన బాణవర్షం తదఙ్గే విముఞ్చన్, అరాతీ న్ప్రాహరమ్. తతోఽతిరయతురగజ్గమం మద్రథం తన్నికటం నీత్వా శీఘ్రలఙ్ఘనోపేత తదీయరథోఽహ మరాతే శ్శిరఃకర్తన మకార్షమ్.

తస్మిన్నిపతితే, తదవశిష్టసైనికేషు పలాయితేషు, నానావిధం హయగజాద్వివస్తుజాల మాదాయ,పరమానన్దసంభృతో మన్త్రీ మమానేకవిధాం సంభావనా మకార్షీత్. మానపాలప్రేషితా త్తదనుచరా దేనమఖిల ముదన్త మాకర్ణ్య, సంతుష్టమనా రాజాఽభ్యుద్గతో, మదీయపరాక్రమే విస్మయమానః సమహోత్సవ మమాత్యబాన్ధవానుమత్యా శుభదినే నిజతనయాం మహ్య మదాత్. తతో యావరాజ్యాభిషిక్తోఽహమనుదిన మారాధిత మహీపాలచిత్తో వామలోచన యానయా సహ నానావిధసౌఖ్య మనుభవన్, భవద్విరహవేదనాశల్యావైకల్యహృదయ, స్సిద్ధాదేశేన సుహృజ్జనావలోకనఫలం ప్రదేశం మహాకాలనివాసినః పరమేశ్వరస్యారాధనాయాద్య పత్నీసమేత స్సమాగతోఽస్మి భక్తవత్సలస్య గౌరీపతేః కారుణ్యేన భవత్పాదారవిన్దసందర్శనానన్దసన్దోహో మయా లబ్ధ ఇతి.

తం నిశమ్య నన్దితపరాక్రమో రాజవాహన స్తన్నిరపరాధదణ్డం దైవ ముపాలభ్య తస్మై క్రమేణాత్మచరితం కథయామాస. తస్మి న్నవసరే పురతః పుష్పోద్భవం విలోక్య ససంభ్రమం నిజనిటలతటస్పృష్టచరణాఙ్గులి ముదఞ్జలి మత్యుద్గాఢ మాలిఙ్గ్య, ఆనన్దబాష్పసంకుల సంఫుల్లలోచనః 'సౌమ్య, సోమదత్త, అయం స పుష్పోద్భవః' ఇతి తస్మై తం దర్శయామాస. తౌ చ చిరవిరహదుఃఖ ముత్సృజ్యాన్యోన్యాలిఙ్గనసుఖ మన్వభూతామ్. తత స్తస్యైవ మహీరుహస్య ఛాయాయా ముపవిశ్య, రాజా సమభాషత. "వయస్య, భూసురకార్యం కరిష్ణు రహం 'మిత్రగణో విదితార్థ స్స్వార్థాన్తరాయం కరిష్య' తీతి నిద్రితా న్భవతః పరిత్యజ్య నిరగామ్, తదను ప్రబుద్ధో వయస్యవర్గో కి మితి నిశ్చిత్య మదన్వేషణాయ కుత్ర గతవాన్: భవా నేకాకీ క్వ గతః?" ఇతి. సోఽపి లలాటతటచుమ్బ దఞ్జలిపుట స్సవినయం సమలపత్.

ఇతి శ్రీమదాచార్యమహాకవిదణ్డినః కృతౌ దశకుమారచరితే

పూర్వపీఠికాయాం సోమదత్తచరితం నామ

తృతీయ ఉచ్ఛ్వాసః.

పుష్పోద్భవచరితం నామ

చతుర్థోచ్ఛ్వాసః

దేవ మహీసురోపకారార్థమైవ దేవో గతవానితి నిశ్చిత్యాపి, దేవేన గన్తవ్యం దేశం నిర్ణేతుమశక్నువానో, మిత్రగణః పరస్పరం వియుజ్య, దిక్షు దేవమన్వేష్టుమగచ్ఛత్. అహమపి దేవస్యాన్వేషణాయ మహీమటన్, కదాచిదమ్బరమధ్యగతస్యామ్బరమణేః కిరణమసహిష్ణుః, ఏకస్య గిరితటమహీరుహస్య ప్రచ్ఛాయశీతలే తలే క్షణముపావిశమ్. మమ పురోభాగే దినమధ్యసమయే సఙ్కుచితసర్వావయవాం శూర్పాకృతిం కూర్మాకృతిం మానుషచ్ఛాయాం నిరీక్ష్య, ఉన్ముఖో, గగనతలాన్మహీరయేణ పతన్తం పురుషం కంచిద్దన్తరాల ఏవ దయోపనతహృదయో౽హమవలమ్బ్య శనైరవనితలే నిక్షిప్య, దూరాపాతపీతసంజ్ఞం తం శిశిరోపచారేణ విబోధ్య, శోకాతిరేకేణోద్గతబాష్పలోచనం తం భృగుపతనకారణమపృచ్ఛమ్. సో౽పి కరరుహైరశ్రుకణానపనయన్నభాషత. 'సౌమ్య' మగధాధినాథామాత్యస్య పద్మోద్భవస్యాత్మసమ్భవో రత్నోద్భవనామాహం, వాణిజ్యరూపేణ కాలయవనద్వీపముపేత్య, కామపి వణిక్కన్యకాం పరిణీయ, తయా సహ ప్రత్యాగచ్ఛన్, అమ్బుధితీరస్యానతిదూర ఏవ ప్రవహణస్య భగ్నతయా, సర్వేషు నిమగ్నేషు, కథం కథమపి, దైవాను

కూల్యేన తీరభూమి మభిగమ్య, నిజాఙ్గనావియోగదుఃఖార్ణవే ప్లవమానోఽహం కస్యాపి సిద్ధతాపస స్యాదేశాదరేణ షోడశ హాయనాని కథంచి న్నీత్వా, దురవస్థాపార మనవేక్షమాణో గిరిపతన మకార్షమ్.' ఇతి.

తస్మి న్నేవావసరే కి మపి నారీకూజిత మశ్రావి. యా 'నఖలు సముచిత మిదం, య త్సిద్ధాదిష్టే పతితనయమిళనే, విరహ మసహిష్ణు ర్వైశ్వానరం విశ సీ'తి. త న్నిశమ్య మనో విదితజనకభావం తమవాదిషం, 'తాత, భవతే విజ్ఞాపనీయాని బహూని స న్తి. భవతు పశ్చా దఖిల మాఖ్యాతవ్యమ్. అధు నా నారీకూజిత మనుపేక్షణీయం మయా. క్షణమాత్ర మత్ర భవతా స్థీయతా' మితి. తదను సోఽహం త్వరయా కించి ద న్తర మగమమ్. తత్ర పురతో భయఙ్కర జ్వాలాకుల హుతభు గవగాహన సాహసికాం ముకుళితాఞ్జలిపుటికాం వనితాం కాంచి దవలోక్య, ససంభ్రమ మనలా దపనీయ, కూజన్త్యా వృద్ధయా సహ మత్పితు రభ్యర్ణ మభిగమయ్య, స్థవిరా మవో చమ్,'వృద్ధే, భవత్యౌ కుత్ర త్యే? కాన్తారే నిమి త్తేన కేన దుర వస్థాఽనుభూయ తే? కథ్యతా' మితి.

సా సగద్గద మవాదీత్.—పుత్త్రి, కాలయవనద్వీపే కాలగు ప్తనామ్నో వణిజః కస్యచి దేషా సుతా, సువృత్తా నామ, రత్నోద్భవేన నిజకాన్తే నాగచ్ఛన్తీ, జలధౌ మ గ్నే ప్రవహణే, నిజధాత్ర్యా మయా సహ ఫలక మేక మవ లమ్బ్య, దైవయోగేన కూల ముపేతా, ఆసన్నప్రసవస మయా కస్యాంచి దటవ్యా మాత్మజ మసూత. మమ తు మన్దభాగ్యతయా బాలే వనమాతఙ్గేన గృహీతే, మద్ద్వితీయా

పరిభ్రమన్తీ, 'షోడశవర్షానన్తరం భర్తృపుత్రసఙ్గమో భవిష్యతీ, తి సిద్ధవాక్యవిశ్వాసా దేకస్మి న్పుణ్యాశ్రమే తావన్తం సమయం నీత్వా, శోక మపారం సోఢు మక్షమా, సముజ్జ్వలితే వైశ్వానరే శరీర మాహుతీకర్తు ముద్యుక్తాస్మీ' తి. త దాకర్ణ్య నిజజననీం జ్ఞాత్వా తా మహం దణ్డవత్ప్రణమ్య తస్యై మదుదన్త మఖిల మాఖ్యాయ ధాత్రీభాషణ ఫుల్లవదనం విస్మయవికసితాక్షం జనక మదర్శయమ్. పితరౌ తౌ సాభిజ్ఞాన మన్యోన్యం జ్ఞాత్వా, ముదితాన్తరాత్మానౌ, వినీతం మా మానన్దాశ్రువర్షేణాభిషిచ్య, గాఢ మాశ్లిష్య, శిర స్యుపాఘ్రాయ, కస్యాంచి న్మహీరుహచ్ఛాయాయా ముపావిశతామ్, 'కథం నివసతి మహీవల్లభో రాజహంసః?' ఇతి జనకేన పృష్టోఽహం తస్య రాజ్యచ్యుతిం త్వదీయజననం సకలకుమారావాప్తిం తవ దిగ్విజయారమ్భం, భవతో మాతఙ్గానుయానం, మస్మాకం యుష్మదన్వేషణకారణం, సకల మభ్యధామ్. తతస్తౌ కస్యచిదాశ్రమే మునే రస్థాపయమ్.

తతో దేవస్యాన్వేషణపరాయణో ఽహ, మఖిలకార్యనిమిత్తం విత్తం నిశ్చిత్య, భవదనుగ్రహాల్లబ్ధస్య సాధకస్య సాహాయ్యకరణదక్షం శిష్యగణం నిష్పాద్య, విన్ధ్యవనమధ్యే పురాతనపట్టణస్థానా న్యుపేత్య, వివిధనిధిసూచకానాం మహీరుహాణా మధోనిక్షిప్తా న్వసుపూర్ణా న్కలశా న్సిద్ధాఞ్జనేన జ్ఞాత్వా, రక్షిషుపరితః స్థితేషు, ఖననసాధనై రుత్పాట్య, దీనారా నసంఖ్యా న్రాశీకృత్య, తత్కాలాగత మనతిదూరే నివేశితం వణిక్కటకం కంచి దభ్యేత్య, తత్ర బలినో బలీవర్దా న్గోణీంశ్చ క్రీత్వా, అన్యద్రవ్యమిషేణ వసుతద్గోణీసమ్భృతం తై రుహ్యమానం శనైః

కటకమనయమ్. తదధికారిణా చన్ద్రపాలేన కేనచిద్వణిక్పుత్త్రేణ విరచితసౌహార్దోఽహ, మమునైవ సాకముజ్జయినీముపావిశమ్. మత్పితరావపి తాం పురీమభిగమయ్య, సకలగుణనిలయేన బన్ధుపాలనామ్నా చన్ద్రపాలజనకేన నీయమానో మాలవనాథదర్శనం విధాయ, తదనుమత్యా గూఢవసతిమకరవమ్. తతః కాననభూమిషు భవన్తమన్వేష్టుముద్యుక్తం మాం పరమమిత్త్రం బన్ధుపాలో నిశమ్యావదత్, 'సకలం ధరణీతల మపార మన్వేష్టుమక్షమో భవాన్, మనోగ్లానిం విహాయ తూష్ణీం తిష్ఠతు. భవన్నాయకాలోకనకారణం శుభశకునం నిరీక్ష్య కథయిష్యామీ'తి.

తల్లపితామృతాశ్వసితహృదయోఽహ మనుదినం తదుపకణ్ఠవర్తీ, కదాచి దిన్దుముఖీం నవయౌవనావలీఢావయవాం నయనచన్ద్రికాం బాలచన్ద్రికాం నామ తరుణీరత్నం వణిఙ్మన్దిరలక్ష్మీం మూర్తా మి వాలోక్య, తదీయలావణ్యావధూతధీరభావో లతాన్తబాణలక్ష్యతా మయాసిషమ్. చకితబాలకురఙ్గలోచనా సాఽపికుసుమసాయకాయమానేన కటాక్షవీక్షణేన మామసకృన్నిరీక్ష్య, మన్దమారుతాన్దోలితలతే వాకమ్పత. మమ సాఽభిముఖైస్స్మరాకుఞ్చితైరాగలజ్జాన్తరాల వర్తిభిరపాఙ్గవర్తిభిరీక్షణ విశేషైర్నిజమనో వృత్తిమకథయత్. చతురగూఢచేష్టాభిరస్యా మనోఽనురాగం సమ్యగ్జ్ఞాత్వా సుఖసఙ్గమోపాయమచిన్తయమ్. అన్యదా బన్ధుపాలః శకునైర్భవద్గతిం ప్రేక్షిష్యమాణః పురప్రాన్తవిహారవనం మయాసహోపేత్య, కస్మింశ్చిన్మహీరుహే శకునవచనాని శృణ్వన్నతిష్ఠత్.

అహముత్కలికావినోదపరాయణో వనాన్తేపరిభ్రమన్,

సరోవరతీరే చిన్తాక్రాన్తచిత్తాం దీనవదనాం మన్మనోరథైకభూమిం బాలచన్ద్రికాం వ్యలోకయమ్. తస్యాస్ససంభ్రమప్రేమలజ్జాకౌతుకమనోరమం లీలావిలోకనసుఖమనుభవన్, సుదత్యా వదనారవిన్దే విషణ్ణభావం మదనకదనఖేదానుభూతం జ్ఞాత్వా, తన్నిమిత్తం జ్ఞాస్యన్, లీలయా తదుపకణ్ఠముపేత్యావోచమ్, 'సుముఖి! తవ ముఖారవిన్దస్య దైన్యకారణం కథయే'తి. సా రహస్యసంజాతవిస్రమ్భతయా విహాయలజ్జాభయే, శనైరభాషత. "సౌమ్య! మానసారో మాలవాధీశో వార్ధకస్య ప్రబలతయా నిజనన్దనం దర్పసార ముజ్జయిన్యామభ్యషిఞ్చత్. సకుమార స్సప్తసాగరపర్యన్తం మహీమణ్డలం పాలయిష్య,న్నిజపైతృష్వస్రీయావుద్దణ్డకర్మాణౌ చణ్డవర్మదారువర్మాణౌ ధరణీభరణే నియుజ్య తపశ్చరణాయ రాజగిరిమభ్యగాత్. రాజ్యం సర్వమనపత్నం శాసతి చణ్డవర్మణి, దారువర్మా మాతులాగ్రజన్మనో శ్శాసనమతిక్రమ్య, పారదార్యపరద్రవ్యాపహరణాది దుష్కర్మ కుర్వాణో, మన్మథసమానస్య భవతో లావణ్యాయత్తచిత్తాం మామేకదా విలోక్య, కన్యాదూషణదోషం దూరీకృత్య, బలాత్కారేణ రన్తుముద్యుఙ్క్తే, తచ్చిన్తయా దైన్యమగచ్ఛమ్." ఇతి. తస్యా మనోగతం మయి రాగోద్రేకం, మన్మనోరథసిద్ధ్యన్తరాయం చ నిశమ్య, బాష్పపూర్ణలోచనాం తా మాశ్వాస్య, దారువర్మణో మారణోపాయం చ విచార్య, వల్లభా మవోచమ్ —

తరుణి, భవదభిలాషిణం దుష్టహృదయ మేనం నిహన్తుం మృదురుపాయః కశ్చిచ్చిన్త్యతే. 'యక్షః కశ్చి దధిష్ఠాయ బాలచన్ద్రికాం నివసతి, తదాకారసంపదాశాశృఙ్ఖలితహృదయో య స్సంబన్ధయోగ్య స్సాహసికోరతిమన్దిరే తం యక్షం నిర్జిత్య,

త యైకసమేతయా మృగాక్ష్యా సంలాపామృతసుఖ మనుభూయ, కుశలీ నిర్గమిష్యతి, తేన చక్రవాకసంశయాకరపయోధరావివాహానీ యేతి సిద్ధేనైకే నావాది.' ఇతి పురజనస్య పురతో భవదీయైస్సత్యవాక్యై రసకృ త్కథనీయమ్ తదను దారువర్మావాక్యానీత్థంవిధాని శ్రావంశ్రావం, తూష్ణీం యది భియా స్థాస్యతి తర్హి వరమ్.యదివా దార్ఢ్యేన త్వయా సఙ్గమ మఙ్గీకరిష్యతి,తదా స భవదీయై రిత్థం వాచ్యః, 'సౌమ్య, దర్పసారవసుధాధిపామాత్యస్య భవతో ఽస్మిన్ని వానేసాహసకరణమనుచితం; పౌరజనసాక్షికం భవన్మన్దిర మానీతయా తయాతో యజాక్ష్యా సహ క్రీడన్నాయుష్మాన్ యది భవిష్యసి, తదా పరిణీయ తరుణీం మనోరథా న్నిర్విశ.' ఇతి. సోఽప్యేత దఙ్గీకరిష్యతి త్వం సఖీవేషధారిణా మయా సహ తస్య మన్దిరంగచ్ఛ. అహమేకాన్తనికేతనే ముష్టిజానుపదాఘాతై స్తం రభసా న్నిహత్య, పున రపి వయస్యామిషేణ భవతీ మను నిశ్శఙ్కం నిర్గమిష్యామీతి.

తదేన ముపాయ మఙ్గీకృత్య విగతసాధ్వసలజ్జాఽభవత్ పునర ప్యవోచమ్ 'జననీ జనక సహోదరాణాం పురత ఆవయోః ప్రేమాతిశయ మాఖ్యాయ, సర్వథాఽస్మత్పరిణయకరణే తానునయేః. తేఽపి వంశసమ్పల్లావణ్యాఢ్యాయ యూనే మహ్యం త్వాం దాస్యన్త్యేవ. దారువర్మణో మారణోపాయం తేభ్యః కథయిత్వా, తేషా ముత్తర మాఖ్యేయం మహ్య'మితి. సాఽపి కిఞ్చిదుత్ఫుల్లసరసిజాననా మా మబ్రవీత్, 'సుభగ, క్రూరకర్మాణం దారువర్మాణం భవా న్హన్తు మర్హతి.తస్మిన్ హతే సర్వథా యుష్మన్మనోరథః ఫలిష్యతి.ఏవం క్రియతామ్.

భవదుక్తం సర్వ మహ మపి తథా కరిష్య' ఇతి మా మసకృద్వివృత్తవదనా విలోకయన్తీ మన్దమన్ద మగార మగాత్. అహ మపి బన్ధుపాల ముపేత్య శకునజ్ఞాత్తస్మాత్త్రింశద్దివసానన్తర మేవ భవత్సఙ్గ స్సమ్భవిష్య తీత్యశృణవమ్. తదను మదనుగమ్యమానో బన్ధుపాలో నిజావాసం ప్రవిశ్య మా మపి నిలయాయ వ్యసర్జయత్.

మన్మథోపాయవాగురాపాశలగ్నేన దారువర్మణా రతిమన్దిరే రన్తుం సమాహూతా బాలచన్ద్రికాతం గమిష్యన్తి దూతికాం మన్నికటం ప్రేషితవతీ. అహమపి మణినూపుర మేఖలా కఙ్కణ తాటఙ్క హారక్షౌమకజ్జలం వనితాయోగ్యం మణ్డన జాతం నిపుణతయా తత్తత్స్థానేషు నిక్షిప్య, సమ్యగఙ్గీకృతమనోజ్ఞవేషో, వల్లభయా తయా సహ తదగారద్వారోపాన్త మగచ్ఛమ్. ద్వారస్థకథితాస్మదాగమనేన సాదరం విహితాభ్యుద్గతినా తేన ద్వారోపాన్తనివారితాశేషపరివారేణ మదన్వితా బాలచన్ద్రికా సఙ్కేతాగార మనీయత. నగరవ్యాకులాం యతు కథాం పరీక్షమాణో నాగరికజనోఽపి కుతూహలేన దారువర్మణః ప్రతిహారభూమి మగమత్. వివేకశూన్యమతిరసౌ రాగాతిరేకేణ రత్నఖచితహేమపర్యఙ్కే హంసతూలగర్భశయనమానీయ తరుణీం, తస్యై మహ్యాం చ తమిస్రానమ్యగనవలోకితపుంభావాయమనోరమస్త్రీవేషాయ చామీకరమణిమయమణ్డనాని, సూక్ష్మాణిచిత్రవస్త్రాణి, కస్తూరికామిళితం హరిచన్దనం, కర్పూరసహితంతామ్బూలం, సురభీని కుసుమాని,లలితవస్తుజాతం సమర్ప్య,ముహూర్తద్వయమాత్రం హాసవచనైస్సంలపన్నతిష్ఠత్, తతో రాగాన్ధతయా సుముఖ్యాలిఙ్గనే మతిం వ్యధత్త

రోషారుణితో౽హమేనం పర్యఙ్కతలాన్నిశ్శఙ్కో నిపాత్య ముష్టిజానుపదాఘాతైః ప్రాహరమ్. నియుద్ధరభసవికల మలంకారం పూర్వవన్నేశయిత్వా, భయకమ్పితాం నతాఙ్గీముపలాలయన్, మన్దిరాఙ్గణ ముపేత స్సాధ్వసకమ్పిత ఇవోచ్చైరకూజమ్ 'హా! బాలచన్ద్రికాధిష్ఠితేన ఘోరాకారేణ యక్షేణ దారువర్మా నిహన్యతే. సహసా సమాగచ్ఛత, పశ్యతే'తి. తదాకర్ణ్య మిళితా జనా స్సముద్యద్బాష్పాః 'హా హా' నినాదేన దిశో బధిరయన్తో 'బాలచన్ద్రికామధిష్ఠితం యక్షం బలవన్తం శృణ్వన్నపి దారువర్మా మదాన్ధస్తామే వాయాచత. త దసౌ స్వకీయేన కర్మణా నిహతః, కిం తస్య విలపనే నే'తి మిథోలపన్తః ప్రావిశన్. కోలాహలే తస్మిం శ్చటులలోచనయా సహ నైపుణ్యేన సహసా నిర్గతో నిజావాస మగామ్. తతో గతేషు కతిపయదినేషు, పౌరజనసమక్షం సిద్ధాదేశప్రకారేణ వివాహ్య తా మిన్దుముఖీం, పూర్వ సంకల్పితం సుఖం యథేష్ట మన్వభవమ్. బన్ధుపాలశకుననిర్దిష్టదివసే౽స్మి న్నిర్గత్య పురా ద్బహిర్వర్తమానో నేత్రోత్సవకారి భవదవలోకనసుఖ మ ప్యనుభవా మీతి.

ఏవం మిత్రవృత్తాన్తం నిశమ్య మ్లానమానసో రాజవాహనః స్వస్య చ సోమదత్తస్య చ వృత్తాన్త మస్మై నివేద్య, 'సోమదత్త! మహాకాలేశ్వరారాధనానన్తరం భవద్వల్లభాం సపరికరాం నిజకటకం ప్రాపయ్యాగచ్ఛే'తి నియుజ్య, పుష్పోద్భవేన సేవ్యమానో భూస్వర్గాయమాన మవన్తికాపురం వివేశ. తత్రాయం మమ స్వామికుమార ఇతి బన్ధుపాలాదయే బన్ధుజనాయ కథయిత్వా, తేన రాజవాహనాయ బహువిధాం

సపర్యాం కారయన్, 'సకలకలాకుశలో మహీసుర' ఇతి పురి ప్రకటయన్, పుష్పోద్భవోఽముష్య రాజ్ఞో మజ్జనభోజనాదిక మనుదినం స్వమన్దిరే కారయామాస.

ఇతి శ్రీమదాచార్యమహాకవిదణ్డినః కృతౌ దశకుమారచరితే

పూర్వపీఠికాయాం పుష్పోద్భవచరితం నామ

చతుర్థ ఉచ్ఛ్వాసః.

అవన్తిసున్దరీపరిణయో నామ

పఞ్చమోచ్ఛ్వాసః.

అథ మీనకేతనసేనానాయకేన, మలయగిరి మహీరుహ నిరన్తరావాసి భుజఙ్గమ ముక్తావశిష్టే నేవ సూక్ష్మతరేణ, ధూత హరిచన్దనపరిమళభరేణేవ మన్దగతినా, దక్షిణానిలేన వియోగిహృదయస్థం మన్మథానల ముజ్జ్వలయన్, సహకార కిసలయ మకరన్దాస్వాదనరక్తకణ్ఠానాం మధుకర కలకణ్ఠానాం కాకలీకలకలేన దిక్చక్రం వాచాలయన్, మానినీమానసోత్కలికా ముపనయన్, మాకన్ద సిన్దువార రక్తాశోక కింశుక తిలకేషు కలికా ముత్పాదయన్, మదనమహోత్సవాయ రసికమనాంసి సముల్లాసయన్, వసన్తసమయ స్సమాజగామ. తస్మిన్నతిరమణీయే కాలేఽవన్తిసున్దరీ నామ మానసారనన్దినీ ప్రియవయస్యయా బాలచన్ద్రికయా సహ నగరోపాన్తరమ్యోద్యానే విహారోత్కణ్ఠయా పౌరసున్దరీసమవాయసమన్వితా కస్యచిచ్చూతపోతకస్య చ్ఛాయాశీతలే గన్ధకుసుమహరిద్రాక్షతచీనామ్బరాది నానావిధేన పరిమలద్రవ్యనికరేణ మనోభవ మర్చయన్తీ రేమే,

తత్ర రతిప్రతికృతి మవన్తిసున్దరీం ద్రష్టుకామః కామ ఇవ వసన్త సహాయః పుష్పోద్భవసమన్వితో రాజవాహనస్తదుపవనం ప్రవిశ్య, తత్రతత్ర మలయమారుతాన్దోళితశాఖానిరన్తరసముద్భిన్నకిసలయకుసుమఫల సముల్లసితేషు రసాలత

రుషు కోకిలకీరాళికులమధురాలాపాన్ శ్రావంశ్రావం, వికసదిన్దీవరకల్హారకైరవరాజీవరాజీకేళీలోల కలహంససారసకారణ్డవ చక్రవాక చక్రవాళ కలరవవ్యాకుల విమలశీతలసలిలలలితాని సరాంసి దర్శందర్శమ్, అమన్దలీలయా లలనాసమీపమవాప. బాలచన్ద్రికయా నిశ్శఙ్కం 'మిత ఆగమ్యతా'మితి హస్తసంజ్ఞయా సమాహూతో నిజతేజోజితపురుహూతో రాజవాహనోఽవన్తిసున్దర్యా అన్తికం జగామ. యా వసన్తసహాయేన సముత్సుకతయా రతేః కేళీసాలభఞ్జికావిధిత్సయా కంచన నారీవిశేషం విరచయ్యాత్మనః క్రీడాకాసారశారదారవిన్దసౌన్దర్యేణ పాదద్వయమ్, ఉద్యానదీర్ఘికామత్తమరాళికాగమనరీత్యా లోలాలసగతివిలాసం, తూణీరలావణ్యేన జఙ్ఘే, కదలీలాలిత్యేన మనోజ్ఞమూరుయుగం, జైత్రరథచక్రచాతుర్యేణ ఘనం జఘనం, కించిద్వికసల్లీలావతంసకల్హారకోరకకోటరానువృత్త్యా గఙ్గావర్తసనాభిం నాభిం, సౌధారోహణపరిపాట్యా వళిత్రయం, మౌర్వీమధుకరపఙ్క్తినీలిమలీలయా రోమావళిం, పూర్ణసువర్ణకలశశోభయా కుచద్వన్ద్వం, లతామణ్డపసౌకుమార్యేణ బాహూ, జయశఙ్ఖాభిఖ్యయా కణ్ఠం, కామికర్ణపూరసహకారపల్లవరాగేణ ప్రతిబిమ్బీకృతబిమ్బం రదనచ్ఛదం, బాణాయమానపుష్పలావణ్యేన శుచిస్మితమ్, అగ్రదూతికాకలకణ్ఠికాకలాలాపమాధుర్యేణ వచనజాతం, సకలసైనికనాయకమలయమారుతసౌరభ్యేణ నిశ్శ్వాసపవనం, జయధ్వజమీనదర్పేణ లోచనయుగళం, చాపయష్టిశ్రియా భ్రూలతే, ప్రథమసుహృద స్సుధాకరస్యాపనీతకలఙ్కయా కాన్త్యా వదనం, లీలామయూరబర్హభఙ్గ్యా కేశపాశం చ, విధాయ, సమ

స్తమకరన్దకస్తూరికాసమ్మిశ్రితేనమలయజరసేన ప్రక్షాళ్య, కర్పూరపరాగేణ సమ్మృజ్య, నిర్మితేవ రరాజ, మూర్తిమతీవ లక్ష్మీర్మాలవేశకన్యకాఽసౌ. సైవారాధ్యమానంసంకల్పిత వరప్రదానాయావిర్భూతం మూర్తిమన్తం మన్మథమివ తమాలోక్య మన్దమారుతాన్దోళితలతేవ మదనావేశవతీ చకమ్పే. తదను క్రీడావిభ్రమా న్నివృత్తా లజ్జయా కాని కాన్యపి భావాన్తరాణి వ్యధత్త. 'లలనాజనం సృజతా విధాత్రా నూన మేషా ఘుణాక్షరన్యాయేన నిర్మితా! నో చే దబ్జభూ రేవంవిధనిర్మాణనిపుణో యది స్యాత్, తత్సమానలావణ్యా మన్యాం తరుణీం కిం న కరోతి?' ఇతి సవిస్మయానురాగం విలోకయత స్తస్య సమక్షం స్థాతుం లజ్జితా సా కించి త్సఖీజనా న్తరితగాత్రా తన్నయనాభిముఖైః కించి దాకుఞ్చితై రఞ్చితభ్రూలతై రపాఙ్గవీక్షితై రాత్మనో మనః కురఙ్గస్యానాయమానలావణ్యం రాజవాహనం విలోకయ న్త్యతిష్ఠత్, సోఽపి తస్యా స్తదోత్పాదితభావరసానాం సామగ్ర్యా లబ్ధబలస్యేవ విషమశరస్య శరవ్యాయమాణమానసో బభూవ.

సా మనసీత్థ మచిన్తయత్. 'అనన్యసాధారణసౌన్దర్యేణానేన కస్యాం పురి భాగ్యవతీనాం తరుణీనాం లోచనోత్సవః క్రియతే? పుత్త్రరత్నేనామునా పురన్ధ్రీణాం పుత్త్రవతీనాం సీమన్తినీనాం కా నామ సీమన్తమౌక్తికీక్రియతే? కాఽస్య దేవీ? కిమత్రాగమనకారణ మస్య? మన్మథో మా మపహసితనిజలావణ్య మేనం విలోకయ న్నూనమసూయ యేవాతిమాత్రం మథ్న న్నిజనామ సాన్వయం కరోతి. కిం కరోమి? కథమయం జ్ఞాతవ్యః!' ఇతి. తతో బాలచన్ద్రికా తయో రితరేతర రాగప్ర

త్తిం భావవివేకైర్జ్ఞాత్వా, కాన్తాసమాజసన్నిధౌ రాజనన్దనో దత్తస్య సమ్యగాఖ్యాన మనుచిత మితి లోకసాధారణై ర్వాక్యై రభాషత: 'భర్తృదారికే! అయం సకలకళాప్రవీణో, దేవతాసాన్నిధ్యకరణ, ఆహవనిపుణో, భూసురకుమారో, మణిమన్త్రౌషధజ్ఞః,పరిచర్యార్హో భవత్యా, పూజ్యతామ్.' ఇతి. తదాకర్ణ్య నిజమనోరథ మనువదన్త్యా బాలచన్ద్రికయా సంతుష్టాన్తరఙ్గా తరఙ్గావలీ మన్దానిలే నేవ సంకల్పజే నాకులీకృతా రాజకన్యా జితమారం కుమారం సముచితాసనాసీనం విధాయ సఖీహస్తేన గన్ధకుసుమాక్షతఘనసారతామ్బూలాది నానావస్తునిచయేన పూజాం తస్మై కారయామాస.

రాజవాహనో ఽప్యేవ మచిన్తయత్: 'నూన మేషా పూర్వజన్మని మే జాయా యజ్ఞవతీ; నోచే దేతస్యా మేవం విధోఽనురాగో మన్మనసి న జాయేత. శాపావసానసమయే తపోనిధే ర్జాతిస్మరత్వ మావయో స్సమాన మేవ. తథాఽపి కాలజనితవిశేషసూచకై ర్వాక్యై రస్యాః జ్ఞానముత్పాదయిష్యామి.' ఇతి. తస్మిన్ సమయే కోఽపి మనోరమో రాజహంసః కేళీవిధిత్సయాతదుపకణ్ఠ మగమత్. సముత్సుకయా రాజకన్యయా మరాళగ్రహణే నియుక్తాం బాలచన్ద్రికా మవలోక్య 'సముచితో వాక్యావసర ఏష' ఇతి సంభాషణనిపుణో రాజవాహన స్సలీల మలపత్. "సఖి; పురా శామ్బో నామ కశ్చిన్మహీవల్లభో మనోవల్లభయా సహ విహారవాఞ్ఛయా కమలాకర మాప్య తత్ర కోకనదకదమ్బసమీపనిద్రాధీనమానసం రాజహంసం గృహీత్వా బిసగుణేన తస్య చరణయుగళం నిగడయిత్వా కాన్తాముఖం సానురాగం విలోకయ న్మన్దస్మితవికసితైక

కపోలమణ్డల స్తా మభాషత 'ఇన్దుముఖి, మయా బద్ధో మరాళ
శ్శాన్తోమునివ దాస్తే; స్వేచ్ఛ యానేన గమ్యతామ్.' ఇతి
సోఽపి రాజహంసశ్శామ్బమశపత్ 'మహీపాల, య దస్మి
న్నమ్బుజషణ్డేఽనుష్ఠానపరాయణతయా పరమానన్దేన తిష్ఠన్తం
నైష్ఠికం మా మకారణం రాజ్యగర్వేణావమానితవా నసి, త
దేతత్పాప్మనా రమణీయవిరహసంతాపమనుభవ.' ఇతి. విషణ్ణ
వదన శ్శామ్బో జీవితేశ్వరీవిరహ మసహిష్ణు ర్భూమౌ దణ్డవ
త్ప్రణమ్య, సవినయ మభాషత, 'మహాభాగ, య దజ్ఞానే నాక
రవం, తత్ క్షమ స్వే'తి స తాపసః కరుణాకృష్టచేతా స్త మవ
దత్ 'రాజన్, ఇహ జన్మని భవత శ్శాపఫలాభావో భవతు;
మద్వచనస్యామోఘతయా భావిని జననే శరీరాన్తరగతాయా
అస్యాస్సరసిజాక్ష్యాః రసేనరమణోభూత్వా, ముహూర్తద్వయం
మచ్చరణయుగళబన్ధనకారితయా మాసద్వయం శృఙ్ఖలానిగళి
తచరణో రమణీవియోగవిషాద మనుభూయ, పశ్చాదనేక కాలం
వల్లభయా సహ రాజ్యసుఖం లభస్వ.' ఇతి. తదను జాతిస్మరత్వ
మపి తయోరన్వగృహ్ణాత్. తస్మాన్మరాళబన్ధనం న కరణీయంత్వ
యా." ఇతి. సాఽపి భర్తృదారికా తద్వచనాకర్ణనాభిజ్ఞాతస్వ
పురాతనజననవృత్తాన్తా, నూన మయం మత్ప్రాణవల్లభ, ఇతి
మనసి జానతీ రాగపల్లవితమానసమన్దహాస మవోచత్
'సౌమ్య, పురా శామ్బో యజ్ఞవతీసందేశపరిపాలనాయ తథా
విధం హంసబన్ధన మకార్షీత్. తథాహి, లోకే పణ్డితా అపి
దాక్షిణ్యే నాకార్యం కుర్వన్తి,' ఇతి. కన్యాకుమారా వేవ
మన్యోన్యపురాతనజననామధేయే పరిచితే పరస్పరజ్ఞానాయ
సాభిజ్ఞముక్త్వా, మనోజరాగపూర్ణమానసౌ బభూవతుః.

తస్మిన్నవసానే మాలవేన్ద్రమహిషీ పరిజనపరివృతా దుహితృకేళీవిలోకనాయ తద్దేశ మవాప. బాలచన్ద్రికా తు తాం దూరతో విలోక్య ససంభ్రమం రహస్యనిర్భేదభియాహస్తసంజ్ఞయా పుష్పోద్భవసేవ్యమానం రాజవాహనం వృక్షవాటికాన్తరితగాత్ర మకరోత్. సా మానసారమహిషీ సఖీసమేతాయాదుహితు ర్నానావిధాం విహారలీలా మనుభవన్తీ క్షణం స్థిత్వాదుహిత్రా సమన్వితా నిజాగారగమనాయోద్యుక్తా బభూవ. మాతర మనుగచ్ఛన్త్యవన్తిసున్దరీ 'రాజహంసకులతిలక వాఞ్ఛయా కేళీవనే మదన్తిక మాగతం భవన్త మకాణ్డ ఏవ విసృజ్య న మయాసముచిత మితి జనన్యనుగమనం క్రియతే. తదనేన భవన్మనోఽనురాగోఽన్యథా మాభూత్', ఇతి మరాళ మివ కుమార ముద్దిశ్య సముచితాలాపకలాపం వదన్తీ పునః పునః పరివృత్త్య దీననయనా వదనం విలోకయన్తీ నిజమన్దిర మగాత్.

తత్ర చ హృదయవల్లభ కథాప్రసఙ్గే బాలచన్ద్రికా కథితతదన్వయనామధేయా మన్మథబాణపతనవ్యాకులమానసా విరహవేదనయా బహుళపక్షశశికళేవ క్షామక్షామా ఆహారాదిసకలవ్యాపారం పరిహృత్య రహస్యమన్దిరే మలయజరసక్షాళితపల్లవకుసుమకల్పితతల్పతలాయత్తతనులతాబభూవ. తత్ర తథావిధావస్థా మనుభవన్తీం మన్మథానలసంతప్తాం సుకుమారీం నిరీక్ష్య ఖిన్నో వయస్యాగణః కాఞ్చనకలశసంచితాని హరిచన్దనోశీరఘనసారమిళితాని తదభిషేకకల్పితానిసలిలాని, బిసతన్తుమయాని వాసాంసిచ, నళినీదళమయాని తాలవృన్తాని చ, సంతాపహరణాని బహూని సంపాద్య, తస్యా శ్శరీర మశి

శిరయత్. తదపి శీతలోపచరణం సలిల మివ తప్తతైలే తదఙ్గే దహన మేవ సమన్తా దావిశ్చకార. కింకర్తవ్యతామూఢాం విషణ్ణాం బాలచన్ద్రికా మీషదున్మీలితేన కటాక్షవీక్షితేన బాష్పకణాకులేన విలోక్య విరహానలోష్ణనిశ్వాసగ్లపితాధరయా నతాఙ్గ్యాశనై స్సగద్గదం వ్యాలాపి. "ప్రియసఖి, కామః కుసుమాయుధః పఞ్చబాణ ఇతి నూన మసత్య ముచ్యతే; య దియ మహ మసంఖ్యై రిషుభి రనేన హన్యే. సఖి, చన్ద్రమసం బడబానలా దపి తాపకారం మన్యే; యదస్మి న్నన్తః ప్రవిశతి శుష్యతి పారావారః సతినిర్గతే త ద్దైవవర్ధతే.దోషాకరస్య దుష్కర్మ కిం వర్ణ్యతే మయా? య దనేన నిజసహోదర్యాః పద్మాలయాయా గేహభూత మపి కమలం హన్యతే.విరహానల సంతప్తహృదయస్పర్శేన నూన ముష్ణీకృతః స్వల్పీభవతి మలయానిలః. నవపల్లవకల్పితతల్పమిద మనఙ్గాగ్నిశిఖాపటల మివ సంతాపం తనో స్తనోతి. హరిచన్దన మపి పురా నిజయష్టిసంశ్లేషవదురగరదనలిప్తోల్బణ గరలసంకలితమివతాపయతి శరీరమ్. తస్మా దలమల మాయాసేన శీతలోపచారేణ. లావణ్యజితమారో రాజకుమార ఏ వాగదఙ్కారో మన్మథజ్వరాపహరణే. సోఽపి లబ్ధు మశక్యో మయా. కిం కరోమి?" ఇతి.

బాలచన్ద్రికా మనోజజ్వరపరమకాష్ఠాంగతాం కోమలాఙ్గీం తాంరాజవాహనలావణ్యాధీనమానసామనన్యశరణామవేత్యాత్మన్యచిన్తయత్ 'కుమార స్సత్వర మానేతవ్యో మయా, నోచే దేనాం స్మరణీయాం గతిం నేష్యతి మీనకేతనః. తత్రోద్యానే కుమారయో రన్యోన్యావలోకన వేలాయా మసమసా

యకస్సమం ముక్తసాయకోఽభూత్. తస్మాత్కుమారానయనంసుకరమ్.' ఇతి. తతోఽవన్తిసున్దరీరక్షణాయ సమయోచితకరణీయచతురం సఖీగణంనియుజ్య రాజకుమారమన్దిరమవాప. పుష్పబాణబాణతూణీభాయమానమానసోఽనఙ్గతప్తావయవసంపర్కపరిమ్లానపల్లవశయన మధిష్ఠితో రాజవాహనః ప్రాణేశ్వరీముద్దిశ్య సహపుష్పోద్భవేనసంలపన్, ఆగతాం ప్రియవయస్యామాలోక్య, 'పాదమూలమన్వేషణీయా లతేవ బాలచన్ద్రికాఽఽగతే,' తి సంతుష్టమనాః, నిటలతటమణ్డనీభవదమ్బుజకోరకాకృతిలసదఞ్జలిపుటా మితోఽనిషీదేతి నిర్దిష్టసముచితాసనాసీనా మవన్తిసున్దరీప్రేషితం సకర్పూరం తామ్బూలం వినయేన దదతీంతాం క్రాన్తవృత్తాన్త మపృచ్ఛత్. తయా సవినయమభాణి 'దేవ, క్రీడావనే భవదాలోకనకాల మారభ్య మన్మథమథ్యమానా పుష్పతల్పాదిషు తాపశమనమలబ్ధవతీ వామనేనేవోన్నతతరుఫల మలభ్యం త్వదురస్స్థలాలిఙ్గనసౌఖ్యం స్మరాన్ధతయా లిప్సుస్సా స్వయమేవ పత్త్రికా మాలిఖ్య వల్లభాయైనా మర్పయేతి మాం నియుక్తవతీ.' ఇతి. రాజకుమారః పత్త్రికాం తామాదాయ పపాఠ.

సుభగకుసుమ సుకుమారం
జగదనవద్యం విలోక్య తే రూపమ్,
మమ మానస మభిలషతి
త్వాం చిత్తం కురు తథా మృదులమ్.

ఇతి పఠిత్వాసాదర మభాషత 'సఖి, ఛాయావన్మామనువర్తమానస్య పుష్పోద్భవస్య వల్లభాత్వమేవతస్యా మృగీదృశో బహిశ్చరాః ప్రాణా ఇవ వర్తసే. త్వచ్చాతుర్య మస్యాం

క్రియాయా మాలవాల మభూత్. తదఖిలం కరిష్యామి. న తాజ్ఞ్యా మన్మనః కాఠిన్య మాఖ్యాతమ్. యదా కేలీవనే కురఙ్గనయనాలోచనపథమపతం, తద్దైవాపహృతమదీయమానసా సా స్వం మన్దిర మగాత్. సా స్వచేతసో మాధుర్యకాఠిన్యే స్వయ మేవ జానాతి. దుష్కరః కన్యాన్తఃపురప్రవేశః, తదనురూప ముపాయ ముపపాద్య శ్వః పరశ్వో వా నతాఙ్గీం సఙ్గమిష్యే. మ దుదన్తమేవ మాఖ్యాయ శిరీషకుసుమసుకుమారాయా యథాశరీరబాధా న జాయేత, తథావిధ ముపాయ మాచరే తి. బాలచన్ద్రికా తస్య ప్రేమగర్భితం వచన మాకర్ణ్య సంతుష్టా కన్యాపురమగచ్ఛత్.

రాజవాహనోఽపి యత్ర వల్లభావలోకనసుఖ మలభ్యత తదుద్యానం విరహవినోదాయ పుష్పోద్భవసమన్వితో జగామ తత్ర చకోరలోచనాపచితపల్లవకుసుమనికురమ నికురమ్బం మహీరుహసమూహం, శరదిన్దుముఖ్యా మన్మథారాధనస్థానంచ, నతాఙ్గీపదపఙ్క్తి చిహ్నితం శీతలం సైకతతలం చ, సుదతీభుక్తముక్తం మాధవీలతామణ్డపాన్తరస్థ పల్లవతల్పం చ, విలోకయన్, లలనాతిలకవిలోకనవేళాజనితాన్ విశేషాన్ స్మారం స్మారం, మన్దమారుతకమ్పితాన్యుపవననూతనపల్లవాని మదనాగ్నిశిఖా ఇవ చకితోఽదర్శం దర్శం, మనోజకర్ణేజపానా మివ కోకిలకీరమధుకరాణాం క్వణితాని శ్రావం శ్రావం, మారవికారేణ క్వచి దప్యవస్థాతు మసహిష్ణుః పరిబభ్రామ.

తస్మి న్నవసరే ధరణీసుర ఏకః సూక్ష్మచిత్రనివసనః స్ఫురన్మణి కుణ్డలమణ్డితో ముణ్డిత మస్తకమాణవసమేత శ్చ

తురవేషమనోరమో యదృచ్ఛయా సమాగతః సమన్తతో౽భ్యుల్లసత్తేజోమణ్డలం రాజవాహనమాశీర్వాదపూర్వకం దదర్శ. రాజా సాదరం 'కో భవాన్? కస్యాం విద్యాయాం నిపుణః'? ఇతి తం పప్రచ్ఛ. స చ 'విద్యేశ్వరనామధేయో౽హం, ఐన్ద్రజాలికవిద్యాకోవిదో, వివిధదేశేషు రాజమనోరఞ్జనాయ భ్రమన్, ఉజ్జయినీ మద్యాగతో౽స్మి.' ఇతి శశంస. పునరపి రాజవాహనం సమ్య గాలోక్య 'అస్యాం లీలావనౌ పాణ్డురతానిమిత్తం కిమ్?' ఇతి సాభిప్రాయం విహస్యా౽పృచ్ఛత్. పుష్పోద్భవశ్చైన్ద్రజాలికే నిజకార్యకరణం తర్కయన్నేవ సమాదరేణ బభాషే: 'నను సతాం సఖ్యస్యాభాషణపూర్వతయా చిరం రుచిరభాషణో భవా నస్మాకం ప్రియవయస్యో జాతః. సుహృదా మకథనీయం కి మస్తి? కేళీవనే౽స్మిన్ వసన్తమహోత్సవాయ సమాగతాయా మాళవేన్ద్రసుతాయా రాజనన్దనస్యాస్య చాకస్మికసందర్శనే౽న్యోన్యానురాగాతిరేకస్సమజాయత. తతః సంతతసమ్భోగసిద్ధ్యుపాయాభావే నాసావీదృశీ మవస్థా మనుభవతి.' ఇతి. విద్యేశ్వరో లజ్జాభిరామం రాజకుమారముఖ మభివీక్ష్య విరచితమన్దహాసో వ్యాజహార. 'దేవ! భవదనుచరే మయి తిష్ఠతి, తవ కార్య మసాధ్యం కి మస్తి? అహ మిన్ద్రజాలవిద్యయా మాలవేన్ద్రం మోహయన్ పౌరజనసమక్ష మేవ తత్తనయాపరిణయం రచయిత్వా కన్యాన్తఃపురప్రవేశం కరిష్యామి. వృత్తాన్త ఏష రాజకన్యాయై సఖీముఖేన పూర్వ మేవ కథయితవ్యః' ఇతి. సంతుష్టమనా మహీ

పతి రనిమి త్తం మి త్త్రం ప్రకటీకృతకృత్రిమ క్రియాపాటవంవిప్ర లమ్భ కృత్రిమప్రేమ సహజసౌహార్ద వేదినం తం విద్యేశ్వరం సబహుమానం విససర్జ.

అథ రాజవాహనో విద్యేశ్వరస్య క్రియాపాటవేన ఫలిత మివ మనోరథం మన్యమానః; పుష్పోద్భవేన సహ స్వ మన్దిర ముపేత్య, సాదరం బాలచన్ద్రికాముఖేన నిజవల్లభాయై మహీసుర క్రియమాణం సంగమోపాయం వేదయిత్వా, కౌతు కాకృష్టహృదయః కథ మిమాం క్షపాం క్షపయామీతి చిన్త య న్నతిష్ఠత్. పరేద్యుః ప్రభాతే విద్యేశ్వరో రసభావగీతి రీతిగతిచతుర స్తాదృశేన మహతా నిజపరిజనేన సహ రాజ భవనద్వారాన్తిక ముపేత్య దౌవారికనివేదితనిజవృత్తాన్తస్సహ సోపగమ్య సప్రణామ 'మైన్ద్రజాలిక స్సమాగత' ఇతి దౌవారికై ర్విజ్ఞాపితేన తద్దర్శనకుతూహలావిష్టేన సముత్సుకావరోధజన సహితేన మాలవేన్ద్రేణ సమాహూయమానః, కక్ష్యాన్తరం ప్రవిశ్య, సవినయ మాశిషం దత్త్వా, తదనుజ్ఞాతః, పరిజనతా డ్యమానేషు వాద్యేషు నదత్సు, గాయనీషు మదకలకోకిలా మఞ్జులధ్వనిషు సమధికరాగరఞ్జిత సామాజికమనోవృత్తిషు, పిఞ్ఛికాభ్రమణేన సపరివారం పరిభ్రమణం భ్రామయన్, ముకు ళితనయనః క్షణ మతిష్ఠత్. తదను విషమం విష ముల్బణం వమన్తః ఫణాలంకరణ రత్నరాజి నీరాజిత రాజమన్దిరాభోగా భోగినో భయం సంజనయన్తో నిశ్చేరుః. గృధ్రాశ్చ బహవ

స్తుష్టై రహీపతీ నాదాయ దివి సమచరన్. తతోఽగ్రజన్మా నరసింహస్య హిరణ్యకశిపో ర్దైత్యేశ్వరస్య విదారణ మభినీయ మహాశ్చర్యాన్వితం రాజాన మభాషత 'రాజన్, అవసానసమయే భవతా శుభసూచకం ద్రష్టు ముచితమ్. తతః కల్యాణపరమ్పరావాప్తయే భవదాత్మజాకారాయా స్తరుణ్యా నిఖిలలక్షణోపేతస్య రాజనన్దనస్య వివాహః కార్య' ఇతి తదవలోకనకుతూహలేన మహీపాలేనాఽనుజ్ఞాతః స సంకల్పితార్థసిద్ధిసంభావనసముత్ఫుల్లవదనః సకలమోహజనక మఞ్జనం లోచనయో ర్నిక్షిప్య పరితో వ్యలోకయత్. సర్వేషు త దైన్ద్రజాలికమేవ కర్మేతి త దద్భుతం పశ్యత్సు, రాగపల్లవితహృదయేన రాజవాహనేన పూర్వసంకేత సమాగతా మనేక భూషణభూషితాఙ్గీ మవన్తిసున్దరీం వైవాహికమన్త్రత న్త్రనైపుణ్యేనాగ్నిం సాక్షీకృత్య సంయోజయామాస. క్రియావసానే సతి, 'ఇన్ద్రజాలపురుషాః సర్వే గచ్ఛన్తు భవన్త' ఇతి ద్విజన్మనోచ్చైరుచ్యమానే సర్వే మాయామానవా యథాయథ మన్తర్భావం గతాః. రాజవాహనోఽపి పూర్వసంకల్పితేన గూఢోపాయచాతుర్యే ణైన్ద్రజాలికపురుషవ త్కన్యాపురం ప్రవివేశ. మాలవేన్ద్రోఽపి త దద్భుతం మన్యమాన స్తస్మై బాడబాయ ప్రచురతరం ధనం దత్త్వా, 'విద్యేశ్వర? త్వ మిదానీం సాధయే' తి తం విసృజ్య, స్వయ మన్తర్మన్దిరం జగామ. తతోఽవన్తిసున్దరీ ప్రియసహచరీపరివారవల్లభోపేతా మున్దరీమన్దిరయయౌ. ఏవం దైవమానుషబలేన మనోరథసాఫల్యముపేతో

రాజవాహనః సరసమధురచేష్టాభి శ్శనై శ్శనై ర్హారిణలోచనాయా లజ్జా మపనయ న్రహోవిస్రమ్భ ముపజనయ న్సంలాపే తదనులాపపీయూషపానలోలుభ శ్చిత్రచిత్రం చిత్తహారిణం చతుర్దశభువనవృత్తాన్తం శ్రావయామాస.

ఇతి శ్రీమదాచార్యమహాకవిదణ్డినః కృతౌ దశకుమారచరితే పూర్వపీఠికాయా మవన్తిసున్దరీపరిణయో నామ పఞ్చమ ఉచ్ఛ్వాసః.

ఇతి పూర్వపీఠికా.

దశకుమారచరితమ్

ఉత్తరపీఠికా.

రాజవాహనచరితం నామ ప్రథమోచ్ఛ్వాసః.

శ్రుత్వా తు భువనవృత్తాన్త ముత్తమాఙ్గనా విస్మయవికసితాక్షీ సస్మిత మిద మభాషత: "దయిత! త్వత్ప్రసాదాదద్య మే చరితార్థా శ్రోత్రవృత్తిః; అద్య మే మనసి తమోపహ స్త్వయా దత్తో జ్ఞానప్రదీపః; పక్వ మిదానీం త్వత్పాదపద్మపరిచర్యాఫలమ్. అస్య చ త్వత్ప్రసాదస్య కి ముపకృత్య ప్రత్యుపకృతవతీ భవేయమ్. అభవదీయం హి నైవ కించి న్మత్సంబన్ధి. అథవా ఒస్త్యై వా స్యాపి జనస్య క్వచి త్ప్రభుత్వమ్. అశక్యం హి మదిచ్ఛయా వినా సరస్వతీముఖగ్రహణోచ్ఛేషణీకృతో దశనచ్ఛద ఏష చుమ్బయితుమ్, అమ్బుజాసనాస్తనతటోపభుక్త మురస్థ్సలం చైత దాలిఙ్గయితుమ్." ఇతి. తతః ప్రియోరసి ప్రావృ డివ నభస్యోపాస్తీర్ణగురుపయోధరమణ్డలా ప్రౌఢకదలీముకుళ మివ రూఢరాగరూషితం చక్షు రుల్లాసయన్తీ, బర్హిబర్హావలీవిడమ్బినా కుసుమచన్ద్రికశారేణ మధుకరకులవ్యాకులేన కేశకలాపేన స్ఫురదరుణకిరణకేసరకరాళం కదమ్బముకుళ మివ కాన్తస్యాధరమణిమధీర మాచుచుమ్బ. తదారమ్భస్ఫురితయా చ రాగవృత్త్యా భూయోభూయః ప్రావర్తత తాత్రిమాత్రచిత్రోపచారశీకరో రతిప్రబన్ధః. ప్రసుప్తయో స్తు

తయోః స్వప్నే బిసగుణనిగడితపాదో జరఠః కశ్చి జ్జాలపాదః ప్రత్యదృశ్యత. ప్రత్యబుధ్యేతాం చోభౌ.

అథ తస్య రాజకుమారస్య కమలయుగళం శశికిరణ రజ్జుదామభి ర్గృహీత మివ రజతశృఙ్ఖలోపగూఢం చరణయుగళ మాసీత్. ఉపలభ్యైవ చ కి మేత దిత్యతిపరిత్రాసవిహ్వలా ముక్తకణ్ఠ మాచక్రన్ద రాజకన్యా. యేన త త్సకలమేవ రాజకన్యాన్తఃపుర మగ్నిపరీత మివ పిశాచోపహత మివ వేపమాన మనిరుహ్యమాణరహస్యరక్షాసమయ మవనితలవిప్రవిధ్యమానగాత్ర మాక్రన్దవిదీర్యమాణకణ్ఠ మశ్రుస్రోతోఽవగుణ్ఠితకపోలతలమాకులీబభూవ. తుములే చాస్మిన్ననియన్త్రితప్రవేశాః కిం కి మితి సహసోపసృత్య వివిశు రన్తర్వంశికాః పురుషాః; దదృశుశ్చ తదవస్థం రాజకుమారమ్. తదనుభావనిరుద్ధనిగ్రహేచ్ఛా స్తు తే సద్య ఏవ త మర్థం చణ్డవర్మణే నివేదయాంచక్రుః.

సోఽపి కోపాదాగత్య నిర్దహ న్నివ దహనగర్భయా దృశా నిశమ్యోత్పన్నప్రత్యభిజ్ఞః "కథం స ఏవైష మదనుజమరణనిమిత్తభూతాయాః పాపాయా బాలచన్ద్రికాయాః పత్యు రత్యభినివిష్టవిత్తదర్పస్య వైదేశికవణిక్పుత్రస్య పుష్పోద్భవస్య మిత్రమ్! రూపమత్తః కలాభిమానీ నైకవిధ విప్రలమ్భోపాయపాటవావర్జితమూఢపౌరజనాధ్యారోపిత వితథ దేవతానుభావః కపటధర్మకఞ్చుకో నిగూఢపాపశీల శ్చపలో బ్రాహ్మణబ్రువః! కథ మివైన మనురక్తా మాదృశేష్వపి పురుషసింహేషు సావమానా పాపేయ మవన్తిసున్దరీ! పశ్యతు పతిమద్యైవ శూలావతంసిత మియమనార్యశీలా కులపాంస

సీ." ఇతి నిర్భర్త్సయన్ భీషణభ్రుకుటిదూషితలలాటః కాల ఇవ కాలలోహదణ్డకర్కశేన బాహుదణ్డేనావలమ్బ్య హస్తామ్బుజే రేఖామ్బుజరథాఙ్గలాఞ్ఛనే రాజపుత్త్రీం సరభసమాచకర్ష. స తు స్వభావధీరః సర్వపౌరుషాతిభూమిః సహిష్ణుతైకప్రతిక్రియాం దైవీ మేవ తా మాపద మవధార్య, 'స్మర తస్యా హంసగామిని! హంసకథాయాః; సహస్వ వాసు,మాసద్వయమ్.' ఇతి ప్రాణపరిత్యాగరాగిణీం ప్రాణసమాం సమాశ్వాస్య, రిపువశ్యతా మయాసీత్.

అథ విదితవార్త్తావార్త్తా మహాదేవీమాలవేన్ద్రో జామాతర మాకారపక్షపాతినా వాత్సత్యాగోపన్యాసేనారిణా జిఘాంస్యమానం రరక్షతుః. న శేకతు స్తు త మప్రభుత్వాదుత్తారయితు మాపదః. స కిల చణ్డశీల శ్చణ్డవర్మా సర్వ మిదముదన్తజాతం రాజరాజగిరౌ తపస్యతే దర్పసారాయ సందిశ్య, సర్వమేవ పుష్పోద్భవకుటుమ్బకం సర్వస్వహరణపూర్వకం సద్య ఏవ బన్ధనే క్షిప్త్వా. కృత్వా చ రాజవాహనం రాజకేసరికిశోరక మివ దారుపఞ్జరనిబద్ధం, మూర్ధజజాలలీనచూడామణిప్రభావవిక్షిప్తక్షుత్పిపాసాదిఖేదం చ త మవధూతదుహితృప్రార్థన స్యాఙ్గరాజ స్యోద్ధరణా యాఙ్గా నభియాస్యన్న నన్యవిశ్వాసా న్నినాయ; రురోధ చ బలభరదత్తకమ్పశ్చమ్పామ్. చమ్పేశ్వరోఽపి సింహవర్మా సింహ ఇవాసహ్యవిక్రమః ప్రాకారం భేదయిత్వా, మహతా బలసముదాయేన నిర్గత్య, సంప్రహితదూతవ్రాతాహూతానాం సాహాయ్యదానాయాతిసత్వరం ప్రాపతతాం ధరాపతీనా మచిరకాలభావిన్యపి సన్నిధా వదత్తాపేక్షః, స్నాతః దివావలేపో వపుష్మా

నక్షమాపరీతః ప్రతిబలం ప్రతిజగ్రాహ. జగృహే చ మహతి సంపరాయే క్షీణసకలసైన్యమణ్డలః ప్రచణ్డప్రహారశతభిన్న మర్మా సింహవర్మా కరిణః కరిణ మవప్లుత్యాతిమానుషప్రాణ బలేన చణ్డవర్మణా. స చ తద్దుహితర్యమ్బాలికాయామబలా రత్నసమాఖ్యాతాయా మతిమాత్రాభిలాషః ప్రాణైరేనం న వ్యయూయుజత్. అపి త్వనీనయ దపనీతాశేషశల్య మన ల్పసన్నో బన్ధనగృహమ్. అజీగణచ్చ గణకసంఘై రద్యైవక్ష పావసానే వివాహనీయా రాజదుహితేతి.

కృతకౌతుకమఙ్గళే చ తస్మిన్, స్నేకపిఙ్గాచలాత్ప్రతిని వృత్తైర్యణ జఙ్ఘో నామ జఙ్ఘాకరికః ప్రభవతో దర్పసారస్య ప్రతి సందేశ మావేదయత్. "అయి మూఢ! కి మస్తి కన్యాపుర దూషకేఽపి క శ్చిత్కృపావసరః? స్థవిర స్స రాజా జరావలు ప్తమానావమానచిత్తో దుశ్చరితదుహితృపక్షపాతీ య దేవ కించి త్ప్రలపతి త్వయాఽపి కిం తదనుమత్యా స్థాతవ్యమ్? అవిలమ్బితమేవ తస్య కామోన్మత్తస్య చిత్రవధవార్తాప్రేష ణేన శ్రవణోత్సవోఽస్మాకం విధేయః. సా చ దుష్టకన్యా సహాను జేన కీర్తిసారేణ నిగళితచరణా చారకే నిరోద్ధవ్యా." ఇతి. త చ్ఛ్రుత్వా "ప్రాత రేవ రాజభవనద్వారే స దురాత్మా కన్యాపురదూషకః సన్నిధాపయితవ్యః; చణ్డపోతకశ్చ మాత ఙ్గపతి రుచితకల్పనోపపన్న స్తత్రైవ సముపస్థాపనీయః. కృత వివాహకృత్య శ్చైత్రా యాహ మేవ త మనార్యం తస్య హస్తి నః కృత్వా క్రీడనకం, తదధిరూఢ ఏవ గత్వా, శత్రుసాహాయ్య కాయ ప్రత్యాసీదతో రాజన్యకస్య సకోశవాహనస్యావగ్ర హణం కరిష్యామీ" తి పార్శ్వచరా నవేక్ష్యాచక్రే. నిస్యై

చాసా వహ న్యన్యస్మి, న్నున్మిష త్యేవోషోరాగే, రాజపుత్రో రాజాఙ్గణం రక్షిభిః; ఉపతస్థౌ చ స్ఫురితగణ్డ శ్చణ్డపోతః. క్షణే చ తస్మిన్ ముముచే తదఙ్ఘ్రియుగలం రజతశృఙ్ఖలయా. సా చైనం చన్ద్రరేఖాచ్ఛవిః కాచి దప్సరోరూపిణీ భూత్వా ప్రదక్షిణీకృత్య ప్రాఞ్జలి ర్వ్యజిజ్ఞపత్.

"దేవ! దీయతా మనుగ్రహార్ద్రం చిత్తమ్; అహ మస్మి సోమరశ్మిసంభవా సురతమఞ్జరీ నామ సురసున్దరీ. తస్యా మే నభసి నళినలుబ్ధముగ్ధకలహంసానుబద్ధవక్త్రాయా స్తన్నివారణక్షోభవిచ్ఛిన్నవిగళితా హారయష్టి ర్యదృచ్ఛయా జాతు హైమవతే సరసి మన్దోదకే మగ్నోన్మగ్నస్య మహర్షే ర్మార్కణ్డేయస్య మస్తకే మణికిరణద్విగుణితపలిత మపతత్. పాతితశ్చ కోపితేన తేన మయి శాపః. 'పాపే! భజస్వ లోహజాతి మజాతచైతన్యా సతీ'తి. స పునః ప్రసాద్యమాన స్త్వత్పాదపద్మద్వయస్య మాసద్వయమాత్రం సందానతా మేత్య నిస్తరణీయా మిమా మాపద మపరిక్షీణశక్తిత్వం చ పఞ్చేన్ద్రియాణా మకల్పయత్. అనల్పేన చ పాప్మనా రజతశృఙ్ఖలీభూతాం మా మైక్ష్వాకస్య రాజ్ఞో వేగవతః పౌత్రః పుత్రో మానసవేగస్య వీరశేఖరో నామ విద్యాధరః శంకరగిరౌ సమధ్యగమత్. ఆత్మసాత్కృతా చ తేనాహ మాసమ్. అథాసౌ పితృప్రయుక్తవైరే వర్తమానే విద్యాధరచక్రవర్తిని వత్సరాజవంశవర్ధనే నరవాహనదత్తే వీరసాశయః, తదపకారక్షమోఽయమితి తపస్యతా దర్పసారేణ సమసృజ్యత. ప్రతిశ్రుతం చ తేనాస్మై స్వస్వసు రవన్తిసున్దర్యాః ప్రదానమ్. అన్యదా తు వియతి వ్యవతాయమానచన్ద్రికే మనోరథప్రియతమా మవన్తిసున్దరీం

దిదృక్షు రవశేన్ద్రియ స్తదిన్ద్రమన్దిరద్యుతి కుమారీపుర ముపాసరత్. అన్తరితశ్చ తిరస్కారిణ్యా విద్యయా, తాం తదా త్వదఙ్గోపాశ్రయాం సుప్తగాత్రీం, త్రిభువనసర్గయాత్రాసంహార సంశ్రితాభిః కథాభి రమృతస్యన్దినీభిః ప్రత్యానీయమానరాగ పూరాం, స్వరూపయత్. స ప్రకుపితోఽపి త్వదనుభావప్రతిబద్ధనిగ్రహోత్త రాధ్యవసాయః, సమాలిఙ్గ్యేతరేతర మత్యన్త సుఖప్రసుప్తయో ర్యువయో, ర్దైవదత్తోత్సాహః పాణ్డులోహశృఙ్ఖలాత్మనా మయా పాదపద్మయో ర్యుగలం తవ నిగళయిత్వా, సరోషరభస మపాసరత్. అవసిత శ్చ మమాద్య శాప, స్తచ్చ మాసద్వయం తవ పారతన్త్ర్యమ్. ప్రసీదేదానీం కిం కరవాణీ"తి ప్రణిపతన్తీం వార్తయాఽనయా మత్ప్రాణసమానాం సమాశ్వాసయేతి వ్యాదిశ్య విససర్జ.

తస్మిన్నేవ క్షణాన్తరే "హతో హత శ్చణ్డవర్మా సింహవర్మదుహితు రమ్బాలికాయాః పాణిస్పర్శరాగప్రసారితే బాహుదణ్డ ఏవ బలవ దవలమ్బ్య సరభస మాకృష్య కేనాపి దుష్కరకర్మకారిణా తస్కరేణైకేనైవ నఖరప్రహారేణ. రాజమన్దిరోద్దేశం చ శవశతమయ మాపాదయ న్నచకితగతి రసౌ విహరతి." ఇతి వాచః సముద్భవన్. శ్రుత్వా చైతత్తమేవ మత్తహస్తిన ముదస్తాధోరణో రాజపుత్త్రోఽధిరుహ్య రంహసోత్తమేన రాజభవన మభ్యవర్తత. స్తమ్బేరమరభసావధూతపత్తిదత్తవర్త్మా చ ప్రవిశ్య వేశ్మాభ్యన్తర మదభ్రాభ్రనిర్ఘోషగమ్భీరేణ స్వరేణాభ్యధాత్. "క స్స మహాపురుషో యేనైత న్మానుషమాత్రదుష్కరం మహత్కర్మానుష్ఠితమ్? ఆగ

చ్ఛతు స, మయా సహైవమం మత్తహస్తిన మారోహతు. అభయ మేవ తస్య మదుపకర్ణవర్తినో దేవదానవైరపి విగ్రహ్ణానస్య." ఇత్యవదత్. నిశమ్యైవం స పుమా నుపోఢహర్షో నిర్గత్యకృతాఞ్జలి రాక్రమ్య సంజ్ఞాకుఞ్చితం కుఞ్జరగాత్ర,మసక్త మధ్యరుక్షత్.ఆరోహన్త మేవై నంనిర్వర్ణ్య హర్షోత్ఫుల్లదృష్టిః 'అయే! ప్రియసఖో ఽయ మపహారవర్మా.' ఇతి పశ్చాన్నిషీద తో ఽస్య బాహుదణ్డయుగళ ముభయభుజమూలప్రవేశితమగ్రే ఽవలమ్బ్య స్వ మఙ్గ మాలిఙ్గయామాస. స్వయం చ పృష్ఠతో వలితాభ్యాం భుజాభ్యాం పర్యవేష్టయత్. తత్క్షణోపసంహృతాలిఙ్గనవ్యతికర శ్చాపహారవర్మా చాప చక్ర కణప కర్పణ ప్రాస పట్టస ముసల తోమరాదిప్రహరణజాల ముపయుఞ్జానో బలావలిప్తా న్ప్రతిబలవీరా న్బహుప్రకారయోధినః పరిక్షిపతః క్షితౌ విచిక్షేప. క్షణేన చాద్రాక్షీత్ త దపి సైన్య మన్యేన సమన్తతో ఽభిముఖ మభిధావతా బలనికాయేన పరిక్షిప్తమ్.

అనన్తరం చ కశ్చిత్కర్ణికారగౌరః కుఱువిన్దసవర్ణకున్తలః కమలకోమలపాణిపాదః కర్ణచుమ్బిదుగ్ధధవళస్నిగ్ధనీలలోచనః కటితటనివిష్ట రత్ననఖరః పట్టనివసనః కృశాకృశోదరస్థలః కృతహస్తతయా రిపుకులమిషువర్షేణాభివర్షన్, పాదాఙ్గుష్ఠనిష్ఠురావఘృష్టకర్ణమూలేన ప్రజవినా గజేన సన్నికృష్య, పూర్వోపదేశప్రత్యయా దయమేవ స దేవో రాజవాహన ఇతి కృతాఞ్జలిః ప్రణమ్యాపహారవర్మణి నివిష్టదృష్టి రాచష్ట. 'త్వాదాదిష్టేన మార్గేణ సన్నిపాతితమేత దఙ్గరాజసాహాయ్యదానాయోపస్థితం రాజన్యకమ్. అరిబలం చ విహతవిధ్వస్తం

స్త్రీబాలహార్యశస్త్రం వర్తతే. కి మన్యత్కృత్యమ్?' ఇతి. హృష్ట స్తు వ్యాజహారాపహారవర్మా "దేవ! దృష్టిదానేనానుగృహ్యాతా మయ మాజ్ఞాకరః. సోఽయమ ప్యహమే వామునా రూపేణ ధనమిత్రాఖ్యయా చాన్తరితో మన్తవ్యః. స ఏవాద్య నిర్గమయ్య బన్ధనా దఙ్గరాజమ్, అపవర్జితం కోశవాహన మేకీకృత్య, అస్మద్గృహ్యేణ చామునా సహ రాజన్యకే నైకాన్తే సుఖోపవిష్ట మిహ దేవ ముపతిష్ఠతు యది న దోషః." ఇతి. దేవోఽపి 'యథాతే రోచత ఇతి' తి త మాభాష్య గత్వా చ తన్నిర్దిష్టేన మార్గేణ నగరా ద్బహి రతిమహతో రోహిణద్రుమస్య కస్య చిన్మూలే క్షౌమావదాతసైకతే గఙ్గాతరఙ్గపవనపాతశీతలే తలే ద్విరదా దవతతార. ప్రథమ సమవతీర్ణే నాపహారవర్మణా చ స్వహస్తసత్వరసమీకృతే మాతఙ్గ ఇవ స్ఫటికమయ ఇవ భాగీరథీపులినమణ్డలే సుఖం నిషసాద.

తథా నిషణ్ణశ్చ తముపహారవర్మార్థపాలప్రమతిమిత్రగుప్త మన్త్రగుప్త విశ్రుతై, ర్మైథిలేన చ ప్రహారవర్మణా, కాశీభర్త్రా చ కామపాలేన, చమ్పేశ్వరేణ సింహవర్మణా, సహోపాగత్య ధనమిత్రః ప్రణిపపాత. దేవో ఽపి హర్షావిద్ధమభ్యుత్థితః 'కథం సమస్త ఏవమిత్రగణ స్సమాగతః! కో నామాయ మభ్యుదయః.' ఇతి కృతయథోచితోపచారానుత్పీడితతరంపరిరేభే. కాశీపతి ర్మైథిలాఙ్గరాజాం శ్చ సుహృన్నివేదితాన్ పితృవ దపశ్యత్. తైశ్చ హర్షకమ్పితపలితం సరభసోపగూఢః పరమభినన్ద. తతః ప్రవృత్తాసు ప్రతికథాసు ప్రియవయస్యగణానుయుక్తః స్వస్య చ సోమదత్తపుష్పోద్భవయో శ్చ చరిత

మనువర్ణ్య సుహృదా మపి వృత్తాన్తం క్రమేణ శ్రోతుం కృతప్రస్తావ స్తాంశ్చ తదుక్తావన్వయుఙ్క్త. తేషు ప్రథమః ప్రాహస్మ కిలాపహారవర్మా.

ఇతి శ్రీమద్దణ్డాచార్యమహాకవిదణ్డినః కృతౌ దశకుమారచరితే

ఉత్తరపీఠికాయాం రాజవాహనచరితం నామ

ప్రథమ ఉచ్ఛ్వాసః.

అపహారవర్మచరితం నామ

ద్వితీయోచ్ఛ్వాసః

దేవ! త్వయి తదావతీర్ణే ద్విజోపకారాయాసురవివరం, త్వదన్వేషణప్రసృతే చ మిత్త్రగణే, అహమపి మహీమట, న్నఙ్గేషు గఙ్గాతటే బహిశ్చమ్పాయాః కశ్చిదస్తి తపఃప్రభావోత్పన్నదివ్యచక్షుర్మరీచిర్నామ మహర్షిరితి కుతశ్చిత్సంలపతో జనసమాజాదుపలభ్య, అముతో బుభుత్సుస్త్వద్గతిం, తముద్దేశమగమమ్. న్యశామయం చ తస్మిన్నాశ్రమే కస్యచిచ్చూతపోతకస్య చ్ఛాయాయాం కమప్యుద్విగ్నవర్ణం తాపసమ్. అమునా చాతిథివదుపచరితః క్షణం విశ్రాన్తః 'క్వాసౌ భగవాన్మరీచిః? తస్మాదహముపలిప్సుః ప్రసఙ్గప్రోషితస్య సుహృదో గతిమ్; ఆశ్చర్యజ్ఞానవిభవో హి స మహర్షిర్మహీయాం విశ్రుతః' ఇత్యవాదిషమ్. అథా సా వుష్ణమాయతం చ నిశ్వస్యాశశంసే.

ఆసీత్తాదృశో మునిరస్మిన్నాశ్రమే. తమేకదా కామమఞ్జరీ నామాఙ్గపుర్యవతంసస్థానీయా వారయువతి రశ్రుబిన్దుతారకితపయోధరా సనిర్వేదమభ్యేత్య కీర్ణశిఖణ్డాస్తీర్ణభూమిరభ్యవన్దిష్ట. తస్మిన్నేవ చ క్షణే మాతృప్రముఖస్తద్దాసీవర్గస్సానుక్రోశమనుప్రధావితస్తత్త్రైవానవచ్ఛిన్నపాతమపతత్. స కిల కృపాలుస్తాం 'జనమార్ద్రయా గిరాఽఽశ్వాస్యార్తికా

రణం తాం గణికా మపృచ్ఛత్. సా తు సవ్రీడేవ సవిషాదేవ సగౌరవేవ చాబ్రవీత్. 'భగవన్! ఐహికస్య సుఖస్య భాజనం జనోఽయ మాముష్మికాయ శ్రేయసేఽయ మాయుష్మద్ఛ్వసీయాయార్థాభ్యుపపత్తి విత్తయో ర్భగవత్పాదయో ర్మూలం శరణ మభిప్రపన్నః' ఇతి. తస్యా స్తు జన న్యుదఞ్జలిః పలితశారశిఖణ్డబన్ధ స్పృష్టము క్తభూమి రభాషత.

భగవన్! అస్యాం మే దోష మేషా వో దాసీ విజ్ఞాపయతి. దోషశ్చ మమ స్వాధికారానుష్ఠాపనమ్. ఏష హి గణికామాతు రధికారః.—దుహితుర్జన్మనః ప్రభృత్యే వాఙ్గక్రియా తేజోబలవర్ణ మేధాసంవర్ధనేన దోషాగ్ని ధాతుసామ్యకృతా మితాహారేణ శరీరపోషణమ్, ఆపఞ్చమా ద్వర్షా త్పితు రప్యనతిదర్శనం, జన్మదినేషు పుణ్యదినేషు చోత్సవోత్తరో మఙ్గళవిధిః, అధ్యాపన మనఙ్గవిద్యానాం సాఙ్గానాం నృత్యగీతవాద్య నాట్యచిత్రాస్వాద్య గన్ధపుష్పకలాసు లిపిజ్ఞానవచనకౌశలేషు చ సమ్యగ్వినయనం, శబ్దహేతుసమయవిద్యాసు వార్తామాత్రావబోధనమ్, ఆజీవజ్ఞానే క్రీడాకౌశలే సజీవనిర్జీవాసు చ ద్యూతకలాస్వభ్యన్తరీకరణమ్, అభ్యన్తరకలాసు వైశ్వాసికజనా ద్యత్నేన ప్రయోగగ్రహణం, యాత్రోత్సవాది ష్వాదరప్రసాధితాయాః స్ఫీతపరిబర్హాయాః ప్రకాశనం, ప్రసఙ్గవత్యాం సఙ్గీతాదిక్రియాయాం పూర్వసంగృహీతై ర్గాన్ధర్వ్యవాగ్భి స్సిద్ధిలమ్భనం, దిఙ్ముఖేషు తత్తచ్ఛిల్పవిత్తకై ర్యశః ప్రఖ్యాపనం, కార్తాన్తికాదిభిః కల్యాణలక్షణోపఘోషణం, పీఠమర్ద విట విదూషకై ర్భిక్షుకీభి శ్చ నాగరికపురుషసమవాయేషు రూపశీలమాధుర్య ప్రస్తావనా. యువజనమనోరథలక్ష్య ప్రభూతాయాః ప్రభూతత మేన శుల్కే నావస్థా

పనం, స్వతో౽రాగాన్ధాయ తద్భావదర్శనోన్మాదితాయ వా జాతిరూపవయో౽ర్థశక్తిశౌచత్యాగదాక్షిణ్యశిల్పమాధుర్యోపపన్నాయ స్వతన్త్రాయ ప్రదానమ్, అధికగుణాయాస్వతన్త్రాయ ప్రాజ్ఞతమాయాల్పే నాపి బహువ్యపదేశే నార్పణమ్, అస్వతన్త్రేణ వా గాన్ధర్వసమాగమేన గురుభ్య శ్శుల్కాపహరణమ్, అలాభే ౽ర్థస్య కామస్వీకృతే స్వామిన్యధికరణే వా సాధనం, రక్తస్య హి దుహిత్రైకచారణీవ్రతానుష్ఠాపనం,నిత్యనైమిత్తిక ప్రీతిదాయతయా హృతశిష్టానాం గమ్యధనానాం చిత్రై రుపాయైరపహరణమ్. అదదతా లుబ్ధప్రాయేణ చ విగృహ్యాసనమ్, ప్రతిహస్తిప్రోత్సాహనేన లుబ్ధస్య రాగిణ స్త్యాగశక్తిసంధుక్షణమ్, అసారస్య వాక్సంతక్షణై ర్లోకోపక్రోశనై ర్దుహితృనిరోధనై ర్వ్రీడోత్పాదనై రన్యాభియోగై రవమానై శ్చాపవాహనమ్,అర్థదై రనర్థప్రతిఘాతిభి శ్చానింద్యై రనైర్యైరనుబద్ధార్థానర్థసంశయాన్ విచార్య భూయోభూయ స్సంయోజన మితి. గణికాయాశ్చ గమ్యం ప్రతిసజ్జతేవ న సజ్జః? సత్యామపి ప్రీతౌ న మాతు ర్మాతృకాయా వా శాసనాతివృత్తిః ?

ఏవం స్థితే౽నయా ప్రజాపతివిహితం స్వధర్మముల్లఙ్ఘ్య క్వచి దాగన్తుకే రూపమాత్రధనే విప్రయూని స్వేనైవ ధనవ్యయేన రమమాణయా మాసమాత్ర మత్యవాహి. గమ్యజన శ్చ భూయా నర్థయోగ్యః ప్రత్యాచక్షాణయా ౽నయా ప్రకోపితః, స్వకుటుమ్బకం చావసాదితమ్. 'ఏషా కుమతి ర్నకల్యాణీ'తి నివారయన్త్యాం మయి న వాసాయ కోపా త్ప్రస్థితా. సా చేదియ మహార్యనిశ్చయా సర్వఏవ జనో౽త్రైవానన్యగతిరనశనేన సంస్థాస్యతే.—ఇత్యవాదీత్.

అథ సా వారయువతి స్తేన తాపసేన 'భద్రే, నను దుఃఖాకరోఽయం వనవాస, స్తస్య ఫల మపవర్గః స్వర్గో వా; ప్రథమ స్తు తయోః ప్రకృష్టజ్ఞానసాధ్యః ప్రాయో దుస్సంపాద ఏవ. ద్వితీయస్తు సర్వస్యైవ సులభః కులధర్మానుష్ఠాయినః. త దశక్యారమ్భా దుపరమ్య మాతు ర్మతేవ ర్తస్వే' తి సానుకమ్ప మభిహితా. సా తు ప్రత్యవాదీత్. 'యది భగవత్పాదమూల మశరణం శరణ మస్తు మమ కృపణాయాః హిరణ్యరేతా దేవ ఏవ.' ఇత్యుదమనాయత. స తు ముని రనువిమృశ్య గణికామాతర మవదత్: 'సంప్రతి గచ్ఛ గృహాన్, ప్రతీక్షస్వ కానిచి ద్దినాని, యావ దియం సుకుమారా సుఖోపభోగసముచితా సత్యరణ్యవాసోద్వేజితా భూయోభూయ శ్చాస్మాభి ర్విబోధ్యమానా ప్రకృతావేవ స్థాస్యతి' ఇతి. తథేతి తస్యాః ప్రతియాతే స్వజనే, సా గణికా త మృషి మలఘుభక్తి ర్ధౌతోద్గమనీయవాసినీ, నాత్యాదృతశరీరసంస్కారా, వనతరుపోతకాలవాలపూరణై, ర్దేవతార్చనకుసుమోచ్చయోపచయప్రయాసై, రనేక వికల్పోపహారకర్మభిః కామశాసనార్థే చ గన్ధమాల్యధూపదీపనృత్యగీతవాద్యాదిభిః క్రియాభి, రేకాన్తే చ త్రివర్గసంబన్ధినీభిః కథాభి రధ్యాత్మవాదై శ్చానురూపై రల్పీయ సైవ కాలేనాన్వరఞ్జయత్. ఏకదా చ రహసి రక్తం త ముపలక్ష్య 'మూఢః ఖలు లోకో, య త్సహధర్మే ణార్థకామా వపి గణయతి!' ఇతి కించి దస్మయత. 'కథయ వాసు! కేనాంశే నార్థకామాతిశాయీ ధర్మ స్త వాభిప్రేతః?' ఇతి ప్రేరితా మరీచినా లజ్జామన్థర మారభతాభిధాతుమ్.

ఇతః కిల జనా ద్భగవత స్త్రీవర్గబలాబలజ్ఞానమ్. అథవా తదపి ప్రకారాన్తరం దాసజనానుగ్రహస్య. భవతు, శ్రూయతామ్. నను ధర్మాదృ తేఽర్థకామయో రనుత్పత్తిరేవ. తదనపేక్ష్యైవ ధర్మో నివృత్తిసుఖప్రసూతిహేతు, రాత్మనః సమాధానమాత్రసాధ్యశ్చ. సోఽర్థకామవ ద్బాహ్యసాధనేషు నాత్యాయతతే, తత్త్వదర్శనోపబృంహిత స్తు యథాకథంచి దనుష్ఠీయమానాభ్యాం నార్థకామాభ్యాం బాధ్యతే. బాధితోఽపి చాల్పాయాసప్రతిసమాహిత స్తమపి దోషం నిర్హృత్య శ్రేయసేఽప్యనల్పాయ కల్పతే. తథా హి, పితామహస్య తిలోత్తమాయా మభిలాషః, భవానీపతే ర్మునిపత్నీసహస్రదూషణం, పద్మనాభస్య షోడశసహస్రాన్తఃపురవిహారః, ప్రజాపతేస్స్వదుహితర్యతిప్రణయప్రవృత్తిః, శచీపతే రహల్యాజారతా, శశాఙ్కస్య గురుతల్పగమనమ్, అంశుమాలినో బడబాలఙ్ఘనమ్, అనిలస్య కేసరికళత్రసమాగమః. బృహస్పతే రుతథ్యభార్యాభిసరణం, పరాశరస్య దాశకన్యాదూషణం, పారాశర్యస్య భ్రాతృదారసంగతిః, అత్రే ర్మృగీసమాగమ, ఇతి. అమరాణాం చ తేషు తేషు కార్యే ష్వసురవిప్రలమ్భనాని జ్ఞానబలాన్న ధర్మపీడా మావహన్తి, ధర్మపూతే చ మనసి నభసీవ న జాతు రజోఽనుషజ్యతే. తన్మన్యే నార్థకామౌ ధర్మస్య శతతమీమపి కలాం స్పృశత ఇతి.

శ్రుత్వైతదృషి రుదీర్ణరాగవృత్తి రభ్యధాత్. 'అయి విలాసిని! సాధు పశ్యసి నధర్మ స్తత్త్వదర్శినాం విషయోపభోగే నోపరుధ్యత ఇతి. కిం తు జన్మనః ప్రభృత్యర్థకామవార్తానభిజ్ఞా వయం. జ్ఞేయౌ చేత్తౌ కింరూపౌ కింపరివారౌ కింఫలా వితి.'

సా త్వవాదీత్ "అర్థ స్తావ దార్జనవర్ధనరక్షణాత్మకః కృషి పాశుపాల్య వాణిజ్య సంధి విగ్రహాది పరివార, స్తీర్థప్రతిపాద నఫల శ్చ. కామ స్తు విషయాతిస క్తచేతసోః స్త్రీపుంసయో ర్ని రతిశయసుఖస్పర్శవిశేషః; పరివార స్తు తస్య యావ దిహ రమ్య ముజ్జ్వలం వస్తు; ఫలం పునః పరమాహ్లాదనం పరస్పరవి మర్దజన్మ స్మర్యమాణమధుర ముదీరితాభిమాన మను త్తమసు ఖమపరోక్షం స్వసం వేద్య మేవ తస్యైవకృ తేవిశిష్టస్థానవర్తినః కష్టాని తపాంసి, మహా న్తి దానాని, దారుణాని యుద్ధాని, భీమా ని సముద్రలఙ్ఘనాదీని, మానవా స్సమాచర న్తి." ఇతి. నిశ మ్యైత న్నిమిత్తబలా న్న, తత్పాటవా న్న,స్వబుద్ధిమాన్ద్యా న్న, స్వనియమ మనాదృత్య తస్యా మసౌ ప్రాసజత్. సా సు దూరం మూఢాత్మానం చ తం ప్రవహణేన నీత్వా పుర ముదా రశోభయా రాజవీథ్యా స్వభవన మనైషీత్. అభూచ్చ ఘో షణా 'శ్వః కామోత్సవః' ఇతి.

ఉత్తరేద్యుః స్నాతానులిప్తమారచితముణ్డమాలమా రబ్ధకామిజనవృత్తంనివృత్తస్వవృత్తాభిలాషం క్షణమాత్రేఽపి తయా వినాదూయమానచిత్తంత మృషి మృద్ధిమతా రాజమా ర్గేణోత్సవసమాజే నీత్వా క్వచిదుపవనోద్దేశే యువతిశతపరివృ తస్య రాజ్ఞ స్సన్నిధౌ సమాసదత్.తత్రస్మితముఖేన తేన 'భ ద్రే భగవతా సహ నిషీద.' ఇత్యాదిష్టా సవిభ్రమకృతప్రణామా సస్మితం న్యషీదత్. తత్ర కాచి దుత్థాయ బద్ధాఞ్జలి రుత్తమా ఙ్గనా 'దేవ! జితాఽనయాఽహం, తద్దాస్యమద్యప్రభృత్యభ్యు పేతం మయా.' ఇతి ప్రభుం ప్రాణంసీత్. విస్మయహర్షమూల శ్చ కోలాహలో లోకస్యోదజిహీత. హృష్టేన చ రాజ్ఞా మ

హార్హైరలంకారై ర్మహతా చ పరిబర్హేణానుగృహ్య విసృష్టా, వారముఖ్యాభిః పౌరముఖ్యై శ్చ గణశః ప్రశస్యమానా, స్వభవన మగ త్వైవ తమృషి మభాషత: 'భగవన్! అయ మఞ్జలి, శ్చిర మనుగృహాణో౽యం దాసీజనః, స్వార్థ ఇదానీ మనుష్ఠేయః' ఇతి. స తు రాగా దశనిహత ఇవోద్భ్రామ్యాబ్రవీత్. 'ప్రియే! కి మేతత్? కుత ఇదమాదాసీన్యమ్? క్వ గత స్తవ మయ్యసాధారణానురాగః?' ఇతి. అథ సాసస్మిత మవాదీత్: 'భగవన్! యయా౽ద్య రాజకులే మత్తః పరాజయో౽భ్యుపేత స్తస్యా శ్చ మమ చ కస్మిన్ సంఘర్షే, మహర్షిం మరీచి మావర్జితవతీవ శ్లాఘసే, ఇతి తయా౽హ మధిక్షిప్తా, దాస్యపణబన్ధేన చాస్మిన్నర్థే ప్రావర్తిషి. సిద్ధార్థా చాస్మి త్వత్ప్రసాదాత్.' ఇతి స తయా తథా౽వధూతో దుర్మతిః కృతానుశయ శ్శూన్యవన్నివర్తిష్ట. య స్తయైవం కృత స్తపస్వీత మేవ మాం మహాభాగ మన్యస్వ. స్వశక్తివిషక్తం రాగముద్ధృత్య తస్యామేవ బద్ధ్యా మహద్వైరాగ్యమర్పితమ్. అచిరాదేవ శక్య ఆత్మా త్వదర్థసాధనక్షమః కర్తుమ్ అస్యా మేవ తావ ద్వసాఙ్గపుర్యాం చమ్పాయా మితి.

అథ తన్మనశ్చ్యుతతమస్స్పర్శభియే వాస్తం రవి రగాత్. ఋషిముక్త శ్చ రాగ స్సంధ్యాత్వే నాస్ఫురత్. తత్క్షణా దత్తవైరాగ్యా ణీవ కమలవనాని సమకుచన్. అనుమతమునిశాసన స్త్వహ మము నైవ సహోపాస్య సంధ్యాం, మనురూపాభిః కథాభి స్తమనుశయ్య, నీతరాత్రిః, ప్రత్యుషస్యుదయప్రస్థావకల్పే కల్పద్రుమకిసలయావధీరిణ్యరుణార్చిషి, తం నమస్కృత్య నగరాయోదచలమ్. అదర్శం చ మార్గాభ్యాశవర్తినః కస్యాపి క్షపణకవిహారస్య బహి ర్వివిక్తే రక్తాశోకమణ్డ

నిషణ్ణమస్పృష్టసమాధి మాధిక్షీణ మగ్రగణ్య మనభిరూపాణాం కృపణవర్ణం క మపి తుణ్ణకమ్. ఉరసి చాస్య శిథిలితమలనిచయా స్స్రుతా న్నిపతితా నశ్రుబిన్దూ నలక్షయమ్. అప్రాక్షం చాన్తికోపవిష్టః 'క్వ తపః ? క్వ చ రుదితమ్ ? న చే ద్రహస్య మిచ్ఛామి శ్రోతుం శోకహేతుమ్ ?' ఇతి. సోఽబ్రూత.

"సౌమ్య! శ్రూయతామ్. అహ మస్యా మేవ చమ్పాయాం నిధిపాలితనామ్నః శ్రేష్ఠినో జ్యేష్ఠసూనుర్వసుపాలితో నామ. వైరూప్యా న్మమ విరూపక ఇతి ప్రసిద్ధి రాసీత్. అన్యశ్చాత్ర సున్దరక ఇతి యథార్థనామా కలాగుణై స్సమృద్ధో వసునానాతి పుష్టోఽభవత్. తస్య చ మమ చ వపుర్వసునీ నిమిత్తీకృత్య వైరం వైరోపజీవిభిః పౌరధూర్తై రుదపాద్యత. త ఏవ కదాచి దావయో రుత్సవసమాజే స్వయ ముత్పాదిత మన్యోన్యావమానమూల మధిక్షేపవచనవ్యతికర ముపశమయ్య 'న వపు ర్వసు వా పుం స్త్వమూలం, మపి తు ప్రకృష్టగణికాప్రార్థ్యయావనో హి య స్సపుమాన్. అతో యువతిలలామభూతా కామమఞ్జరీ యం కామయతే స హరతు సుభగపతాకామ్.' ఇతివ్యవాస్థాపయన్. అభ్యుపేత్యావాం ప్రాహిణువ తస్యై దూతాన్. అహ మేవకిలాముష్యాః స్మరోన్మాదహేతు రాసమ్. ఆసీనయో శ్చావయో ర్మామే వోపగమ్య సా నీలోత్పలమయ మివాపాఙ్గదామాఙ్గే మమ ముఞ్చతీ తం జనమపత్రపయాఽధోముఖంవ్యధత్త. సుభగేన చ మయా స్వధనస్య స్వగృహస్య స్వగుణస్య స్వదేహస్య స్వజీవితస్య చ సై వేశ్వరీకృతా. కృతి శ్చాహమనయా మలముల్లకశేషః. హృతసర్వస్వశ్చ తయాఽపవాహితః, ప్రపద్య లోకోపహాసలక్ష్యతా, మతుమశ్చ ధిక్కృతాని పౌరవృద్ధానాం సో

ఘు, మిహై వాయతనే మునినైకే నోపదిష్టవర్త్మా, సుకర ఏవ వేషో వేశనిర్గతానా మి త్యుదీర్ణవైరాగ్య స్తదపి కౌపీన మజహామ్.

అథ పునః సజ్జీర్ణమలపఙ్కః ప్రబలకేశలుఞ్చనవ్యథః ప్రకృష్టతమక్షుత్పిపాసాదిదుఃఖః స్థానాసనశయనభోజనేషు ద్విప ఇవ నవగ్రహో బలవతీభి ర్యన్త్రణాభి రుద్వేజితః ప్రత్యవామృశమ్. 'అహ మస్మి ద్విజాతిః, అస్వధర్మో మమైష పాషణ్డపథావతారః, శ్రుతిస్మృతివిహితే నైవ వర్త్మనా మమ పూర్వజాః ప్రావర్తన్త, మమ తు మన్దభాగ్యస్య నిన్ద్యవేష మమన్దదుఃఖాయతనం హరిహరహిరణ్యగర్భాదిదేవతాపవాదశ్రవణనైరన్తర్యా త్ప్రేత్యాపి నిరయఫల మఫలం విప్రలమ్భప్రాయ మీదృశ మిద మధర్మవర్త్మ ధర్మవ దాచరణీయ మాసీత్.' ఇతి. ప్రత్యాకలితస్వదుర్నయః పిణ్డీషణ్డం వివిక్తమేతదాసాద్య పర్యాప్త మశ్రు ముఞ్చామీ" తి.

శ్రుత్వా చైత దనుకమ్పమానోఽబ్రవమ్. 'భద్ర' క్షమస్వ కఞ్చిత్కాల; మత్రైవ నివస; నిజేన ద్యుమ్నేనాసా వేవ వేశ్యా యథా త్వాం యోజయిష్యతి తథా యతిష్యే. సన్త్యుపాయాస్తాదృశాః.' ఇ త్యాశ్వాస్య తమ్, అభ్యుత్థితోఽహం, నగర మావిశ న్నేవ చోపలభ్య లోకవాదా ల్లుబ్ధసమృద్ధపూర్ణం పుర మితి,అర్థానాం నశ్వరత్వం ప్రదర్శ్య ప్రకృతిస్థానమమూన్విధాస్యన్, కర్ణీసుతప్రహితే పథి మతి మకరవమ్., అనుప్రవిశ్య చ ద్యూతసమాజ మక్షధూర్తై స్సమగంసి. తేషాం పఞ్చవింశతి ప్రకారాసు ద్యూతాశ్రయాసు కలాసు కౌశల, మక్షభూమిహస్తాదిషు చాత్యన్తదురుపలక్షాణి కూటకర్మాణి తన్మూ

లాని సావలేపాన్యధిక్షేపవచనాని, జీవితనిరపేక్షాణి సంరమ్భవిచేష్టితాని, సభికప్రత్యయ వ్యవహారా న్న్యాయబలప్రతాపప్రాయా నజీకృతార్థసాధనశక్తిమార్గా, బలిషు సాన్త్వనాని, దుర్బలేషు భర్త్సితాని, పక్షరచనానైపుణ్యమ్, ఉచ్చావచాన్యుపప్రలోభనాని, గ్లహప్రభేదవర్ణనాని, ద్రవ్యసంవిభాగౌదార్య, మన్తరాన్తరాఽశ్లీలప్రాయాన్ కలకలా, నిత్యేతాని చాన్యాని చానుభవన్ న తృప్తి మధ్యగచ్ఛమ్. అహసం చ కించిత్ప్రమాదదత్తశారే క్వచి త్కైతవే. ప్రతికితవస్తునిర్దహన్నివ క్రోధతామ్రయా దృశా మా మభివీక్ష్య, 'శిక్షయసి రే ద్యూతవర్త్మ హాసవ్యాజేన ? ఆస్తామయ మశిక్షితో వరాకః త్వయైవ తావ ద్విచక్షణేన దేవిష్యామి.' ఇతి, ద్యూతాధ్యక్షానుమత్యా వ్యత్యసజత్. మయా జిత శ్చాసౌ షోడశసహస్రాణి దీనారాణామ్. తదర్ధం సభికాయ సభ్యేభ్య శ్చ దత్త్వా, అర్ధం స్వీకృత్యోదతిష్ఠమ్. ఉదతిష్ఠం శ్చ తత్రగతానాం హర్షగర్భాః ప్రశంసాలాపాః. ప్రార్థ్యమానసభికానురోధా చ్చ తదగారేఽభ్యవహారవిధి మకరవమ్. యన్మూల శ్చ మే దురోదరావతారస్స మే విమర్దకో నామ విశ్వాస్యతరం ద్వితీయం హృదయమాసీత్.

తన్ముఖేన చ సారతః కర్మత శ్శీలత శ్చ సకల మేవ నగర మవధార్య ధూర్జటికణ్ఠకల్మాషకాలతమే తమసి, నీలనివస ర్ధోరుకపరిహితో, బద్ధతీక్ష్ణకౌక్షేయకః, ఫణిముఖ కాకలీసందంశక పురుషశీర్షక యోగచూర్ణ యోగవర్తికామానసూత్ర కర్కటక రజ్జుదీపభాజన భ్రమరకరణ్డక ప్రభృ త్యనేకోపకరణ యుక్తో గత్వా, కస్యచి ల్లుబ్ధేశ్వరస్య గృహే సన్ధిం

ఛిత్త్వా, పటభాససూక్ష్మఛిద్రాలక్షితా న్తర్గృహప్రవృత్తి, రత్నవ్యథో, నిజగృహమివ వానుప్రవిశ్య, నీవిం సారమహతీ మాదాయ నిరగామ్. నీలనీరదనికరపీవరతిమిరనిబిడితాయాం రాజవీథ్యాం ఝడితి శతహ్రాదాసంపాత మివ క్షణ మాలోక మలక్షయమ్. అ థాసౌ నగరదేవతేవ నగరమోషరోషితా నిస్సంబాధవేలాయాం నిస్సృతా సన్నికృష్టా కాచి దున్మిషద్భూషణా యువతి రావిరాసీత్, 'కాసి వాసు? క్వ యాసి?' ఇతి సదయ ముక్తా సగద్గదా మా మవాదీత్.

“ఆర్య! పుర్యా మస్యా మర్యవర్యః కుబేరవల్లభనామా వసతి. అస్మ్యహం తస్య కన్యా. మాం జాతమాత్రాం ధనమిత్రనామ్నేఽత్రత్యాయైవ కస్మైచి దిభ్యకుమారా యానప్రజానా ద్భార్యాం మే పితా. స పున రముష్మి న్నత్యుదారతయా పిత్రో రస్తే విత్తే ర్నిజైః క్రీత్వేవార్థవర్గా ద్దారిద్ర్యం దరిద్రతి సతి, అథ ఉదారక ఇతి చ ప్రీతిలోకాధిరోపితాపరశ్లాఘ్యనామని, వారయత్యేవ తస్మిన్, మాం తరుణీభూతామధన ఇత్యదత్త్వా,అర్థపతినామ్నే కస్మైచిదితరస్మై యథార్థనామ్నే సార్థవాహాయ దిత్సతి మే పితా. త దమఙ్గల మద్య కిల ప్రభాతే భావీతి జ్ఞాత్వా,ప్రాగేవ ప్రియతమదత్తసంకేతా పశ్చితస్వజనా నిర్గత్య, బాల్యాభ్యస్తేన వర్త్మనా మన్మథాభిసరా తదగార మభిసరామి.తన్మాం ముఞ్చ గృహాణైత దాభరణమ్.” ఇత్యున్ముచ్య మహ్య మర్పితవతీ. దయమాన శ్చాహ మబ్రవమ్. ఏహి సాధ్వి త్వాం నయామి త్వత్ప్రియతమ మితి త్రిచతురాణి పదా న్యుదచలమ్. ఆపత చ్చ దీపికాలోకపరిలుప్యమానతిమిరభారం యష్టికృపాణపాణి నాగరికబల మనల్పమ్.

ప్రవేపమానాం కన్యకా మవదమ్: "భద్రే! మాభైషీః; అస్యా
సి ద్వితీయో మే బాహుః; రపితు మృదు రయ ముపాయ స్త్వద
పేక్షయా చిన్తితః. శయే౽హం భావితవిషవేగవిక్రియః. త్వ
యా౽ ప్యమీ వాచ్యాః 'నిశి వయ మిమాం పురీం ప్రవిష్టాః;
దష్టశ్చ మ మైష నాయకో దర్వీకరే ణాముష్మి న్సభాగృహ
కోణ ఏవ. యది వః కశ్చి న్మన్త్రవి త్కృపాళు స్స ఏవ త మ
నుజీవయే న్మమ ప్రాణా నాహరే దనాథాయాః' ఇతి". సా
౽పి బాలా గత్య న్తరాభావా ద్భయగద్గదస్వరా బాష్పదుర్ది
నాక్షీ బద్ధవేపథుః కథం కథమపి గత్వా మదు క్త మన్వతిష్ఠత్.
అశయిషి చాహం భావితవిషవిక్రియః. తేషు కశ్చి న్నరే
న్ద్రాభిమానీ మాం నిర్వర్ణ్య ముద్రాత న్త్రమ న్త్రధ్యానాదిభి
శ్చోపక్ర మ్యాకృతార్థో 'గత ఏ వాయం కాలదష్ట; స్తథా
హి; స్తబ్ధశ్యావవర్ణ మఙ్గం, రుద్ధా దృష్టిః, శా న్త ఏవో ష్మా.
శుచా౽లం వాసు,శ్వ ౽గ్నినా త్కారిష్యామః. కో౽తివ ర్తతే
దైవమ్?' ఇతి స హేతరైః ప్రాయాత్.

ఉత్థిత శ్చాహ ముదారకాయ తాం నీత్వా౽బ్రవమ్.
'అహ మస్మి కో౽పి తస్కరః; త్వద్గతే నైవ చేతసా సహాయ
భూతేన త్వ మిమా మభిసర న్తీ మ న్త రోపలభ్య, కృపయా
త్వత్సమీప మనైషమ్. భూషణ మిద మస్యాః.' ఇ త్యంశు
పటలపాటితధ్వా న్తజాలం త ద ప్యర్పితవాన్. ఉదారక స్తు త
దాదాయ సలజ్జం చ సహర్షం చ ససంభ్రమం చ మామభా
షత. "ఆర్య! త్వయై వేయ మస్యాం నిశి ప్రియా మేదత్తా,
వాక్చపున ర్మమాపహృతా, తథా హి, న జానే వక్తుం త్వ
త్కైన్త్వత దద్భుత మితి. నను తే స్వశీల మద్భుతవ త్ప్రతి

భాతి. నైవ మన్యేనాపి కృతపూర్వ మితి ప్రతిభాయ త్రైవ వస్తు శక్తిః. న హి త్వయ్యన్యదీయా లోభాదయః. త్వయాద్య సాధు తోషితేతి తత్ప్రియ స్త్వత్పూర్వావదానేభ్యో న రోచతే. దృష్ట మిదానీ మౌదార్యస్వరూప మితి. త్వదాశయ మననుమాన్య న యుక్తో నిశ్చయః.తయాఽమునా సుకృతేన క్రీతోఽయం దాసజన ఇతి, అసార మతిగరీయసా క్రీణాసీతి స తే ప్రజ్ఞాధిక్షేపః. న ప్రియాదానస్య ప్రతిదాన మిదం శరీర మితి, తదలాభే నిధనోన్ముఖమిద మపి త్వయైవ దత్తమ్. అద్యప్రభృతి భర్తవ్యోఽయం దాసజనః." ఇతి మమ పాదయో రపతత్. ఉత్థాప్య చైన మురసోపశ్లిష్యాభాషిషి 'భద్ర! కాఽద్య తే ప్రతిపత్తిః?' ఇతి.

సోఽభ్యధత్త-'నశక్నోమి చైనా మత్ర పితురనభ్యనుజ్ఞ యోపయమ్య జీవితుమ్. అతోఽస్యా మేవ యామిన్యాం దేశ మిమం జిహాసామి. కో వాఽహం యథా త్వ మాజ్ఞాపయసి.' ఇతి. అథ మయోక్తమ్-'అస్త్యేతత్;స్వదేశః దేశాన్తరమితి నేయం గణనా విదగ్ధస్య పురుషస్య; కింతు బాలేయ మనల్ప సౌకుమార్యా; కష్టాః ప్రత్యవాయభూయిష్ఠాశ్చ కాన్తారపథాః. శైథిల్య మివ కించి త్ప్రజ్ఞాసత్త్వయో రనర్థే నేదృశేన సమాభ్యతే. తత్సాహసయాసుఖ మిహైవ వస్తవ్యమ్. ఏహి నయావైనాం స్వావాసమ్.' ఇతి.అవిచారానుమతేన తేన సద్య ఏవైనాం తద్గృహముపనీయ,తయైవాపసర్పభూతయాతత్రమృద్భాణ్డావశేష మచోరయావ.తతోనిష్పత్య క్వచిన్నుషితకం నిధాయ, సముచ్చలన్తౌ నాగరికపురుషసంపాతే మార్గపార్శ్వశాయినం కంచి న్మత్తవారణ ముపరిపురుష మాకృష్యాధ్యారో

హావ. గ్రైవేయకప్రోతపాదయుగళేన మ యోత్థాప్యమానఏవ పాతితాధోరణపృథులోరస్థ్సలపరిణతైః పురీతల్లతాపరీతద_న్తకాణ్డా స్స రత్నికబల మక్షిణోత్. అధ్వంసయావ చాము నై_వార్థపతిభవనమ్. అపవాహ్యా చ క్వచన జీర్ణోద్యానేశాఖాగ్రాహికయాఽవాతరావ స్వగృహం గతౌ చ స్నాతౌశయన మధ్యశిశ్రియావ.

తావ దేవోదగాదుదధే రుదయాచలేన్ద్రపద్మరాగశృజ్గకల్పం కల్పద్రుమ హేమపల్లవాపీడపాటలం పతఙ్గమణ్డలమ్. ఉత్థాయ చ ధౌతవక్త్రౌ ప్రగేతనాని మఙ్గళాన్యనుష్ఠాయాస్మత్కర్మ తుములం పురమనుచరన్తా వశ్రృణువపరవధూగృహేషు కోలాహలమ్. అథార్థైరర్థపతిః కుబేరదత్త మోహాశ్యాస్య కులపాలికావివాహం మాసావధిక మకల్పయత్. ఉపహ్వారే పున రశిక్షయం ధనమిత్త్రమ్.

ఉపతిష్ఠ సఖే! ఏకాన్త ఏవ చర్మరత్నభస్త్రికా మిమాం. పురస్కృత్యాఙ్గరాజ మాచక్ష్వ;—"జానాత్యేవ దేవో నైకకోటిసారస్య వసుమిత్త్రస్య మాం ధనమిత్త్రంనామైకపుత్త్రమ్. సోఽహం మూలహరత్వ మే త్యర్థివర్గాదస్మ్యవజ్ఞాతో, మదర్థ మేవ సంవర్ధితాయాం కులపాలికాయాం మద్దారిద్ర్య దోషా త్పునః కుబేరదత్తేన దుహితరృర్థపతయే దిత్సితాయా ముద్వేగా దుజ్ఝితు మసూ నుపహారికం జరద్వన మవగాహ్యాకణ్ఠన్యస్తశస్త్రికః కే నాపి జటాధరేణ నివార్యైవం పృష్టః 'కిం తే సాహసస్య మూలమ్?' ఇతి. మయోక్తమ్ 'అవజ్ఞాపొన్దర్యం దారిద్ర్యమ్,'ఇతి.సపున రేవం కృపాళు రన్వగ్రహీత్: తాత, మూఢోఽసి,నాస్త్య త్యాపిష్ఠతమ మాత్మత్యాగాత్;

ఆత్మాన మాత్మనా౽నవసాదాదేవోద్ధరన్తి సన్తః.సన్త్యుపాయా ధనార్జనస్య బహవో; నైక శ్ఛిన్నకర్ణప్రతి సన్ధానపూర్వస్య ప్రాణలాభస్య. కిమనేన సో౽స్మ్యహం మన్త్రసిద్ధః,సాధితేయం లక్షగ్రాహిణీచర్మరత్నభస్త్రికా; చిర మహమస్యాః ప్రసాదా త్కామరూపేషు కామప్రదః ప్రజానామవాత్సమ్.మత్సరిణ్యాం జరసి భూమిస్వర్గ మత్రోద్దేశే ప్రవేక్ష్యన్నాగత, స్త్వామిమాం ప్రతిగృహాణ. మదన్యత్ర చేయం వణిగ్భ్యో వారయోషిన్ముఖ్యేభ్యోవాదుగ్ధే ఇతి హి తద్గతా ప్రతీతిః. కింతు యత్సకాశా దన్యాయాపహృతంతస్మై ప్రత్యర్పణీయం,న్యాయార్జితం తు దేవ బ్రాహ్మణేభ్య స్త్యాజ్యమ్. అథేయం దేవ తేవ శుచౌ దేశే నివే శ్యార్చ్యమానా ప్రాతః ప్రాత స్సువర్ణపూర్ణైవ దృశ్యతే. స ఏష కల్పః.' ఇతి. బద్ధాఞ్జలి రహ మతిష్ఠమ్. బద్ధాఞ్జలయే మహ్య మేనాం దత్త్వా కిమపి గ్రావచ్ఛిద్రం ప్రావిశత్. ఇయం చ రత్నభూతా చర్మభస్త్రికా దేవాయానివేద్య నోపజీవ్యే త్యానీతా. పరం తు దేవః ప్రమాణమ్." ఇతి. రాజా చ నియత మేవ వక్ష్యతి 'భద్ర! ప్రీతో౽స్మి, గచ్ఛ యథేచ్ఛ, మేనా ముపభుఙ్క్ష్వే' తి. భూయశ్చ బ్రూహి 'యథా న కశ్చి దేనాం ముష్ణాతి తథా౽నుగృహ్యతామి'తి తదప్యవశ్య మసా వభ్యుపేష్యతి. తతః స్వగృహ మేత్య యథోక్త మర్థత్యాగం కృత్వా దినే దినే వరివస్యమానాం స్తేయలబ్ధైరర్థైర్నక్త మా పూర్య ప్రాహ్ణే లోకాయ దర్శయిష్యసి. తతః కుబేరదత్తస్తృ ణాయ మత్వా౽ర్థపతి మర్థలుబ్ధః కన్యకయాస్వయ మేవ త్వా ముపస్థాస్యతి. అథ కుపితో౽ర్థపతి ర్వ్యవహర్తు మర్థగర్వా దభి

యోత్స్యతే. తం చ భూయశ్చిత్రై రుపాయైః కౌపీనావశేషం కరిష్యావః. స్వకం చ చౌర్యం తేనైవాభ్యుపాయేన సుప్రచ్ఛన్నం భవిష్యతీతి. హృష్టశ్చ ధనమిత్రో యథోక్త మన్వతిష్ఠత్. తదహ రేవ మన్నియోగా ద్విమర్దకో ఽర్థపతిసేవాభియుక్త స్తస్యోదారకే వైర మభ్యవర్ధయత్. అర్థలుబ్ధ శ్చ కుబేరదత్తో నివృత్యార్థపతే ర్ధనమిత్రాయైవ తనయాం సానునయం ప్రాదిత్సత్. ప్రత్యబధ్నా చ్చార్థపతిః.

ఏ ష్వేవ దివసేషు 'కామమఞ్జర్యాః స్వసా యవీయసీ రాగమఞ్జరీ నామ పఞ్చవీరగోష్ఠే సఙ్గీతక మనుష్ఠాస్యతీతి సాన్ద్రాదర స్సమాగమత్ నాగరజనః. సచాహం సహ సఖ్యా ధనమిత్త్రేణ తత్ర సన్న్యధిషి. ప్రవృత్తనృత్తాయాం చ తస్యాం ద్వితీయం రఙ్గపీఠం మమాభూన్మనః. తద్దృష్టివిభ్రమోత్పలవనసత్త్రాపాశ్రయ శ్చ పఞ్చశరో భావరసానాంసామగ్ర్యసముదితబలో మా మతిమాత్ర మవ్యథయత్, అప్రా సా నగరదేవ తేవ నగరమోషరోషితా లీలాకటాక్షమాలాశృఙ్ఖలాభిర్నీలోత్పలపలాశ శ్యామలాభి ర్మా మబధ్నాత్. నృత్తోత్థితా చ సా సిద్ధిలాభశోభినీ కిం, విలాసాత్కి, మభిలాషాత్కి, మస్మాదేవ వ జానేఽనన్య న్మాం సఖీభి ర ప్యనుపలక్షితే నాపాఙ్గప్రేక్షితేన సవిభ్రమారేచితభ్రూలత మభివీక్ష్య, సాపదేశం చ కించిదావిష్కృతదశనచన్ద్రికం స్మిత్వా, లోకలోచనమానసానుయాతా ప్రాతిష్ఠత. సోఽహం స్వగృహ మేత్య దుర్నివారయోత్కణ్ఠయా దూరీకృతాహారస్పృహః శిరశ్శూలస్పర్శమపదిశ న్నివిక్తే తల్పే ముక్తై రవయవై రశయిషి. అతినిష్ణాత శ్చ మదనతన్త్రే మా మభ్యుపేత్య ధనమిత్రో రహస్యకథయత్.

సఖే! సా ధన్యా గణికా దారికా, యా మేవం భవన్మనోఽభినివిశతే; తస్యాశ్చ మయా సులక్షితా భావవృత్తిః. తామప్యచిరా దయుగ్మశరశ్శరశయనే శాయయిష్యతి స్థానానివేశినోశ్చ వామయత్న సాధ్యస్సమాగమః. కింతు సా కిల వారకన్యకా గణికాస్వధర్మప్రతీపగామినా భద్రోదారేణాశయేన సమగిరత 'గుణశుల్కాఽహం న ధనశుల్కా; న చ పాణిగ్రహణాదృతేఽపి భోగ్యం యౌవనమ్;' ఇతి. తచ్చ ముహుః ప్రతిషిధ్యాకృతార్థా తద్భగినీ కామమఞ్జరీ తన్మాతా చ మాధవసేనా రాజానమశ్రుకణ్ఠ్యౌ వ్యజిజ్ఞపతామ్. 'దేవ! యుష్మద్దాసీ రాగమఞ్జరీ రూపానురూపశీలశిల్పకౌశలా పూరయిష్యతి మనోరథాని త్యాసీదస్మాకం మహత్యాశా. సాఽద్య మూలచ్ఛిన్నా; యదియమతిక్రమ్య స్వకులధర్మ మర్థనిరపేక్షా గుణేభ్య ఏవ స్వం యౌవనం విచిక్రీషతే,కులస్త్రీవృత్తమేవానుతిష్ఠాసతి. ఏవం సతి, సా చేదియం దేవపాదాజ్ఞయాఽపి తావత్ప్రకృతి మాపద్యేత, తదా పేశలం భవేత్.' ఇతి. రాజ్ఞా చ తదనురోధాత్తథాఽనుశిష్టా సత్యప్యనాశ్రవైవ సా యదాసీత్,తదాఽస్యాః స్వసా మాతా చ రుదితనిర్బన్ధేన రాజ్ఞే సమగిరేతామ్ 'యది కశ్చిద్భుజఙ్గోఽస్మదిచ్ఛయా వినైనాం బాలాం విలోభ్య నాశయిష్యతి, స తస్కరవద్వధ్యః' ఇతి. తదేవం స్థితే, ధనాదృతే న తత్స్వజనోఽనుమన్యతే, న తు ధనదాయాసావభ్యుపగచ్ఛతీతి, విచిన్త్యోఽత్రాభ్యుపాయః.

అథ మయోక్తం 'కిమత్ర చిన్త్యమ్? గుణైస్తామావర్జ్య గూఢమర్థైస్తత్స్వజనం లోభయిష్యామి.' ఇతి తతశ్చ కా

ఞ్చిత్ కామమఞ్జర్యాః ప్రధానదూతీం ధర్మరక్షితాం నామ శాక్యభిక్షుకీం చీవరపిణ్డదానాది నోపసంగృహ్యాతన్ముఖేనతయా బన్ధకాపణబన్ధ మకరవమ్, 'అజినరత్న ముదారకా న్ముషిత్వా మయాతుభ్యం దేయం,యది ప్రతిదానం రాగమఞ్జరీ' ఇతి.సోఽహం ప్రతిపన్నాయాం చ తస్యాం తథా తమర్థంసమ్పాద్య,మృగణోన్మాదితాయారాగమఞ్జర్యాః కరకిసలయమగ్రహీషమ్. యస్యాం చ నిశిచర్మరత్న స్తేయవాద స్తస్యాః ప్రారమ్భే, కార్యాన్తరాపదేశేన సమాహూ తేషుశృణ్వత్స్వేవ నాగరముఖ్యేషు, మత్ప్రణిధిర్విమర్దకోఽర్థపతిగృహ్యోనామభూత్వాధనమిత్ర ముల్లఙ్ఘ్య బహ్వతర్జయత్. ఉక్తం చ ధనమిత్రేణ 'భద్ర, కస్త వార్థో యత్పరస్య హేతోర్మామాక్రోశసి? 'నస్మరామి స్వల్ప మపి త వాపకారం మయా కృతమ్.' ఇతి. స భూయోఽపి తర్జ యన్నివాబ్రవీత్: 'సఏష ధనగర్వోనామ యత్పరస్య భార్యాం శుల్కక్రీతాంపున స్తత్పితరౌ ద్రవ్యేణ విలోభ్య స్వాం చికీర్షసి. బ్రవీషి చ సఏష'క స్త వాపకారో మత్కృత?' ఇతి. నతు ప్రతీత మే వైతత్సార్థవాహస్యార్థప తేర్విమర్దకోబహిశ్చరాః ప్రాణా ఇతి. సోఽహంతత్కృతే ప్రాణా నపిపరిత్యజామి; బ్రహ్మహత్యా మపి న పరిహరామి.మమైకరాత్రజాగర ప్రతీకార స్తవైష చర్మ రత్నాహంకారదాహజ్వరః,' ఇతి. తథా బ్రువాణశ్చ పౌరము ఖ్యై స్సామర్షం నిషిధ్యాపవాహితో గతోఽభూత్. ఇయం చ వార్తాకృత్రిమా ర్తినా ధనమిత్రేణ చర్మరత్న నాశ మాదా వుపక్షిప్య పార్థివాయ నివేదితా. స చార్థపతి మాహూయోప హ్వరేపృష్టవాన్'అఙ్గ!కిమస్తికశ్చిద్విమర్దకో నామాత్ర భవతః?' ఇతి. తేన చ మూఢాత్మనా 'అస్తిదేవ! పరమం మిత్రం, కశ్చ

తేనార్థః?’ ఇతికథితమ్. రాజ్ఞోక్తమ్ ‘అపి శక్నోషి త మాహ్వాతుమ్?’ఇతి. ‘బాఢ మస్మి శక్తః,’ఇతి నిర్గత్య స్వగృహే వేశవాటే ద్యూతసభాయా మాపణే చ నిపుణ మన్విష్యన్, నోపలబ్ధవాన్. కథం చోపలభేత స వరాకః? స ఖలు విమర్దకో మద్గ్రాహిత త్వదభిజ్ఞానచిహ్నో మన్ని యోగా త్త్వదన్వేషణా యోజ్జయినీం తదహ రేవ ప్రాతిష్ఠత. అర్థపతి స్తతమదృష్ట్వా, తత్కృత మప రాధం నా మాత్మసంబ న్ధీతి మత్వా, మోహా ద్భయాద్వా ప్రత్యాఖ్యాయ, పున ర్ధనమి త్రేణ విభావితేన కుపితేన రాజ్ఞా నిగృహ్య నిగళబన్ధన మనీయత.

తేష్వేవ దివసేషు విధికల్పేన చర్మరత్నం దోగ్ధు కామా కామమఞ్జరీ. పూర్వదుగ్ధం తు వణీభూతం విరూపకం రహ స్యుపసృత్య, తతోఽపహృతం సర్వ మర్థజాతం తస్మై ప్రత్యర్ప్య, సప్రత్యయంచ బహ్వనునీయ, ప్రత్యాగమత్. సోఽపి కథఞ్చి న్నిర్గ్రిన్థిగ్రహా న్మోచితా త్మా మదనుశిష్టో హ్యాప్తతమః స్వధర్మ మేవ ప్రత్యపద్యత. కామమఞ్జ ర్యపి కతిపయై రేవాహోభిరశ్మ న్తక శేష మజినరత్న దోహాశయా స్వ మభ్యుదయ మకరోత్. అథ మత్ప్రియుక్తో ధనమి త్త్రః పార్థివం మిథో వ్యజ్ఞాపయత్. ‘దేవ! యేయంగణికా కామమఞ్జరీలోభోత్కర్షా ల్లోభమఞ్జరీతి లోకపక్రోశపాత్ర మాసీత్, సాఽద్య ముసలోలూఖలా న్యపి నిరపేక్షం త్యజతి.తన్మన్యే మచ్చర్మరత్నలాభ హేతు;తస్యఖలు కల్ప స్తాదృశః; వణిగ్భ్య వారముఖ్యాభ్యశ్చ వా దుగ్ధే, నాన్యేభ్య ఇతి హి తద్గతా ప్రతీతిః.అతోఽముష్యామ స్తి మేశఙ్కా.’ ఇతి. సాసద్య ఏవ రాజ్ఞా సహ జనన్యా సమాహూయత. వ్యాధితవర్ణే నేవ మయోపహ్వరే కథితమ్. ‘సూనమార్యే, సర్వస్వ

త్యాగా దతిప్రకాశా దాశఙ్కనీయ శ్చర్మరత్నలాభః. తదను యోగాయాజ్ఞరాజేన సమాహూయసే. భూయోభూయశ్చ నిర్బద్ధయా త్వయా నియత మస్మి తదాగతి స్త్వే నాహ మపదేశ్యః. తత శ్చ మే భావీ చిత్రవధః. మయి చ మృతే న జీవిష్యత్యేవ తే భగినీ, త్వం చ నిస్స్వీభూతా. చర్మరత్నం చ ధనమిత్త్ర మేవ ప్రతిభజిష్యతి. తదియ మాపత్సమన్తతోఽనర్థానుబన్ధినీ. తత్కి మత్ర ప్రతివిధేయమ్?’ ఇతి. తయా తజ్జనన్యా చాశ్రూణి విసృజ్యోక్తమ్; ‘అస్త్యే వైత దస్మ ద్బాలిశ్యా న్నిర్భిన్నప్రాయం రహస్యమ్. రాజ్ఞ శ్చ నిర్బన్ధాత్ ద్విత్రి శ్చతు ర్నిహ్నుత్యాపి నియత మాగతి రపదిశ్యైవ చోరితస్య త్వయి. త్వయి చ వ్యపదిష్టే సర్వ మస్మత్కుటుమ్బ మవసీదేత్. అర్థపతౌ చ తదయశో రూఢమ్. అఙ్గపురప్రసిద్ధం చ తస్య కీనాశస్యాస్మాభి స్సఙ్గతమ్. అమునైత దస్మభ్యం దత్త మి త్యపదిశ్య వర మాత్మా గోపాయితుమ్.’ ఇతి మామభ్యుపగమయ్య రాజకుల మగమతామ్. రాజ్ఞానుయుక్తే చ ‘నైష న్యాయో వేశకులస్య యద్దాతు రపదేశః; న హ్యర్థై ర్న్యాయార్జితై రేవ పురుషా వేశ ముపతిష్ఠన్తి;’ ఇతి. ఇత్యసకృ దతిప్రణుద్య కర్ణనాసాచ్ఛేదోపక్షేపభీషితాభ్యాం దగ్ధబన్ధకీభ్యాం స ఏవ తపస్వీ తస్కరత్వేనార్థపతి రగ్రాహ్యత. కుపితేన చ రాజ్ఞా తస్య ప్రాణే ష్వాద్యతో దణ్డః ప్రాఞ్జలినా ధనమిత్త్రేణైవ ప్రత్యషిధ్యత: ‘ఆర్య, మార్యదత్త ఏష వరో వణిజామ్, యదీదృశే ష్వపరాధే ష్వసుభి రవియోగః. యది కుపితోఽసి హృతసర్వస్వో నిర్వాసనీయః పాప ఏషః.’ ఇతి. తన్మూలా ద్ధనమిత్త్రస్య కీర్తి రప్రథత. అప్రీయత చ భర్త్రా. పటచ్చరచ్ఛేదశేషోఽ

ర్థపతి రర్థమత్తస్సర్వపౌరజనసమక్షం నిరవాస్యత. తస్యైద్రవ్యా
ణాం కేనచి దవయవేన సా వరాకీ కామమఞ్జరీ చర్మరత్నమృగ
తృష్ణికాపవిద్ధసర్వస్వా సానుకమ్పం ధనమిత్రాభిచోదితేన భూ
పే నాన్వగృహ్యత. ధనమిత్రశ్చాహాని గుణిని కులపాలికాము
పాయంస్త. తదేవం సిద్ధసంకల్పో రాగమఞ్జరీగృహం హేమర
త్నపూర్ణ మకరవమ్.

అస్మింశ్చ పురే లుబ్ధసమృద్ధవర్గస్తథా ముషితః య
థా కపాలపాణిః స్వైరేవ ధనై ర్వృద్ధ్యైశ్రాణితైః సమృద్ధీకృత
స్యార్థివర్గస్య గృహేషు భిక్షార్థ మభ్రమత్. న హ్యాల మతిని
పుణోఽపి పురుషో నియతిలిఖితేలేఖా మతిక్రమితుమ్. యతో
ఽహ మేకదా రాగమఞ్జర్యాః ప్రణయకోపప్రశమనాయ సాను
నయం పాయయిషితాయాః ప్రణయసమర్పిత ముఖమధుగణ్డూ
ష మాస్వాద మాస్వాదం మదే నాస్పృశ్యే. శీలం హిమదో
న్మాదయోరమార్గేణా ప్యుచితకర్మ స్వేవప్రవర్తనమ్. యదహ
ముపోఢమదో 'నగర మిద మన యైకయైవ శర్వర్యా నిర్ధ
నీకృత్య త్వద్భవనం పూరయేయమ్,' ఇతి ప్రవ్యథితప్రియతమా
ప్రణామాఞ్జలిశపథశతాతివర్తీ మత్తవారణ ఇవ రభసచ్ఛిన్నశృ
ఙ్ఖలః కయాఽపి ధాత్ర్యా శృఙ్గాలికాఖ్యయాఽనుగమ్యమా
నో నాతిపరికరోఽపిద్వితీయో రంహసా పరేణోదచలమ్. అభి
పతతోఽపినాగరికపురుషానశఙ్కమే వావగాహ్యతస్కర ఇతి
తైరభిహన్యమానోనాతిప్రకుపితః క్రీడన్నివ సమాపన్నహస్త
పాతితేన నిస్త్రింశేన ద్విత్రా నేవ హత్వాఽవఘూర్ణమానతా
మ్రదృష్టి రపతమ్. అనన్తరమార్తరవా న్విసృజన్తీ శృఙ్గాలికా
మమాభ్యాశ మాగమత్. అబధ్యే చాహామరిభిః. ఆపదాతు

మదాపహారిణ్యా సద్య ఏవ బోధిత స్తత్క్షణోపజాతయా ప్రతిభ
యా వ్యచీచరమ్:–'అహో మమేయం మోహమూలా మహ
త్యాపదాపతితా. ప్రసృతతరంచ సఖ్యం మయా సహ ధనమి
త్రస్య, మత్పరిగ్రహాత్వం చ రాగమఞ్జర్యాః; మదేనసా చ
తౌ ప్రోర్ణుతౌ శ్వోనియతం నిగ్రాహయిష్యేతే. తదియ మిహ
ప్రతిపత్తి ర్యయాఽనుష్ఠీయమానయా మన్నియోగత స్తౌ పరి
త్రాస్యేతే, మాంచ కదాచి దనర్థా దిత స్తారయిష్యతః.' ఇతి.
క మప్యుపాయ మాత్మనైవ నిర్ణీయ శృఙ్గాలికా మవాదిష
మ్;–'అపేహి జరతికే, యూతా మర్థలుబ్ధాం దగ్ధగణికాం రాగ
మఞ్జరికా మజినరత్నమత్తేన శత్రుణా మే మిత్రచ్ఛద్మనా ధనమి
త్రేణ సజ్గమితవతీ, సా హతాఽసి. తస్య పాపస్య చర్మరత్న
మోషా ద్దుహితు శ్చ తే సాభరణాపహారా దహ మద్య
నిశ్శల్యముత్స్రక్ష్యేయం జీవిత' మితి. సా పున రుద్ఘటితజ్ఞా పరమ
ధూర్తా సాశ్రుగద్గదముదఞ్జలి స్తా న్మ్పరుపాంశ సప్రణామ
మాసాదితవతీ, సామపూర్వం మమ పురస్తా దయాచత 'భద్ర
కాః, ప్రతీక్ష్యతాం కఞ్చిత్కాలం, యావ దస్మా దస్మదీయం
సర్వం ముషిత మర్థజాత మవగచ్ఛేయ' మితి. తథేతి తైః ప్రతి
పన్నే, పునర్మత్సమీప మాసాద్య, 'సౌమ్య! క్షమస్వాస్య దా
సీజన స్యైక మపరాధమ్. అస్తు స కామం త్వత్కశత్రాభి
మర్శి వైరాస్పదం ధనమిత్రః; స్మరం స్తు చిరకృతాం తేపరి
చర్యా మనుగ్రహీతు మర్హసి దాసీం రాగమఞ్జరీమ్. అకల్ప
సారో హి రూపాజీవో జనః. తద్బ్రూహి క్వ నిహిత మస్యా
భూషణమ్?' ఇతి పాదయోరపతత్. తతో దయమాన ఇవాహ
మబ్రవమ్ 'భవతు మృత్యుహ స్తవర్తనః కిం మమాముష్యా

పై రానుబన్ధేన ?' ఇతి. తచ్ఛ్రుత్వాన్యైవ కర్ణ ఏవై నా మశిక్షయ, మేవ మేవం ప్రతిపత్తవ్య, మితి. సా తు ప్రతిపన్నార్థా 'జీవ! చిరం ప్రసీదన్తు తే దేవతాః, దేవో౽ప్యఙ్గరాజః పౌరుషప్రీతో మోచయతు త్వామ్. ఏ తే౽పి భద్రముఖా స్తవ దయన్తామ్. ఇతి క్షణా దపాసరత్. అనీయే చాహ మారక్షకనాయకస్య శాసనా చ్చారకమ్.

అథో త్తరేద్యు రాగత్య దృప్తతర స్సుభగమానీ సున్ద రమ్మన్యః పితు రత్యయా దచిరాధిష్ఠి తాధికార స్తారుణ్యమదా దనతిపక్వః కాన్తకో నామ నాగరికః, కించి దివ భర్త్సయిత్వా స మా మభ్యధత్త; 'న చేద్ధనమిత్త్రస్యాజినరత్నం ప్రతిప్రయ చ్ఛసి, న చేద్వా నాగరికేభ్య శ్చోరితకాని ప్రత్యర్పయసి, ద్రక్ష్యసి పార మష్టాదశానాం కారణానా, మన్తేచ మృత్యుము ఖమ్.' ఇతి. మయా తు స్మయమానే నాభిహితమ్: 'సౌమ్య ! య ద్యపి దద్యా మాజన్మనో ముషితం ధనం, నత్వర్థపతిదారా పహారిణ శ్శత్రో ర్మే మిత్త్రముఖస్య ధనమిత్త్రస్య చర్మరత్న ప్రత్యాశాం పూరయేయమ్. ఏత దదత్త్వాయుత మపి యాత నానా, మనుభవేయమ్. ఇయం మే సాధీయసీ సంధా' ఇతి. తేనచ క్రమేణ వర్తమానే సా న్త్వనతర్జనప్రాయే ప్రతిదిన మనుయోగవ్యతికరే, ఽనుగుణాన్న పానలాభా త్కతిపయై రే వాహోభి ర్విరోపితవ్రణః ప్రకృతిస్థో౽హ మాసమ్.

అథ కదాచి దచ్యుతామ్బరపీతాతపత్త్వాపి క్షయిణి వాసరే హృష్టవర్ణాశ్రుగ్జాలి కోజ్జ్వలేన వేషేణోపసృత్య దూర స్థానుచరా మా ముపశ్లిష్యా బ్రవీత్.—ఆర్య! దిష్ట్యా వర్ధసే. ఫలితా తవ సునీతిః. యథాత్వయా౽౽దిశ్యే, తథా ధనమిత్త్ర

మేత్యాబ్రవమ్: "ఆర్య! త త్రైవ మాపన్నః సుహృత్ ; అము
నా చైవ మాదిష్టోఽసి-అహ మద్య వేశసంసర్గసులభా త్పాన
దోషా ద్బద్ధః. త్వయా పున రవిశఙ్కం మద్యైవ రాజా విజ్ఞా
పనీయః; 'దేవ! దేవప్రసాదా దేవ పురాఽపి తదజినరత్న
మర్థపతిముషిత మాసాదితమ్. అథ తు భర్తా రాగమఞ్జర్యాః
కశ్చి దక్షధూర్తః కలాసు కవిత్వేషు లోకవార్తాసు చాతివై
చక్షణ్యా న్మయా సమసృజ్యత. తత్సమ్బద్ధా చ్చ వస్త్రాభరణ
ప్రేషణాదినా తద్భార్యాం ప్రతిదిన మన్వవర్తే. త దసౌ వశ
జ్కష్ట నికృష్టాశయతయా కితవః. తేన చ కుపితేన హృతం త
చ్ఛర్మరత్న, మాభరణ సముద్గక శ్చ తస్యాః. స తు భూయః,
స్తేయాయ భ్రమ న్నగృహ్యత నాగరికపురుషైః. ఆపన్నేన
చామునాఽనుసృత్య రుదత్యై రాగమఞ్జరీపరిచారికాయై పూర్వ
ప్రణయానువర్తనా త్తద్భాణ్డనిధానోద్దేశః కథితః, మమాపి
చర్మరత్న ముపాయోపకాన్తో యది ప్రయచ్ఛేత్, ఇహ దేవ
పాదైః ప్రసాదః కార్యః' ఇతి. తథా నివేదితశ్చ నరపతి రసుభి
ర్నా మవియోజ్యోపచ్ఛన్దనై రేవ స్వం తే దాపయితుం ప్రయ
తిష్యతే. త న్నః పథ్య మితి.—శ్రుత్వైవ చ త్వదనుభావ
ప్రత్యయా దనతిత్రస్నునా తేన తత్త థైవ సంపాదితమ్.

అ థాహం త్వదభిజ్ఞానప్రత్యాయితాయాః రాగమ
ఞ్జర్యా స్సకాశా ద్యథేప్సితాని వస్తూని లభమానా, రాజదు
హితు రమ్బాలికాయా ధాత్రీం మాఙ్గలికాం త్వదాదిష్టేన
మార్గే ణాన్వరఞ్జయమ్. తామేవ సంక్రమీకృత్య రాగమ
ఞ్జర్యా శ్చామ్బాలికాయా స్సఖ్యం పర మవీవృధమ్. అహ
రహశ్చ నవనవాని ప్రాభృతా న్యుపహారస్తి కథా శ్చిత్రాశ్చ

త్రహారిణీః కథయన్తి తస్యాః పరం ప్రసాదపాత్ర మాసమ్. ఏకదా చ హర్మ్యాఙ్గణగతాయా స్తస్యా స్స్తనస్థిత మపి కర్ణకువలయం స్రస్తమితి ప్రతిసమాదధతీ, ప్రమత్తేవ ప్రచ్యావ్య పునరుత్క్షిప్య భూమే స్తేనోపకన్యాపురం కారణేన కేనాఽపి భవనాఙ్గణం ప్రవిష్టస్య కాన్తకస్యోపరికుహరప్రసక్తపారావతత్రాసనాపదేశాత్ ప్రహసన్తి ప్రాహార్షమ్. సోఽపి ధన్యమ్మన్యః పురః కించి దున్ముఖః స్మయమానో మత్కర్మప్రహాసితాయా రాజదుహితు ర్విలాసప్రాయ మాకార మాత్మాభిలాషమూల మివ యథా సంకల్పయేత్ తథా మయాఽపి సంజ్ఞయైవ కి మపి చతుర మాచేష్టితమ్, ఆకృష్టధన్వనా చ మనసిజేన విద్ధస్సు దిగ్ధఫలేన పత్త్రిణాఽతిముగ్ధః కథం కథ మ ప్యపాసరత్. సాయం చ రాజకన్యకాఙ్గులీయకముద్రితాం వాసతామ్బూల వరాంశుకయుగళ భూషణావయవగర్భాం పఙ్జేరికాం కయాచి ద్బాలికయా గ్రాహయిత్వారాగమఞ్జర్యా ఇతి సీత్వా కాన్తకస్యాగార మగామ్. అగాధేరాగసాగరే మగ్నో నావమివ సమా ముపలభ్య పరమహృష్యత్. అవస్థాన్తరాణిచ రాజదుహితుస్సుదారుణానివ్యావర్ణయన్త్యా మయా సదున్మతి ర్దూర ముదమాద్యత. తత్ప్రార్థితాచాహాం త్వత్ప్రియాప్రహిత మితి మమైవ ముఖతామ్బూల ముచ్ఛిష్టానులేపనం నిర్మాల్యం మలినాంశుకం చాస్యైదద్యురుపాహారమ్. తదీయాని చ రాజకన్యార్థ మిత్యాదాయ ప్రచ్ఛన్న మేవ ప్రాక్షిపమ్.

ఇత్థం చ సంధుక్షితమన్మథాగ్ని రేకాన్తే మ యోపమన్త్రితోఽభూత్. "ఆర్య! లక్షణాన్యేవ తవాభిసంవాదీని; త

థాహి మత్ప్రతివేశ్యః కశ్చిత్ కార్తాన్తికః 'కాన్తకస్య హస్తే రాజ్య మిదం పతిష్యతి, తాదృశాని తస్య లక్షణాని.' ఇత్యాదిక్షత్. తదనురూప మేవ చ త్వాం రాజకన్యకా కామయతే. తదేకాపత్యశ్చ రాజా తయా త్వాం సమాగత ముపలభ్య కుపితోఽపి దుహితు ర్మరణభయా న్నోచ్ఛేత్స్యతి, ప్రత్యుత ప్రాపయిష్యత్యేవ యౌవరాజ్యమ్. ఇత్థం చాయ మర్థోఽర్థానుబన్ధీ కి మితి తాత నారాధ్యతే? యది కుమారీపురప్రవేశాభ్యుపాయం నావబుధ్యసే, నను బన్ధనాగారభిత్తేర్వ్యామత్రయ మన్తరాళ మారామప్రాకారస్య; కేనచిత్తు హస్తవర్తైకాగారికేణ తావతీం సురఙ్గాం కారయిత్వా ప్రవిష్టస్యోపవనం తవోపరిష్టా దస్మదాయత్తైవ రక్షా. రక్తతరో హి తస్యాః పరిజనో న రహస్యం భేత్స్యతి." ఇతి.

సోఽబ్రవీత్: 'సాధు భద్రే, దర్శితమ్. అస్తి కశ్చిత్తస్కరః ఖననకర్మణి సగరసుతానా మివాన్యతమః, స చేల్లబ్ధః, క్షణే నైత తత్కర్మ సాధయిష్యతి.' ఇతి. 'కతమోఽసౌ? కి మితిన లభ్యతే?' ఇతి మయోక్తే, 'యేన త ద్ధనమిత్రస్య చర్మరత్నం ముషిత' మితి త్వామేవ నిరదిక్షత్. "యద్యేవ మేవ, 'త్వయాఽస్మి న్కర్మణి సాధితే, చిత్రైరుపాయైస్త్వామహం మోచయిష్యామి.' ఇతి శపథపూర్వం తేన సంధాయ, సిద్ధేఽర్థే భూయోఽపి నిగళయిత్వా, 'యోఽసౌ చోర స్స సర్వథోపక్రాన్తో నతు ధృష్టతమః ప్రకృష్టవైర స్తదజినరత్నం దర్శయిష్యతి.' ఇతి రాజ్ఞే విజ్ఞాప్య చిత్ర మేనం ఘాతయిష్యసి. తథా చ సత్యర్థ స్సిధ్యతి, రహస్యం చ న స్రవేత్." ఇతి మయోక్తేసోఽ

తిహృష్టః ప్రతిపద్య మామేవ త్వదుపప్రలోభనే నియుజ్య, బహిరవస్థితః. ప్రాప్తరూప మితః పరం చిన్త్యతా మితి.

ప్రీతేన చ మయోక్తమ్: 'మదుక్త మల్పం, త్వన్నయ ఏవాత్ర భూయాన్. ఆనయైన' మితి. అథాసీ తే నాముౕనా మన్మోచనాయ శపథః కృతో; మయా చ రహస్యానిర్భేదాయ. వినిగళీకృతశ్చ స్నానభోజనవిలేపనాన్యనుభూయ నిత్యాన్ధకారాత్ కారాభిత్తికోణా దారభ్య ఉరగాస్యేన సురఙ్గా మకరవమ్. అచిన్తయం చైవం 'హన్తుమనసైవ అమునా మన్మోచనాయ శపథః కృతః; తదముం హత్వాఽపి నాసత్యవాదదోషేణ స్పృశ్యే.' ఇతి. నిష్పతతశ్చ మే నిగళనాయ ప్రసార్యమాణపాణే స్తస్య పాదేనోరసి నిహత్య, పతితస్య తస్యైవాసిధేన్యా శిరో న్యకృన్తమ్. అకథయంచ శృఙ్గాలికాం 'భణ భద్రే! కథంభూతః కన్యాపురసన్నివేశః? మహానయం ప్రయాసో మా వృథైవ భూత్. అముత్ర కించిచ్చోరయిత్వా నివర్తిష్యే.' ఇతి తదుపదర్శితవిభాగ శ్చావగాహ్య కన్యాన్తఃపురం, ప్రజ్వలత్సు మణిదీపేషు, నైకక్రీడాఖేదసుప్తస్య పరిజనస్య మధ్యే మహార్హరత్నప్రత్యుప్తసింహాకారదన్తపాదే, హంసతూలగర్భకోమలశయ్యోపధానశాలిని కుసుమలవచ్ఛురితపర్యన్తే పర్యఙ్కతలే, దక్షిణపాదపార్ష్ణ్యధోభాగానువేల్లితేతరచరణాగ్రపృష్ఠ, మీషద్వివృతమధురగుల్ఫసంధి, పరస్పరశ్లిష్టజఙ్ఘాకాణ్డా, మాకుఞ్చితోభయజాను, కించిద్వేల్లితోరుదణ్డయుగళ, మధినితమ్బస్రస్తముక్తైకభుజలతాగ్రపేశల. మపాశ్రయాన్తనిహితాకుఞ్చితేతరభుజలతోత్తానతలకరకిసలయ, మాభుగ్నశ్రోణిమణ్డల, మతిశ్లిష్టచీనాంశుకాన్తరీ

య, మనతివలితతనుతరోదర, మణుతరనిశ్వాసారమ్భకమ్ప మానకఠోరకుచకుట్మల, మాతిరశ్మినబన్ధురశిరోధరోద్దేశదృశ్య మాననిష్టప్తతపనీయసూత్రపర్యస్తపద్మరాగరుచక, మర్ధల త్స్యాధరకర్ణపాశనిభృత కుణ్డల, ముపరిపరావృత్తశ్రవణపాశ రత్నకర్ణికాకిరణమఞ్జరీపిఞ్జరితవిషమవ్యావిద్ధాశిథిలశిఖణ్డబన్ధ, మాత్మప్రభాపటలదుర్లక్ష్యపాటలోత్తరాధరవివరం, గణ్డస్థలీ సంక్రాన్తహస్తపల్లవదర్శిత కర్ణావతంసకృత్య, ముపరికపోలా దర్శతలనిషక్తచిత్రవితానపత్త్రిజాతిజనితవిశేషకక్రియ, మా మీలితలోచనేన్దీవర,మవిభ్రాన్తభ్రూపతాక, ముద్భిద్యమాన శ్రమజలపులకభిన్నశిథిలచన్దనతిలక, మాననేన్దుసమ్ముఖాలకల తంచ, విస్రబ్ధప్రసుప్తామతి ధవళోత్తరచ్ఛదనిమగ్నప్రాయైకపా ర్శ్వతయా చరవిలసనఖేదనిశ్చలాం శరదమ్భోధరోత్సఙ్గశా యినీమివ సౌదామనీం రాజకన్యా మపశ్యమ్. దృష్ట్వైవ స్ఫుర

దనఙ్గరాగ శ్చకిత శ్చోరయితవ్యనిస్పృహ స్తయైవ తావ చ్చో ర్యమాణహృదయః కింకర్తవ్యతామూఢః క్షణ మవతిష్ఠమ్. అతర్కయం చ-'న చే దిమాం వామలోచనా మాప్నుయాం న మృష్యతి మాం జీవితుం వసన్తబన్ధుః. అసంకేతితపరామృష్టా చేయ మతిబాలా వ్యక్త మార్తరవేణ హన్యా న్మే మనోరథం, తతోఽహ మేవా క్షిప్నుయే.' ఇతి. తదియ మత్ర ప్రతిపత్తి రితి నాగదన్తలగ్ననిర్యాసవాలుకాకల్కవర్ణితం ఫలక మాదాయ, మణిసముద్గకా ద్వర్ణవర్తికా ముద్ధృత్య, తాం తథా శయా నాం తస్యాశ్చ మా మాబద్ధాఞ్జలిం చరణలగ్న మాలిఖ మార్యాం చైతామ్,—

త్వా మయ మాబద్ధాఞ్జలి
దాసజన స్త మిమ మర్థ మర్థయతే:—
స్వపిహి మయా సహ మదన
వ్యతికరఖి న్నైవ మా మైవమ్.—

హేమకరణ్డకాచ్చ వాసతామ్బూలవీటికాం కర్పూరస్ఫటికాం పారిజాతకంచోపయుజ్యాలక్తక పాటలేన తద్రసేన సుధాభిత్తౌ చక్రవాకమిథునం నిరష్ఠీవమ్, అఙ్గులీయకవినిమయం చ కృత్వా కథం కథమపి నిరగామ్. సురఙ్గయా చ ప్రత్యేత్య బన్ధనాగారం, తత్ర బద్ధస్య నాగరికవరస్య సింహఘోషనామ్న స్తేష్వేవ దినేషు మిత్త్రీత్వే నోపచరితస్య 'ఏవం మయా హత స్తపస్వీ కాన్తక స్త త్త్వయా ప్రతిభిద్య రహస్యం లబ్ధవ్యో మోక్షః.' ఇత్యుపదిశ్య సహ శృఙ్గాలికయా నిరక్రామిషమ్.

నృపతిపథే చ సమాగత్య రక్షికపురుషై రగృహ్యే. అచిన్తయంచ 'అల మస్మి జవే నాపసర్తు మనావృష్ట ఏ వైభిః; ఏషా పున ర్వరాకీ గృహ్యేత. త దిద మత్ర ప్రాప్తరూపమ్.' ఇతి తానేవ చపల మభిపత్య స్వపృష్ఠసమర్పితకూర్పరః పరాఙ్ముఖ స్థిత్వా 'య ద్యహ మస్మి తస్కరో, భద్రా, బధ్నీత మామ్; యుష్మాక మయ మధికారో, న పున రస్యా వర్షీయస్యాః.' ఇత్యవాదిషమ్. సాతు తావతోన్నీతమదభిప్రాయా, తా న్సప్రణామ మభిగత్య "భద్రముఖా, మ మైష పుత్త్రో వాయుగ్రస్త, శ్చిరం చికిత్సితః పూర్వైర్వైద్యైః, ప్రసన్నకల్పః ప్రకృతిస్థ ఏవ జాతః; జాతాస్థయా మయా బన్ధనా న్నిష్క్రామ్య స్నాపితోఽనులేపిత శ్చ, పరిధాప్య నిష్ప్రవాణీయుగళ, మభ్యవహార్య పరమాన్నం, మాళీరేఽద్య కామాచారః కృతో

ఽభూత్. అథ నిశీథే భూయ ఏవ వాయునిఘ్నో 'నిహత్యైకా న్తకం నృపతిదుహిత్రా రమేయ.' ఇతి రహంసా ప రేణ రాజపథ మభ్యపతత్. నిరూప్య చాహం పుత్త్రీ మేవం గత మస్యాం వేళాయా మనుధావామి. త త్ప్రసీదత, బద్ధ్వా మహ్యా మేన మర్పయత." ఇతి యావదసౌ క్రన్దతి తావ దహం 'స్థవిరే! కేన దేవో మాతరిశ్వా బద్ధపూర్వః? కి మేతే కాకాః శౌణ్డే యస్య మే నిగ్రహీతారః? శా న్తం పాపమ్!', ఇత్యధావమ్. అసా వప్యమీభిః 'త్వ మే వోన్మత్తా, యా అనున్మత్త ఇ త్యున్మత్తం ముక్తవతీ; క స్త మిదానీం బధ్నాతి?, ఇతి నిన్ది తా కదర్థితా రుద త్యేవ మా మన్వధావత్. గత్వాచ రా గమఞ్జరీగృహం చిరవియోగవిక్లబా మిమాం బహువిధం స మాశ్వాస్య, తం నిశాశేష మనయమ్. ప్రభాతే పున రుదార కేణ చ సమగచ్ఛే.

అథ భగవ న్తం మరీచిం వేశకృచ్ఛ్రా దుత్థాయ పునః ప్రతిత ప్తతపః ప్రభావప్రత్యాపన్నదివ్యచక్షుష ముపసంక్ర మ్య, తే నా స్త్యేవంభూతభవద్దర్శన మవగమితః. సింహఘో ష శ్చ కా న్తకాపచారం నిర్భిద్య, తత్పదే ప్రసన్నేన రాజ్ఞా ప్రతిష్ఠాపిత, స్తే నైవ చారకసురఙ్గాపథేన కన్యాపురప్రవేశం భూయోఽపి మే సమపాదయత్. సమగంసి చాహం శృఙ్గా లికాముఖవిసృతవార్తానురక్తయా రాజదుహిత్రా. తేష్వే వ దివసేషు చణ్డవర్మా సింహవర్మావధూతదుహితృప్రార్థనః కుపి

తోఽభియుజ్య పుర మవారుణత్. అమర్షణ శ్చాఙ్గరాజో, యా వ దరిః పారిగ్రామికం విధి మాచికీర్షతి, తావత్ స్వయ మేవ సాలం నిర్భిద్య, ప్రత్యాసన్నానపి సహాయానప్రతీక్షమాణో నిర్గత్యాభ్యధికబలేన విద్విషా మహతి సంపరాయే భిన్నమ ర్మా సింహవర్మా బలా దగృహ్యత. అమ్బాలికా చ బలవదభి గృహ్య చణ్డవర్మణా పరిణేతు మాత్మభవన మనీయత. కౌతు కం చ స కిల క్షపావసానే వివాహ ఇత్యబధ్నాత్. అహం చ ధనమిత్త్రగృహే తద్వివాహాయైవ పినద్ధమఙ్గళ ప్రతిసర స్తమేవ మవోచమ్: – 'సఖే! సమాపతిత మే వాఞ్ఛనాథాభిసరం రాజమణ్డ లం, సుగూఢ మేవ సంభూయ పౌరవృద్ధై స్త దుపావర్తయ, ఉపావృత్త శ్చ కృతకృత్యః కృత్తశిరస మేవ శత్రుం ద్రక్ష్యసి.' ఇతి. తథా చ తే నాభ్యుపగతే, గతాయుషోఽముష్య భవన ముత్సవాకులముపసమాధీయమానపరిణయోపకరణ మిత స్త తః ప్రవేశ నిర్గమప్రవృత్తలోకసంపాత, మలక్ష్యశస్త్రిక, స్స హాప్రవిశ్య మఙ్గళపాఠకై, రమ్బాలికా పాణిపల్లవ మగ్నౌ సా క్షిణ్యాథర్వణేన విధినార్ప్యమాణ మాదిత్సమానస్యాయా మినం బాహుదణ్డమాకృష్య, చ్ఛురికయోరసి ప్రాహార్షమ్. స్ఫురత శ్చ కతిపయానా నన్యానపి యమవిషయ మగమయమ్. హతవిధ్వస్తం చ తద్గృహ మనువిచర న్వేపమానమధురగా త్రీం విశాలలోచనా మభినిశామ్య తదాలిఙ్గనసుఖమనుబుభూ షు స్తా మాదాయ గర్భగృహ మవిక్షమ్. అస్మి న్నేవ క్షణే తవాస్మి నవామ్బువాహగమ్భీరేణ స్వరేణానుగృహీతః.

ఇతి శ్రుత్వా చ స్మిత్వా చ దేవోఽపి రాజవాహనః 'కథ మసిశార్కశ్యేన కర్ణీసుత మ వ్యతిక్రాన్తః?' ఇత్యభిధాయ, పున ర్నిరీక్ష్యాపహారవర్మాణ 'మాచక్ష్వ, తవేదానీ మవసరః.' ఇత్యభాషత.

ఇతి శ్రీమదాచార్యమహాకవిదణ్డినః కృతౌ

దశకుమారచరితే అపహారవర్మచరితం

నామ ద్వితీయోచ్ఛ్వాసః.

ఉపహారవర్మచరితం నామ

తృతీయోచ్ఛ్వాసః

సోఽపి సస్మితం ప్రణమ్యారభతాభిధాతుమ్. ఏషో ఽప్యహమస్మి పర్యటన్నేకదా గతో విదేహేషు మిథిలా మప్రవిశ్యైవ క్వచిన్మఠికాయాం విశ్రమితు మేత్య, తయాఽపి వృద్ధతాపస్యా దత్తపాద్యః క్షణ మళిన్దభూమా వవాస్థిషి. తత్ర తస్యాస్తు మద్దర్శనాదేవ కి మపి బద్ధధార మశ్రు ప్రావర్తత. 'కి మేత దమ్బ? కథయ కారణమ్.' ఇతి పృష్టా సా సకరుణ మాచష్ట. జైవాతృక! నను శ్రూయతే పతి రస్యా మిథిలాయాః ప్రహారవర్మా నా మాసీత్' తస్య ఖలు మగధరాజో రాజహంసః పరం మిత్త్ర మాసీత్. తయోశ్చ వల్లభే బలశమ్బరయో రివ వసుమతీప్రియంవదే సఖ్య మప్రతిమ మదధాతామ్. అథ ప్రథమగర్భాభినన్దితాం తాం చ ప్రియసఖీం దిదృక్షుః ప్రియంవదా వసుమతీం సహభర్త్రా పుష్పపుర మగమత్. అస్మిన్నేవ చ సమయే మాలవేన మగధరాజస్య మహాజన్య మజని. తత్ర లేశతోఽపి దుర్లక్షితాం గతి మగమన్మగధరాజః. మైథిలస్తు మాలవేన్ద్రప్రయత్నప్రాణితః, స్వవిషయం ప్రతినివృత్తో, జ్యేష్ఠస్య సంహారవర్మణ స్సుతైర్వికటవర్మప్రభృతిభి ర్వ్యాప్తం రాష్ట్ర మాకర్ణ్య; స్వస్రీయా త్సుహ్మపతే ర్దణ్డావయవ మాదిత్సు, రటవీపథ మవగాహ్య, లుబ్ధకలుప్తసర్వస్వోఽభూత్. తత్సుతేన చ కనీయసా హస్తవర్తినా సహైకాకినీ వనచరశరవర్షభయ

పలాయితా వన మగాహిషి. తత్ర చ మే శార్దూలనఖావలీఢ
నిపతితాయాః పాణిభ్రష్ట స్సబాలకః కస్యాఽపి కపిలాశవస్య
క్రోడమభ్యలీయత. తచ్ఛవాకర్షిణో వ్యాఘ్రస్యాసూ నిషు
రిష్వాసనయన్త్రముక్తః క్షణాదాలిక్షత్. భిల్లదారకై స్స బాల
కోఽపాహారి. సా త్వహం మోహసుప్తా, కేనాఽపి వృష్టిపాలే
నోపనీయ స్వకుటీర మావేశ్య కృపయోపక్రాన్తవ్రణా స్వస్థీ
భూయ, స్వభర్తు రన్తిక ముపతిష్ఠాసు, రసహాయతయా యావ
ద్వ్యాకులీభవామి, తావ న్మమైవ దుహితా సహ యూనా కే
నాఽపి తము ద్దేశ మగమత్. సా భృశం రురోద. రుదితాన్తే చ
సా సార్థఘాతే స్వహస్తగతస్య రాజపుత్రస్య కిరాతహస్తగమ
న,మాత్మనశ్చ కేనాఽపి వనచరేణ వ్రణవిరోపణం, స్వస్థాయా
శ్చ పున స్తేనోపయన్తుం చిన్తితాయా నికృష్టజాతిసంసర్గవైక్ల
బ్యాత్ప్రత్యాఖ్యానపారుష్యం, తదక్షమేణ చామునా వివిక్త
విపినే స్వశిరః కర్తనోద్యమం, త స్యానేన యూనా యదృచ్ఛ
యాదృష్టేన దురాత్మనో హననమ్,ఆత్మన శ్చోపయమన మిత్య
కథయత్. స చపృష్టో మిథిలేన్ద్రస్య కోఽపి సేవకః కారణ విల
మ్బా తన్మార్గానుసారీ బభూవ.సహ తేన స్వభర్తు రన్తిక ముప
సృత్య పుత్రవృత్తాన్తేన శ్రోత్ర మస్య దేవాః ప్రియంవదా
యా శ్చాదహావ. స చ రాజా దిష్టదోషా జ్జ్యేష్ఠపుత్రై శ్చిరం
విగృహ్య పున రసహిష్ణుతయాఽతిమాత్రం ప్రయుధ్య బద్ధః;
దేవీ చ బన్ధనం గమితా; దగ్ధా పున రహ మస్మి న్నపి వార్ధ
కే జీవితమపారయన్తీ హాతుం ప్రవ్రజ్యాం కిలాగ్రహీషమ్. దు
హితా తు మమ హతజీవితాకృష్టా వికటవర్మమహిషీం కల్ప
సున్దరీం కిలాశిశ్రియత్. తౌ చేద్రాజపుత్రౌ నిరుపద్రవా వవ

ರ್ಧಿಷ್ಯೇತಾಂ ಮಹತಾ ಕಾಲೇನ ತವೇಮಾಂ ವಯೋವಸ್ಥಾ ಮಸ್ಪ್ರಕ್ಷ್ಯೇತಾಮ್. ತಯೋಶ್ಚ ಸತೋ ರ್ದಾಯಾದಾ ನರೇನ್ದ್ರಸ್ಯ ಪ್ರಸಹ್ಯಕಾರಿಣೋ ನ ಭವೇಯು ರಿತಿ ಪ್ರವೃದ್ಧಮನ್ಯು ರಭಿರುರೋದ.

ಶ್ರುತ್ವಾ ಚ ತಾಂ ತಾಪಸೀಗಿರ ಮಹಾಮಪಿ ಪ್ರವೃದ್ಧಬಾಷ್ಪೋ ನಿಗೂಢ ಮಭ್ಯಧಾಮ್. "ಯದ್ಯೇವ ಮಮ್ಬ ಸಮಾಶ್ವಸಿಹಿ. ನನ್ವಸ್ತಿ ಕಶ್ಚಿ ನ್ಮುನಿ ಸ್ತ್ವಯಾ ಪುತ್ರಾಭ್ಯುಪಪಾದಾನಾರ್ಥಂ ಯಾಚಿತ; ಸ್ತೇನ ಸ ಲಬ್ಧೋ ವರ್ಧಿತಶ್ಚ; ವಾರ್ತೇಯ ಮತಿಮಹತೀ ಹಿ. ಕಿಮನಯಾ? ಸೋಽಹ ಮಸ್ಮಿ ಶಕ್ಯ ಶ್ಚ ಮಯಾಽಸೌ ವಿಕಟವರ್ಮಾ ಯಥಾ ಕಥಞ್ಚಿ ದುಪಶ್ಲಿಷ್ಯ ವ್ಯಾಪಾದಯಿತುಮ್. ಅನುಜಾಃ ಪುನ ರತಿ ಬಹವಃ, ತೈರ ಪಿ ಘಟನ್ತೇ ಪೌರಜಾನಪದಾಃ, ಮಾಂ ತು ನ ಕಶ್ಚಿ ದಿಹಾತ್ಯ ಈದೃಕ್ತಯಾ ಜಾನಾತಿ. ಪಿತರಾ ವಪಿ ಯಾವ ನ್ಮಾಂ ನ ಪ್ರತಿಸಂವಿದಾತೇ ಕಿಮು ತೇತರೇ?- ತ ದೇನ ಮರ್ಥ ಮುಪಾಯೇನಸಾಧಯಿಷ್ಯಾಮಿ."ಇತ್ಯಗಾದಿಷಮ್. ಸಾತು ವೃದ್ಧಾ ಸರುದಿತಂ ಪರಿಷ್ವಜ್ಯ ಮುಹುರ್ಮುಹುಶ್ಶಿರಸ್ಯುಪಾಘ್ರಾಯ ಪ್ರಸ್ನುತಸ್ತನೀ ಸಗದ್ಗದ ಮಗದತ್. 'ವತ್ಸ! ಚಿರಂಜೀವ ಭದ್ರ! ತವ ಪ್ರಸನ್ನೋಽದ್ಯ ಭಗವಾನ್ವಿಧಿಃ ಅದ್ಯೈವ ಪ್ರಹಾರವರ್ಮ ಣ್ಯಧಿ ವಿದೇಹಾ ಜಾತಾಃ ಯತಃ ಪ್ರಲಮ್ಬಮಾನ ಪೀನಬಾಹುರ್ಭವಾನಪಾರಂ ಬತ ಶೋಕಸಾಗರ ಮದ್ಯೋತ್ತಾರಯಿತುಂ ಸ್ಥಿತಃ. ಅಹೋ! ಮಹದ್ಭಾಗಧೇಯಂ ದೇವ್ಯಾಃ ಪ್ರಿಯಂವದಾಯಾಃ! ಇತಿ' ಹರ್ಷನಿರ್ಭರಾ ಸ್ನಾನಭೋಜನಾದಿನಾ ಮಾ ಮುಪಾಚರತ್. ಅಶಿಶ್ರಿಯಂ ಚಾಸ್ಮಿನ್ನಠೈಕದೇಶೇ ನಿಶಿ ಕಟಶಯ್ಯಾಮ್.'ಅಚಿನ್ತಯಂಚ ವಿನೋಪಧಿನಾಽಯ ಮರ್ಥೋನ ಸಾಧ್ಯಃ. ಸ್ತ್ರಿಯಶ್ಚೋಪಧೀನಾ ಮುದ್ಭವಕ್ಷೇತ್ರಮ್. ಅತೋಽನ್ತಃಪುರವೃತ್ತಾನ್ತ ಮಸ್ಯಾಅವಗಮ್ಯ ತದ್ದ್ವಾರೇಣ ಕಿಂಚಿಜ್ಜಾಲ ಮಾಚರೇಯಮ್.' ಇತಿ. ಚಿನ್ತಾಪನ್ನ ಏವಂ ಮಯಿ ಮಹಾರ್ಣವೋನ್ಮಗ್ನಮಾರ್ತಣ್ಡತುರಗನಿಶ್ವಾಸರಯಾವ

ధూతేవ వ్యావర్తత త్రియామా. సముద్రగర్భవాసజడీకృత ఇవ మన్దప్రతాపో దివాకరః ప్రాదురాసీత్.

ఉత్థాయావసాయిత దినముఖనియమనిధిస్తాం మే మాతర మవాదిషమ్. 'అమ్బ! జాల్మస్య వికటవర్మణః కచ్చి దస్తగపురవృత్తాన్త మభిజానాసి?' ఇ త్యనవసిత వచన ఏవ మయి, కాచి దఙ్గనా ప్రత్యదృశ్యత. తాం చావేక్ష్య సా మే ధాత్రీ హర్షాశ్రుకుణ్ఠితకణ్ఠ మాచష్ట. 'పుత్రి పుష్కరికే! పశ్య భర్తృదారకమ్. అయ మసా వకృపయా మయా వనే పరిత్యక్తః, పున రప్యేవ మాగతః' సా తు హర్షనిర్భరనిపీడితా చిరం ప్రరుద్య బహు విలప్య శాన్తా పున స్స్వమాత్రా రాజాన్తః పురవృత్తాన్తాఖ్యానే న్యయుజ్యత. ఉక్తం చ తయా 'కుమార ! కామరూపేశ్వరస్య కళిన్దవర్మనామ్నః కన్యా కల్పసున్దరీకలారూపే చాప్సరసోఽప్యతిక్రామ న్తీ పతిమభిభూయ వర్తతే. త దేకవల్లభస్తు బహ్వవరోధోఽపి వికటవర్మా.' ఇతి. తా మవోచమ్. 'ఉపసర్పైనాం మత్ప్రియుక్తైర్గన్ధమాల్యైః, రుపజనయ చాసమానదోషనిన్దాదినా స్వభర్తరి ద్వేషమ్. అనురూపభర్తృగామినీనాం వాసవదత్తాదీనాం వర్ణనేన గ్రాహయానుశయమ్. అవరోధనాన్తరేషు చాముష్య విలసితాని సుగూఢాన్యపి ప్రయత్నేనాన్విష్య ప్రకాశయన్తీ మానమస్యా వర్ధయ' ఇతి పున రహ మమ్బా మవోచమ్. 'ఇత్థ మేవ త్వయాఽప్యనన్యవ్యాపారయా నృపాఙ్గనాఽసా వుపస్థాతవ్యా. ప్రత్యహం చ య ద్యత్తత్ర వృత్తాన్తజాతం త దస్మి త్వయాఽవబోధ్యః. మదుక్తా ఫ్రసరిఃము ముడర్క స్వాదునోఽస్మత్కర్మణః ప్రసాధనాయ చ్ఛాయేవా

నపాయినీ కల్పసున్దరీ మనువర్తతామ్.' ఇతి, తే చ తమర్థం తథైవాన్వతిష్ఠతామ్.

కేషుచి ద్దినేషు గతేష్వాచష్ట మాం మదమ్బా 'వత్స! మాధవీవ పిచుమన్దాశ్లేషిణీ యథాఽసా శోచ్య మాత్మానం మన్యతే తథోపపాద్యస్థాపితా. కిం భూయః కృత్య'మితి. పునరహ మభిలిఖ్యాఽఽత్మనః ప్రతికృతిమ్ "అస్మత్ప్రతికృతి రియ మముష్యై నేయా. నీతాం చైనాం నిర్వర్ణ్యసా నియత మేవం వక్ష్యతి. 'నన్వస్తి కశ్చి దీదృశాకారః పుమాన్?' ఇతి. ప్రతిబ్రూహ్యేనాం 'యది స్యాత్తతః కిమ్?' ఇతి. యదుత్తరం సా దాస్యతి, తదహ మస్మి ప్రతిబోధనీయ" ఇతి. సా తథేతి రాజకుల ముపసంక్రమ్య ప్రతినివృత్తా మా మేకాన్తే న్యవేదయత్. "వత్స! దర్శితోఽసౌ చిత్రపట స్తస్యై మత్తకాశిన్యై; చిత్రీయమాణా చాసా 'భువన మిదం సనాథీకృతం, యేన దేవేఽపి కుసుమధన్వని నేదృశీ వపుశ్శ్రీ స్సన్నిధత్తే. చిత్ర మేతచ్చిత్రతమమ్! న చ తమన్వైమి య ఈదృశ మిద మిహాత్యోనిర్మిమీతే. కేనేదమాలిఖితమ్?' ఇత్యాదృతవతీ వ్యాహృతవతీ చ. మయాచ స్మేరయోదీరితమ్. 'దేవి! సదృశ మాజ్ఞాపయసి, భగవా నపి మకరకేతురేవం సున్దర ఇతి న శక్య మేవ సంభావయితుమ్. అథ చ విస్తీర్ణేయమర్ణవనేమిః, క్వచి దీదృశమపి రూపం దైవశక్త్యా సమ్భవేత్. అథ తు యద్యేవం రూపో రూపానురూప శిల్ప శీల విద్యాజ్ఞానకౌశలో యువా మహాకులీన శ్చ కశ్చి త్సన్నిహిత స్స్యాత్, స కిం లప్స్యతే?' ఇతి. తయోక్తమ్. 'ఏవం కిం బ్రవీషి? శరీరం హృదయం జీవిత మితి సర్వ మిద మల్ప మనర్ఘం చ, తతో న కించి ల్లప్స్యతే, నచేదయం విప్రల

మ్భ స్స్యాత్. తస్యా అముష్య దర్శనానుభవేన యథేదం
చక్షు శ్చరితార్థం భవేత్ తథాఽనుగ్రహః కార్యః' ఇతి.
భూయోఽపి మయా దృఢతరీకర్తు ముపన్యస్తమ్. "అస్తి
కోఽపి రాజసూను రవరుద్ధ శ్చరః. అముష్య వసన్తోత్సవే సహ
సఖీభి ర్నగరోపవనవిహారిణీ రతి రివ విగ్రహిణీ యదృచ్ఛయా
దర్శనపథం గతాఽసి. గత శ్చాసౌ కామశరైకలక్ష్యతాం
మా మన్వవర్తిష్ట. మయా చ వా మనోజ్ఞైన్యానురూపై రన్యదు
ర్లభై రాకారాదిభి ర్గుణాతిశయై శ్చ ప్రేర్యమాణయా తత్ర
చిత్రై రేవ కుసుమ శేఖరస్రగనులేపనాదిభి శ్చ చిరము పాసి
తాఽసి. సాదృశ్యం చ స్వ మనేన స్వయ మేవాభిలిఖ్య త్వ
త్సమాధిగాఢత్వదర్శనాయ ప్రేషితమ్. ఏష చేదర్థో నిశ్చిత
స్తస్యాముష్యాతిమానుషప్రాణసత్త్వప్రజ్ఞాప్రకర్షస్య న కించ
న దుష్కరం నామ. త మద్యైవ దర్శయేయం సంకేతో దే
యః." ఇతి. తయా తు కించి దివ ధ్యాత్వా పున రభిహితమ్.

"అమ్బ నైతదిదానీం గోప్య, మతః కథయామి మమతా
తస్య రాజ్ఞా ప్రహారవర్మణా సహ మహతీ ప్రీతి రాసీత్. మాతు
శ్చమే మానవత్యాః ప్రియవయస్యాయాః ప్రియంవదాయాశ్చ
దేవ్యాః. తాభ్యాం పున రజాతాపత్యాభ్యా మేవ కృత స్సమ
యోఽభూత్. 'ఆవయోః పుత్త్రవత్యాః పుత్త్రాయ దుహి
తృమత్యా దుహితా దేయా.' ఇతి. తాతస్తు మాం జాతాం
ప్రనష్టాపత్యా ప్రియంవదేతి ప్రార్థయమానాయవికటవర్మణే
దైవా ద్దత్తవాన్. అయం చ నిష్ఠురః పితృద్రోహీ నాత్యుప
పన్నసంస్థానః కామోపచారే ష్వలబ్ధవై చక్షుణ్యః కలాసు కా
వ్యనాటకాదిషు మన్దాభినివేశః శౌర్యోన్మాదీ దుర్వికత్థనోఽనృత

వాదీ చాస్థానవర్షి నాతిరోచతే మమైష భర్తా. విశేషత శ్చైషు వాసరేషు యదయ ముద్యానే మదన్తరజ్గభూతాం పుష్కరికామ ప్యుపాన్తవర్తినీ మనాదృత్య మయ్యాబద్ధసాపత్న్యమత్సరా మనాత్మజ్ఞా మాత్మనాటకీయాం రమయన్తికాం నామాపత్యనిర్విశేషం మత్సంవర్ధితాయా శ్చమ్పకలతాయా స్స్వయ మపచితాభి స్సుమనోభి రల మకార్షీత్. అయోగ్య శ్చ పుమా నవజ్ఞాతుం చ ప్రవృత్త, స్తత్కి మిత్యపేక్ష్యతే. పరలోకభయం చైహికేన దుఃఖేనాన్తరితమ్. అవిషహ్యం హి యోషితా మనజ్గశరనిమజ్జీభూతచేతసా మనిష్టజనచిరసంవాసయన్త్రణాదుఃఖమ్. అతోఽమునా పురుషేణ మా మద్యోద్యానమాధవీగృహే సమాగమయ. తద్వార్తాశ్రవణ మాత్రేణైవ హి మమాతిమాత్రం మనోఽనురక్తమ్. అస్తి చాయ మర్థరాశి రనేనాముం స్వపదే ప్రతిష్ఠాప్య త మేవాత్యన్త ముపచర్య జీవిష్యామి." ఇతి. మయా తదభ్యుపేత్య ప్రత్యాగతమ్. అతః పరం భర్తృదారకః ప్రమాణమ్.

తత స్తస్యా ఏవ సకాశా దన్తఃపురసన్నివేశ మన్తర్వంశికపురుషస్థానాని ప్రమదవనప్రదేశానపి విభాగేనావగమ్య అస్తగిరిశిఖరపాతక్షుభితశోణిత ఇవ శోణీభవతి భానుబిమ్బే, పశ్చిమామ్భోధిపయఃపాతనిర్వాపితపతజ్గాజ్గారధూమసంభార ఇవ భరితనభసి తమసి విజృమ్భితే, పరదారపరామర్శోన్ముఖస్య మమాచార్యక మివ కర్తుం సముత్థితే, గురుపరిగ్రహగ్రహణశ్లాఘిని గ్రహాగ్రేసరే, క్షపాకరే, కల్పసున్దరీవదనపుణ్డరీకేణేవ మద్దర్శనాతిరాగప్రథమోపనతేనస్మయమానేనచన్ద్రమణ్డలేన సంధుక్ష్యమాణతేజసి భువనవిజిగీషోద్యతే, దేవే పుష్పధన్వని,

యథోచితం శయనీయ మభజే; వ్యచీచరం చ. సిద్ధప్రాయ ఏవాయ మర్థః కింతు పరకళత్రలఙ్ఘినాం ధర్మపీడా భవేత్; సాఽప్యర్థకామయో ర్ద్వయోరుపలమ్భే శాస్త్రకారై రనుమతై వేతి. గురుజనబన్ధమోక్షోపాయాభిసంధినా మయా చైష వ్యతిక్రమః కృతః; స్తదపి పాపం నిర్హృత్య కియత్యాపి ధర్మకలయా మాం సమాశ్రయయే దితి. అపి త్వేతదాకర్ణ్య దేవో రాజవాహన స్సుహృదో వా కిం వక్ష్యన్తి." ఇతి. చిన్తాపరాధీన ఏవ నిద్రయా పరామృశ్యే.

అదృశ్యత చ స్వప్నే హస్తివక్త్రో భగవా, నాహ స్మ చ 'సౌమ్య! ఉపహారవర్మన్! మాస్మ తే దుర్వికల్పో భూత్. యత స్త్వ మసి మదంశః; మజ్జటాభ 'రలాలనోచితాఽమరసరిదసౌ వరవర్ణినీ, తాం కదాచి ద్గజాననో జలక్రీడాం కుర్వ న్నతివ్యగాహత. సా చ సపత్నీతనయవిహితాం విలోడనా మసహమానా త మశపత్. ఏహి మర్త్యత్వ మితి. సోఽప్యవ్హేతుకశాపప్రదానా త్కృద్ధ స్తా మశపత్. యథేహ బహుభోగ్యా తథాఽపి ప్రాప్య మానుషక మనేకసాధారిణీ భవేతి. తదయమర్థో భవ్యో భవతాఽ నిరాశఙ్క్యః.' ఇతి. ప్రతిబుధ్య చ ప్రీతియుక్త స్తదహ రపి ప్రియానంకేతవ్యతికరాదిస్మరణే నాహ మనైషమ్.

అన్యేద్యు రనన్యవ్యాపృత్తి రనఙ్గో మయ్యేవేషువర్ష మవర్షత్. అశుష్యచ్చ జ్యోతిష్మతః ప్రభామయం సరః; ప్రాసరచ్చ తిమిరమయః కర్దమః అహం చ కార్దమికనివసన శ్చ దృఢతరపరికరః ఖడ్గపాణి రుపసంవృత్తప్రస్తుతోపస్కరః స్మరన్మాతృదత్తా న్యభిజ్ఞానాని. రాజమన్దిరపరిఖా ముదమ్భస ముపా

తిష్ఠమ్. అథోపఘాతం మాతృగృహద్వారే పుష్కరికయా ప్రథమసన్నిధాపితాం వేణుయష్టి మాదాయ, తయా శాయితయాపరిఖాం, స్థాపితయా చ ప్రాకార మత్యలఙ్ఘయమ్. అధిరుహ్య పక్వేష్టకచితేన గోపురోపరితలాధిరోహేణ సోపానపథేన భువమప్యవాతరమ్. అవతీర్ణశ్చ వకుళవీథీ మతిక్రమ్య, చమ్పకావళీవర్త్మనా మనాగివోపసృత్యోత్తరాహి కరుణం చక్రవాకమిథునరవ మశృణవమ్. పున రుదీచా పాటలాపథేన స్వర్ణలభ్యవిశాలసౌధతుల్యోదరేణ శరక్షేప మివ గత్వా పునః ప్రాచా పిణ్డీభాణ్డీరషణ్డమణ్డితోభయపార్శ్వేన సైకతపథేన కించిదన్తర మతిక్రమ్య, పున రవాచీం చూతవీథీ మగాహిషి. తతశ్చ గహనతర ముదరోపరచితరత్న వేదికం మాధవీలతామణ్డప మీషద్వివృతసంపుటోన్మిషితభాసా దీపవర్త్యా న్యరూపయమ్. ప్రవిశ్య చైకపార్శ్వే ఫుల్లపుష్పనిరన్తర కురణ్టపోతపఙ్క్తిభిస్త్రిపరిగతం గర్భగృహ మవనిపతితారుణాశోకశాఖామయమభినవకుసుమకోమలముకుళపులకలాఞ్ఛితం ప్రత్యగ్రప్రవాళపటలపాటలం కవాట ముద్ఘాట్య ప్రావిశమ్.

తత్ర చాసీ ద్విస్తీర్ణం కుసుమశయనం, మదనోపకరణవస్తుగర్భాశ్చ కమలినీపలాశ సంపుటాః, దన్తమయ స్తాలవృన్తః, సురభిసలిలభరిత శ్చ భృఙ్గారకః. సముపవిశ్య ముహూర్తం విశ్రాన్తం పరిమళ మతిశయవన్త మాఘ్రాసిషమ్. అశ్రౌషం చ మన్దమన్దం పదశబ్దమ్. శ్రుత్వైవ సంకేతగృహా న్నిర్గత్య రక్తాశోకస్కన్ధపార్శ్వవ్యవహితాఙ్గ స్థితో ఽస్మి. సా చ మభూత్ సుషీమకామా శనై రుపేత్య మా మదృష్ట్వా బలవదవ్యథిష్ట. వ్యసృజ చ్చ మత్తరాజహంసీవ కణ్ఠరాగవల్గుగద్గ

దాం గిరమ్. 'వ్యక్త మస్మి విప్రలబ్ధా, నా స్త్యుపాయః ప్రాణితుమ్. అయి హృదయ! కి మిద మకార్యం కార్యవదధ్యవస్యాపి తదసంభవేన కి మేవ ముత్తామ్యసి?. భగవన్, పఞ్చబాణ! క స్త వాపరాధః కృతో మయా? య దేవం దహసి, న చ భస్మీకరోషి.' ఇతి.

అ థాహ మావిర్భూయ వివృతదీపభాజనో "భామిని! నను బహ్వపరాద్ధం భవత్యా చిత్తజన్మనః, య దముష్య జీవితభూతాం రతి మాకృత్యా కదర్థితవతీ, ధనుర్యష్టిం భ్రూలతాభ్యాం, భ్రమరమాలామయీం జ్యాం నీలాలకద్యుతిభి, రస్త్రాణ్యపాఙ్గవీక్షితై ర్మహారజనధ్వజపటాంశుకం దశనచ్ఛదమయూఖజాలైః, ప్రథమసుహృదం మలయమారుతం పరిమళపటీయసా నిశ్వాసపవనేన, పరభృతరుత మతిమఞ్జుల ప్రలాపైః, పుష్పమయీం పతాకాం భుజయష్టిభ్యాం, దిగ్విజయారమ్భపూర్ణకుమ్భమిథున మురోజయుగళేన, క్రీడాసరో నాభిమణ్డలేన, సన్నాహ్యరథమణ్డలం శ్రోణిమణ్డలేన, భవనరత్నతోరణ స్తమ్భయుగళ మూరుయుగళేన, లీలాకర్ణకిసలయం చరణతలప్రభాభి శ్చ. అతః స్థాన ఏవ త్వాం ధునోతి మకరకేతుః మాం పున రనపరాధ మధిక మాయాసయ తీ త్యేష ఏతస్య దోషః. తత్ప్రసీద, సుదరి! జీవయ మాం జీవనౌషధైరి వాపాఙ్గై రనఙ్గభుజఙ్గదష్టమ్." ఇత్యాశ్లిష్టవా, నరీరమం

రాగావేశపేశలాం విశాలలోచనామ్. అవసితార్థం చారక్తవళితేక్షణా మీష త్స్వేదరేఖో ద్భేద జర్జరితకపోలమూలా మనర్గళ కలకలప్రలాపినీ మరుణ దశనకరరుహార్పణవ్యతికరా

మత్యర్థపరిశ్లథాఙ్గీ మార్తా మివ లక్షయిత్వా, మానసీం శారీరీం చ ధారణాం శిథిలయన్ ఆత్మాన మపి తయా సమానార్థ మాపాదయమ్. తత్క్షణవిముక్తసంగతౌ రతావసానికం విధి మనుభవన్తౌ చిరపరిచితావి వివాతిరూఢ విస్రమ్భౌ క్షణ మవతిష్ఠావహి. తదా వియోగకాలే సమాయాతే, అహ ముష్ణ మాయతం చ నిశ్వస్య, కించి ద్దీనదృష్టి స్తాం దృఢం పరిష్వజ్యాపసర్తుం ప్రవృత్తః, అశ్రుముఖీ తు సా 'యది ప్రయాసి నాథ! ప్రయాత మేవ మే జీవితం గణయ. నయ మా మపి; న చే ద్దాసీజనో నిష్ప్రయోజన' ఇత్యఞ్జలి మవతంసతా మనైషీత్.

అవాదిషం చ తామ్–అయి ముగ్ధే! క స్సచేతనః స్త్రియ మభికామయమానాం నాభినన్దతి? యది మదనుగ్రహనిశ్చల స్తవాభిసంధి, రాచరావిచారం మదుపదిష్టమ్. ఆదర్శయ రాజ్ఞే మత్సాదృశ్యగర్భం చిత్రపట,మాచక్ష్వ చ 'కిమియమాకృతిః పురుషసౌన్దర్యస్య పార మారూఢా న వా?' 'బాఢమారూఢేతి'నూన మసౌ వక్ష్యతి. బ్రూహి భూయో, "య ద్యేవ మస్తి కాఽపి తాపసీ దేశాన్తరభ్రమణలబ్ధప్రాగల్భ్యా మమ చ మాతృభూతా, తయేద మాలేఖ్యరూపం పురస్కృత్యాహ ముక్తా, 'సోఽస్తి తాదృఙ్మన్త్రో యేన త్వ ముపోషితా పర్వణి వివిక్తాయాం భూమౌ పురోహితైర్హుతముక్తే సప్తార్చిషి నక్త మేకాకినీ శతం చన్దనసమిధ శ్శత మగురుసమిధః కర్పూరముష్టీః పట్టవస్త్రాణి చ ప్రభూతాని హుత్వా భవిష్య స్యేవ మాకృతిః. అథ చాలయిష్యసి ఘణ్టాం; ఘణ్టాపుటక్వణితాహూతశ్చ భర్తా భవత్యై సర్వం రహస్యజాత మాఖ్యాయ నిమీలి

తాక్షో యది త్వా మాలిఙ్గేదియ మాకృతి రము ముపస
ఙ్క్రమేత్. త్వం తు భవిష్యసి యథాపురాకారైవ. యది
భవత్యై భవత్ప్రియాయ చ రోచతే, నచాస్మిన్విధౌ విసంవాద
శ్శఙ్క్యః.' ఇతి. వపుశ్చేదిదం తవాభిమతం, సహ సుహృన్మ
న్త్రిభి రనుజైః పౌరజానపదైశ్చ సంమన్త్ర్య తేషామప్యనుమ
తేన కర్మణ్యాభిముఖేన స్థేయమ్.' ఇతి. సనియత మభ్యుపేష్య
తి. పున రస్యామేవ ప్రమదవనవాటీ శృఙ్గాటికాయా మాథ
ర్వణికేన విధినా సంజ్ఞపితపశునాఽభిహుత్య ముక్తే హిరణ్యరే
తసి తద్ధూమశమనేన సంప్రవిష్టేన మయాఽస్మిన్నేవ లతా
మణ్డపే స్థాతవ్యమ్. త్వం పునః ప్రగాఢాయాం ప్రదోషవేళా
యా మాలపిష్యసి కర్ణే కృతనర్మస్మితా వికటవర్మాణం 'ధూ
ర్తోఽసి, త్వమకృతజ్ఞశ్చ, మదనుగ్రహాలబ్ధేనాఽపి రూపేణ
లోకలోచనోత్సవాయమానేన మత్సపత్నీ రభిరమయిష్యసి.
నాహ మాత్మవినాశాయ వేతాళోత్థాపన మాచరేయమ్.'
ఇతి. శ్రుత్వేదం త్వద్వచః స యద్వదిష్యతి తన్మహ్యమే
కాకిన్యేవాగత్య నివేదయిష్యసి. తతః పర మహమేవ జ్ఞా
స్యామి. మత్పదచిహ్నాని చోపవనే పుష్కరికయా ప్రమార్జ
యేతి.—సా తథేతి శాస్త్రోపదేశమివ మదుక్త మాదృత్య
కథంకథమప్యగాద న్తఃపురమ్. అహ మపి యథాప్రవేశం
నిర్గత్య స్వ మేవావాస మయాసిషమ్.

అథ సా మత్తకాశినీ తథా తమర్థ మన్వతిష్ఠత్. అతి
ష్ఠ చ్చ తన్మతే స దుర్మతిః. అభ్రమ చ్చ పౌరజానపదేష్వియ
మద్భుతాయమానా వార్తా, 'రాజా కిల వికటవర్మా దేవీ

మన్త్రిబలేన దేవయోగ్యం వపు రాసాదయిష్యతి. నూనమేష
సవిప్రలమ్భోఽతికల్యాణః, కైవ కథా ప్రమాదస్యాస్మిన్నేవా
న్తగపురోపవనే? స్వాగ్రమహిష్యైవ సంపాద్యః కిలాయమర్థః.
తథాఽపి బృహస్పతిప్రతిమబుద్ధిభి ర్మన్త్రిభిరప్యభూదనుమతః.
యద్యేవంభావి, నాన్య దతఃపర మస్తి కించి దద్భుత; మచిన్త్యో
హి మణిమన్త్రౌషధీనాం ప్రభావః.’ ఇతి. ప్రసృతతరేషు లోక
వాదేషు ప్రాప్తేపర్వదివసే ప్రగాఢాయాం ప్రౌఢతమసి ప్రదో
షవేళాయా మన్తగపురోద్యానా దుద్దైరయ ద్ధూర్జటికణ్ఠధూ
మ్రో ధూమోద్గమః; క్షీరాజ్యదధితిల గౌరసర్షప వసా
మాంస రుధిరాహుతీనాం చ పరిమళః పవనానుసారీ చ దిశి
దిశి ప్రావాత్సీత్. ప్రశాన్తే చ సహసా ధూమోద్గమే తస్మి
న్నహమవిశం, నిశాన్తోద్యాన మాగమ చ్ఛ గజగామినీ. ఆలి
ఙ్గ్య చ మాం సస్మిత మభ్యధాత్. ‘ధూర్త! సిద్ధం తే సమీ
హిత, మవసిత శ్చ పశు రసౌ. అముష్య చోపప్రలోభనాయ
త్వదాదిష్టయా దిశా మయోక్తమ్. ‘కితవ! న సాధయామి
తే సౌన్దర్యమ్. ఏవం సున్దరో హి త్వ మప్సరసామపి స్పృహణీ
యో భవిష్యసి, కి ముత మానుషీణామ్? మధుకర ఇవ నిసర్గ
చాపలా ద్యత్ర క్వచి దాసజ్జతి భవాదృశో నృశంస’ ఇతి. తేన
తు మే పాదయో ర్నిపత్యాభిహితమ్. ‘రమ్భోరు! సహస్వ
మత్కృతాని దుశ్చరితాని, మనసాఽపి న చిన్తయేయ మితః
పర మితరనారీం, త్వరస్వ ప్రకృతే కర్మణి.’ ఇతి. తదహ మీ
దృశేన వైవాహికేన నేపథ్యేన త్వా మభిసృతవతీ. ప్రా గపి
రాగాగ్నిసాక్షిక మనఙ్గేనగురుణా దత్తైవ తుభ్య మేషా జాయా,
పున రిమం జాతవేదసం సాక్షీకృత్య స్వహృదయేన దత్తా.”

ఇతి ప్రపదేన చ చరణపృష్ఠే నిష్పీడ్య ప్రోత్క్షిప్తపాదపార్ష్ణిరితరేతరవ్యతిషక్తకోమలాఙ్గుళితలేన భుజలతాద్వయేన కన్ధరాం సమావేష్ట్య సలీల మానన మానమయ్య స్వయ మున్నమిత ముఖకమలా విభ్రాన్తవిశాలదృష్టి రసకృదభ్యచుమ్బత్.

అథైనామ్ 'ఇహైవ కురణ్డకగుల్మగర్భే తిష్ఠ యావదహం నిర్గత్య సాధయేయం సాధ్యం సమ్యక్' ఇతి విసృజ్య తముపసృత్య హోమానలప్రదేశ మశోకశాఖావలమ్బినీం ఘణ్టామచాలయమ్. అకూజచ్చ సా. తం జనం కృతాన్తదూతీ వాహ్వాయన్తీ. ప్రావర్తిషి చాహ మగురుచన్దనప్రముఖాని హోతుమ్. ఆయాసీచ్చ రాజా యథోక్తం దేశమ్. శఙ్కాకులపన్నమివ కించి త్సవిస్మయం విచార్య తిష్ఠన్త మబ్రవం. 'బ్రూహి సత్యం, భూయోఽపి మే భగవన్తం చిత్రభాను మేవ సాక్షీకృత్య, నచేదనేన రూపేణమత్సపత్నీ రమయిష్యసి తతస్త్వామిదం రూపం సంక్రమయేయమ్.' ఇతి. స తదైవ దేవ్యావేయం నోపధి రితి స్ఫుటోపజాతసంప్రత్యయః ప్రావర్తత శపథాయ. స్మిత్వా పున ర్మయోక్తమ్. 'కిం వా శపథేన? కైవ హి మానుషీ మాం పరిభవిష్యతి? య ద్యప్సరోభిస్సంగచ్ఛసే, సంగచ్ఛస్వ కామం, కథయ కాని తే రహస్యాని? తత్కథనాన్తే త్వత్స్వరూపభ్రంశ' ఇతి. సోఽబ్రవీత్. "అస్తి బద్ధో మత్పితుః కనీయాన్ భ్రాతా ప్రహారవర్మా.తం విషాన్నేన వ్యాపాద్యాజీర్ణదోషం ఖ్యాపయేయ మితి మన్త్రిభి స్సహా ధ్యవసితమ్. అనుజాయ విశాలవర్మణే దణ్డచక్రం పుణ్డ్రాభియోగాయ దిత్సితమ్. పౌరవృద్ధశ్చ పాఞ్చాలికః పరిత్రాత శ్చ సార్థ

వాహః ఖనతినా ఽమ్నాయవనా ద్వజ్ర మేకం వసున్ధరామూల్యం లఘీయసా ఽర్ఘేణ లభ్య మితి మ హ్యమేకాన్తేఽమన్త్రయేతామ్. గృహపతి శ్చ స మమా న్తరఙ్గభూతో జనపదమహత్తరః శతహలిరలీకాపవాదశీల మవలేపవన్తం దుష్టగ్రామణ్య మనన్తసీరం జనపదకోపేన ఘాతయేయ మితి దణ్డధరా నుద్ధారకర్మణి మత్ప్రయోగా న్నియోక్తు మభ్యుపాగమత్. ఇత్థ మిద మచిరప్రస్తుతం రహస్యమ్.’’ ఇత్యాకర్ణ్యైత ‘మియత్తవాయు, రుపపద్యస్వ స్వకర్మోచితాం గతి’ మితి చ్ఛురికయా ద్విధాకృత్యాకృత్తగాత్రం తస్మిన్నేవ ప్రవృత్తస్ఫీతసర్పిషి హిరణ్యరేతస్యజుహవమ్. అభూచ్చాసౌ భస్మసాత్.

అథ స్త్రీస్వభావా దీషద్విహ్వలాం హృదయవల్లభాం సమాశ్వాస్య, హస్తకిసలయ మవలమ్బ్య, గత్వా తద్గృహ మనుజ్ఞయాఽస్యా స్సర్వాణ్యన్తఃపురా ణ్యాహూయ సద్య ఏవ సేవాం దత్తవాన్. విస్మితవిలాసినీ సార్థమధ్యే కంచి ద్విహృత్య కాలం, విసృష్టావరోధమణ్డల స్తద న్తఃపురే తయా సహ నిశా మనైషమ్. అలభే చ తన్ముఖా ద్రాజకులస్య శీలమ్.

ఉషసి స్నాత్వా కృతమఙ్గళో మన్త్రిభి స్సహాసమగచ్ఛే; తాం శ్చాబ్రవమ్. ‘ఆర్యా, రూపేణైవ సహ పరివృత్తో మమ స్వభావః; య ఏష విషాన్నేన హన్తుం చిన్తితః పితా మే స ముక్త్వా స్వ మేతద్రాజ్యం భూయ ఏవ గ్రాహయితవ్యః. పితృవ దముష్మి న్వయం శుశ్రూష యైవ వర్తామహే. న హ్యస్తి పితృవధా త్పరం పాతక’ మితి. భ్రాతరం చ విశాలవర్మాణ మాహూయోక్తవాన్. వత్స! న సుభిక్షా స్సాంప్రతం పుణ్డ్రాః, స్తే దుఃఖమోహోపహతా స్త్యక్తాత్మానో రాష్ట్రం న

స్సుభిక్షు మభిద్రవేయుః; తతో ముష్టివధ స్సస్యవధో వా యదో
త్పద్యతే, తదాఽభియాస్యసి, నాద్య యాత్రా యుక్తే’తి. నగ
రవృద్ధా నప్యలాపిషమ్ ‘అల్పీయసా మూల్యేన మహార్ఘ్యంవస్తు
న మే లభ్యం ధర్మరక్షాయై; తదనుగుణే నైవ మూల్యే నాదా
నం క్రియతామ్.’ ఇతి. శతహలిం చ రాష్ట్రముఖ్య మాహూ
యాఽఖ్యాతవాన్ ‘యోఽసౌ వన స్తసీరః ప్రహారవర్మణః పక్ష
ఇతి వినాశయిషితః, సోఽపి పితరి మే ప్రకృతిస్థే కి మితి నాశ్యే
త? త్వయాఽపి తస్మి న్సంరమ్భో న కార్యః.’ ఇతి.

త ఇమే సర్వ మాభిజ్ఞానిక ముపలభ్య, స ఏవాయ మితి
నిశ్చిన్వానా, విస్మయమానాశ్చ, మాం మహాదేవీం చ ప్రశం
సన్తో, మన్త్రిబలాని చోద్ఘోషయన్తో బన్ధనా త్పితరౌ నిష్క్రా
మయ్య, స్వం రాజ్యం ప్రత్యపాదయన్. అహం చ తయా మే
ధాత్ర్యా సర్వ మిదం సమాచేష్టితం రహసి పిత్రో రవగమయ్య
ప్రహర్ష కాష్ఠాధిరూఢయో స్తయోః పాదమూల మభజే. అథ
జ్యే చ యౌవరాజ్యలక్ష్మ్యా తదనుజ్ఞాతయా; ప్రసాధితాత్మా
దేవపాదవిరహదుఃఖదుర్భగా న్భోగా న్నిర్విశన్, భూయోఽ
స్య పితృసఖస్య సింహవర్మణో లేఖా చ్చణ్డవర్మణ శ్చమ్పాభి
యోగ మభిగమ్య, శత్రువధో మిత్త్రరక్షా చోభయ మపి
కరణీయ మేవే త్యలఘునా లఘుసముత్థానేన సైన్యచక్రే
ణాభ్యసరమ్. అభూవం చ భూమి స్త్వత్పాదలక్ష్మసాక్షాత్క్రి
యామహోత్సవానన్దరాశే రితి.

శ్రుత్వైత ద్దేవో రాజవాహన స్సస్మిత మవాదీత్.
‘పశ్యత పారతల్పిక ముపధియుక్త మపి గురుజనబన్ధవ్యసనము
క్తిహేతుతయా దుష్టామిత్త్రప్రమాథోపాయతయా రాజ్యోప

లబ్ధిమూలతయా చ పుష్కలావర్ధధర్మా వ ప్యరీరధత్. కిం హి బుద్ధిమద్భిః ప్రయుక్తం నాభ్యుపైతి శోభామ్.' ఇత్యర్థపాలముఖే విధాయ స్నిగ్ధదీర్ఘాం దృష్టిమ్ 'ఆచష్టాం, భవానాత్మీయచరితమ్.' ఇత్యాదిదేశ. సోఽపి బద్ధాఞ్జలి రభిదధే.

ఇతి శ్రీమదాచార్యమహాకవిదణ్డినః కృతౌ దశకుమారచరితే ఉత్తరపీఠికాయా ముపహారవర్మచరితం నామ తృతీయోచ్ఛ్వాసః.

అర్థపాలచరితం నామ

చతుర్థోచ్ఛ్వాసః.

దేవ! సోఽహ మ ప్యేభి రేవ సుహృద్భి రేకక ర్మోర్మిమాలినేమిభూవలయం పరిభ్రమ న్నుపాసరం కదాచి త్కాశీపురీం వారాణసీ; ముపస్పృశ్య మణిభఙ్గనిర్మలామ్భసి మణికర్ణికాయా, మవిముక్తేశ్వరం భగవ న్తమన్ధకమథనం ప్రణమ్య, ప్రదక్షిణం పరిభ్రమన్, పురుష మేక మాయామవ న్తమాయసపరిఘపీవరాభ్యాం భుజాభ్యా మాబధ్యమానపరికర మనవరత రుదితోచ్ఛూనతామ్రదృష్టి మద్రాక్షమ్. అతర్కయం చ కర్కశోఽయం పురుషః, కార్పణ్య మివ వర్షతి, మ్లానతారం చక్షు, రారమ్భ శ్చసాహసానువాదీ; నూన మసౌ ప్రాణనిస్స్పృహః కి మపి కృచ్ఛ్రం ప్రియజనవ్యసనమూలం ప్రపిత్సతే త త్పృచ్ఛేయ మేన మస్తిచే న్మ మాపి కోఽపి సాహాయ్యావకాశ స్త మేవ మభ్యుపపద్య, ఇత్యపృచ్ఛమ్ 'భద్ర! సన్నాహోఽయం సాహస మవగమయతి; న చే ద్గోప్య మిచ్ఛామి శ్రోతుం తవ శోకహేతుమ్.' ఇతి. స మాం సబహుమానం నిర్వర్ణ్య 'కోదోషః? శ్రూయతామ్.' ఇతి, తతః క్వచి త్కరవీరతలే మయా సహ నిషణ్ణః కథా మకార్షీత్.

మహాభాగ! సోఽహ మస్మి పూర్వేషు కామచరః పూర్ణభద్రోనామ గృహపతిపుత్త్రః; ప్రయత్నసంవర్ధితోఽపిపిత్రా

ద్దైవచ్ఛన్దానువర్తీతు చౌరవృత్తిరాసమ్. అథాస్యాం కాశీ
పుర్యాం మర్యవర్యస్య కస్యచిద్గృహే చోరయిత్వా రూపాభి
గ్రాహితో బద్ధః, బద్ధే చ మయి మత్తహస్తీ మృత్యువిజయో
నామ హింసావిహారీ రాజగోపురోపరితలాధిరూఢస్య పశ్యతః
కామపాలనామ్నః ఉత్తమామాత్యస్య శాసనాజ్జనకణ్ఠరవద్వి
గుణితఘణ్టారవో మణ్డలితహస్తకాణ్డోఽభ్యధావత్, అభిపత్య
చ మయా నిర్భయేన నిర్భర్త్సితః పరిణమన్ దారుఖణ్డమషి
రానుప్రవిష్టోభయభుజదణ్డచణ్డఘటితప్రతిమానో భీత ఇవ న్య
వర్తిష్ట. భూయశ్చ నేత్రా జాతసంరమ్భేణ నికామదారుణైర్వా
గఙ్కుశపాదప్రహారైరభిముఖీకృతో మయాఽపి ద్విగుణాబద్ధమ
న్యూనా నిర్భర్త్సా న్యభిహతో నివృత్యాపాద్రవత్. అథ మ
యాఽనుపత్య సరభస మాకృష్టః. రుష్టశ్చ యన్తా 'హన్త!
మృతోఽసి క్వ గచ్ఛసి కుఞ్జరాపశద!' ఇతి నిశితేన వారణేన
వారణం ముహుర్ముహు రభిఘ్నన్నిర్యాణభాగే కథ మపి మ
దభిముఖ మకరోత్, అథ 'అపసరతు ద్విరదవరాక ఏషః, అ
న్యః కశ్చిన్మాతఙ్గపతి రానీయతాం, యేన నాహ మిషు ము
హూర్తం విహృత్య గచ్ఛామి గన్తవ్యాం గతి మిత్యవోచమ్.'
దృష్ట్వైవ స మాం రుష్టముద్గర్జన్తముత్క్రామస్త ముత్క్రా
న్తయన్తృనిష్ఠురాజ్ఞః పలాయిష్ట. మన్త్రిణా పున రహం మా
హూయాఽభ్యభాషిషి. 'భద్ర! మృత్యు రివ ఏష మృత్యువి
జయో నామ హింసావిహారీ, సోఽయమపి తావత్త్వయైవం
భూతః కృతః. తద్విరమ కర్మణోఽస్మాన్మలీమసాత్; కిమల
మసి ప్రపద్యాస్మన్నార్యవృత్త్యై వర్తితుమ్?' ఇతి యథాజ్ఞాప
యసి తథేతి విజ్ఞాపితోఽయం మయా మిత్త్రివన్మయ్యవర్తిష్ట.

స తయైకదా రహసి జాతవిస్రమ్భేణ పృష్టస్సోఽభాషత స్వచరితమ్. ఆసీత్కుసుమపురే రాజ్ఞో రిపుఞ్జయస్య మన్త్రీ ధర్మపాలో నామ విశ్రుతధీశ్శ్రుతర్షిః అముష్య పుత్త్రస్సుమిత్త్రో నామ పితేవ సమః ప్రజ్ఞాగుణేషు. తస్య ద్వైమాతురః కనీయాన్ భ్రాతాఽహమ్. వేశేషు విలసన్తం మామసౌ వినయరుచిరవారయత్. అవార్యదుర్నయశ్చాహముపసృత్య దిఙ్ముఖేషు భ్రమన్యదృచ్ఛయాఽస్యాం వారాణస్యాం ప్రమదవనే మదనదమనారాధనాయ నిర్గత్య సహ సఖీభిః కన్దుకేనానుక్రీడమానాం కాశీభర్తుశ్చణ్డసింహస్య కన్యాం కాన్తిమతీం నామ చకమే, కథమపి సమగచ్ఛే చ. అథ చ్ఛన్నం చ విహరతా కుమారీపురే సా మయాఽసీదాపన్నసత్త్వా, కంచిత్సుతం చ సూతవతీ. మృతజాత ఇతి సోఽపవిద్ధస్తయా రహస్యనిర్భేదభయాత్, పరిజనేన క్రీడాశైలే, శబర్యా చ శ్మశానమానీతః. తయైవ నివర్తమానయా నిశీథే రాజవీథ్యామారక్షికపురుషై రభిగృహ్య తర్జితయా దణ్డపారుష్యభీతయా నిర్భిన్నప్రాయం రహస్యమ్. రాజాజ్ఞయాఽహమాక్రీడగిరిదరీగృహే విస్రబ్ధప్రసుప్త ఏవోపదర్శితో యథోపపన్నరజ్జుబద్ధః శ్మశానముపనీయ మాతఙ్గోద్యతేన కృపాణేన ప్రాజిహీర్ష్యే. నియతిబలాల్లూనబన్ధస్తమసిమాచ్ఛిద్యాన్త్యజం తమన్యాంశ్చ కాంశ్చిత్ప్రహృత్యాపాసరమ్. అశరణశ్చ భ్రమన్నటవ్యామేకదాఽశ్రుముఖ్యా కయాఽపి దివ్యాకారయా సపరివారయా కన్యకయోపాస్థాయిషి. సా మాం మఞ్జలికిసలయోత్తంసితేన ముఖవిలోలకున్తలేన మూర్ధ్నా ప్రణమ్య, మయా సహ మహావనవటద్రుమస్య

కస్యాఽపి మహతః ప్రచ్ఛాయశీతలే తలే నిషణ్ణా, 'కాఽసి వాసు? కుతోఽస్యాగతా? కస్య హేతో రస్య మే ప్రసీదసి?' ఇతి సాభిలాష మాభాషితా మయా, వాఙ్మయం మధురవర్ష మవర్షత్.

ఆర్య! నాథస్య యక్షాణాం మణిభద్రస్యాస్మి దుహితా తారావలీ నామ. సాఽహం కదాచి దగస్త్యపత్నీం లోపాముద్రాం నమస్కృత్యాపవర్తమానా మలయగిరేః, పరేతావాసే వారాణస్యాః క మపి దారకం రుదన్త మద్రాక్షమ్. ఆదాయ చైనం తీవ్రస్నేహా న్మమ పిత్రో స్సన్నిధి మనైషమ్. అనైషీ చ్చ తాతో మే దేవ స్యాలకేశ్వర స్యాఽస్థానీమ్. అథాహ మహారాజ యాజ్ఞప్తా హారసఖేన 'బాలే! బాలేఽస్మి న్కీదృశ స్తే భావః?' ఇతి. 'ఔరస ఇ వాస్మి న్వత్సే వత్సలతా' ఇతి మయా విజ్ఞాపితః, 'సత్య మాహ వరాకీ' ఇతి తన్మూలా మతిమహతీం కథా మకరోత్. అ త్రైతావ దవగతం మయా:—త్వం కిల శౌనక శ్శూద్రకః కామపాలశ్చాభిన్నః, బన్ధుమతీ వినయవతీ కాన్తిమతీ చాభిన్నా, వేదిమతీ యక్షదాసీ సోమదేవీ చైకైవ, హంసావతీ సురసేనా సులోచనా చానన్యా, నన్దినీ రఙ్గపతాకా ఇన్ద్రసేనా చాపృథగ్భూతా. యాం కిల శౌనకావస్థాయా మగ్నిసాక్షిక మాత్మసాత్కృతా గోపకన్యా సైవ కిలాఽర్యదాసీ పునశ్చాద్య తారావలీ త్యభూవమ్. బాలశ్చ కిల శూద్రకావస్థే త్వయి ఆర్యదాస్యవస్థాయాం మ య్యుదభూత్. అవర్ధ్యత చ వినయవత్యా స్నేహవాసనయా. స తు తస్యాః కాన్తిమత్యవస్థాయా ముదభూత్. ఏవ మనేకమృత్యుముఖపరిభ్రష్టం దైవా న్మ యోపలబ్ధం త మేకపిఙ్గా

దేశాద్వనే తపస్యతో రాజహంసస్య దేవ్యై వసుమత్యై తత్సు
తస్య భావిచక్రవర్తినో రాజవాహనస్య పరిచర్యార్థం సము
ర్ప్య, గురుభి రనుజ్ఞాతా, కృతాన్తయోగా త్కృతాన్తముఖ
పరిభ్రష్టస్య తే పాదపద్మశుశ్రూషణార్థ మాగతాఽస్మీతి.

ఇతి శ్రుత్వా తా మనేకజన్మరమణీ మసకృ దాశ్లిష్య
హార్దాశ్రుముఖో ముహు ర్ముహు స్సాన్త్వయిత్వా తత్ప్రభావ
దర్శితే మహతి మన్దిరేఽహర్నిశం భూమిదుర్లభా న్భోగా నన్వ
భూవమ్. ద్విత్రాణి దినాన్యతీత్య మత్తకాశినీం తా మవాది
షమ్, 'ప్రియే! ప్రత్యపకృత్య మత్పితృద్రోహిణ శ్చణ్డసింహ
స్య వైరనిర్యాతనసుఖ మనుబుభూషామి.' ఇతి. తయా సస్మిత
మభిహితమ్ 'ఏహి కాన్త! కాన్తిమతీదర్శనాయ, నయామి
త్వామ్.' ఇతి. స్థితేఽర్ధరాత్రే రాజ్ఞో వాసగృహ మనీయే. తత
స్తచ్ఛిరోభాగవర్తినీ మాదాయాసియష్టిం ప్రబోధ్యైనం ప్రస్ఫు
రన్త మబ్రవమ్. 'అహ మస్మి భవజ్జామాతా, భవదనుమత్యా
వినా తవ కన్యాభిమర్శీ. త మపరాధ మనువృత్త్యా ప్రమార్ష్టు
మాగతః.' ఇతి. సోఽతిభీతో మా మభిప్రణమ్యాహ 'అహ
మేవ మూఢోఽపరాద్ధో, య స్తవ దుహితృసంసర్గానుగ్రాహి
ణో గ్రహగ్రస్త ఇవోత్కృన్తనీమా స్వయం సమాదిష్టవా న్
త్వద్వధమ్. తదాస్తాం కాన్తిమతీ, రాజ్య మిదం మమ చ
జీవిత మద్య ప్రభృతి త్వదధీనమ్' ఇత్యవాదీత్. అ థాపరే
ద్యుః ప్రకృతిమణ్డలం సన్నిధాప్య విధివ దాత్మజాయాః పాణి
మగ్రాహయత్. అశ్రావయ చ్చ తనయవార్తాం [illegible]
కాన్తిమత్యై, సోమదేవీ సులోచనేన్ద్రసేనాభ్య శ్చ పూర్వ

వృత్తాన్తమ్. ఇత్థ మహం మన్త్రిపదాపదేశం యౌవరాజ్య మనుభవ న్విహరామి విలాసినీభి రితి.

స ఏవం మాద్రృశేఽపి జన్తౌ పరిచర్యానుబన్ధీ బన్ధు రేకః, సర్వభూతానా మలసకేన స్వర్గతే శ్వశురే, జ్యాయసి చ స్యాలే చణ్డఘోషనామ్ని స్త్రీష్వతిప్రసఙ్గా త్ప్రాగేవ క్షయ క్షీణాయుషి, పఞ్చవర్షదేశీయం సింహఘోషనామానం కుమార మభ్యషేచయత్; అవర్ధయ చ్చ విధినైనం స సాధుః. తస్యాద్య యౌవనోన్మాదినః పైశున్యవాదినో దుర్మన్త్రిణః కతిచి దాస న్నన్తరఙ్గభూతాః. తైః కిలాసా విత్థ ముగ్రాహ్యత. 'ప్రస హ్యైవ స్వసా తవామునా భుజఙ్గేన సంగృహీతా; పునః ప్రసుప్తే రాజని ప్రహర్తు ముద్యతాసి రాసీత్. తే నైవాస్మై దైవా త్తత్క్షణప్రబుద్ధేన భీత్యానునీయ కన్యా దత్తా. తం చ దేవజ్యేష్ఠం చణ్డఘోషం విషేణ హత్వా బాలోఽయ మసమర్థ ఇతి త్వ మద్యాపి ప్రకృతివిస్రమ్భణాయోపేక్షితః. క్షిణోతి పురా స కృతఘ్నో భవన్తమ్. తమేవాన్తకపురం గమయితుం యతస్వ." ఇతి. స తథా దూషితోఽపి యక్షిణీప్రభావభయా న్నాముష్మి న్పాప మాచరితు మశకత్.

ఏషు కిల దివసే ష్వయథాపూర్వ మాకృతౌ శాన్తిమత్యాః సముపలక్ష్య రాజమహిషీ సులక్షణా నామ సప్రణయ మపృచ్ఛత్. 'దేవి! నాహ మయాథాతథ్యేన విప్రలమ్భనీయా. కథయ తథ్యం కేనేద మయథాపూర్వ మానసారవిన్దే త వైషు వాసరేషు.' ఇతి. సా త్వవాదీత్. 'భద్రే! స్మరసి కి మ ద్యా వ్యయాథాతథ్యేన కించిన్మయోక్త

పూర్వమ్?. సఖీ మే తారావలీ సపత్నీ చ, రహసి భర్త్రా మన్త్రోత్పాదిష్టా కి మపి కలుషితాశయా, ప్రణయ మభ్యుపేక్ష్య ప్రణమ్యమానాఽప్యస్మాభి రుపోఢమత్సరా ప్రావసత్. అవసీదతి చ నః పతిః. అతోఽస్తిమే దౌర్మనస్యమ్.' ఇతి. తత్ప్రియైకాన్తే సులక్షణయా కాన్తాయ కథితమ్. అథాఽసౌ నిర్భయోఽద్య ప్రియతమావిరహపాణ్డుభి రవయవైర్ధైర్యస్తమ్భితాశ్రుపర్యాకులేన చక్షుషోష్మశ్వాసశోషితాభిరివానతిపేశలాభిర్వాగ్భి ర్వియోగం దర్శయన్తం, కథ మపి రాజకులే కార్యాణి కారయన్తం, పూర్వసంకేతితైః పురుషైరభిగ్రాహ్యాబన్ధయత్. తస్య కిల స్థానస్థానేషు దోష ముద్ఘోష్య, తథోద్ధరణీయే చక్షుషీ యథా తన్మూల మేవాస్య మరణం భవేత్. ఇత్యతోఽత్రైకాన్తే యథేష్ట మశ్రు ముక్త్వా తస్య సాధోః పురః ప్రాణా న్మోక్తుకామో బధ్నామి పరికర మితి.

మయాపి తత్పితృవ్యసనమాకర్ణ్య పర్యశ్రుణా సోఽభిహితః, 'సౌమ్య! కిం తవ గోపయిత్వా? య స్తస్య సుతో యక్షకన్యయా దేవస్య రాజవాహనస్య పాదశుశ్రూషార్థం దేవ్యా వసుమత్యా హ స్తన్యాసః కృత స్సోఽహ మస్మి, శక్ష్యామి సహస్ర మేవ భటానా ముదాయుధానాం హత్వా పితరం మోచయితుమ్. అపి తు సంకులే యది కశ్చిత్పాతయే త్తదఙ్గే శస్త్రికాం సర్వ ఏవ మే యత్నో భస్మని హుత మివ భవేత్.' ఇతి. అనవసితవచన ఏవ మయి మహా నాశీవిషఃప్రాకారరన్ధ్రే ణోద్వైరయ చ్ఛరః. త మహం మన్త్రౌషధబలే

నాభిగృహ్య పూర్ణభద్ర మబ్రవమ్.—భద్ర! సిద్ధం న స్సమీహి
తమ్. అనేన తాత మలక్ష్యమాణః సంకులే యదృచ్ఛయా
పాతితేన నామ దంశయిత్వా తథా విషం స్తమ్భయేయం
యథా మృత ఇత్యుదాస్యేత. త్వయా తు ముక్తసాధ్వసేన
మాతా మే బోధయితవ్యా. 'యో యస్యాం వనే దేవ్యా వ
సుమత్యా హస్తార్పితో యుష్మత్సూనుః సోఽనుప్రాప్తః. పితు
రవస్థాం మత్త ఉపలభ్య బుద్ధిబలా దిత్థ మాచరిష్యతి. త్వయా
ముక్తత్రాసయా రాజ్ఞే ప్రేషణీయమ్. 'ఏష ఖలు క్షత్త్రధ
ర్మః యద్బన్ధు రబన్ధుర్వా దుష్టః స నిరపేక్షం నిగ్రాహ్య ఇతి.
స్త్రీధర్మశ్చైష యదదుష్టస్య దుష్టస్య వా భర్తు ర్గతి ర్గన్త
వ్యేతి. త దహ మము నైవ సహ చితాగ్ని మారోక్ష్యామి.
అభిజనానురూపః పశ్చిమో విధి రనుజ్ఞాతవ్యః.' ఇతి. స ఏవం
నివేదితో నియత మనుజ్ఞాస్యతి. తత స్స్వ మే వాగార మానీ
య కాణ్డపటపరిక్షిప్తే వివిక్తోద్దేశే దర్భసంస్తర మధిశాయ్య
స్వయం కృతానుమరణమణ్డనయా త్వయా తత్ర చ సన్నిధే
యమ్." ఇతి. అహం తు బాహ్యాఃత్యాఃగత స్త్వయా ప్రవేశ
యిష్యే. తతః పితర ముజ్జీవ్య తదభిరుచితే నాభ్యుపాయేన చేష్టి
ష్యామహే.—ఇతి.—స తథేతి హృష్టతర స్తూర్ణ మభ్యగాత్.

అహం తు ఘోషణాస్థానే చిఞ్చావృక్షం ఘనతరవిపుల
శాఖ మారుహ్య గూఢతను రతిష్ఠమ్. ఆరూఢశ్చ లోకో యథా
యథ ముచ్చైఃస్థానా న్యుచ్చావచప్రలాపః స్థితః. తావ న్మే పి
తరం తస్కర మివ పశ్చాద్బద్ధభుజ ముద్ధురధ్వనిమహాజనాను
యాత మానీయ మదభ్యాశ ఏవ స్థాపయిత్వా మాతఙ్గ స్త్రి

రఘోషయత్. 'ఏష మన్త్రీ కామపాలో రాజ్యలోభా ద్భర్తారం చణ్డసింహం యువరాజం చండఘోషం చ విషాన్నేనోపాంశు హత్వా, పున ర్దేవో౽పి సింహఘోషః పూర్ణయౌవన ఇత్యముష్మి న్పాప మాచరిష్యతి, విశ్వాసా ద్రహస్యభూమౌ పున రమాత్యం శివనాగ మాహూయ, స్థూణ మఙ్గారవర్షం చ రాజవధా యోపజజాప, తై స్స్వామిభక్త్యా వివృతగుహ్యైః, 'రాజ్యకాముక స్యాస్య బ్రాహ్మణస్యాన్ధతమసప్రవేశో న్యాయ్యః.' ఇతి ప్రాడ్వివాకవాక్యా దక్ష్యుద్ధరణాయనీయతే. పున రన్యో౽పి యది స్యా దన్యాయ్యవృత్తి స్తమ ప్యేవ మేవ యథార్హేణ దణ్డేన యోజయిష్యతి దేవః." ఇతి. శ్రుత్వైత ద్బద్ధకలకలే మహాజనే పితు రఙ్గే ప్రదీప్తశిరస మాశీవిషం వ్యక్షిపమ్. అహం చ భీతో నా మావప్లుత్య త త్రైవజనానులీనః క్రుద్ధవ్యాళదష్టస్య తాతస్య విహితజీవరక్షో విషం క్షణా దస్తమ్భయమ్. అపత చ్చ స భూమౌ మృతకల్పః. ప్రాలపం చ 'సత్య మిదం రాజావమానినం దేవో దణ్డఏవ స్పృశతీతి, యదయ మక్షిభ్యాం వినా౽వనిపతినా చికీర్షితః, ప్రాణై రేవ వియోజితో విధినా.' ఇతి. మదుక్తం కేచి దన్వమన్యన్త. అపరే తు పునర్నినిన్దుః. దర్వీకర స్తు త మపి చణ్డాలం దృష్ట్వా, రూఢత్రాసద్రుతలోక దత్తమార్గః ప్రాద్రవత్.

అథ మదమ్బా పూర్ణభద్రప్రబోధితార్థా తాదృశే౽పి వ్యసనే నాతివిహ్వలా కులపరిజనానుయాతా పశ్చా ద్భ్యం ధీర మాగత్య మత్పితు రుత్తమాఙ్గ ముత్సఙ్గేన ధారయ న్తీస్థితా రాజ్ఞే సమాదిశత్. 'ఏష మే పతి స్తవాపకర్తా న వేతి దైవ మేవ జానాతి. న మే౽నయా౽స్తి చిన్తయా ఫలమ్. అస్య తు పాణి

గ్రాహకస్య గతి మననుప్రపద్యమానా భవత్యలం కలఙ్కాయేయమ్. అతోఽనుమన్తుమర్హసి భర్త్రా సహచితాధిరోహణాయ మామ్.’ ఇతి. శ్రుత్వా చైతత్ప్రీతియుక్తః ప్రతిసమాదిశత్ క్షితీశ్వరః; ‘క్రియతాం కులోచితస్సంస్కారః. ఉత్సవోత్తరం చ పశ్చిమం విధిసంస్కారమనుభవతు మే భగినీపతిః.’ ఇతి చణ్డాలే తు మత్ప్రతిషిద్ధసకలమన్త్రివాదిప్రయాసే సంస్థితే, కామపాలోఽపి కాలదష్ట ఏవేతి స్వభవనోపనయనమముష్య స్వమాహాత్మ్యప్రకాశనాయ మహీపతిరన్వమంస్త. ఆనీతశ్చ పితా మే వివిక్తాయాం భూమౌ దర్భశయ్యామధిశయానస్థితోఽభూత్.

అథ మదమ్బా మరణమణ్డానమనుష్ఠాయ, సకరుణం సఖీరామన్త్ర్య, ముహురభిప్రణమ్య భవనదేవతాః, యత్ననివారితపరిజనాక్రన్దితా, పితుర్మే శయనస్థానమేకాకినీ ప్రావిశత్. తత్ర పూర్వమేవ పూర్ణభద్రోపస్థాపితేన చ మయా వైనతేయతాం గతేన నిర్విషీకృతం భర్తారమైక్షత. హృష్టతమా పత్యుః పాదయోః పర్యశ్రుముఖీ ప్రణిపత్య మాం చ ముహుర్ముహుః ప్రస్నుతస్తనీ పరిష్వజ్య సహర్షబాష్పగద్గదమగదత్, “పుత్ర! యోఽసి జాతమాత్రః పాపయా మయా పరిత్యక్తః స కిమర్థమేవం మామతినిర్ఘృణామనుగృహ్ణాసి? అథ వైష నిరపరాధ ఏవ తే జనయితా యుక్తమస్య ప్రత్యానయనమన్తకాననాత్. క్రూరా ఖలు తారావలీ యా త్వాముపలభ్యాపి తత్త్వతః కుబేరాదసమర్ప్య మహ్యమర్పితవతీ దేవ్యై వసుమత్యై. సైవ వా సదృశకారణీ. న హి తాదృశభాగ్యరాశేర్వినా మాదృశో జనోఽల్పపుణ్యస్త్వామర్హతి కల

ప్రలాపామృతాని కర్ణాభ్యాం పాతుమ్. ఏహి మాం పరిష్వ జస్వ." ఇతి భూయోభూయ శ్శిరసి జిఘ్ర త్యఙ్కమారోపయ న్తి తారావళీం గర్హయ న్త్యశ్రుభి రభిషిఞ్చ న్త్యుత్కమ్పితాఙ్గ యష్టి రన్యాదృశీ క్షణ మజనిష్ట.

జనయితాఽపి మే నరకా దివ స్వర్గం, తాదృశా ద్వ్యస నా త్తథాభూత మభ్యుదయ మారూఢః, పూర్ణభద్రేణ విస్త రేణ యథావృత్త మావేదితో, భగవతో మఘవతోఽపి భాగ్యవన్త మాత్మాన మజీగణత్. మనాగేవ చ మత్సం బన్ధ మాఖ్యాయ హర్ష విస్మితాత్మనోః పిత్రో రకథయమ్. ఆజ్ఞాపయత కాద్య నః ప్రతిపత్తిః' ఇతి. పితా మే ప్రాబ్ర వీత్;-"వత్స! గృహా మే వేద మస్మదీయ మతివిశాలసాలవలయ మక్షయ్యాయుధగ్రామమ్. అలఙ్ఘ్యణమా చ గుప్తిః. ఉపకృతా శ్చ మయా బహవ స్సన్తి సామన్తాః. ప్రకృతయ శ్చ భూయ స్యో న మే వ్యసన మనురుధ్య న్తే. సుభటానాం చానేకసహస్ర మస్త్యేవ. ససుహృత్పుత్రదారమతోఽత్రైవ కతిపయా న్య హాని స్థిత్వా బాహ్యాభ్య న్తరకోప ముత్పాదయిష్యామః. కుపితాం శ్చోపసంగృహ్య, ప్రోత్సాహ్యాస్య ప్రకృత్యమిత్రా, నుత్థాప్యసహజాంశ్చద్విషో,దుర్దాన్త మేన ముచ్ఛేత్స్యామః." ఇతి. కో దోష స్తథా స్త్వితి తాతస్య మత మన్వమంసి.

తథాఽస్మాసు ప్రతివిధాయ తిష్ఠత్సు రాజాఽపి విజ్ఞా పితోదన్తో జాతానుతాపః పారగ్రామికాన్ప్రయోగాన్ ప్రా యః ప్రాయుఙ్క్త. తేచాస్మాభిః ప్రత్యహ మహన్యన్త. అస్మి న్నే వావసరే పూర్ణభద్రముఖాచ్చ రాజ్ఞ శ్శయ్యాస్థాన మవగమ్య తద్దైవ స్యోదవసితభిత్తికోణా దారభ్య సురఙ్గా మకార్షమ్.

గతా చ సా భూమిః స్వర్గకల్ప మనల్పకన్యాకాజనం కముప్యుద్దేశమ్. అవ్యథిష్ట చ దృష్ట్వైవ మాం స నారీజనః. తత్ర కాచి దిన్దులేఖేవ స్వలావణ్యేన రసాతలాన్ధకారం నిర్ధూనానా, విగ్రహిణీవ దేవీ వసున్ధరా, హరగృహిణీ వాసుర విజయాయావతీర్ణా, పాతాళ మాగతా భూమి రివ విగ్రహిణీ, గృహిణీవ భగవతః కుసుమధన్వనో, రాజ్యలక్ష్మీ రి వానేకకున్నపతిదర్శనపరిహారాయ మహీవివరం ప్రవిష్టా, నిష్టప్తకనకపుత్త్రికేవావదాతకాన్తిః, కన్యకా చన్దనలతేవ మలయమారుతేన మద్దర్శనేనోదకమ్పత, తథా భూతే చ తస్మిన్నఙ్గనాసమాజే కుసుమితేవ కాశయష్టిః పాణ్డుశిరసిజా స్థవిరా కాచి చ్చరణయోర్మే నిపత్య త్రాసదీన మబ్రూత. 'దీయతా మభయదాన మస్మై యనన్యశరణాయ స్త్రీజనాయ. కి మసి దేవకుమారో దనుజయుద్ధతృష్ణయా రసాతలం వివిక్షుః? ఆజ్ఞాపయ కోఽసి కస్య హేతో రాగతోఽసి?' ఇతి. సా తు మయా ప్రత్యవాది: 'మా స్మ భవత్యో భైషుః. అహమస్మి ద్విజాతివృష భాత్కామపాలా ద్దేవ్యాం కాన్తిమత్యా ముత్పన్నోఽర్థపాలో నామ. స త్వర్థేనిజగృహా న్నృపగృహం సురఙ్గ యోపసరన్ని హాన్తరే వో దృష్టవాన్. కథయ కాః స్థ యూయమ్? కథ మిహా నివసథ?' ఇతి. సోఽఞ్జలి రుదీరితవతీ.

"భర్తృదారక! భాగ్యవత్యో వయం యా స్త్వా మేభిరేవ చక్షుర్భి రసకృ మద్రాక్ష్మ. శ్రూయతాం య స్తవ మాతామహశ్చణ్డసింహ స్తే నాస్యాం దేవ్యాం లీలావత్యాం చణ్డఘోషః కాన్తిమతీ త్యపత్యద్వయ ముదపాది. చణ్డఘోష

స్తు యువరాజోఽత్యాసఙ్గా దఙ్గనాసు రాజయక్ష్మణాఽనుశ
య మగా దన్తర్వత్న్యాం దేవ్యా మాచారవత్యామ్. అము
యా చేయం మణికర్ణికా నామ కన్యా ప్రసూతా. అథ ప్రసవ
వేదనయా ముక్తజీవితాచారవతీ పత్యు రన్తిక మగమత్.
అథ దేవ శ్చణ్డసింహో మా మాహూ యోపహ్వరే సమా
జ్ఞాపయత్. 'బుద్ధిమతి, కన్యకేయం కల్యాణలక్షణా; తామి
మాంమాలవేన్ద్రనన్దనాయదర్పసారాయవర్ధయిత్వా దిత్సామి.
బిభేమి చ కాన్తిమతీవృత్తాన్తా దారభ్య కన్యకానాంప్రకా
శావస్థాపనాత్. అత ఇయ మరాతివ్యసనాపకారితే మహతి భూ
మిగృహే కృత్రిమశైలగర్భే తీర్ణనానామణ్డపప్రేక్షాగృహే
ప్రచురపరిబర్హయా ధాత్ర్యా సంవర్ధ్యతామ్. అస్త్యత్ర భోగ్య
వస్తు వర్షశతోపభోగేఽప్యక్షయ్యమ్.' ఇతి తథోక్త్వా నిజవా
సగృహ స్యాఙ్గణభిత్తావర్ధపాదం కిష్కువిష్కమ్భ ముద్ధృత్య తే
నైవ ద్వారేణ స్థాన మిద మస్మా నపీవిశత్. ఇహ చ నో వస
న్తీనాం ద్వాదశ సమా స్సమత్యయుః. ఇయం చ వత్సా తరుణీ
భూతా. న చా ద్యాపి స్మరతి రాజా. కామ మియం పితామ
హేన దర్పసారాయ సంకల్పితా, త్వదమ్బయా కాన్తిమత్యా
చేయం గర్భస్థైవ ద్యూతజితా, స్వమాత్రా తవైవ జాయా
త్వేన సమకల్ప్యత. త దత్రప్రాప్తరూపం చిన్త్యతాం కుమా
రేణైవ." ఇతి.

తాం పున రవోచమ్. – 'అద్యైవ రాజగృహే కి మపి
కార్యం సాధయిత్వా ప్రతినివృత్తో యుష్మాసు యథార్హం
ప్రతిపత్స్యే.' ఇతి. తేనైవ దీపదర్శితేనబిలపథేన గత్వా స్థితేఽ
ర్ధరాత్రే తదర్ధపాదంప్రత్యుద్ధృత్య వాసగృహంప్రవిష్టో విస్రబ్ధ

ప్రసుప్తం సింహఘోషం జీవగ్రాహ మగ్రహీషం. ఆకృష్య చ తమహిమివాహితశత్రుః స్ఫురన్తమము నైవ భిత్తిరన్ధ్రపథేన స్త్రైణసన్నిధి మనైషమ్. ఆనీయ చ స్వభవన మాయసనిగళసందానితచరణయుగళ మవనమితమలినవదన మశ్రుబహులరక్తచక్షుష మేకాన్తే జనయిత్రోర్దర్శయమ్. అకథయం చ బిలకథామ్. అథ పితరౌ ప్రహృష్టతరౌ తం నికృష్టాశయం నిశామ్య, బన్ధనే నియమ్య, తస్యా దారికాయాః యథాశాస్త్రేణ కర్మణా మాం పాణి మగ్రాహయేతామ్. అనాథకం చ తద్రాజ్య మస్మదాయత్త మేవ జాతమ్. ప్రకృతికోపభయాత్తు మన్మాత్రా ముముక్షితోఽపి న ముక్త ఏవ సింహఘోషః. తథా స్థితాశ్చ వయ మఙ్గరాజస్సింహవర్మా దేవపాదానాం భక్తిమార్గ కృతకర్మా చే త్యమిత్రాభియుక్తమేన మభ్యసరామ. అభూవం చ భవత్పాదపద్మరజోఽనుగ్రాహ్యః. స చేదానీం భవచ్చరణప్రణామప్రాయశ్చిత్త మనుతిష్ఠతు సర్వదుశ్చరిత్రదూశన మనార్య స్సింహఘోష ఇత్యర్థపాలః ప్రాఞ్జలిః ప్రణనామ.

దేవోఽపి రాజవాహనో 'బహుపరాక్రాన్తం, బహూపయుక్తా చ బుద్ధి; ర్ముక్తబన్ధన స్తే శ్వశురః పశ్యతు మామ్.' ఇత్యభిధాయ భూయః ప్రమతి మేవ పశ్యన్ ప్రీతిస్మేరః 'ప్రస్తూయతాం తావ దాత్మచరితమ్.' ఇత్యాజ్ఞాపయత్. సోఽపి ప్రణమ్య విజ్ఞాపయామాస.

ఇతి శ్రీమదాచార్యమహాకవిదణ్డినః కృతౌ దశకుమారచరితే ఉత్తరపీఠికాయా మర్థపాలచరితం నామ చతుర్థోచ్ఛ్వాసః.

ప్రమతిచరితం నామ

పఞ్చమోచ్ఛ్వాసః.

దేవ! దేవస్యాన్వేషణాయ దిక్షు భ్రమన్నభ్రఙ్కష స్యాఽపి విన్ధ్యపార్శ్వావరూఢస్య వనస్పతే రధః పరిణతపతఙ్గ బాలపల్లవావతంసితే పశ్చిమదిగఙ్గనాముఖే పల్వలామ్భస్యుప స్పృశ్యోపాస్య సన్ధ్యాం తమస్సమీక్ష్య తేషు నిమ్నోన్నతేషు గన్తు మక్షమః క్షమాతలే కిసలయై రుపరచయ్య శయ్యాం శిశ యిషమాణ శ్శిరసి కుర్వ న్నఞ్జలిం, 'యాస్మి న్వనస్పతౌ వసతి దేవతా సైవ మే శరణ మస్తు శరారుచక్రచారభీషణాయాం శర్వగళశ్యామశార్వరాన్ధకార పూరాధ్మాతగభీర గహ్వరా యామస్యాం మహాటవ్యా మేకాకినో మే ప్రసుప్తస్య.' ఇత్యుప ధాయ వామభుజ మశయిషి. తతః క్షణా దేవావని దుర్లభేన స్పర్శే నాసుఖాయిషత కిల మే గాత్రా; ణ్యాహ్లాదయిషత తేన్ద్రి యా;ణ్యభ్యమనాయిష్ట చాన్తరాత్మా; విశేషతశ్చహృషితా స్త నూరుహాః; పర్యస్ఫురన్మే దక్షిణభుజః; కథం న్విద మితి మన్దమన్ద మున్మిష న్నుపర్యచ్ఛచన్ద్రాతపచ్ఛేదకల్పంశుక్లాంశుకవితాన మైక్షిషి. వామతో వలితదృష్టిః, సమయా సౌధభిత్తిం, చిత్రా స్తరణశాయిన మతివిస్రబ్ధప్రసుప్త మఙ్గనాజన మలక్షయమ్. దక్షిణతో దత్తచక్షు రాగళితస్తనాంశుకా మమృతఫేనపటల పాణ్డురశయనశాయినీ మాదివరాహదంష్ట్రాంశుకజాల లగ్నా

మంస్రస్తదుగ్ధసాగరదుకూలోత్తరీయాం భయసాధ్వసమూర్ఛితా మివ ధరణీ, మరుణాధరమణికిరణబాలకిసలయలాస్యహేతుభి రాననారవిన్దపరిమళోద్వాహిభి ర్నిశ్వాసమాతరిశ్వభిరీర్ష్యారేణుణదహనదగ్ధం స్ఫులిఙ్గశేష మనఙ్గ మివ సంధుక్షయన్తీ, నున్తస్సుప్తషట్పద మమ్బుజ మివ జాతనిద్ర మామీలితలోచనేన్దీవర మాననం దధానా,మైరావత మదాపలేపలూనాపవిద్ధా మివ నన్దనవనకల్పవృక్షరత్నమఞ్జరీం, తామపి తరుణీ మాలోకయమ్.

అతర్కయం చ-"క్వ గతాసా మహాటవీ? కుత ఇదమూర్ధ్వాణ్డకపాలసంపుటోల్లేఖిశక్తి ధ్వజశిఖరశూలోత్సేధం సౌధమాగతమ్? క్వ చ త దరణ్యస్థలీసమాస్తీర్ణం పల్లవశయనమ్? కుతస్త్యం చేద మిన్దుగభస్తిసంభారభాసురం హంసతూలదుకూలశయనమ్?ఏష చ కోఽను శీతరశ్మికిరణరజతరజ్జుడోలాపరిభ్రష్టమూర్ఛిత ఇవాప్సరోగణః సైరన్ధ్ర సుప్తస్సున్దరీజనః? కాచేయం దేవీ వారవిన్దహస్తా శారదశశాఙ్కమణ్డలామలదుకూలోత్తరచ్ఛద మధిశేతే శయనతలమ్? నతావ ద్దేసా దేవయోషా; యతో, మన్దమన్ద మిన్దుకిరణై స్సంవాహ్యమానా కమలినీవ నిద్రాతి, భగ్నవృన్తచ్యుతరసబిన్దుశబలితం పాకపాణ్డునూతఫల మివోద్భిన్న స్వేద రేఖం గణ్డస్థల మాలక్ష్యతే, అభినవయౌవనవిదాహనిర్భరోష్మణి కుచతటే వైవర్ణ్య ముపైతి వర్ణకః, వాసనీ చ పరిభోగానురూపం ధూసరిమాణ మాదర్శయతః. త దేషా మానుషేవ. దిష్ట్యా చానుచ్ఛిష్టయౌవనా; యత, స్సౌకుమార్య మాగతాస్వన్తోఽపి సంహతా ఇవావయవాః, ప్రస్నిగ్ధతమాఽపి పాణ్డుతానువిద్ధా దేహచ్ఛవిః, దన్త

పీడానభిజ్ఞతయా నాతివిశదరాగో ముఖే విద్రుమద్యుతి రధరమణిః, అనత్యాపూర్ణమారక్తమూలం చమ్పకకుట్మలదళమివకఠోరం కపోలతలమ్, అనఙ్గబాణపాతముక్తాశఙ్కం చ విస్రబ్ధమధురం సుప్యతే, న చైతద్వక్షస్థలం నిర్దయవిమర్దవిస్తారితముఖ స్తనయుగళమ్. అస్తి చానతిక్రాన్తశిష్టమర్యాదచేతసో మమాస్యామాసక్తిః. ఆసక్త్యనురూపం పున రాశ్లిష్టా యది, స్పృష్టమాత్రవే నైవ సహ నిద్రాం మోక్ష్యతి. అథాఽహం న శక్ష్యామి చానుపశ్లిష్య శయితుమ్. అతో యద్భావి తద్భవతు; భాగ్య మత్ర పరీక్షిష్యే." ఇతి స్పృష్టాస్పృష్టమేవ కిమప్యావిద్ధరాగసాధ్వసంలక్ష్యానుత్తఃస్థితోఽస్మి.

సాఽపి కిమప్యుత్కమ్పినా రోమోద్భేదవతా వామపార్శ్వేన సుఖాయమానేన మన్దమన్దం విజృమ్భికారమ్భమన్థరాఙ్గీ త్వఙ్గదగ్రపక్ష్మణో శ్చక్షుషోరలసతా స్తతారకేణాతిపక్వనిద్రాకషాయితాపాఙ్గపరభాగేన యుగళేనేవ దున్మిషన్తీ, త్రాసవిస్మయహర్షరాగశఙ్కావిలాసవిభ్రమవ్యవహితాని వ్రీడాన్తరాణి కాని కాన్యపి కామే నాద్భుతానుభావే నావస్థాన్తరాణి కార్యమాణా, పరిజనప్రబోధనోద్యతాం గిరం కామావేశపరవశం హృదయమఙ్గాని చ సాధ్వసాయాససంబధ్యమానస్వేదఫులకాని కథం కథమపి నిగృహ్య, సస్పృహేణ మధురకూణితత్రిభాగేన మన్దమన్దప్రచారితేన చక్షుషామదఙ్గానినిర్వర్ణ్య దూరోత్సర్పితపూర్వకాయాఽపి తస్మిన్నేవ శయనతలే సచకితమశయిష్ట. అజనిష్ట మే రాగావిష్టచేతసోఽపి కిమపి నిద్రా. పున రననుకూలస్పర్శదుఃఖాయమానగాత్రః ప్రాబుధ్యే. ప్రబుద్ధస్య చ నైవ మే మహాటవీ, త దేవ తరుతలం, స ఏవ పత్త్రాస్తరో మ

మాభూత్.విభావరీ చ వ్యభాసీత్. అభూ చ్చ మే మనసి,— 'కి మయం స్వప్నః? కిం విప్రలమ్భో వా? కి మియ మాసురీ దైవీ వా కాఽపి మాయా? య ద్భావి త ద్భవతు; నాహ మిదం తత్త్వతోఽనవబుధ్య మోక్ష్యామి భూమిశయ్యాం, యావ దాయు రత్ర త్యాయై దేవతాయై ప్రతిశయిష్యామి.' ఇతి నిశ్చితమతి రతిష్ఠమ్.

అథావిర్భూయ కాఽపి రవికరాభితప్తకువలయదామ తాన్తగాత్రయష్టిః క్లిష్టనివసనోత్తరీయా నిరలక్తకరూక్షపాట లేన నిశ్వాసోష్మజర్జరితత్విషా దన్తచ్ఛదేన వమ న్తీవ కపిల ధూమధూమ్రం విరహానల మనవరతసలిలధారావిసర్జనా ద్రు ధిరావశేష మివ లోహితతరం దధతీయ మక్ష్ణో రుద్వహ న్తీకుల చారిత్రబన్ధనపాశవిభ్రమేణైకవేణీభూతేన కేశకలాపేననీలాం శుకరచితచీరచూలికాపరివృతా పతివ్రతాపతాకేవ సంచర న్తీ, తాం మతాం మాఽపి దేవతానుభావా దనతిక్షీణవర్ణావకా శా సీమన్తినీ ప్రణిపత న్తం మాం ప్రహర్షోత్కమ్పితేన భుజల తాద్వయేనోత్థాప్య పుత్త్రివత్పరిష్వజ్య శిరస్యుపాఘ్రాయ వాత్సల్య మివ స్తనయుగళేన స్తన్యచ్ఛలాత్ ప్రక్షర న్తీ శిశిరే ణాశ్రుణా నిరుద్ధకణ్ఠీ స్నేహగద్గదం వ్యాహార్షీత్.

"వత్స! యది వః కథితవతీ మగధరాజమహిషీ వసు మతీ'మమ హస్తే బాల మర్థపాలం నిధాయ కథాం చ కాంచి దాత్మభర్తృపుత్త్రిసఖీజనానుబద్ధాం'రాజరాజప్రవర్తితాంకృ త్వాఽన్తర్ధాన మగా దాత్మజా మణిభద్రస్య.' ఇతి సాఽహ మస్మి వో జననీ. పితు ర్వో ధర్మపాలసూనోః సుమిత్రానుజస్య

కామపాలస్య పాదమూలా న్నిష్కారణకోపకలుషితాశయా
ప్రోష్యానుశయవిధురా స్వప్నే కేనాఽపి రక్షోరూపిణోపే
త్య 'చణ్డికాయాం త్వయి వర్షమాత్రం వసామి ప్రవాసదుః
ఖాయ.' ఇతి శప్తాఽస్మి. బ్రువతైవాహ మావిష్టా ప్రాబు
ధ్యే. గతం చ తద్వర్షం వర్షసహస్రదీర్ఘమ్. అతీతాయాం తు
యామిన్యాం దేవదేవస్య త్ర్యమ్బకస్య శ్రావస్త్యా ముత్సవ
సమాజమనుభూయ, బన్ధుజనం చ స్థానస్థానేభ్యస్సన్నిపతితం స
మీక్ష్య, ముక్తశాపా, పత్యుః పార్శ్వ మభిసరిష్యామీతి ప్రస్థి
తాయా మేవ మయి, త్వ మత్రాభ్యేత్య 'ప్రతిపన్నోఽస్మి
శరణమిమాం త్వాం దేవతామ్,' ఇతి ప్రసుప్తోఽసి. ఏవం శాప
దుఃఖావిష్టయా మయాతదానత త్త్వతః పరిచ్ఛిన్నో భవాన్.
అపి తు శరణాగత మవిరతప్రమాదాయా మస్యాం మ
హాటవ్యాం మయుక్తం పరిత్యజ్య గన్తు మితి, మయా త్వ మపి
స్వప న్నేవాసి నీతః; ప్రత్యాసన్నే చ తస్మిన్ దేవగృహే పున
రచిన్తయమ్-'కథ మిమం తరుణే నానేన సహ సమాజం గమి
ష్యామి?' ఇతి. అథ రాజ్ఞః శ్రావస్తీశ్వరస్య యథార్థనామ్నో
ధర్మవర్ధనస్య కన్యాం నవమాలికాం ఘర్మకాలసుభగే కన్యా
పురవిమానహర్మ్యతలే విశాలకోమలతలం శయ్యాతల మధిశ
యానాం యదృచ్ఛయోపలభ్య 'దిష్ట్యేయం సుప్తా, పరిజన
శ్చ గాఢనిద్రః శేతా మయ మత్ర ముహూర్త మాత్రం
బ్రాహ్మణకుమారో యావ త్కృతకృత్యా నివర్తేయ.' ఇతి
త్వాం తత్ర శాయయిత్వా, త ముద్దేశ మగమమ్, దృష్ట్వా
చోత్సవశ్రియం, నిర్విశ్య చ స్వజనదర్శనసుఖ, మభివాద్య
చ త్రిభువనేశ్వర, మాత్మాలీకప్రత్యాకలనోపారూఢ సాధ్వ

సం చ నమస్కృత్య భక్తిప్రణతహృదయాం భగవతీ మమ్బి
కాం, తయా గిరిదుహిత్రా దేవ్యా సస్మిత 'మయి భద్రే!
మాభైషీ, ర్భ వేదానీం భర్తృపార్శ్వగామినీ; గత స్తే
శాప,' ఇత్యనుగృహీతా, సద్యఏవ ప్రత్యా పన్నమహిమా
ప్రతినివృత్య, దృ ష్ట్వైవ త్వాం యథావ దభ్యజానమ్.
కథం మత్సుత ఏ వాయంవత్స స్యార్థపాలస్య ప్రాణభూత
స్సఖా ప్రమతిః! అతిపాపయా మ యాఽస్మి న్నజ్ఞానా దౌ
దాసీన్య మాచరితమ్. అపి చాయ మస్యా మాసక్తభావః.
కన్యాచైనం కామయతే యువానమ్. ఉభౌ చేమౌ లక్ష్యసు
ప్తౌ; త్రపయా సాధ్వసేన వాఽన్యోన్య మాత్మానం న వివృ
ణాతే. గన్తవ్యం చ మయా. కామాఘ్రాతయాఽ ప్యనయా
కన్యయా రహస్యరక్షణాయ న సంభాషిత స్సఖీజనః పరిజనో
వా. నయామి తావ త్కుమారమ్. పున ర పీమ మర్థం లబ్ధల
క్షణో యథోపపన్నై రుపాయై స్సాధయిష్యతి.' ఇతి మత్ప్ర
భావప్రస్వాపితం భవన్త మేత దేవ పత్త్రిశయనం ప్రత్యనై
షమ్. ఏవమిదం వృత్తమ్. ఏషా చాహం పితు స్తే పాదమూ
లం ప్ర త్యుపసర్ప్యేయమ్" ఇతి ప్రాఞ్జలిం మాం భూయోభూ
యః పరిరభ్య శిర స్యుపాఘ్రాయ కపోలయో శ్చుమ్బిత్వా
స్నేహవిక్లబా గతాఽసీత్.

అహం చ పఞ్చబాణవశ్యః శ్రావస్తీ మభ్యవర్తిషి. మార్గే
చ మహతి నిగమే నైగమానాం తామ్రచూడయుద్ధకోలా
హలో మహా నాసీత్. అహం చ తత్ర సన్నిహితః కించి ద
స్మైషి. సన్నిధినిషణ్ణస్తు మే వృద్ధవిటః కోఽపిబ్రాహ్మణ శ్శన

కైః స్మితహేతు మపృచ్ఛత్. అబ్రవం చ 'కథమివ నారికేల జాతేః, ప్రాచ్యవాటకుక్కుటస్య ప్రతీచ్యవాటపురుషైః రసమిత్య బలాకాజాతిస్తామ్రచూడో బలప్రమాణాధిక స్త్వైవం ప్రతి విసృష్టః?' ఇతి. సోఽపి తజ్జ్ఞః 'కి మజ్ఞైరేభి ర్వ్యయ్యత్ప్రాదితైః స్తూష్ణీమాస్వ.' ఇ త్యుపహస్తికాయా స్తామ్బూలం కర్పూర సహిత ముద్ధృత్య మహ్యం దత్త్వా, చిత్రాః కథాః కథయన్, క్షణమతిష్ఠత్. ప్రాయుధ్యత చాతిసంరబ్ధమనుప్రహారప్రవృత్త స్వపక్షము క్తకణ్ఠీరవరవం విహఙ్గమద్వయమ్. జిత శ్చాసౌ ప్రతీచ్యవాటకుక్కుటః. సోఽపి విటః స్వకుక్కుటవిజయప్రహృష్టో మయి వయోవిరుద్ధం సఖ్య ముపేత్య, తదహరేవ స్వగృహే స్నానభోజనాది కారయి త్వోత్తరేద్యుః శ్రావస్తీం ప్రయాన్తం మా మనుగమ్య, స్మ ర్తవ్యోఽస్మిన త్యర్థ, ఇతి మిత్త్రీవ ద్విసృజ్య, ప్రత్యయాసీత్.

అహం చ గత్వా శ్రావస్తీ మధ్వశ్రాన్తో బాహ్యోద్యాన లతామణ్డపే శయితోఽస్మి. హంసరవప్రబోధిత శ్చోత్థాయ కా మపి క్వణితనూపురముఖరాభ్యాం చరణాభ్యాం మదన్తిక ముపసర్పన్తీం యువతీ మద్రాక్షమ్. సా త్వాగత్య స్వహస్తవర్తిని చిత్రపటే లిఖితం మత్సదృశం క మపి పురుషం మాం చ పర్యాయేణ నిర్వర్ణయన్తీ సవిస్మయం సవితర్కం సహర్షం చ క్షణ మవాతిష్ఠత. మయాపి తత్ర చిత్రపటే మత్సాదృశ్యం పశ్యతా తస్యా శ్చ దృష్టివిచేష్టిత మనాకస్మికం మన్యమానేన 'నను సర్వసాధారణోఽయం రమణీయః పుణ్యారామభూమిభాగః, కి మితి చిరస్థితిక్లేశోఽనుభూయతే? న నూన మవేష్టవ్యమ్.'

ఇత్యభిహితా సా సస్మిత మనుగృహీతాఽస్మీ త్యభ్యధాత్. స జ్జాతా చ దేశవార్తానువిద్ధా కాచనావయో రభూత్. కథా సంశ్రితా చ సా 'దేశాతిథి రసి, దృశ్యన్తే చ తేఽధ్వశ్రాన్తా నీవ గాత్రాణి, యది న దోషో మమ గృహేఽద్య విశ్రమితు మనుగ్రహః క్రియతామ్.' ఇ త్యశంసత్. అహం చ 'అయి ముగ్ధే! నైష దోషో, గుణ ఏవ' ఇతి తదనుమార్గగామీ తద్గృహాగతో రాజార్హేణ స్నానభోజనాది నోపచరితః సుఖం నిషణ్ణో రహసి పర్యపృచ్ఛ్య 'మహాభాగ! దిగన్తరాణి భ్రమతా కచ్చి దస్తి కించి దద్భుతం భవతోపలబ్ధమ్?'' ఇతి. మమాభవ న్మనసి మహ దిద మాశాస్పదమ్. 'ఏషా ఖలు నిఖిలపరిజనసంబాధసం లక్షితాయా స్సఖి రాజదారికాయాః, చిత్రపటేచాస్మిన్న స్తిత దుపరివిరచితసితవితానం హర్మ్యతలం తద్గతం చ ప్రకాశవి స్తీర్ణం శరదభ్రపటలపాణ్డురం శయనం,తదధిశాయినీ చ నిద్రాలీఢ లోచనా మ మైవేయం ప్రతికృతిః. అతో నూన మనఙ్గేన సాఽపి రాజకన్యా తావతీం భూమి మారోపితా యస్యా మన వ్యామదనజ్వరవ్యథితో న్మాదితా సతీ, సఖీనిర్బన్ధపృష్టవిక్రియా నిమిత్తా, చాతుర్యే ణైతద్రూపనిర్మాణే నైవ సమర్థ ము త్తరం దత్తవతీ. రూపసంవాదాచ్చ సంశయాదనయా పృష్టః. భిన్ద్యా మస్యాః సంశయం యథానుభవకథనేన.' ఇతి జాతని శ్చయోఽబ్రవం. 'భద్రే, దేహిచిత్రపట' మితి. సా త్వర్పిత వతీ మద్ధస్తే.

పున స్త మాదాయ, తా మపి వ్యాజసుప్తా ముల్లసన్మదనరాగవిహ్వలాం వల్లభాం త త్రైవాభిలిఖ్య, 'కాచిదేవం భూతా యువతి రీదృశస్య పుంసః పార్శ్వశాయి న్యరణ్యా

న్యాం ప్రసుప్తేన మ యోపలబ్ధా. కిమేష స్వప్నః' ఇ త్యాలపం చ. హృష్టయా తు తయా వి స్తరతః పృష్టః సర్వ మేవ వృత్తాన్త మకథయమ్. అసౌ చ సఖ్యా మన్నిమిత్తా న్యవస్థాన్తరా ణ్యవర్ణయత్. త దాకర్ణ్య చ 'యది తవ సఖ్యా మదనుగ్రహోన్ముఖం మనో, గమయ కానిచి దహాని; క మపి కన్యాపురే నిరాశఙ్కనివాసకరణ ముపాయ మారచయ్యాగమిష్యామి.' ఇతి కథంచి దేనా ముపగమయ్య గత్వా తదేవ ఖర్వటం వృద్ధవిటేన సమగంసి. ససంభ్రమ మసౌ విశ్రమయ్య తత్రైవ స్నానభోజనాది కారయిత్వా రహస్యపృచ్ఛత్. 'ఆర్య, కస్య హేతో రచిరాత్ ప్రత్యాగతోఽసి.'' ఇతి.

ప్రత్యవాదిష మేనమ్.—"స్థాన ఏ వాహ మార్యేణ పృష్టః. శ్రూయతా మస్తి హి శ్రావస్తీ నామ నగరీ. తస్యాః పతి రపర ఇవ ధర్మపుత్రో ధర్మవర్ధనో నామ రాజా. తస్య దుహితా ప్రత్యాదేశ ఇవ శ్రియః, ప్రాణా ఇవ కుసుమధన్వనః, సౌకుమార్యవిడమ్బితనవమాలికా కన్యకా. సా మయా సమాపత్తిదృష్టా కామనారాచపఙ్క్తిమివ కటాక్షమాలాం మమ మర్మణి వ్యకిరత్. తచ్ఛల్యోద్ధరణక్షమ శ్చ ధన్వన్తరిసదృశ స్త్వదృతే నేతరోఽస్తి వైద్య ఇతి ప్రత్యాగతోఽస్మి. తత్ప్రసీద. కంచి దుపాయ మాచరితుమ్. అయ మహం పరివర్తితస్త్రీవేష స్త్వేకకన్యానామ భవేయమ్. అనుగతశ్చ మయా త్వ ముపగమ్య ధర్మాసనగతం ధర్మవర్ధనం వక్ష్యసి: 'మ మేయ మేకైవ దుహితా. జాతమాత్రాయాం త్వస్యాం జన న్యస్యా సంస్థితా. మాతా చ పితా చ భూత్వాఽహ మేవ వ్యవర్ధయమ్. ఏతదర్థ మేవ విద్యామయం శుల్క మార్జితుం గతోఽభూ దవ

స్తినగరీ ముజ్జయినీ మస్మద్వైవాహికకులజః కోఽపి విప్రదారకః. తస్మై చేయమనుమతా దాతు మితరస్మైన యోగ్యా; తరుణీభూతా చేయం, స చ విలమ్బితః. తేన త మానీయ పాణి మస్యా గ్రాహయిత్వా తస్మిన్న్యస్తభార స్సన్న్యసిష్యే. దురభిరక్షితయా దుహితౄణాం ముక్తశైశవానాం విశేషతశ్చామాతృకాణామిహ దేవం మాతృపితృస్థానీయం ప్రజానామాపన్నశరణ మాగతోఽస్మి యది వృద్ధం బ్రాహ్మణ మధీతిన మగతి మతిథిం చ మా మనుగ్రాహ్యాపక్షే గణయ త్యాదిరాజచరితధుర్యో దేవః, సైషా భవద్భుజతరుచ్ఛాయామఖణ్డితచారిత్రా తావ దధ్యాస్తాం, యావ దస్యాః పాణిగ్రాహకమానయేయమ్.' ఇతి. స ఏవ ముక్తో నియత మభిమనాయమానః స్వదుహితృసన్నిధౌ మాం వాసయిష్యతి. గత స్తు భవానాగామిని మాసి ఫాల్గునే,ఫల్గునీ షూత్తరాసు,రాజాన్తఃపురజనస్య తీర్థయాత్రోత్సవో భవిష్యతి. తీర్థస్థానా త్ప్రాచ్యాం దిశి గోరుతాన్తర మతిక్రమ్య వానీరవలయమధ్యవర్తిని కార్తికేయగృహే కరతలగతేన శుక్లామ్బరయుగళేన సహ స్థాస్యసి స ఖల్వహ మనభిశఙ్క ఏవై తావన్తం కాలం సహ విహృత్య రాజకన్యయా,భూయ స్తస్మిన్నుత్సవే గఙ్గామ్భసి విహరన్, విహారవ్యాకులే కన్యకాసమాజే, మగ్నోపసృత స్త్వదభ్యాశ ఏవోన్మంక్ష్యామి. పున స్త్వ దుపహతే వాససీ పరిధాయాపనీతదారికావేషో జామాతా నామ భూత్వా త్వా మే వానుగచ్ఛేయమ్.నృపాత్మజా తు మా మిత స్తతోఽన్విష్యానాసాదయన్తీ 'తయా వినా నభోక్ష్య'ఇతి రుద త్యేవస్థాస్యతి. తస్మాలే చ మహతి కోలాహలే క్రన్దత్సు పరిజనేషు, రుదత్సు సఖీ

జనేషు, శోచత్సు పౌరజనేషు, కిం కర్తవ్యతామూఢే సామాత్యే పార్థివే, త్వమాస్థానీ మేత్య మాం స్థాపయిత్వా వక్ష్యసి. 'దేవ, స ఏష మే జామాతా, తవార్హతి శ్రీభుజారాధనమ్. అధీతీ చతుర్ష్వామ్నాయేషు, గృహీతీ షట్స్వఙ్గేషు, ఆన్వీక్షికీవిచక్షణః, చతుష్షష్టికలాగమప్రయోగచతురః, విశేషేణ గజరథతురఙ్గతన్త్రవిత్, ఇష్వసనాస్త్రకర్మణి గదాయుద్ధే చ నిరుపమః, పురాణేతిహాసకుశలః, కర్తా కావ్యనాటకాఖ్యాయికానాం, వేత్తా సోపనిషదోఽర్థశాస్త్రస్య, నిర్మత్సరో గుణేషు, విస్రమ్భీ సుహృత్సు, శక్తస్సంవిభాగశీలః శ్రుతధరో గతస్మయశ్చ. నాస్య దోషమణీయాంసమప్యుపలభే, న చ గుణే ష్వవిద్యమానమ్, తస్మాదృశో బ్రాహ్మణమాత్రస్య న లభ్య ఏష సంబన్ధీ. దుహితర మస్మై సమర్ప్య వార్ధకోచిత మన్త్యమాశ్రమం సంక్రామేయం యది దేవ స్సాధు మన్యతే' ఇతి. స ఇద మాకర్ణ్య వైవర్ణ్యాక్రాన్తవక్త్రః, పర ముపేతో వైలక్షణ్య మారప్స్యతేఽనునేతు మసిత్యతాది సంకీర్తనే నాత్రభవన్తం మన్త్రిభిస్సహ త్వం తు తేషా మదత్తశ్రోత్రో ముక్తకణ్ఠం రుదిత్వా, చిరస్య బాష్పకుణ్ఠకణ్ఠః కాష్ఠా న్యాహృత్యాఽగ్నిం సంధుక్ష్య రాజమన్దిరద్వారే చితాధిరోహణాయోపక్రమిష్యసే. సతావ దేవ త్వత్పాదయోర్నిపత్య సామాత్యో నరపతి రభిమతై రర్థైస్త్వా ముపచ్ఛన్ద్య దుహితరం మహ్యం దత్త్వా మద్యోగ్యతాసమారాధితః సమస్తమేవ రాజ్యభారం మయి సమర్పయిష్యతి. సోఽయ మభ్యుపాయోఽనుష్ఠేయః యది తుభ్యం రోచతే" ఇతి. సోఽపి పటుర్ధూటానా మగ్రణీరసకృదభ్యస్తకపటప్రపఞ్చః పాఞ్చాలశర్మా య

థోక్త మభ్యధికం చ నిపుణ ముపక్రాన్తవాన్, ఆసీచ్చ మమ సమీహితానా మచిరకాలసిద్ధిః. అన్వభవం చ మధుకర ఇవ నవమాలికా మార్ద్రసుమనసమ్. అస్య రాజ్ఞ స్సింహవర్మణః సాహాయ్యదానం సుహృత్సంకేతభూమిగమన మిత్యుభయ మపేక్ష్య సర్వబలసన్దోహేన చమ్పా మిమా ముపగతో దైవా ద్దేవదర్శనసుఖ మనుభవామీతి.

శ్రుత్వైతత్ప్రమతిచరితం స్మితముకుళితనయనో విలాసప్రాయ మూర్జితం, మృదుప్రాయం చేష్టిత, మిష్ట ఏష మార్గః ప్రజ్ఞావతామ్. అథేదానీ మన్త్రభవాన్ ప్రవిశతు. ఇతిమిత్త్రగుప్త మైక్షత క్షితీశపుత్త్రః.

ఇతి శ్రీమదాచార్యమహాకవిదణ్డినః కృతౌ దశకుమారచరితే
ఉత్తరపీఠికాయాం ప్రమతిచరితం నామ
పఞ్చమోచ్ఛ్వాసః.

మిత్రగుప్తచరితం నామ

షష్ఠోచ్ఛ్వాసః.

మిత్రగుప్త శ్చచక్షే. దేవ! సోఽహ మపి సుహృత్సాధారణభ్రమణకారణః సుహ్మేషు దామలిప్తాహ్వయస్య నగరస్య బాహ్యోద్యానే మహాన్త ముత్సవసమాజ మాలోకయమ్. తత్ర క్వచి దతిముక్తలతామణ్డపే క మపి వీణావాదేనాత్మానం వినోదయన్తం యువాన మద్రాక్షమ్. అప్రాక్షం చ 'భద్ర! కో నామాయ ముత్సవః? కి మర్థం వా సమారబ్ధః? కేన వా నిమిత్తే నోత్సవ మనాదృత్యైకాన్తే భవా నుత్కణ్ఠిత ఇవ పరివాదినీద్వితీయ స్తిష్ఠతి?' ఇతి.

సోఽభ్యధత్త. "సౌమ్య! సుహ్మపతి స్తుఙ్గధన్వా నామానపత్యః, ప్రార్థితవా నముష్మి న్నాయతనే విస్మృతవిన్ధ్యవాసరాగం వసన్త్యా విన్ధ్యవాసిన్యాః పాదమూలా దపత్యద్వయమ్. అనయా చ కిలాస్మై ప్రతిశయితాయ స్వప్నే సమాదిష్టమ్-'ఉత్పత్స్యతే త వైకః పుత్త్రో, జనిష్యతే చైకా దుహితా. స తు తస్యాః పాణిగ్రాహక మనుజీవిష్యతి. సా తు సప్తమా ద్వర్షా దారభ్య ఆపరిణయా త్ప్రతిమాసం కృత్తికాసు కన్దుకనృత్యేన గుణవద్భర్తృలాభాయ మాం సమారాధయతు. యం చా భిలషే త్సాఽముష్మై దేయా. స చోత్సవః కన్దుకోత్సవో నామాస్తు.' ఇతి. తతోఽల్పీయసా కాలేన

రాజ్ఞః ప్రియమహిషీ మేదినీ నామైకం పుత్త్ర మసూత. స
ముత్పన్నా చైకా దుహితా. సాఽద్య నామ కన్యా కన్దుక
వతీ సోమాపీడాం దేవీం కన్దుకవిహారే ణారాధయిష్యతి. త
స్యా స్తు సఖీ చన్ద్రసేనా నామ ధాత్రేయికా మమ ప్రియా
ఽసీత్. సా చైషు దివసేషు రాజపుత్త్రేణ భీమధన్వనా బలవ
దనురుద్ధా. త దహ ముత్కణ్ఠితో మన్మథశర శల్యదుఃఖోద్వి
గ్నచేతాః కలేన వీణారవేణాత్మానం కించి దాశ్వాసయన్ వి
విక్త మధ్యాసే." ఇతి.

అస్మి న్నేవ క్షణే కి మపి నూపురక్వణిత ముపాతిష్ఠత.
ఆగతా చ కాచి దఙ్గనా. దృష్ట్వైవ స ఏనా ముత్ఫుల్లదృష్టి
రుత్థా యోపగూఢ స్తయా తత్రై వోపావిశత్. అశంస చ్చ
'సైషా మే ప్రాణసమా, యద్విరహో దహన ఇవ దహతి
మామ్. ఇదం చ మే జీవిత మపహరతా రాజపుత్త్రేణ మృ
త్యు నేవ నిరుష్మతాం నీతోఽహమ్. న చ శక్ష్యామి రాజసూ
ను రిత్యముష్మి న్నన్యాయ్య మాచరితుమ్. అతోఽనయాఽ
త్మానం సుదృష్టం కారయిత్వా త్యక్ష్యామి నిష్ప్రతిక్రియాన్
ప్రాణాన్.' ఇతి. సా తు పర్యశ్రుముఖీ సమభ్యధాత్;- 'మా
స్మ నాథ, మత్కృతేఽధ్యవస్య స్సాహసమ్; య స్త్వ ముత్త
మా త్సార్థవాహా దర్థదాసా దుత్పద్య కోశదాస ఇతి గురుభి
రభిహితనామధేయః పున ర్మదత్యాసఙ్గా ద్వేశదాస ఇతిద్వి
షద్భిః ప్రఖ్యాపితోఽసి, తస్మిం స్త్వయ్యుపరతే య ద్యహం
జీవేయం, నృశంసో వేశ ఇతి సమర్థయేయం లోకవాదమ్.
అతోఽద్యైవ నయ మా మీప్సితం దేశమ్.' ఇతి. సతుమా

మభ్యధత్త. 'భద్ర! భవద్దృష్టేషు రాష్ట్రేషు కతమ స్సమృద్ధం
సంపన్నసస్యం, సత్పురుషభూయిష్ఠం చ? ఇతి. త మహ మీష
ద్విహ స్యాబ్రవమ్. 'భద్ర! విస్తీర్ణేయ మర్ణవామ్బరా, న పర్య
న్తోఽస్తి స్థానే స్థానే రమ్యాణాం జనపదానామ్. అపి తు న
చే దిహ యువయోః, సుఖనివాసకారణం క మ ప్యుపాయము
త్పాదయితుం శక్నుయాం, తతోఽహ మేవ భ వేయ మధ్వ
దర్శీ.'

తావ త్తోద్దైరత రణితాని మణినూపురాణామ్. అథా
సౌ జాతసంభ్రమా 'ప్రాప్తైవేయం భర్తృదారికా కన్దుకవతీ
కన్దుకక్రీడితేన దేవీంవిన్ధ్యవాసినీ మారాధయితుమ్. అనిషిద్ధ
దర్శనా చేయ మస్మిన్ కన్దుకోత్సవే. సఫల మస్తు యుష్మచ్చ
క్షుః. ఆగచ్ఛ తం ద్రష్టుమ్. అహ మస్యా స్సకాశవర్తినీ భవే
యమ్.' ఇ త్యయాసీత్. తా మన్వయావచావామ్. మహతి
రత్నరఙ్గపీఠే స్థితాం ప్రథమం తామ్రోష్ఠీ మపశ్యమ్. అతిష్ఠచ్చ సా
సద్య ఏవ మే హృదయే; న మయాఽన్యేన చాన్తరాళే దృష్టా.
చిత్రీయావిష్టచిత్తశ్చాచిన్తయమ్- 'కిమియం లక్ష్మీః? నహి న
హి; తస్యాః కిల హస్తే విన్యస్తకమలం, మస్యాస్తు హస్త ఏవ
కమలమ్; భుక్తపూర్వా చ సా పురాతనేన పుంసా పూర్వరా
జైశ్చ, అస్యాం పున రనవద్య మయాతయామం చ యౌవ
నమ్.' ఇతి చిన్తయ త్యేవ మయి, సాఽనవద్యసర్వగాత్రీ వ్యత్య
స్తహస్తపల్లవాగ్రస్పృష్టభూమి రాలోలనీలకుటిలాలకా సవి
భ్రమం భగవతీ మభివన్ద్య కన్దుక మమన్దరాగరూషితాక్షమన
ఙ్గ మి వాలమ్బత. లీలాశిథిలం చ భూమౌ ముక్తవతీ. మన్దో
త్థితం చ కిఞ్చి త్కుఞ్చితాఙ్గుష్ఠేన ప్రసృతకోమలాఙ్గుళినా

పాణిపల్లవేన సమాహత్య హస్తపృష్ఠేన చోన్నీయ, చటుల దృష్టిలాఞ్ఛితం స్తబక మివ భ్రమరమాలానుబద్ధ మవపతన్త మాకాశ ఏ వాగ్రహీత్, అముఞ్చచ్చ మధ్యవిలమ్బితలయే ద్రుతలయే చ మృదుమృదు ప్రహారైస్తత్క్షణే చూర్ణపద మదర్శయత్. ప్రశాన్తం చ తం నిర్దయ ప్రహారై రుదపాదయత్. విపర్యయేణ చ ప్రాశమయత్. పక్ష మృజ్వాగతం చ వామదక్షిణాభ్యాం కరాభ్యాం పర్యాయేణాభిఘ్నతీ శకున్త మివోదస్థాపయత్. దూరోత్థితం చ ప్రపతన్త మాహత్య గీత మార్గ మాచరత్. ప్రతిదిశం చ గమయిత్వా ప్రత్యాగమయత్. ఏవ మనేకకరణమధురం విహరన్తీ, రఙ్గగతస్య రక్తచేతసో జనస్య ప్రతిక్షణ ముచ్చావచాః ప్రశంసావాచః ప్రతిగృహ్ణతీ, తత్క్షణారూఢవిస్రమ్భం కోశదాస మంసేఽవలమ్బ్యోత్కణ్టకితగణ్డ ముత్ఫుల్లేక్షణం చ మయ్యభిముఖీభూయ తిష్ఠతి తత్ప్రథమావతీర్ణ కన్దర్ప కారితకటాక్షదృష్టి స్తదనుమార్గవిలసిత లీలాఞ్చిత భ్రూలతా శ్వాసానిలవేగాన్దోలితై ర్దన్తచ్ఛదరశ్మిజాలై ర్లీలాపల్లవై రివ ముఖకమలపరిమళగ్రహణలోలా నలి నస్తాడయన్తీ, మణ్డలభ్రమణేషు కన్దుకస్యాతిశీఘ్రప్రచారతయా ప్రవిశన్తీవ మద్దర్శనలజ్జయా పుష్పమయం పఞ్జరం, పఞ్చబిన్దుప్రసృతేషు పఞ్చబాణబాణాన్ యుగప దివాభిపతత స్త్రాసేనావఘట్టయన్తీ, గోమూత్రికాప్రచారేషు ఘనదర్శితరాగవిభ్రమా విద్యుల్లతా మివ విడమ్బయన్తీ, భూషణమణిరణితదత్తలయసంవాదిపాదచార మపదేశస్మిత ప్రభానిషిక్తబిమ్బాధర మవస్రంసితప్రతిసమాహితశిఖణ్డభారం సమాఘట్టితక్వణితరత్న మేఖలాగుణమఞ్జితోత్థితపృథునితమ్బవిలమ్బిత విమలదంశుకోజ్జ్వల

మాకుఞ్చితప్రసృతవేల్లితభుజలతాభిహతలలితకన్దుక మావర్జితబాహుపాశ ముపరిపరివర్తితత్రికవిలగ్నలోలకున్తల మవగలితకర్ణపూరకనకపత్త్రప్రతిసమాధానశీఘ్రతానతిక్రమితప్రకృతక్రీడనమసకృదుత్క్షిప్యమాణహస్తపాదబాహ్యాభ్యన్తరభ్రాన్తకన్దుక మవనమనోన్నమననైరన్తర్య నష్టదృష్ట మధ్యయష్టిక మవపతనోత్పతన నిర్వ్యవస్థ ముక్తాహార మఞ్చితకర్మసలీల దూషిత కపోలపత్త్రభఙ్గ శోషణాధికృత శ్రవణపల్లవానిల మాగళితస్తనతటాంశుకనియమనవ్యాపృతైకపాణిపల్లవం చ నిష ద్యోత్థాయ నిమీల్యోన్మీల్య స్థిత్వా గత్వా చై వాతిచిత్రం పర్యక్రీడత రాజకన్యా. అభిహత్య భూతలాకాశయో రపి క్రీడాన్తరాణి దర్శనీయా న్యేకైకే నైవానేకే నేవకన్దుకే నాదర్శయత్. చన్ద్రసేనాదిభిశ్చ ప్రియసఖీభిస్సహ విహృత్య విహ్రాన్తే చాభివన్ద్య దేవీం, మనసా మే సానురాగే ణేవ పరిజనే నానుగమ్యమానా, కువలయశర మివ కుసుమశరస్య మ య్యపాఙ్గం సమర్పయన్తీ, సాపదేశ మసకృ దావర్త్యమాన వదనచన్ద్రమణ్డలతయా స్వహృదయమివ మత్సమీపే ప్రేషితం ప్రతినివృత్తం న వే త్యాలోకయన్తీ, సహ సఖీభిః కుమారీపుర మగమత్. అహం చానఙ్గవిహ్వలః స్వవేశ్మ గత్వా కోశదాసేన యత్నవదత్యుదారం స్నానభోజనాదికమనుభావితోఽస్మి.

సాయం చోపసృత్య చన్ద్రసేనా రహసి మాం ప్రణిపత్య పత్యౌ రంస మంసేన ప్రణయపేశలయా ఘట్టయ న్త్యుపావిశత్. ఆచష్ట చ హృష్టః కోశదాసః 'భూయాస మేవం యావదాయు రాయతాక్షి, త్వత్ప్రసాదస్య పాత్రమ్' ఇతి.

మయా తు సస్మిత మభిహితం 'సఖే! కి మేత దాశ్చర్యమ్? అస్తి కించి ద్దర్శనమ్,అనయా తద్దత్తనేత్రయా రాజసూనురుపస్థితో వానరీ మిమాం ద్రక్ష్యతి.విరక్తశ్చైనాం పున స్త్యక్ష్యతి.' ఇతి. తయా తు స్మేరయాఽస్మి కథితః.—'సోఽయ మార్యేణాజ్ఞాకరో జనోఽత్యర్థ మనుగృహీతో య దస్మి న్నేవ జన్మని మానుషం వపు రపనీయ వానరీ కరిష్యతే. త దాస్తా మిద మన్యథాఽపి సిద్ధం న స్సమీహితమ్. అద్య ఖలు కన్దుకోత్సవే భవన్త ముపహసిత మనోభవాకార మభిలష న్తీ రోషా దివ హరద్విషాఽతిమాత్ర మాయాస్యతే రాజపుత్రీ. సోఽయమర్థో విదితభావయా స్వమాత్రే, తయా చ తన్మాత్రే, మహిష్యా చ మనుజేన్ద్రాయ, నివేదయిష్యతే. విదితార్థ స్తు పార్థివ స్త్వయా దుహితుః పాణిం గ్రాహయిష్యతి. తత శ్చ త్వదనుజీవినా రాజపుత్రేణ భవితవ్యమ్. ఏష హి దేవతాసమాదిష్టో విధిః. త్వదాయత్తే చ రాజ్యే నాల మేవ త్వామతిక్రమ్య మా మేవం రోద్ధుం భీమధన్వా. త త్సహతా మయం త్రిచతురాణి దివాని.' ఇతి మా మామన్త్ర్య ప్రియం చోపగూహ్య ప్రత్యయాసీత్. మమ చ కోశదాసస్య చ తదుక్తానుసారేణ బహువికల్పయతోః కథంచి దతీయత క్షపా.

క్షపాన్తే చ కృతయథోచితనియమ స్తమేవ ప్రియాదర్శనసుభగ ముద్యానోద్దేశ ముపాగతోఽస్మి. తత్రైవ చోపసృత్య రాజపుత్రో నిరభిమాన మభిముఖీభిః కథాభి ర్మా మనువర్తమానో ముహూర్త మాస్త. సీత్వా చోపకార్యా మాత్మసమేన స్నానభోజనశయనాదివ్యతికరేణోపాచరత్. తల్పగతం చ స్వప్నే నానుభూయమానప్రియాదర్శనసుఖ మాయు

సేన నిగళేనాతిబలవ ద్బహుపురుషైః పీవరభుజదణ్డోఽపరుద్ధ మబధ్నయత్, మాం ప్రతిబుద్ధం చ సహసా సమభ్యధాత్. 'అయి దుర్మతే! శ్రుత మాలపితం హతాయాశ్చన్ద్రసేనా యా జాలరన్ధ్రనిస్సృతం తచ్చేష్టావబోధప్రయుక్తయాఽన యా కుబ్జయా; త్వం కిలాభిలషితో వరాక్యా కన్దుకవత్యా? తవ కిలానుజీవినా మయా స్థేయమ్? త్వద్వచః కిలానతిక్రమ తా మయా చన్ద్రసేనా కోశదాసాయ దాస్యతే?' ఇత్యుక్త్వా పార్శ్వచరం పురుష మేక మాలోక్యాకథయత్ 'ప్రక్షిపై నం సాగరే' ఇతి. స తు లబ్ధరాజ్య ఇవాతిహృష్టో 'దేవ! య దాజ్ఞాపయసీ'తి యథాదిష్ట మకరోత్.

అహం తు నిరాలమ్బనో భుజాభ్యా మిత స్తతః స్పన్దమా నః కి మపి కాష్ఠం దైవదత్త మురసోపశ్లిష్య, తావ దప్లోషి యావ దపాసర ద్వాసరః శర్వరీ చ సర్వా. ప్రత్యూష స్యదృ శ్యత కి మపి వహిత్రమ్. అముత్రాసన్ యవనాః. తే మా ముద్ధృత్య రామేషునామ్నే నావికనాయకాయ కథితవన్తః 'కోఽప్యయ మాయసనిగళబద్ధ ఏవ జలే లబ్ధః పురుషః. సోఽ య మపి సిఞ్చేత్ సహస్రం ద్రాక్షాణాం క్షణేనైకేన.' ఇతి. అస్మిన్నేవ క్షణే నైకనౌకాపరివృతః కోఽపి మద్గు రభ్యధావ త్. అబిభయు ర్యవనాః, తావ దతిజవా నౌకాః శ్వాన ఇవ వరాహ మస్మత్పోతం పర్యరున్ధన్. ప్రావర్తత సంప్రహారః. పరాజైషత యవనాః. తా నహ మగతీ నవసీదత స్సమాశ్వా స్యా వాదిషమ్ 'అపనయత మే నిగళబన్ధనమ్. అయ మహ మవసాదయామి వ స్సపత్నాన్.' ఇతి. అమీ తథాఽకుర్వన్. సర్వాంశ్చ తాన్ ప్రతిభటాన్ భల్లవర్షిణా భీమటంకృతేన

శార్ఙ్గేణ లవలీకృతాఙ్గా న శార్ఙ్గమ్. అవప్లుత్య హతవిధ్వ స్తయోధ మస్మత్పోతసంసక్తపోత మముత్ర నావికనాయక మనభిసర మభిపత్య జీవగ్రాహ మగ్రహీషమ్. అసౌ చాసీ త్స ఏవ భీమధన్వా. తం చ మా మవబుధ్య జాతవ్రీడ మబ్రవమ్ 'తాత! కిం దృష్టాని కృతాన్తవిలసితాని?' ఇతి. తేతు సాయాంత్రికా మదీయే నైవ శృఙ్ఖలేన త మతిగాఢం బద్ధ్వా హర్ష కిలకిలారవ మకుర్వన్. మాం చాపూజయన్.

మద్వారా తు సా నౌ రననుకూలవాతనున్నా దూర మభిపత్య క మపి ద్వీపం నిబిడ మాశ్లిష్టవతీ. తత్ర చ స్వాదు పానీయ మేధాంసి కన్దమూల ఫలాని సంజిఘృక్షవో గాఢపతిత శిలావలయ మవాతరామ. తత్రచాసీ న్మహాశైలః. సోఽహ 'మహో! రమణీయోఽయం పర్వతనితమ్బభాగః, కాన్తత రేయం గన్ధపాషాణవ త్యుపత్యకా, శిశిర మిద మిన్దీవరారవిన్దమకరన్ద బిన్దుచన్ద్రికోత్తరం గోత్రవారి, రమ్యోఽయ మనేకవర్ణ కుసుమమఞ్జరీమఞ్జులతర స్తరువనాభోగః,' ఇత్యుత్ప్తయా దృశా బహుబహు పశ్యన్నలక్షితారోహ శ్శోణీధరశిఖరః, శోణీభూత ముత్ప్రభాభిః పద్మరాగసోపానశిలాభిః కి మపి నాళీకపరాగధూసరం సర స్సమధ్యగమమ్. స్నాత శ్చ కాంశ్చి దమృతస్వాదూ న్బిసభఙ్గా నాస్వాద్యాంసలగ్న కల్హార స్తీరవర్తినా కేనాఽపి భీమరూపేణ బ్రహ్మరాక్షసే నాభిపత్య 'కోఽసి? కుతస్త్యోఽసీ' తి నిర్భర్త్స్యయతాఽభ్యధీయే. నిర్భయేన చ మయాఽసోఽభ్యధీయత. 'సౌమ్య! సోఽహ మస్మి ద్విజన్మా శత్రుహస్తా దర్ణవ, మర్ణవా ద్యవననావం, యవ

ననావళ్లిత్రగ్రావాణ మేనం పర్వతప్రదేశం, గతో యదృచ్ఛ యాఽస్మి న్సరసి విశ్రాన్తః; భద్రం త ఏవే తి. సోఽబ్రూత 'న చే ద్బిభీషి ప్రశ్నా నశ్నామి త్వా' మితి. మ యోక్తం 'భవతు, పృచ్ఛ తావత్' ఇతి. అ థావయో రేకయాఽఽర్యయాఽఽ సీ త్సంలాపః.

కిం క్రూరం? స్త్రీహృదయం
కిం గృహిణః ప్రియహితాయ? దారగుణాః,
కః కామః? సంకల్పః
కిం దుష్కరసాధనం? ప్రజ్ఞా.

ఇయ ముక్త్వా,ధూమినీగోమినీనిమ్బవతీ నితమ్బవత్యః ప్రమాణ మి త్యుపదిష్టో మయా. సోఽబ్రవీత్ 'కథయ కీదృశ్యస్తాః?' ఇతి. అత్రోదా హారమ్.

అస్తి త్రిగర్తో నామ జనపదః. తత్రాసన్ గృహపతయ స్త్రయః స్ఫీతసారధనా స్సోదర్యాః ధనక ధాన్యక ధన్యకా ఖ్యాః. తేషు జీవత్సు న వవర్ష వర్షాణి ద్వాదశ దశశతాక్షః. క్షీణసారం సస్య, మోషధ్యో వన్ధ్యా, న ఫలవన్తో వనస్పత యః, క్లీబా మేఘాః, క్షీణస్రోతస స్స్రవన్త్యః, పఙ్క శేషాణి పల్వలాని, నిర్నిష్యన్దా న్యుత్సమణ్డలాని, విరళీభూతం కన్ద మూలఫల, మవహీనాః కథాగళితాః కల్యాణోత్సవక్రియా, బహుళీభూతాని తస్కరకులా,న్యన్యోన్య మభక్షయన్ ప్రజాః, పర్యలుఠ న్నిత స్తతో బలాకాపాణ్డురాణి నరశిరఃకపాలాని, పర్యహిణ్డన్త శుష్కాః కాకమణ్డల్యః, శూన్యీభూతాని నగర గ్రామ ఖర్వట పుటభేద నాదీని. త ఏతే గృహపతయః సర్వధా

న్యనిచయ ముపయుజ్యాజావికం గవలగణం గవాం యూథం దాసీదాసజన మపత్యాని జ్యేష్ఠమధ్యమభార్యే చ క్రమేణ భక్షయిత్వా, కనిష్ఠభార్యా ధూమినీ శ్వోభక్షణీయేతి సమకల్పయన్. అథ కనీయాన్ ధన్యకః ప్రియాం స్వామత్తు మక్షమ స్తయా సహ తస్యా మేవ నిశ్యపాసరత్. మార్గక్లాన్తాం చోద్వహన్ వనం జగాహే. స్వమాంసాసృగపనీతక్షుత్పిపాసాం తాం నయ న్నన్తరే క మపి నికృత్తపాదపాణి కర్ణనాసిక మవనిపృష్ఠే విచేష్టమానం పురుష మద్రాక్షీత్. తమ ప్యార్ద్రాశయః స్కన్ధే నోద్వహన్ కన్దమూలమృగబహులే గహనోద్దేశే యత్నరచితపర్ణశాల శ్చిర మవసత్. అముం చ విరోపితవ్రణ మిఙ్గుదీతైలాదిభి రామిషేణ శాకేనాత్మనిర్విశేషం పుపోష. పుష్టం చ త ముద్రిక్తధాతు, మేకదా మృగాన్వేషణాయ ప్రయాతే ధన్యకే,సా ధూమినీ రిరంసయోపాతిష్ఠత్, భర్త్సితా ఽపి తేన బలాత్కారే ణాభ్యరీరమత్.నివృత్తం చ పతి ముదకార్థిన 'ముద్ధృత్య కూపా త్పిబ, రుజతి మే శిర శ్శిరోరోగ' ఇత్యుదఞ్చనం సరజ్జుం పుర శ్చిక్షేప. ఉదఞ్చయన్తం తం చ కూపా దపః, పృష్ఠతో గత్వా ప్రణునోద. తం చ వికలం స్కన్ధేనోదుహ్య దేశా ద్దేశాన్తరం పరిభ్రమన్తీ, పతివ్రతా ప్రతీతిం లేభే, బహువిధా శ్చ పూజాః. పున రవన్తిరాజానుగ్రహా న్మహత్యా భూత్యా న్యవసత్. అథ పానీయార్థిసార్థజనసమాపత్తిదృష్టోద్ధృత మవన్తిషు భ్రమన్త మాహారార్థినం భర్తార ముపలభ్య, సా ధూమినీ 'యేన మే పతి ర్వికలీకృతః స దురాత్మా ఽయ' మితి తస్య సాధో శ్చిత్రవధమజ్ఞేన రాజ్ఞా సమాదేశయాంచకార. ధన్యక స్తు దత్తపశ్చాద్బన్ధో వధ్య

భూమిం నీయమానః స శేషత్వా దాయుషో 'యో మయా వికలీకృతోఽభిమతో భిక్షుస చే న్మే పాప మాచక్షీత, యు క్తో మే దణ్డః.' ఇత్యదీనమధికృతమభిజగాద. 'కో దోష' ఇత్యు పనీయ దర్శితేఽముష్మిన్, సవికలః పర్యశ్రుః పాదపతిత స్తస్య సాధో స్తత్సుకృత మసత్యాశ్చ తస్యా స్తథాభూతం దుశ్చరిత మార్యబుద్ధి రాచచక్షే. కుపితేన రాజ్ఞా విరూపిత ముఖీ సా దుష్కృతకారిణీ కృతా శ్వభ్యః పాచికా. కృతశ్చ ధన్యకః ప్రసాదభూమిః. తద్బ్రవీమి 'స్త్రీహృదయం క్రూర' మితి.

పున రనుయుక్తో గోమినీవృత్తాన్త మాఖ్యాతవాన్. అస్తి ద్రవిడేషు కాఞ్చీ నామ నగరీ. తస్యా మనేక కోటిసారః శ్రేష్ఠిపుత్ర శ్శక్తికుమారో నామాసీత్. సోఽ ష్టాదశవర్ష దేశీయ శ్చిన్తామాపేదే—'నా స్త్యదారాణా మన నుగుణదారాణాం వా సుఖం నామ. తత్కథ న్ను గుణవ ద్విందేయం కళత్ర' మితి. అథ పరప్రత్యయాహృతేషు దారే షు యాదృచ్ఛికీం సంపత్తి మనభిసమీక్ష్య, కార్తాన్తికోనామ భూత్వా, వస్త్రాన్తపినద్ధశాలిప్రస్థో భువం బభ్రామ. లక్షణజ్ఞో ఽయ మిత్యముష్మై కన్యాః కన్యావన్తః ప్రదర్శయాంబభూవుః. యాం కాంచి ల్లక్షణవతీం సవర్ణాం కన్యాం దృష్ట్వా స కిల స్మ బ్రవీతి—'భద్రే! శక్నోషి కి మనేన శాలిప్రస్థేన గుణవ దన్న మస్మానభ్యవహారయితు' మితి. సహసితావధూతో గృహా ద్గృహం ప్రవిశ్యాఽభ్రమత్. ఏకదా తు శిబిషు కావే రీదక్షిణతీరే పట్టణే సహపితృభ్యా మవసితమహర్ధి మవశీర్ణ భవనసారాం ధాత్ర్యా ప్రదర్శ్యమానాం కాఞ్చన విరళభూ

వర్ణాం కుమారీం దదర్శ. అస్యాం సంసక్తచక్షుశ్చాతర్కయత్,—"అస్యాః ఖలు కన్యకాయాః సర్వ ఏ వావయవా నాతిస్థూలా నాతికృశా నాతిహ్రస్వా నాతిదీర్ఘా న వికటా మృజావన్తశ్చ. రక్తతలాఙ్గులీ యవమత్స్యకమలకలశాద్యనేకపుణ్యలేఖా లాఞ్ఛితౌ కరౌ. సమగుల్ఫసన్ధీ మాంసలా వశిరాలౌ చాఙ్ఘ్రీ, జఙ్ఘే చానుపూర్వవృత్తే, పీవరోరుగ్రస్తే ఇవ దురుపలక్ష్యే జానునీ. సకృద్విభక్తశ్చతురస్రః కకున్దరవిభాగశోభీ రథాఙ్గాకారసంస్థితశ్చ నితమ్బభాగః. తనుతర మీషన్నిమ్నం గమ్భీరం నాభిమణ్డలం వలిత్రయేణ చాలంకృత ముదరమ్. ఉరోవిభాగవ్యాపినావున్మగ్నచూచుకౌ విశాలారమ్భశోభినౌ పయోధరౌ. ధనధాన్యపుత్రభూయస్త్వచిహ్నలేఖాలాఞ్ఛితతలే స్నిగ్ధోదగ్రకోమలనఖమణీ ఋజ్వనుపూర్వవృత్తతామ్రాఙ్గులీ సన్నతాంసదేశే సౌకుమార్యవత్యౌ నిమగ్నపర్వసన్ధీ చ బాహులతే. తన్వీ కమ్బువృత్తబన్ధురా చ కన్ధరా. వృత్తమధ్యవిభక్తరాగాధర మసంక్షిప్తచారుచిబుక మాపూర్ణకఠినగణ్డమణ్డల మసంగతానువక్రనీలస్నిగ్ధభ్రూలత మనతిప్రౌఢతిలకుసుమసదృశనాసిక మత్యసితధవళరక్తత్రిభాగభాసురమధురధీరసంచారమన్థరాయతేక్షణ మిన్దుశకలసున్దర లలాట మిన్ద్రనీలశిలాకారరమ్యాలకపఙ్క్తిద్విగుణకుణ్డలితమ్లాననాళీకనాళలలిత లమ్బశ్రవణపాశయుగళ మాననకమలమ్. అనతిభఙ్గురో బహుళః పర్యన్తే ఽప్యకపిలచ్ఛవి రాయామవానేకైకనిసర్గసమస్నిగ్ధనీలో గన్ధగ్రాహీ చ మూర్ధజకలాపః. సేయ మాకృతిర్న వ్యభిచరతి శీలమ్,' సజ్జతి చ మే హృదయ మస్యామేవ. అథ చ పరీక్ష్యైనా ముద్వహేయమ్. అవిమృశ్యకా

రిణాం హి నియత మనేకాః పత న్త్యనుశయపరమ్పరాః."
ఇతి స్నిగ్ధదృష్టి రాచష్ట.—'భద్రే, కచ్చి దస్తి కౌశలం; శాలిప్రస్థే
నానేన సంపన్న మాహార మస్మా నభ్యవహారయితుమ్?' ఇతి.

తత స్తయా వృద్ధదాసీ సాకూత మాలోకితా. సా
తస్య హస్తా త్ప్రస్థమాత్రం ధాన్య మాదాయ క్వచి దళిన్దో
ద్దేశే సుసిక్తసమ్మృష్టే దత్తపాదశౌచ ముపావేశయత్. సా
కన్యా తా న్గన్ధశాలీ న్సంక్షుద్య మాత్రయావిశో ష్యాతపే
ముహుర్ముహుః పరివర్త్య స్థిరసమాయాం భూమౌ నాళీపృ
ష్ఠేన మృదుమృదు ఘట్టయన్తీ తుషై రఖణ్డై స్తణ్డులా న్పృథ
క్చకార. జగాద చ ధాత్రీం 'మాతః, ఏభి స్తుషై రర్థినో భూష
ణమృజాక్రియాక్షమైః స్వర్ణకారాః, తేభ్య ఇమా న్దత్త్వా
లబ్ధాభిః కాకిణీభిః స్థిరతరా ణ్యనత్యార్ద్రాణి నాతిశుష్కాణి
కాష్ఠాని, మితమ్పచాం స్థాలీ, ముభే శరావే చాహరే,' తి.
తథా కృతే తయా, తాం స్తణ్డులా ననతి నిమ్నోత్తా
నవిస్తీర్ణకుక్షౌ కకుభోలూఖలే, లోహపత్త్రవేష్టితముఖేన
సమశరీరేణ విభావ్యమాన మధ్యతానవేన వ్యాయతతమేన
గురుణా ఖాదిరేణ ముసలేన, చతురలలితోత్క్షేపావక్షేపణాయా
సితభుజ మసకృ దఙ్గుళీభి రుద్ధృ త్యోద్ధృ త్యావహ త్యోద్ధత్య,
శూర్పశోధితకణకింశారుకా న్తణ్డులా నసకృ దద్భిః ప్రక్షా
ళ్య, క్వథితపఞ్చగుణే జలే దత్తచుల్లీపూజా ప్రాక్షిపత్. ప్రశ్ల
థావయవేషు ప్రస్ఫురత్సు తణ్డులేషు ముకులావస్థామతివర్తమా
నేషు సంక్షిప్యానల ముపహితముఖపిధానయా స్థాల్యాఽన్న
మణ్డ మగాలయత్, దర్వ్యా చావఘట్ట్య మాత్రయా పరివ

ర్త్య సమపక్వేషు సిక్థేషు తాం స్థాలీ మధోముఖీ మవాతిష్ఠిపత్. ఇన్ధనా న్యన్తస్సారాణ్యమ్భసా సమభ్యుక్ష్య ప్రశమితాగ్నీని కృష్ణాఙ్గారీకృత్య తదర్థిభ్యః ప్రాహిణోత్ —‘ఏభిర్లబ్ధాః కాకిణీ ర్దత్త్వా శాకం ఘృతం దధి తైలమామలకం చిఞ్చాఫలం చ యథాలాభ మానయే’ తి. తథాఽనుష్ఠితే చ తయా, ద్విత్రానుపదంశా నుపపాద్య, తదన్న మణ్డ మార్ద్రవాలుకోపహితనవశరావగత మితి మృదునా తాళవృన్తానిలేన శీతలీకృత్య,సలవణసంభారం దత్త్వాగురుధూపవాసం చ సంపాద్య, తదప్యామలకం శ్లక్ష్ణపిష్ట ముత్పలగన్ధి కృత్వా, ధాత్రీముఖేన స్నానాయ త మచోదయత్.

తయా చ స్నానశుద్ధయా దత్తతైలామలకః క్రమేణ సస్నౌ. స్నాతః సిక్తమృష్టే కుట్టిమే ఫలక మారుహ్య పాణ్డుహరితస్య త్రిభాగశేషలూనస్యాఙ్గణకదళీపలాశ స్యోపరి శరావద్వయదత్త మార్ద్ర మభిమృశ న్నతిష్ఠత్. సా తు తాం పేయా మే వాగ్రే సముపాహరత్. పీత్వా చాపనీతాధ్వశ్రమః ప్రహృష్టః ప్రక్లిన్న సకలగాత్ర స్థితోఽభూత్.తత స్తం శాల్యోదనస్య దర్వీద్వయం దత్త్వా సర్పిర్మాత్రం సూప ముపదంశం చోపజహార. ఇమం చ దధ్నా చ త్రిజాతకావచూర్ణితేన సురభిశీతలాభ్యాం చ కాలశేయకాఞ్జికాభ్యాం శేష మన్న మభోజయత్. స శేష ఏ వాన్ధస్యసావతృప్యత్, అయాచత చ పానీయమ్. అథ నవభృఙ్గారసంభృత మగురుధూపధూపిత మభినవపాటలాకుసుమవాసిత ముత్ఫుల్లోత్పలగ్రథిత సౌరభం వారినాళీధారాత్మనా పాతయాం బభూవ. సోఽపి ముఖోపహితశరావేణ హిమశిశిరకణకరాళితారుణాయమానాక్షి

పత్వా ధారారవాభినన్దితశ్రవణః స్పర్శసుఖోద్భిన్నరోమాఞ్చకర్కశకపోలః పరిమలప్రవాహోత్పీడఫుల్లఘ్రాణరన్ధ్రో మాధుర్యప్రకర్షావర్జితరసనేన్ద్రియ స్తదచ్ఛం పానీయ మాకణ్ఠం పపౌ. శిరఃకమ్పసంజ్ఞావారితా చ పున రపరకరకేణాచమన మదత్త కన్యా. వృద్ధయా తు తదుచ్ఛిష్ట మపోహ్య హారితగోమయోపలిప్తే కుట్టిమే స్వమేవోత్తరీయకర్పటం వ్యవధాయ క్షణ మశేత. పరితుష్టశ్చ విధివ దుపయమ్య కన్యాం నినాయ. నీత్వైవం తదనపేక్షః కా మపి గణికా మవరోధ మకరోత్. తా మప్యసౌ ప్రియసఖీ మివోపాచరత్. పతించ దైవత మివ ముక్తతన్ద్రా పర్యచరత్. గృహకార్యాణి చాహీన మన్వతిష్ఠత్. పరిజనం చ దాక్షిణ్యనిధి రాత్మాధీన మకరోత్. తద్గుణవశీకృత శ్చ భర్తా సర్వమేవ కుటుమ్బం తదాయత్త మేవ కృత్వా, తదేకాధీనజీవితశరీర స్త్రివర్గం నిర్వివేశ.—తద్బ్రవీమి 'గృహిణః ప్రియహితాయ దారగుణా' ఇతి. తత స్తేనానుయుక్తో నిమ్బవతీవృత్తాన్తమాఖ్యాతవాన్.

అస్తి సౌరాష్ట్రేషు వలభీనామ నగరీ. తస్యాం గృహగుప్తనామ్నో గుహ్యకేన్ద్రతుల్యవిభవస్య నావికపతే ర్దుహితా రత్నవతీ నామ. తాంకిల మధుమత్యా స్సముపాగమ్య బలభద్రో నామ సార్థవాహపుత్రః పర్యణైషీత్. తయాఽపి నవవధ్వా రహసి రభసవిఘ్నితసుఖో ఝడితి ద్వేష మల్పేతరం బబన్ధ, న తాం పున ర్ద్రష్టు మిష్టవాన్. తద్గృహాగమన మపి సుహృద్వాక్యాతివర్తీ లజ్జయా పరిజహార. తాంచ దుర్భగాం తదా ప్రభృత్యేవ 'నేయం రత్నవతీ, నిమ్బవతీ చేయ' మితి స్వజనః పరిజనశ్చ పరిబభూవ. గతే చ కస్మింశ్చిత్కాలాన్తరే,

సాఽనుతప్యమానా 'కామేగతి' రితి విమృశ్య స్త్రీకా మపి వృద్ధ పరివ్రాజికాం మాతృస్థానీయాం దేవశేషకుసుమై రుపస్థితా మపశ్యత్. తస్యాః పురో రహసి సకరుణం రురోద. తయాఽప్య శ్రుముఖ్యా బహుప్రకార మనునీయ రుదితకారణం పృష్టా త్రపమాణాఽపి కార్యగౌరవాత్కథఞ్చిదబ్రవీత్.—'అమ్బ కిం బ్రవీమి? దౌర్భాగ్యం నామ జీవన్మరణమఙ్గనానాం, విశేషతశ్చ కులవధూనామ్. త స్యాహ మస్మ్యుదాహరణభూతా. మాతృప్రముఖోఽపి జ్ఞాతివర్గో మా మవజ్ఞయైవ పశ్యతి. తేన సుదృష్టాం మాం కురు. నచే త్త్యజేయ మద్య నిష్ప్రయోజనాన్ప్రాణాన్. అవిరామా చ్చ మేరహస్యం నశ్రావ్య' మితి పాదయోః పపాత. సైనాముత్థాప్యోద్బాష్పా ప్రోవాచ.—'వత్సే! మాఽధ్యవస్యస్సాహసమ్. ఇయ మస్మి త్వన్నిదేశవర్తినీ, యావతి మ యోపయోగ స్తావతి భవా మ్యనన్యాధీనా. య ద్యే వాసి నిర్విణ్ణా తప శ్చర త్వం మదధిష్ఠితా పారలౌకికాయ కల్యాణాయ. న న్వయ ముదర్కః ప్రాక్తనస్య దుష్కృతస్య, యదనే నాకారణే సేద్య ేనశీలేనజాత్యా చైవం భూతయా సమనుగతా సత్యకస్మాదేవభర్తృద్వేష్యతాంగతాఽసి. యది కశ్చి దస్త్యుపాయః పతిద్రోహప్రతిక్రియాయై దర్శయాముం, మతిర్హి తే పటీయ సీ'తి.

అథాఽసౌ కథంచి త్క్షణ మధోముఖీ ధ్యాత్వా దీర్ఘోష్ణశ్వాసపూర్వ మవోచత్.—"భగవతి, పతి రేకదైవతం వనితానాం, విశేషతః కులజానా, మత స్తచ్ఛుశ్రూషణాభ్యుపాయభూతం కించి దాచరణీయమ్. అస్త్యస్మత్ప్రాతివేశ్యో వణిక్, అభిజనేన విభవేన రాజాన్తరఙ్గభావేన చ సర్వపౌరా న

తీత్య ప్రవర్తతే. తస్య కన్యా కనకవతీ నామ మత్సమాన రూపావయ వామ మాతిస్నిగ్ధా సఖీ. తయా సహ తద్విమానహర్మ్యతలే తతోఽపిద్విగుణమణ్డితా విహరిష్యామి త్వయాతుతస్మాత్ప్రార్థనం సకరుణ మభిధాయ మత్పతి రేతద్గృహం కథంచ నానేయః. సమీపగతేషు చ యుష్మాసు క్రీడామత్తా నామ కన్దుకం భ్రంశయేయమ్. అథత మాదాయ తస్యాహ స్తే దత్త్వా వక్ష్యసి 'పుత్త్రి, తవేయం భార్యాసఖీ, నిధిపతిదత్తస్య శ్రేష్ఠిముఖ్యస్య కన్యా కనకవతీనామ. త్వా మియ మనవస్థో నిష్కరుణ శ్చేతి రత్నవతీనిమిత్త మత్యర్థం నిన్దతి. త దేష కన్దుకో విపక్షధనం ప్రత్యర్పణీయమ్.' ఇతి. స తథోక్తో నియత మున్ముఖీభూయ, తామేవ ప్రియసఖీం మన్యమానో మాం, బద్ధాఞ్జలినా యాచమానాయై మహ్యం భూయ స్త్వత్ప్రార్థితస్సాభిలాష మర్పయిష్యతి. తేన రన్ధ్రేణోపశ్లిష్య రాగముజ్జ్వలీకృత్య యథాఽసౌ కృతసంకేతో దేశాన్తర మాదాయ మాం గమిష్యతి తథోపపాదనీయమ్." ఇతి. హర్షాభ్యుపేతయాఽనయాతథైవ సంపాదితమ్.

అథ తాం కనకవతీతి వృద్ధతాపసీవిప్రలబ్ధో బలభద్రః సరత్నసారభూషణా మాదాయ నిశి నీరన్ధ్రితమసి ప్రావసత్. సా తు తాపసీ వార్తా మాపాదయత్.—"మన్దేన మయా నిర్నిమిత్త ముపేక్షితా రత్నవతీ, శ్వశురా పరిభూతా, సుహృద శ్చాతివర్తితా, స్తదత్రైవ సంసృష్టో జీవితుం జిహ్రేమీ' తి బలభద్రః పూర్వేద్యు ర్మా మకథయత్, నూన మసౌ తేన నీతా. వ్యక్తి శ్చాచిరా ద్భవిష్య తీ"తి. త చ్ఛ్రుత్వా

తద్భ్రాన్త్యా స్తదన్వేషణం ప్రతి శిథిలయత్నా స్తస్థుః. రత్నవతీ తు మార్గే కాంచిత్పణ్యదాసీం సంగృహ్య తయోహ్యమానపాథేయాద్యుపస్కరాఽఽఖేటకపుర మగమత్. అముత్ర చ వ్యవహారకుశలో బలభద్రః స్వల్పే నైవ మూల్యేన మహద్ధన ముపార్జయత్. పౌరాగ్రగణ్య శ్చాసీత్. పరిజన శ్చ భూయా నర్థవశా త్సమాజగామ. తతస్తాం ప్రథమదాసీం 'న కర్మ కరోషి దృష్టం ముష్ణాసి, అప్రియం బ్రవీషీ'తి పరుష ముక్త్వా బహ్వతాడయత్. చేటీ తు ప్రసాదకాలోపాఖ్యాతరహస్యాఽస్యా వృత్తాన్తైక దేశ మాత్తరోషా నిర్బిభేద. తచ్ఛ్రుత్వా లుబ్ధేన తు దణ్డవాహినా పౌరవృద్ధ సన్నిధౌ 'నిధిపతిదత్తస్య కన్యాం కనకవతీం మోహేనాపహృత్యాస్మత్పురే నివసత్యేష దుర్మతి ర్బలభద్రః; తస్య సర్వస్వహరణం న భవద్భిః ప్రతిబన్ధనీయ' మితి నితరా మభర్త్స్యత. భీతం చ బలభద్ర మభిజగాద రత్నవతీ. న భేతవ్య, మేవం బ్రూహి. 'నేయం నిధిపతిదత్త కన్యా కనకవతీ, వలభ్యా మేవ గృహగుప్తదుహితా రత్నవతీ నామేయం; దత్తా పితృభ్యాం, మయా చ న్యాయోఢా. న చేత్ప్రతీయ, ప్రణిధిం ప్రహిణుతాస్యా బన్ధుపార్శ్వ' మితి. బలభద్రస్తు తథోక్త్వా, శ్రేణీప్రాతిభావ్యేన తావదవాతిష్ఠత్, యావ త్పురవృద్ధలేఖ్యలబ్ధవృత్తాన్తో గృహగుప్త ఆఖేటకపుర మాగత్య సహ జామాత్రా దుహితర మతిప్రీతః ప్రత్యనైషీత్. తథా దృష్ట్వా రత్నవతీ కనకవతీతి భావయత స్తస్యైవ బలభద్రస్యాతివల్లభా జాతా. తద్బ్రవీమి 'కామో నామ సంకల్ప' ఇతి. తదనన్తర మసౌ నితమ్బవతీవృత్తాన్త మప్రాక్షీత్. సోఽహ మబ్రవమ్.

అస్తి శూరసేనేషు మథురా నామ నగరీ. తత్ర కశ్చిత్కులపుత్రః కలాసు గణికాసు చాతిసక్తో మిత్రార్థం స్వభుజమాత్రనిర్వ్యూఢానేకకలహః కలహకణ్టక ఇతి కర్కశై రభిఖ్యాపితాఖ్యః ప్రత్యవాత్సీత్. స చైకదా కస్యచి దాగన్తోశ్చిత్రకరస్య హస్తే చిత్రపటం దదర్శ. తత్ర కాచి దాలేఖ్యగతా యువతిరాలోకమాత్రేణైవ కలహకణ్టకస్య కామాతురం చేత శ్చకార, స చ త మబ్రవీత్. 'భద్ర! విరుద్ధ మివైత త్ప్రతిభాతి. యతః కులజాదుర్లభం వపు, రాభిజాత్యశంసినీ చ నమ్రతా, పాణ్డురా ముఖచ్ఛవి, రతిపరిభుక్తసులభా చ తనుః, ప్రౌఢతానువిద్ధా చ దృష్టిః. న చైషా ప్రోషితభర్తృకా, ప్రవాసచిహ్నస్య వేణ్యాదే రదర్శనాత్; లక్ష్మ చైత ద్దక్షిణపార్శ్వవర్తి. త దియం వృద్ధస్య కస్యచి ద్వణిజో నాతిపుంస్త్వస్య గృహిణీ; త్వయాఽతికౌశలా ద్యథాదృష్ట మాలిఖితా భవితుమర్హ'తీతి. స త మభిప్రశస్యాశంసత్. 'సత్య మిద మవన్తిపుర్యా ముజ్జయిన్యా మనన్తకీర్తినామ్నః సార్థవాహస్య భార్యా, యథార్థనామా నితమ్బవతీ నామ. ఏషా సౌన్దర్యవిస్మితేన మయా ఏవ మాలిఖి'తేతి.

స తద్దైవోన్మనాయమాన స్తద్దర్శనాయ వవ్రాజోజ్జయినీమ్. భార్గవో నామ భూత్వా భిక్షానిభేన తద్గృహం ప్రవిశ్యైనాం దదర్శ. దృష్ట్వా చాత్యారూఢమన్మథో నిర్గత్య పౌరముఖ్యేభ్యః శ్మశానరక్షా మయాచత, అలభత చ. తత్ర లబ్ధేన చ శవావగుణ్ఠనపటాదినా కా మప్యర్హన్తికాం నామ శ్రమణికా ముపాసాఞ్చక్రే. తన్ముఖేన చ నితమ్బవతీ ముపమన్త్రయామాస. సా చైనాం నిర్భర్త్సయన్తీ ప్రత్యాచచక్షే. శ్రమ

ణికాముఖా చ్చ దుష్కరశీలభ్రంశాం కులస్త్రియ ముపలభ్య రహసి దూతికా మశిక్షయత్. "భూయోఽపృచ్ఛ సార్థవాహస్య భార్యామ్; బ్రూహి చోపహ్వరే 'సంసారదోషదర్శనా త్సమాధిమాస్థాయ ముముక్షమాణో మాదృశో జనః కులవధూనాం శీలపాతనే ఘటత ఇతి క్వ ఘటతే? ఏత దపి త్వా మత్యుదారయా సమృద్ధ్యారూపే ణాతిమానుషేణా ప్రథమేన వయ సోపపన్నాం కి మితరనారీసులభం చాపలం స్పృష్టం న వేతిపరీక్షా కృతా. తుష్టాఽస్మి, తథైవ మదుష్టభావతయా త్వామిదానీ ముత్పన్నాపత్యాం ద్రష్టు మిచ్ఛామి. భర్తాతు భవత్యాః కేనచిద్గ్రహే ణాధిష్ఠితోఽసమర్థోఽభూత్. న చ శక్యం తస్య విఘ్న మప్రతిక్రమ్య త్వాపత్య మస్మా ల్లబ్ధుమ్. అతః ప్రసీద వృక్షవాటికా మేకాకినీ ప్రవిశ్య మదుపనీతస్య కస్య చి న్మన్త్రవాదిన శ్ఛన్న మేవ హస్తే చరణ మర్పయిత్వా తదభిమన్త్రితేన ప్రణయకుపితా నామ భూత్వా భర్తార మురసి ప్రహర్తు మర్హసి. ఉప ర్యసా వుత్తమధాతుపుష్టి ముర్జితాపత్యోత్పాదనక్షమా మాసాదయిష్యతి. అనువర్తిష్యతే దేవీ మి వాత్ర భవతీమ్; న శఙ్కా కార్యా'. ఇతి. సా త థోక్తా వ్యక్త మభ్యుపేష్యతి. న క్తం మాం వృక్షవాటికాం ప్రవేశ్య తా మపి ప్రవేశయిష్యసి. తావ తైవ త్వయాఽహ మనుగృహీతో భవేయమ్." ఇతి.

సా తథై వోపగ్రాహితవతీ. సోఽతిప్రీత స్తస్యా మేవ క్షపాయాం వృక్షవాటికాయాం గతో నితమ్బవతీం నిర్గ్రన్థికా ప్రయత్నే నోపనీతాం పాదే పరామృశ న్నివ, హేమనూపుర

మేక మాక్షిప్య, క్షురిక యోగుమూలే కించి దాలిఖ్య, ద్రుత
తర మపాసరత్. సా తు సాన్ద్రత్రాసా స్వమేవ దుర్నయం
గర్హమాణా, జిఘాంస న్తీవ శ్రమణికాం, తద్వేణం భవన
దీర్ఘికాయాం ప్రక్షిప్య, దత్తా పటబన్ధనం, సామ
యాపదేశా దపరంచాపనీయ నూపురం, శయనపరా త్రిచతు
రాణిదినా న్యేకాన్తే నిన్యే. స ధూర్తో విక్రేష్య ఇతి తేన నూ
పురేణ త మనన్తకీర్తి ముపాససాద. సద్దృష్ట్వా 'మమ గృహి
ణ్యా ఏవైష నూపురః కథ మయ ముపలబ్ధస్త్వ యేతి తమ
బ్రువాణం నిర్బన్ధేన పప్రచ్ఛ. స తు 'వణిగ్గామ స్యాగ్రే వక్ష్యే
మీతి స్థితోఽభూత్. పునరసౌ స్వగృహిణ్యై స్వనూపురయుగ
ళం ప్రేషయేతి సన్దిదేశ. సా చ సలజ్జం సాధ్వసం చ 'అద్య రాత్రౌ
విశ్రామప్రవిష్టాయాః వృక్షవాటికాయాం ప్రభ్రష్టోమ మైకః
ప్రతిశిథిలబన్ధో నూపురః, సోఽద్యా ప్యన్విష్టో న దృష్టః, సపునర
యం ద్వితీయః.' ఇత్యపరం ప్రాహిణోత్. అనయాచ వార్త
యాఽముం పురస్కృత్య స వణిగ్జనస్సమాజగామ.సచానుయు
క్తో ధూర్త స్సవినయ మావేదయత్.—'విదిత మేవ ఖలువో
యథాఽహం యుష్మ దాజ్ఞయా పితృవన మభిరక్ష్య తదుపజీవీ
ప్రతివసామి. లుబ్ధా శ్చ కదాచి న్మద్దర్శనభీరవో నిశి దహే
యు రపి శవా నితి నిశాస్వపి శ్మశాన మధిశయే. అపరేద్యుర్ద
గ్ధాదగ్ధం మృతక మ్ఛితాయాః ప్రసభ మాకర్ష న్తీం శ్యామా
కారాం నారీ మపశ్యమ్. అర్థలోభాత్తు నిగృహ్యా సాధ్వసం సా
గృహీతా; శస్త్రికయోరుమూలే యదృచ్ఛయా కిఞ్చి దుల్లి
ఖితమ్. ఏష చ నూపుర శ్చరణా దాక్షిప్తః. తావత్యేన ద్రుత
గతి స్సా పలాయిష్ట. సోయ మ స్యాగమః. పరం భవన్తః ప్ర

మాణ' మితి. విమర్శేన చ తస్యాశ్శాకినీత్వ మైకమత్యేన పౌరాణా మభిమత మాసీత్. భర్త్రా చ పరిత్యక్తా తస్మి న్నేవ శ్మశానే బహు విలప్య పాశేనోద్బధ్య మర్తుకామా తేన ధూర్తేన నక్త మగృహ్యత. అనునీతా చ.—'సున్దరి! త్వదాశారోన్మాదితేన మయా త్వదావర్జనే బహూనుపాయాన్ భిక్షుకీముఖేనోపన్యస్య, తేష్వసిద్ధేషు, పున రయ ముపాయో యావజ్జీవ మసాధారణీకృత్య రన్తు మాచరితః. తత్ప్రసీదానన్యశరణాయాఽస్మై దాసజనాయే'తి ముహుర్ముహు శ్చరణయో ర్నిపత్య, ప్రయుజ్య సాన్త్వనశతాని తామగత్యన్తరా మాత్మవశ్యా మకరోత్. త దిద ముక్తం 'దుష్కరసాధనం ప్రజ్ఞే'తి—ఇద మాకర్ణ్య బ్రహ్మరాక్షసో మామపూజయత్.

అస్మిన్నేవ క్షణే నాతిప్రౌఢ పున్నాగముకుళస్థూలాని ముక్తాఫలాని సహ సలిలబిన్దుభి రమ్బరతలా దపతన్. అహం తు కిన్న్విద మిత్యుచ్చక్షు రాలోకయమ్. కమపి రాక్షసం కాఞ్చి దఙ్గనాం విచేష్టమానగాత్రీ మాకర్షన్త మపశ్యమ్. కథ మపహరతి నిష్కామా మపి స్త్రియ మనాచారో నైరృత, ఇతి గగనగమనమన్ద శక్తి రశస్త్రశ్చాతప్యే. స తు మత్సంబన్ధీ బ్రహ్మరాక్షసః 'తిష్ఠ తిష్ఠ పాప! క్వాఽపహరసీ'తి భర్త్సయన్నుత్థాయాపరరాక్షసేన సమసృజ్యత. తాం తు రోషా దనపేక్షాపవిద్ధా మమరవృక్షమఞ్జరీ మివా న్తరిక్షా దాపతన్తీ మున్ముఖప్రసారితోభయకరః కరాభ్యా మగ్రహీషమ్. ఉపగృహ్య చ వేపమానాం సమ్మీలితాక్షీం మదఙ్గస్పర్శసుఖే నోద్భిన్నరోమాఞ్చాం తాదృశీ మేవ తా మనవతారయ న్నతిష్ఠమ్. తావత్తా వుభా వపి శైలశృఙ్గ భఙ్గైః పాదపైశ్చ. రథసోన్మాలి

త్తైరుష్టిపాదప్రహారైశ్చ పరస్పర మతక్షపయేతామ్. పునరహ మతిమృదుని పులినవతి కుసుమలవలాఞ్ఛితే సర స్తీరేఽవరోప్య సస్పృహం నిర్వర్ణయం స్తాం మత్ప్రాణైకవల్లభాం రాజకన్యకాం కన్దుకవతీ మలక్షయమ్. సాహి మయా సమాశ్వాస్యమానా తిర్యఙ్మా మభినిరూప్య జాతప్రత్యభిజ్ఞా సకరుణమరోదీత్. అవాదీచ్చ 'నాథ! త్వద్దర్శనా దుపోఢరాగా తస్మిన్ కన్దుకోత్సవే పునః సఖ్యా చన్ద్రసేనయా త్వత్కథాభిరేవ సమాశ్వసితాస్మి త్వం కిల సముద్రమధ్యే మజ్జితః పాపేన మద్భ్రాత్రా భీమధన్వనేతి శ్రుత్వా, సఖీజనం పరిజనం చ వఞ్చయిత్వా, జీవితం జిహాసు రేకాకినీ క్రీడావన ముపాగమమ్. తత్ర చ మామమ చకమత కామరూప ఏష రాక్షసాధమః. సోఽయం మయా భీతయాఽవధూతప్రార్థనః స్ఫురన్తీం మాం నిగృహ్యాభ్యధావత్. అత్రైవ మవసితోఽభూత్. అహం చ దైవాత్త్వయైవ జీవితేశస్య హస్తే పతితా. భద్రం తవ.' ఇతి.

శ్రుత్వా చ తయా సహావరుహ్య నావమధ్యారోహామ్. ముక్తా చ నౌః ప్రతివాతప్రేరితా తా మేవదామలిప్తాం ప్రత్యుపాతిష్ఠత్, అవరూఢాశ్చ వయ మశ్రమేణ'తనయస్య చ తనయాయాశ్చ నాశాదనన్యాపత్య స్తుఙ్గధన్వాసుహ్మపతిర్నిమ్నకులః స్వయంసకళత్ర ఏవనిమ్నకశ్యకే గఙ్గారోధస్యనశనే నోపర స్తుం ప్రతిష్ఠతే. సహ తేన మర్తుమిచ్ఛత్యనన్యనాథానురక్తః పౌరవృద్ధలోకః' ఇత్యశ్రుముఖీనాం ప్రజానా మాక్రన్ద మశృణుమ. అథాహమస్మైరాజ్ఞేయథావృత్త మాఖ్యాయ తదపత్యద్వయం ప్రత్యర్పితవాన్ ప్రీతేన తేన జామాతా కృతోఽస్మి దామలిప్తేశ్వరేణ. తత్పుత్త్రో మదనుజీవీ జాతః మదాజ్ఞస్తేన చామునా ప్రాణవ

దుజ్ఝితా చన్ద్రసేనా కోశదాస మభజత్. తత శ్చ సింహవర్మసాహాయ్యార్థ మత్రాగత్య భర్తు స్తవ దర్శనోత్సవసుఖ మనుభవా మీతి.

శ్రుత్వా 'చిత్రేయం దైవగతి, రవసరేషు పుష్కలః పురుషకార' ఇత్యభిధాయ భూయః స్మితాభిషిక్తదన్తచ్ఛదో మన్త్రగుప్తే హర్షోత్ఫుల్లం చక్షుః పాతయామాస దేవో రాజవాహనః స కిల కరకమలేన కించి త్సంవృతాననః లలితవల్లభారభసదత్తదన్తక్షతవ్యసన విహ్వలాధరమణి ర్నిరోష్ఠ్యవర్ణ మాత్మచరితమాచచక్షే.

ఇతి శ్రీమ దాచార్యమహాకవి దణ్డినః కృతౌ దశకుమారచరితే
మిత్రగుప్తచరితం నామ
షష్ఠ ఉచ్ఛ్వాసః.

మన్త్రిగుప్తచరితం నామ

సప్తమోచ్ఛ్వాసః

రాజాధిరాజనన్దన! నగరన్ధ్రగతస్య తే గతిం జ్ఞాస్యన్న
హం చ గతః కదాచి త్కాళిఙ్గాన్. కళిఙ్గనగరస్య నాత్యాసన్న
సంస్థితజననాహస్థానసంసక్తస్య కస్యచి త్కాన్తారధరణిజస్యా
స్తీర్ణసరసకిసలయసంస్తరే తలే నిషద్య నిద్రాలీఢదృష్టి రశ
యిషి. గళతి చ కాలరాత్రిశిఖణ్డజాలకాలాన్ధకారే చరితరక్షసి
క్షరితనీహారే నిజనిలయనిలీననిశ్శేషజనే నితాన్తశీతే నిశీథే
ఘనతరశాఖిశాఖాన్తరాళనిర్హ్రాదిని నేత్రనింసినీం నిద్రాం నిగృ
హ్ణాన్ కర్ణదేశం గతం ‘కథం ఖలేనానేన దగ్ధసిద్ధేన రిరంసా
కాలే నిదేశం దిత్సతా జన ఏష రాగే ణానర్గళే నార్దిత ఇత్థం
ఖిలీకృతః! క్రియేతాస్యాణకనరేన్ద్రస్య కేనచిదనన్తశక్తినా
సిద్ధ్యన్తరాయః?’ ఇతి కింకరస్య కింకర్యా శ్చాతికాతరం రటి
తమ్. తదాకర్ణ్య ‘క ఏష సిద్ధః? కా చ సిద్ధిః? కిం చానేన కింక
రేణ కరిష్యతే?’ ఇతి దిదృక్షాక్రాన్తహృదయః, కింకరగతయా
దిశాకించి దన్తరంగత, స్థగళతరనరాస్థిశకలరచితాలంకారకాన్త
కాయం దహనదగ్ధకాష్ఠనిష్ఠాఙ్గారరజః కృతాఙ్గరాగం తటిల్లతా
కారజటాధరం హిరణ్యారేత స్స్వగణ్యచక్రాన్ధకారరాక్షసేన క్షణ
గృహీతనానేన్ధనగ్రాసచణ్డ్యాదర్శిషిదక్షిణేతరేణ కరేణ తిలసిద్ధా
ర్థకాదీన్నిరన్తర చటచటాయితానాకిరన్తం కంచి దద్రాక్షమ్.

తస్యాగ్రే సకృతాఞ్జలిః కింకరః 'కిం కరణీయం? దీయతాం నిదేశః.' ఇత్యతిష్ఠత్. ఆదిష్ట శ్చాయం తేనాతినికృష్టాశయేన 'గచ్ఛ, కళిఙ్గరాజస్య కర్దనస్య కన్యాం కనకలేఖాం కన్యాగృహాదిహానయే' తి. స చ తథాఽకార్షీత్.

తత స్తేనాం త్రాసేనాలఘీయసాఽస్రజర్జరేణ చ కణ్ఠేన రణరణికాగృహీతేన చ హృదయేన 'హా తాత! హా జనని!' ఇతి క్రన్దన్తీం కీర్ణగ్లానశేఖరస్రజి శీర్ణసహానే శిరసిజానాం సంచయే నిగృహ్యాసినా శిలాశితేన శిర శ్చికర్తిషయాఽచేష్టత సిద్ధః. ఝుటితి చాచ్ఛిద్య తస్య హస్తాత్తాం శస్త్రికాం, తయా నికృత్య తస్య తచ్ఛిర స్సజటాజాలం, నికటస్థస్య కస్యాపి జీర్ణసాలస్య స్కన్ధరన్ధ్రే న్యధిపి. త న్నిధ్యాయ హృష్టతర స్సరాతుసః క్షీణాధి రకథయత్. 'ఆర్య! కదర్యస్యాస్య కదర్థనా న్న కదాచి న్నిద్రాఽఽయాతి నేత్రే. తర్జయతి, త్రాసయతి, చాకృత్యే చాజ్ఞాం దదాతి. త దత్ర కల్యాణరాశినా సాధీయః కృతం య దేష నరకాకః కారణానాం నారకిణాం రసజ్ఞానాయాపనీతః శేతే శీతేతరదీధితిదేహజస్య నగరం. త దిత్థం దయానిధే రనన్త తేజస స్తేఽయం జనః, కాంచి దాజ్ఞాం చికీర్షతి. ఆదిశ, అలం కాలహరణేన.' ఇత్యనంసీత్. ఆదిశం చ తం 'సఖే, సైషా సజ్జనాచరితా సరణి ర్యదణీయసి కారణేఽనణీయా నాదర స్సందృశ్యతే. న చేదిదం నేచ్ఛసి, సేయం సన్నతాఙ్గయష్టి రక్లేశార్హా సత్యనే నాకృత్యకారిణాఽత్యర్థం క్లేశితా, త న్నయైనాం నిజనిలయం నాన్య దితః కించి దస్తి చిత్తారాధనం నః.' ఇతి. అథ త దాకర్ణ్య కర్ణశేఖరనీల

నీరజాయితాం ధీరేతరతారకాం దృశం తిర్యక్కుంచి దక్షితాం సంచారయన్తీ, సలిలచరకేతనశరాసనాయతాం చిల్లికాలతాం లలాటరఙ్గస్థలీనర్తకీం లీలాలసం లాసయన్తీ, కణ్టకిత రక్తగణ్డరేఖా రాగలజ్జాన్తరాళచారిణీ చరణాగ్రే తిరశ్చీన నఖార్చిశ్ఛద్రికేణ ధరణీతలం సాచీకృతాననసరసిజం లిఖన్తీ, దన్తచ్ఛదకిసలయలఙ్ఘినా హర్షాస్రసలిలధారాశీకరకణజాలసంక్లేదితస్య స్తనతటచన్దనస్యార్ద్రితాం నిరస్యతాఽఽస్యాన్తరాళనిస్సృతేన తనీయసాఽనిలేన హృదయలతాదళనదక్షగతిసహచరసాయకస్య దయితేన తరఙ్గితదశనచన్ద్రికాణి కానిచిదేతాన్యక్షరాణి కలకణ్ఠీకలాన్యసృజత్.— 'ఆర్య! కేన కారణేనైనం దాసీజనం కాలహస్తాదాచ్ఛిద్యాన్తరం రాగానిలచాలితరణరణికాతరఙ్గిణ్యనఙ్గసాగరే కిరసి? యథా తే చరణసరసిజరజః కణికా తథాఽహం చిన్తనీయా. యదిదయాఽస్తి తేఽత్ర జనే, ఽనన్యసాధారణః కరణీయః స ఏష చరణారాధనక్రియాయాం. యది చ కన్యాగారాధ్యాసనే రహస్యక్షరణాదనర్థ ఆశఙ్క్యతే నైతదస్తి. రక్తతరా హి న స్తత్ర సఖ్యశ్చ చేట్యశ్చ. యథా న కశ్చిదేతజ్జ్ఞాస్యతి తథా యతిష్యన్తే ఇతి.

స చాహం దేవ జేనాఽకర్ణాకృష్టసాయకాసనేన చేతస్యతినిర్దయం తాడితః, స్తత్కటాక్షకాలాయసనిగళగాఢసంయతః కింకరాననవిహితదృష్టిరగాదిషం.— 'యథేయం రథచరణజఘనా కథయతి తథా చేన్నాచరేయం, నమ్యేత నక్రకేతనః క్షణే నైకే నాకీర్తనీయాం దశాం. జనం చైనం సహానయా నయా కన్యయా కన్యాగృహం హరిణనయనయా' ఇతి.

నీత శ్చాహం నిశాచరేణ శారదజలధరజాలకాన్తి కన్యకా నికేతనం. తత్ర చ కాంచి త్కాలకలాం చన్ద్రాననానిదేశా చ్ఛన్నశాలైకదేశే తద్దర్శనచలితధృతి రతిష్ఠం. సా చ స్వ చ్ఛన్దత శ్శయానాః కరతలాలసనంఘట్టనాపనీతనిద్రాః కాశ్చి దధిగతార్థాస్సఖీరకార్షీత్. అథాగత్య తాశ్చరణనిహితశిరసః క్షురదస్రకరాళితేక్షణా నిజశేఖరకేసరాగ్రసంలగ్న షట్చరణ గణరణితసంశయితకలగిరశ్శనై రకథయన్.—'ఆర్య! యదత్యా దిత్యతేజస స్త ఏషా నయనలక్ష్యతాం గతా, తతః కృతా స్తేన న గృహీతా. దత్తా చేయం చిత్తజేన గరీయసా సాక్షీకృత్య రాగానలం? త దనే నాశ్చర్యరత్నేన నలినాక్షస్య తే రత్న శైలశిలాతలస్థిరం రాగతరళేనాలంక్రియతాం హృదయం, తదస్యా శ్చరితార్థం స్తనతటం గాఢాలిఙ్గనై స్సదృశతరస్య సహ చరస్య చ.' ఇతి. తతస్సఖీజనేనాగ్నిదక్షిణేన దృఢతరకృత స్నేహనిగడ స్తయా సన్నతాఙ్గ్యా సంగత్యారంసి.

అథ కదాచి దాయాసితజాయారహితచేతసి లాలసా లిలఙ్ఘనగ్లానఘనకేసరే రాజదరణ్యస్థలీలలాటలీలాయితతిలకే లలితానఙ్గరాగాఙ్గీకృతనిర్ణిద్రకర్ణికారకాఞ్చనచ్ఛత్త్రే దక్షిణ దహనసారథిరయాహృతసహకారచఞ్చలకలికే కాలాణ్డజకణ్ఠ రాగరక్తరక్తాధరారతిరణాగ్రసన్నాహశాలిని శాలీనకన్య కాన్తగకరణసంక్రాన్తరాగలక్షితలజ్జే దర్దురగిరితటచన్దనాశ్లేష శీతలానిలాచార్యదత్తనానాలతానృత్తలీలే కాలే, కళిఙ్గరాజస్స హాఙ్గనాజనేన సహ చ తనయయా సకలేన చ నగర జనేన దశ త్రీణి చ దినాని దినకరకిరణజాలాలఙ్ఘనీయే రణదళి

ఝఞ్ఝాలఙ్ఘితనతలతాగ్రకిసలయాలీఢసైకతతటేతరళతరఙ్గశీకరాసారసఙ్గశీతలే సాగరతీరకాననే, క్రీడారసజాతాసక్తిరాసీత్. అథ సన్తతగీతసఙ్గీతసంగతాఙ్గనాసహస్రశృఙ్గారహేలానిరర్గళానఙ్గసఙ్ఘర్షహర్షిత శ్చ రాగతృష్ణైకతన్త్రి స్తత్ర రన్ధ్రేఽన్ధ్రనాథేన జయసింహేన సలిలతరణసాధనానీతేనానేకసఙ్ఖ్యేనానీకేన ద్రాగాగత్యాగృహ్యత సకళత్రః. సా చానీయత త్రాసచఞ్చలాక్షీ దయితా న స్సహ సఖీజనేన కనకలేఖా. తదహం దాహేనానఙ్గదహన జనితేనాన్తరితాహారచిన్త శ్చిన్తయన్ దయితాం గళితగాత్రకాన్తి రిత్యతర్కయం. 'గతా సా కలిఙ్గరాజతనయా జనయిత్రా జనయిత్ర్యా చ సహారిహస్తం. నిరస్తధైర్య స్తాం స రాజా నియతం సఞ్జిఘృక్షేత్. తదసహా చ సా సతీ గరరసాదినా సద్య స్సన్తిష్ఠేత. తస్యాం చ తాదృశీం దశాం గతాయాం జనస్యాస్యానన్యజేన హన్యేత శరీరధారణా. సా కా స్యాద్గతిః?' ఇతి.

అత్రాన్తరేఽన్ధ్రనగరాదాగచ్ఛన్ బ్రాహ్మణః కశ్చిదైక్ష్యత. తేన చేయం కథా కథితా.—'యథా కిల జయసింహేనానేకనికారదత్తసఙ్ఘర్షణజిఘాంసిత స్స కర్దనః కనకలేఖాదర్శనైధితేనరాగేణారత్స్యత. సా చ దారికా యక్షేణ కేనచిదధిష్ఠితా, న తిష్ఠత్యగే నరాన్తరస్య. ఆయాస్యతి చ నరేన్ద్రసార్థసంగ్రహణేన తన్నిరాకరిష్యన్నరేన్ద్రో; న చాస్తి సిద్ధిః.' ఇతి తేన చాహం దర్శితాశః శఙ్కరస్యోత్తరఙ్గదేశజాతస్య జరచ్ఛాలస్య స్కన్ధరన్ధ్రాన్తర్జటాజాలం నిష్కృష్య తేన జటిలతాంగతః, కన్థాచీరసఞ్ఛాయాన్తరితసకలగాత్రః కాంశ్చిచ్ఛిష్యానగ్రహీషం,

తాంశ్చ నానాశ్చర్యక్రియాతిసంహితా జ్జనా దాకృష్టాన్న చేలాదిత్యాగా న్నిత్యహృష్టా నకార్షం. ప్రాయాసిషం చ దినైః కైశ్చి ద్దస్త్రినగరం. తస్య నాత్యాసన్నే సలిలరాశిసదృశస్య కలహంసగణదళితనళినదళసంహతిగళితకిఞ్జల్కశకలశారస్య సారసశ్రేణిశేఖరస్య సరస స్తీరకాననే కృతనికేతన స్స్థితః. శిష్యజనకథితచిత్రచేష్టాకృష్టసకలనాగరజనాతిసంధానదక్ష స్సన్ దిశి దిశీత్యకీర్త్యత జనేన.— "య ఏష జరదరణ్యస్థలీసర స్తీరే స్థణ్డిలశాయీ యతిః,తస్య కిల సకలాని రహస్యాని షడఙ్గాని చ చ్ఛన్దాంసి రసనాగ్రే సన్నిహితా న్యన్యాని చ శాస్త్రాణి; యేన యాని న జ్ఞాయన్తే స తేషాం తత్సకాశా దర్థనిర్ణయం కరిష్యతి. అసత్యేన నా స్యాస్యం సంస్పృశ్యతే. సశరీర శ్చైష దయారాశిః. ఏతత్సకాశా దర్థగ్రహణా ద్య చిరం చరితార్థా దీక్షా. తచ్చరణరజఃకణైః కైశ్చన శిరసి కీర్ణైరనేక స్యానేక ఆతఙ్కశ్చిరం చికిత్సకై రసంహార్యః సంహృతః. తదఙ్ఘ్రిక్షాళనసలిలసేకై ర్నిష్కలఙ్కశిరసాం నశ్యన్తి క్షణేనైకేనాఖిలన రేన్ద్రియత్నలఙ్ఘిన శ్చణ్డతారాగ్రహాః. స తస్య శక్యం శక్తే రియత్తాజ్ఞానం. న చా స్యాహంకార కణికా." ఇతి.

సా చేయం కథా ఽనేకజనాస్యసంచారిణీ తస్య కనకలేఖాధిష్ఠానధనదాజ్ఞాకరనిరాక్రియాతిసక్తచేతసః క్షత్రియస్యాకర్ణనాయాశకత్. స చాహరహ రాగత్యాదరేణాతిగరీయసాఽర్చయన్నర్థైశ్చ శిష్యా న్సంగృహ్ణ న్నధిగతక్షణః కదాచిత్కాంక్షితార్థసాధనాయ శనై రయాచిష్ట. ధ్యానధీరః స్థానదర్పితజ్ఞానసన్నిధి శ్చైనం నిరీక్ష్య నిచాయ్యాకథయం. 'తాత!

స్థాన ఏవ హి యత్నః. తస్యహి కన్యారత్నస్య సకలకల్యాణ లక్షణైకరాశేరధిగతిఃక్షీరసాగరరశనాలంకృతాయాః గఙ్గాది నదీసహస్రహారయష్టిరాజితాయాః ధరాఙ్గనాయా ఏ వాసా దనాయ సాధనం. న చ స యక్షస్తదధిష్ఠాయీ కేనచిన్నరేన్ద్రేణ తస్యా లీలాఞ్చితనీలనీరజదర్శనాయాః దర్శనం సహతే. త దత్ర సహ్యాన్తాం త్రీణ్యహాని,ద్య రహం యతిష్యేఽర్థ స్యాస్య సాధనాయ?' తథాఽదిష్టే చ హృష్టే క్షితీశే గతే, నిశి నిర్నిశాకరార్చిషి నీరన్ధ్రాన్ధకారకణనికరనిగీర్ణదశదిశి తన్ద్రానిగళిత నిఖిలజనదృశి, నిర్గత్య, జలతలనిలీనగాహనీయం నీరన్ధ్రం కృ చ్ఛ్రాచ్ఛిద్రీకృతాన్తరాళం త దేకత స్సరస్తటం తీర్థాసన్ని కృష్టం కేన చి త్ఖననసాధనేనాకార్షం. ఘనశిలేష్టకాచ్ఛన్న చ్ఛిద్రాననం తత్తీరదేశం జనైః రక్షణీయం నిశ్చిత్య, దినా దిస్నాననిర్ణిక్తగాత్రశ్చ, నక్షత్రసంతానహారయష్ట్యగ్రగ్రథిత రత్నం క్షణదాన్ధకారగన్ధహస్తిదారణైక కేసరిణం కనకశైల శృఙ్గ రఙ్గ లాస్య లీలానటం గగనసాగరఘనతరఙ్గరాజుఙ్ఘనై కనక్రంకార్యాకార్యసాక్షిణం సహస్రార్చిషం సహస్రాక్షదిగఙ్గ రాగాయితకిరణజాలం రక్తనీరజాఞ్జలినాఽఽరాధ్య నిజనికేతనం వ్యశిశ్రియమ్.

యాతే చ దినత్రయే,ఽస్తగిరిశిఖరగైరికతటసాధారణ చ్ఛాయ తేజసి అచలరాజకన్యకాకదర్థనాయాఽన్తరితఖ్యేన శఙ్కరశరీరేణ సంస్పృష్టాయా స్సంధ్యాఙ్గనాయాఃరక్తచన్దన చ్ఛిత్తైకస్తనకలశదర్శనీయే దినాధినాథే, స జనాధినాథ శ్శాగత్య జన స్యాస్య ధరణీన్యస్తచరణనఖకిరణాచ్ఛాదితకిరీటః కృతాఞ్జలి రతిష్ఠత్, ఆదిష్ట శ్చ "దిష్ట్యా దృష్టేష్టసిద్ధిః! ఇహాజగతి

హి న నిరీహా దేహినం శ్రియ స్సంశ్రయ న్తే. శ్రేయాంసి చ స
కలాన్యనలసానాం హ స్తే నిత్యసాన్నిధ్యాని. యత స్తే సాధీయ
సా సచ్చరి తేనానాకలితకలఙ్కేనార్చి తే నాత్యాదరంచి తే
నాకృష్టచేతసా జనే నానేన సర స్తథా సంస్కృతం య థేహ
తేఽద్య సిద్ధి స్స్యాత్. తదేతస్యాం నిశి గలదర్ధాయాం గాహ
నీయం. గాహనాన న్తరం చ సలిలతలే సతతగతీ న న్తస్సంచారిణ
స్సన్నిగృహ్య యథాశ క్తి శయ్యాకార్యా. తత శ్చ తలస్ఖలిత
జలస్థగితజలజమణ్డ చలితదణ్డకణ్టకాగ్ర దళిత దేహారాజహం స
త్రాసజర్జరరసితసంద త్తకర్ణస్య జనస్య క్షణాదాకర్ణనీయం
జనిష్యతే జలసఙ్ఘాతస్య కించి దారటితం. శా స్తే చ తత్ర సలిల
రటితే క్లిన్నగాత్రః కించి దార క్తదృష్టి ర్వ్యైనాకారేణ నిర్యా
స్యసి నిచాయ్య తం నిఖిలజననేత్రా నన్దకారిణం న స యక్షశ్శ
క్యత్యగ్రత స్థిత యే; స్థిరతరనిహిత స్నేహశృఙ్ఖలావగళితం
చ కన్యకాహృదయం క్షణే నై కేనాసహనీయదర్శనా న్తరా
యం స్యాత్. అస్యా శ్చ ధరాజ్ఞనాయా నాత్యాదృతనిరాకృ
తారిచక్రం చక్రం కరతలగతం చి న్తనీయం. న తత్ర సంశయః.
తచ్చే దిచ్ఛస్యనేకశాస్త్రజ్ఞానధీరధిమ న్తైరధికృ తై రితరై శ్చ
హి తైషిగణై రాకలయ్య జాలికశతం చానాయ్య అ న్తరజ్ఞనర
శ తై ర్యథేష్టదృష్టా న్తరాళం సరః క్రియేత. తథా చ తీరా త్త్రింశ
ద్దణ్డా న్తరాళే సైనికజనేన సాదరం రచనీయా. క స్తత్ర త జ్ఞా
నాతి, య చ్ఛిద్రే ణారయ శ్చికీర్ష న్తి?" ఇతి. త త్తస్య హృదయ
హారి జాతం. తదధికృ తై శ్చ తత్ర కృత్యే రన్ధ్రదర్శనాసహై
రిచ్ఛాం చ రాజ్ఞః కన్యకాతిరాగజనితాం నితా న్తనిశ్చలాం ని
శ్చి త్యార్థ ఏష న నిషిద్ధః. తథా స్థితశ్చ తదాసాదనదృఢతరా

శయశ్చ స ఆఖ్యాయత-'రాజన్! అత్ర తే జనాన్తే చిరం స్థితం. నచైకత్ర చిరస్థానం నశ్శస్తం. కృతకృత్యశ్చేహ న తిష్ఠామి, యస్య తే రాష్ట్రగ్రాసాద్యాసాదితం తస్య తే కించిదనాచర్య కార్యం గతిరార్యగర్హ్యేతి తత్రైతచ్చిరస్థానస్య కారణం. తచ్చాద్య సిద్ధం. గచ్ఛ గృహాన్. యథార్హ్యజలేన హ్రాద్యగన్ధేన స్నాతః సితస్రగఙ్గరాగః శక్తిసదృశేన దానేనారాధితధరణితలస్తై తిలగణాస్తిలస్నేహసిక్తయష్ట్యగ్రగ్రథితచేలాఞ్చలఖణ్డకాగ్నిశిఖాసహస్రగ్రస్తనైశాన్ధకారరాశిరాగత్యార్థసిద్ధయే యతేథాః.' ఇతి. స కిల కృతజ్ఞతాం దర్శయన్ 'అసిద్ధిరేషాసిద్ధిర్యదసన్నిధిరిహార్యాణాం. కష్టాచేయం నిస్సఙ్గతా, యా నిరాగసం దాసజనం త్యాజయతి. న చ నిషేధనీయా గరీయసాం గిరః.' ఇతి స్నానాయ గృహానయాసీత్.

అహం చ నిర్గత్య నిర్జనే నిశీథే సరస్తీరరన్ధ్రనిలీనస్సన్నిషచ్ఛిద్రదత్తకర్ణస్స్నితః. స్థితే చార్ధరాత్రే కృతయథాదిష్టక్రియః స్థానస్థానరచితరక్షస్స రాజా జాలికజానానానీయ నిరాకృతాన్తశ్శల్యం శఙ్కాహీనస్సరస్సలిలం సలీలగతిరగాహత. గతం చ కీర్ణకేశం సంహతకర్ణనాసికం సరసస్తలం హాస్తినం నక్రలీలయా నీరనిలీనయా తం తథా శయానం కన్ధరాయాం కన్థయా న్యగ్రహీషం. ఖరతరకాలదణ్డఘట్టనచణ్డతరైశ్చ కరచరణఘాతైర్నిర్దయదత్తనిగ్రహః క్షణేనైకే నాజహాత్స చేష్టాం. తతశ్చాకృష్య తచ్ఛరీరం తీరచ్ఛిద్రే నిధాయ నీరాన్నిరయాసిషం. సద్యస్సంగతానాం చ సైనికానాం తదత్యాచిత్రీయతాకారాన్తరగ్రహణం. గజస్కన్ధగతః సితచ్ఛత్త్రాది సకలరాజచిహ్నరాజితశ్చణ్డతరదణ్డిదణ్డతాడన

త్ర స్తజనదత్తాన్తరాలయా రాజరథ్యయా యాత స్తాం నిశాంరస నయనవిర స్తనిద్రారతి రనైషం.

నీతే చ జనస్యాత్యక్షిలక్ష్యతాం లాక్షారసదిగ్ధదిగ్గజశిర స్సదృక్షే శక్రదిగఙ్గనారత్నాదర్శేఽర్కచక్రే, కృతకరణీయః కిరణజాలకరాజిరత్నరాజిరాజితరాజాస్థాన నాధ్యాసీ యథా సదృశాచారదక్షిణ శ్శశాఙ్కయన్త్రితాఙ్గ సన్నిధి నిషాదిన స్సహాయా నగాదిషం. 'దృశ్యతాం శక్తిరార్షీ, య త్తస్య యతేరజయ్య స్యైన్ద్రియాణాం సంస్కారేణ నీరజసా నీరజసా న్నిధ్యశాలిని సహస్రాలిని సరసి సరసిజదళసన్నికాశచ్ఛాయ స్యాధికతరదర్శనీయ స్యాకారాన్తరస్య సిద్ధి రాసీత్. అద్య సకలనాస్తికానాం జాయేత లజ్జానతం శిరః. త దిదానీం చన్ద్రశేఖరనరకశాసనసరసిజాసనాదీనాం త్రిదశేశానాం స్థానాన్యాదరరచితనృత్తగీతారాధనాని క్రియన్తాం; ప్రీయన్తాం చ గృహా దితః క్లేశనిరసనసహా స్వర్థసార్థదానీ'తి. ఆశ్చర్యరసాతిరేకహృష్టదృష్టయ స్తే 'జయ జగదీశ! స్వతేజసాఽతిశయ్య దిశ దిశః, స్థగయ న్నిజయశసాఽఽదిరాజయశాంసి. ఇ త్యసకృ దాశా స్యాచర న్యథాదిష్టాః క్రియాః. సచాఽహం దయితాయా స్సఖీం హృదయస్థానీయాం శశాఙ్కసేనాం కన్యకాం కదాచి త్కార్యాన్తరాగతాం రహస్యాచక్షిషి. 'కశ్చి దయం జనః కదాచి దాసీ ద్దృష్టః?' ఇతి. అథ సా హర్షకాష్ఠాం గతేన హృదయేనేవ దాలక్ష్యదశనదీధితిలతాం లీలాలసం లాసయన్తీ, లలితాఞ్చిత కరశాఖాన్తరితదన్తచ్ఛదకిసలయా, హర్షజలక్లేదజర్జరనిరఞ్జనేక్షణా, రచితాఞ్జలిః, 'నితరాం జానే,

యది న స్యాదైన్ద్రజాలికస్య జాలం కిఞ్చి దేతాదృశం. కథం చైత త్కథయ' ఇతి స్నేహనిర్యన్త్రిణం శనై రగాదీత్. అహం చాస్యై కార్త్స్న్యే నాఖ్యాయ, తదాననసంక్రాన్తేన సందేశేన సంజనయ్య సహచర్యా నిరతిశయం హృదయాహ్లాదం, తత శ్చైతయా నిరర్గలీకృ తాతిసత్కృత కలిఙ్గనాథన్యాయ దత్తయా సంగత్యాన్ధ్రకళిఙ్గరాజ్యం కళిఙ్గనాథే న్యాసం. త స్యా స్యారిణా లిలఙ్ఘయిషిత స్యాఙ్గరాజస్య సాహాయ్యకా యాలఘీయసా సాధనే నాగ త్యాత్ర తే సఖిజనసంగతస్య యాదృచ్ఛికదర్శనానన్దరాశిలఙ్ఘితచేతా జాతః' ఇతి.

తస్య త త్కౌశలం స్మితజ్యోత్స్నాభి షిక్తద న్తచ్ఛదః సహ సుహృద్భి రభినన్ద్య 'చిత్ర మిదం మహామునే గ్వృత్త, మ త్రైవ ఖలు ఫలిత మతికష్టం తప; స్త్రిష తు తావ న్న ర్మ. హార్షప కర్షస్పృశోః ప్రజ్ఞాసత్త్వయో ర్దిష్టమిహ స్వరూపమ్.' ఇ త్యభిధాయ, పున రవతరంతు భవా నితి,బహుశ్రుతే విశ్రుతే వికచరాజీవసదృశం దృశం చిక్షేప దేవో రాజవాహనః. సోఽప్యాచచక్షే.

ఇతి శ్రీమ దాచార్యమహాకవిదణ్డినః కృతౌ దశకుమారచరితే

మన్త్రిగుప్తచరితం నామ

సప్తమ ఉచ్ఛ్వాసః.

విశ్రుతచరితం నామ

అష్టమోచ్ఛ్వాసః.

దేవ! మయాఽపి పరిభ్రమతా విన్ధ్యాటవ్యాం కోఽపి కుమారః క్షుధా తృషా చ క్లిశ్య న్క్లాన్తః క్వచి త్కూపాభ్యాశేఽష్టవర్ష దేశీయో దృష్టః. స చ త్రాసగద్గద మవదత్,—'మహాభాగ! క్లిష్టస్య మే క్రియతా మార్య! సాహాయ్యకమ్. అస్య హి మే ప్రాణాపహారిణీం పిపాసాం ప్రతికర్తుముదక ముదఞ్చ న్నిహ కూపే కోఽపి నిష్కలో మదేకశరణభూతః పతితః త మల మస్మి నాహ ముద్ధర్తు మితి. అ థాహమభ్యేత్య ప్రతతయా కయాఽపి బద్ధ ముత్తార్య, తం చ బాలం వంశనాలీముఖోద్ధృతాభి రద్భిః ఫలై శ్చ పక్వైః శరక్షేపోచ్ఛ్రితస్య లికుచవృక్షస్య శిఖరాత్పాషాణపాతితైః ప్రీత్యాసీతప్రాణవృత్తి మాపద్య,తరుతలనిషణ్ణ స్తం జర న్తమ బ్రవం 'తాత! క ఏష బాలః? కో వా భవాన్? కథం చేయ మాప దాపన్నా?' ఇతి. సోఽశ్రుగద్గద మగదత్.

శ్రూయతాం మహాభాగ!—విదర్భో నామ జనపదః. తస్మిన్ భోజవంశభూషణమ్, అంశావతార ఇవ ధర్మస్య, అతిసత్త్వః, సత్యవాదీ, వదాన్యో, వినీతో, వినేతా ప్రజానాం, రఞ్జితభృత్యః, కీర్తిమాన్, ఉదగ్రో మూర్తిబుద్ధిభ్యా, ముత్థానశీలః, శాస్త్రప్రమాణికః, శక్యభవ్యకల్పారమ్భీ, సంభా

వయితా వృద్ధాన్, ప్రభావయితా సేవకాన్, ఉద్భావయితా బన్ధూన్, న్యగ్భావయితా శత్రూన్, అసంబద్ధ ప్రలాపే ష్వద త్తకర్ణః, కదాచి ద ప్యవితృష్ణో గుణేషు, అతినదీష్ణః కలాసు, నేదిష్ఠో ధర్మార్థ సంహితాసు, స్వల్పేఽపి సుకృతే సుతరాం ప్ర త్యుపకర్తా, ప్రత్యవేక్షితా కోశవాహనయోః, యత్నేన పరీ క్షితా సర్వాధ్యక్షాణామ్, ఉత్సాహయితా కృతకర్మణా మను రూపై ర్దానమానైః, సద్యః ప్రతికర్తా దైవమానుషీణా మాప దాం, షాడ్గుణ్యోపయోగనిపుణః, మనుమార్గేణ ప్రణేతా చా తుర్వర్ణ్యస్య, పుణ్యశ్లోకః, పుణ్యవర్మా నామాసీత్, స పుణ్యైః కర్మభిః ప్రాప్య పురుషాయుషం, పున రపుణ్యేన ప్రజానా మ గణ్యతామ రేషు.

తదన న్తర మన న్తవర్మా నామ తదాయతి రవని మధ్యతి ష్ఠత్. ససర్వగుణైః సమృద్ధోఽపి దైవా ద్దణ్డనీత్యాం నాత్యా దృతోఽభూత్. త మేకదా రహసి వసురక్షితో నామ మన్త్రి వృద్ధః పితురస్య బహుమతః ప్రగల్భవాగభాషత.— "తాత! సర్వ ఏవాత్మసంపదభిజనా త్ప్రభృ త్యనూ్యనై వాత్ర భవతి లక్ష్యతే. బుద్ధిశ్చ నిసర్గపట్వీ కలాసు నృత్తగీతాదిషు చిత్రేషు చ కావ్యవి స్తరేషు ప్రాప్తవిస్తారా త వేతరేభ్యః ప్రతివిశిష్య తే. తథాఽప్యసా వప్రతిప ద్యాత్మ సంస్కార మర్థశా స్త్రేష్వ నగ్నిశోధి తేవ హేమజాతిర్నాతి భాతి బుద్ధిః. బుద్ధిహీనోహి భూభృ దత్యుచ్ఛ్రితోఽపి పరై రధ్యారుహ్యమాణ మాత్మా నం న చేతయతే. న చ శ క్తస్సాధ్యం సాధనం వా విభజ్య వ ర్తితుమ్, అయథావృత్తశ్చ కర్మసు ప్రతిహన్యమానః స్వైః పరైశ్చ పరిభూయతే. న చావజ్ఞాతస్యాజ్ఞా ప్రభవతి ప్రజా

నాం యోగక్షేమారాధనాయ. అతిక్రాన్తశాసనా శ్చ ప్రజాః యత్కించన వాదిన్యో యథాకథఞ్చి ద్వర్తిన్యః సర్వాః స్థితీ స్సంకిరేయుః. నిర్మర్యాద శ్చ లోకో లోకా దితోఽముత శ్చ స్వామిన మాత్మానం చ భ్రంశయేత్. ఆగమదీపదృష్టేన ఖల్వధ్వనా సుఖేన వర్తతే లోకయాత్రా. దివ్యం హి చక్షుర్భూతభవద్భవిష్యత్సు వ్యవహితవిప్రకృష్టాదిషు చ విషయేషు శాస్త్రం నామాప్రతిహతవృత్తిః. తేన హీనః సతోఽప్యాయతవిశాలయో ర్లోచనయో రన్ధ ఏవ జన్తు రర్థదర్శనే ష్వసామర్థ్యాత్. అతో విహాయ బాహ్యవిద్యా స్వభిషఙ్గ మాగమయ దణ్డనీతిం కులవిద్యామ్. తదర్థానుష్ఠానేన చావర్జితశక్తిసిద్ధి రస్ఖలితశాసన శ్చాధి చిరముదధిమేఖలా ముర్వీమ్." ఇతి.

ఏత దాకర్ణ్య 'స్థాన ఏవ గురుభి రనుశిష్టం. తథా క్రియతే.' ఇత్యన్తఃపుర మవిశత్. తాం చ వార్తాం పార్థివేన ప్రమదాసన్నిధౌ ప్రసఙ్గేనోదీరితా ముపనిశమ్య సమీపోపవిష్ట శ్చిత్తానువృత్తికుశలః ప్రసాదవిత్తో గీతనృత్తవాదిత్రాది ష్వబాహ్యో బాహ్యనారీపరాయణః పటురయన్త్రితముఖో బహుభఙ్గివిశారదః పరమర్మాన్వేషణపరః పరిహాసయితా పరివాదరుచిః పైశున్యపణ్డిత స్సచివమణ్డలా దప్యుత్కోచహారీ సకలదుర్నయోపాధ్యాయః కామతన్త్రకర్ణధారః కుమారసేవకో విహారభద్రో నామ స్మితపూర్వం వ్యజ్ఞాపయత్.

'దేవ! దైవానుగ్రహేణ యది కశ్చి ద్భాజనం భవతి విభూతే స్త మకస్మా దుచ్చావచై రుపప్రలోభనైః కదర్థయన్తః స్స్వార్థం సాధయన్తి ధూర్తాః. తథా హి, కేచి త్త్రైశ్యకిలాభై రభ్యుదయాతిశయై రాశా ముత్పాద్య, ముణ్డయిత్వా శిరో,

బద్ధ్వా దర్భరజ్జుభి,రజినే నాచ్ఛాద్య,నవనీతే నోపలిప్య,అనశనం చ శాయయిత్వా, సర్వస్వం స్వీకరిష్యన్తి. యది కశ్చి త్పటుజాతీయో నాస్యైవ్యగ్రతృష్ణికాప్యై హస్తగతం త్యక్తుమిచ్ఛేత్, మన్యే పరివార్యాహుః. ఏకా మపి కాకిణీం కార్షాపణలక్ష మాపాదయేమ, శస్త్రే దృతే సర్వాశత్రూ న్ఘాతయేమ, ఏకశరీరమాత్రమపి మర్త్యం చక్రవర్తినంవిదధీమహి,య ద్యస్మ ద్దృష్టే న మార్గేణ చర్యతే' ఇతి. స పున రిమా న్ప్రత్యాహ'కోఽసౌ మార్గః?' ఇతి. పున రిమే బ్రువతే.—'నను చతస్రో రాజవిద్యా, స్త్రయీ వార్తాఽఽన్వీక్షికీ దణ్డనీతి రితి.తాసు తిస్ర స్త్రయీ వార్తాన్వీక్షిక్యో మహత్యో మన్దఫలాశ్చ.తా స్తావ దాసతామ్. అధీష్వ తావ ద్దణ్డనీతిమ్. ఇయ మిదానీ మాచార్యవిష్ణుగుప్తేన మౌర్యార్థే షడ్భిశ్శ్లోకసహస్రై స్సంక్షిప్తా. సై వేయ మధీత్య సమ్య గనుష్ఠీయమానా యథో క్తకర్మక్షమా.' ఇతి. సతథే త్యధీతే, శృణోతి చ, తత్రైవ జరాం గచ్ఛతి. తత్తు కిల శాస్త్రం శాస్త్రాన్తరానుబన్ధి, సర్వ మేవ వాఙ్మయ మవిదిత్వా న తత్త్వతోఽధిగంస్యతే. భవతు కాలేన బహునాఽల్పేన వా తదర్థాధిగతిః.అధిగతశాస్త్రేణ చాదా వేవ పుత్రదార మపిన విశ్వాస్యమ్. ఆత్మకుక్షే రపి కృతేతణ్డులై రియద్భి రియా నోదన స్సంపద్యతే, ఇయత శ్చౌదనస్య పాకా యైతావ దిన్ధనం పర్యాప్త, మితి మానోన్మానపూర్వకం దేయమ్.

ఉత్థితే చ రాజ్ఞి క్షాళితాక్షాళితే ముఖే ముష్టి మర్ధముష్టిం వాఽభ్యన్తరీకృత్య కృత్స్నమాయవ్యయజాతమహ్నః ప్రథమేఽష్టమే భాగే శ్రోతవ్యమ్.శృణ్వత ఏ వాస్య ద్విగుణ మపహర న్తి తేఽధ్యక్షధూర్తాః చత్వారింశతం చాణక్యోపదిష్టా

నాహరణోపాయాన్ సహస్రధాఽఽత్మబుద్ధ్యైవ తే వికల్పయితారః. * ద్వితీయేఽన్యోన్యం వివదమానానాం ప్రజానా మాక్రోశై ర్దహ్యమానకర్ణః కష్టం జీవతి. తత్రాపి ప్రాడ్వివాకాదయః స్వేచ్ఛయా జయపరాజయౌ విదధానాః పాపే నాకీర్త్యా చ భర్తార మాత్మాన శ్చార్థైర్యోజయన్తి.* తృతీయే స్నాతుం భోక్తుం చ లభతే. భుక్తస్య చ యావ దన్నపరిణామ స్తావదస్య విషభయం న శామ్య త్యేవ భుక్త్యా. * చతుర్థే హిరణ్యప్రతిగ్రహాయ హస్తం ప్రసారయ న్నే వోత్తిష్ఠతి. * పఞ్చమే మన్త్రచిన్తయా మహాన్త మాయాస మనుభవతి. తత్రాపి మన్త్రిణో మధ్యస్థా ఇ వాన్యోన్యం మిథ స్సంభూయ దోషగుణౌ దూతచారవాక్యాని శక్యాశక్యతాం దేశకాలకార్యావస్థా శ్చ స్వేచ్ఛయా విపరివర్తయన్తః స్వపరమిత్రమణ్డలాన్యుపజీవన్తః బాహ్యాభ్యన్తరాం శ్చ కోపా నుత్పాద్య ప్రకాశం ప్రశమయన్త స్స్వస్వామిన మవశ మవగృహ్ణన్తి. * షష్ఠే స్వైరవిహారో మన్త్రో వా సేవ్యః. సోఽస్య స్వైరతావాన్ స్వైరవిహారకాలో యస్య తిస్రస్త్రిపాదోత్తరా నాడికాః. * సప్తమే చతురఙ్గబలప్రత్యవేక్షణప్రయాసః. * అష్టమేఽస్య సేనాపతిసఖస్య విక్రమచిన్తాక్లేశః.

పున రుపాస్యైవ సంధ్యాం * ప్రథమే రాత్రివిభాగే గూఢపురుషా ద్రష్టవ్యాః. తన్ముఖేన చాతినృశంసాశ్శస్త్రాగ్నిరసప్రణిధయోఽనుష్ఠేయాః. * ద్వితీయే భోజనానన్తరం శ్రోత్రియ ఇవ స్వాధ్యాయ మారభతే *తృతీయే తూర్యఘోషేణ సంవిష్టః* చతుర్థపఞ్చమౌ శయీత కిల. కథమివాస్యాజస్రచిన్తా

యాసవిహ్వలమనసో వరాకస్య నిద్రాసుఖ ముపనమేత్? * పున
ష్షష్ఠే శాస్త్రచిన్తా కార్యచిన్తా రమ్యః. *సప్తమే తు మన్త్రగ్రహో
దూతాదిప్రేషణాని చ. దూతాశ్చ నామోభయత్రాపి ఘా
త్యానలబ్ధానర్థాః వీతశుల్కా బాధేవర్త్మని వాణిజ్యమానర్థయ
న్తః కార్యమవిద్యమాన మపి లేశో నోత్పాద్యానవరతం భ్రమ
న్తి. *అష్టమే పురోహితాదయోఽభ్యేత్య సమాహుః— 'అ
ద్య దృష్టో దుస్స్వప్నః, దుస్థితా గ్రహాః, శకునాని చాఽశుభాని,
శాన్తయః క్రియన్తాం, సర్వమస్తు సౌవర్ణమేవ హోమసాధనమ్.
ఏవం సతి కర్మగుణవద్భవతి, బ్రహ్మకల్పా ఇమే బ్రాహ్మణాః,
కృత మేభిః స్వస్త్యయనం కల్యాణతరం భవతి. తే చామీ
కష్టదారిద్ర్యా బహ్వపత్యా యజ్వానో వీర్యవన్తశ్చ, అద్యా
ప్యప్రాప్తప్రతిగ్రహాః, దత్తం చైభ్యః స్వర్గ్య మాయుష్య మరిష్ట
నాశనం చ భవతి.' ఇతి. బహు బహు దాపయిత్వా తన్ముఖేన
స్వాయ ముపాంశు భక్షయన్తి.

త దేవ మహర్నిశ మహితసుఖలేశ మాయాసబహుళ
మవిరళకదర్థనం చ నయతో నయజ్ఞస్యాస్తాం చక్రవర్తితా,
స్వమణ్డలమాత్ర మపి దురారక్షం భవేత్. శాస్త్రసమాజ్ఞా
తో హి యద్దదాతి, యన్మానయతి, యత్ప్రియం బ్రవీతి, త
త్సర్వ మతిసంధాతు మిత్యవిశ్వాసః. అవిశ్వాస్యతా హి జన్మ
భూమి రలక్ష్మ్యాః. యావతా చ నయేన వినా లోకయాత్రా,
స లోకత ఏవ సిద్ధః, న తత్ర శాస్త్రేణార్థః. స్తనన్ధయోఽపి
హి తైస్తై రుపాయై స్తన్యపానం జనన్యా లిప్సతే. తదపాస్యా
తియన్త్రణా మనుభూయన్తాం యథేష్ట మిన్ద్రియసుఖాని. సోఽ

ప్ర్యపదిశన్తి 'ఏవ మిన్ద్రియాణి జేతవ్యాని, ఏవమరిషడ్వర్గస్త్యాజ్యః, సామాది రుపాయవర్గః స్వేషు పరేషు చాజస్రం ప్రయోజ్యః, సంధివిగ్రహచిన్తయైవ నేయః కాలః, స్వల్పోఽపి సుఖావకాశో న దేయః' ఇతి తైరప్యేభిర్మన్త్రిబకైః స్వపక్షస్తైశ్చార్యార్జితం ధనం దాసీగృహేష్వేవ భుజ్యతే. కే చ తే నరాకాః, యేఽపి మన్త్రకర్కశా స్తన్త్రకారాశ్శుక్రాఙ్గిరోవిశాలాక్షబాహుదన్తిపుత్త్రపరాశర ప్రభృతయః, తైః కి మరిషడ్వర్గో జితః? కృతంవా తై శ్శాస్త్రానుష్ఠానమ్? తై రపి హి ప్రారబ్ధేషు కార్యేషు దృష్టే సిద్ధ్యసిద్ధీ? పఠన్త శ్చాపత్యద్విరతిసంధీయమానా బహవః.

న న్విద ముపపన్నం దేవస్య, య దుత సర్వలోకవన్ద్యా జాతి, రయాతయామం వయో, దర్శనీయం వపు, రపరిమాణా విభూతి; స్తత్సర్వం సర్వావిశ్వాసహేతునా సుఖోపభోగప్రతిబన్ధినా బహుమార్గవికల్పనా త్సర్వకార్యే ష్వముక్తసంశయేన తన్త్రావాపే నైవ మాకృథా వృథా. సన్తి హి తే దన్తినాం దశసహస్రాణి, హయానాం లక్షత్రయ, మనన్తం పాదాత మపి. పూర్ణాన్యేవ హేమరత్నైః కోశగృహాణి; సర్వశ్చైష జీవలోక స్సమగ్ర మపి యుగసహస్రం భుఞ్జానో న తే కోష్ఠాగారాణి రేచయిష్యతి. కిమిద మపర్యాప్తం యదన్యార్జనాయాసః ప్రస్తూయతే? జీవితం హి నామ జన్మవతాం చతుఃపఞ్చాన్యహాని. తత్రాపి భోగయోగ్య మల్పాల్పం వయఃఖణ్డమ్. అపణ్డితాః పున రర్జయన్త ఏవ ధ్వంసన్తే. నార్జితస్య వస్తునో లవ మప్యాస్వాదయితు మీహన్తే. కిం బహునా? రాజ్యభారం భారక్షమేష్వన్తరఙ్గభూతేషు భక్తిమత్సు సమర్ప్యాప్సరః ప్రతిరూపాభి

రన్తఃపురికాభిః రమమాణో గీతసఙ్గీతపానగోష్ఠీశ్చ యథర్తు బధ్నన్ యథార్థం కురు శరీరలాభమ్.—ఇతిపఞ్చాఙ్గేనస్పృష్ట భూమి రఞ్జలిచుమ్బితచూడ శ్చిరమశేత. ప్రాహసీచ్చ ప్రీతి ఫుల్లలోచనోఽన్తఃపురప్రమదాజనః. జననాథశ్చ సస్మిత ము త్థిష్ఠన్ 'నను హితోపదేశాద్గురవో భవన్తః; కిమితి గురుత్వే విపరీత మనుష్ఠితమ్?' ఇతి త ముత్థాప్య క్రీడానిర్భర మతిష్ఠత్.

అథైతేషు దినేషు భూయో భూయః ప్రస్తుతేఽర్థే ప్రే ర్యమాణోమన్త్రివృద్ధేన వచసాఽభ్యుపేత్య మనసైవాచిత్త జ్ఞ ఇత్యవజ్ఞాతవాన్. అథైవం మన్త్రిణో మనస్యభూత్.'అ హో మే మోహాద్బాలిశ్యమ్! అరుచితేఽర్థే చోదయన్ అక్షి గతోఽహ మస్య హాస్యోజాతః. స్పష్టమస్య చేష్టానా మాయ థాపూర్వ్యమ్. తథాహి; న మాం స్నిగ్ధం పశ్యతి, న స్మితపూ ర్వం భాషతే, న రహస్యాని వివృణోతి, న హస్తే స్పృశతి, న వ్యసనే ష్వనుకమ్పతే, నోత్సవే ష్వనుగృహ్ణాతి, న విలోభ్య వస్తూని ప్రేషయతి, న మత్సుకృతాని ప్రగణయతి, న మే గృ హవార్తాం పృచ్ఛతి, న మత్పక్షా న్ప్రత్యవేక్షతే, న మామా సన్నకార్యే ష్వభ్య న్తరీకరోతి, న మా మన్తఃపురం ప్రవేశ యతి. అపి చ మా మనర్హేషు కర్మసు నియుఙ్క్తే, మదాసన మన్యై రవష్టభ్యమాన మనుజానాతి, మద్వైరిషు విస్రమ్భం దర్శయతి, మదుక్తస్యోత్తరం న దదాతి, మత్సమానదోషా న్విగర్హయతి, మర్మణి మాముపహసతి, స్వమతే మపి మయా వర్ణ్యమానం ప్రత్యవక్షిపతి,మహార్హాణి వస్తూని మత్ప్రహితా ని నాభినన్దతి, నయజ్ఞానాం స్ఖలితాని మత్సమక్షం మూర్ఖైరు

ఘోషయతి. నత్వ మాహ చాణక్యః 'చిత్తజ్ఞానానువర్తినోఽన ర్థా అపి ప్రియాః స్యుః; దక్షిణా అపి తద్భావబహిష్కృతా ద్వేష్యా భవేయుః' ఇతి. తథాఽపి కా గతిః? అవినీతోఽపి నపరిత్యాజ్యః పితృపైతామహై రస్మాభి రయం స్వామీ. అపరిత్యజన్తోఽపి క ముపకార మప్రత్యయమనూనాం వాచః కుర్మః ? సర్వథా నయజ్ఞస్య వసన్తభానో రశ్మకేన్ద్రస్య హస్తే రాజ్య మిదం పతితమ్. అపి నామాపదో భావిన్యః ప్రకృతిష్ఠ మేన మాపాదయేయుః, అనర్థేషు సులభవ్యలీకేషు క్వచి త్కృత్స్నోఽపి ద్వేషః సద్వృత్త మస్మై న రోచయేత్ ? భవతు భవితా తా వ దనర్థః. స్తమ్భితపిశునజిహ్వో యథాకథంచి దభిరిష్టైస్త స్థేయమ్." ఇతి.

ఏవం గతే మన్త్రిణి, రాజని చ కామవృత్తే, చన్ద్రపా లితో నామాశ్మకేన్ద్రామాత్యస్యేన్ద్రపాలితస్య సూను, రస ద్వృత్తః పితృనిర్వాసితో నామ భూత్వా, బహుభి శ్శృఙ్గగణగ ణై ర్గృహీత్వాభి రనల్పకౌశలాభి శ్శిల్పకారిణీభి, రనేకచ్ఛద్మకిం కరై శ్చ గూఢపురుషైః, పరివృతో ఽభ్యేత్య, వివిధాభిః క్రీ డాభి ర్విహారభద్ర మాత్మసా దకరోత్. అమునా చైవ సక్ర మేణ రాజ న్యాస్పద మలభత లబ్ధరన్ధ్రశ్చ న యద్య ద్వ్యసన మారభతే త త్తథే త్యవర్ణయత్.

దేవ! యథా*మృగయాఽహ్యుపకారిణీ న తథాఽన్యత్. అత్ర హి వ్యాయామోత్కర్షా దాపత్స్వపకర్తా దీర్ఘాధ్వ లఙ్ఘనక్షమో జఙ్ఘాజవః, కఫాపచయా దారోగ్యకమూర్జ్యమా శయాగ్నిదీప్తిః, మేదోఽపకర్షా దఙ్గానాం స్థైర్యకార్కశ్యాతి

లాఘవాదీని, శీతోష్ణవాతవర్ష క్షుత్పిపాసాసహత్వం, సత్త్వానామవస్థాన్తరేషు చిత్తచేష్టితజ్ఞానం, హరిణగవలగవయాది వధేన సస్యలోపప్రతిక్రియా, వృకవ్యాఘ్రాదిఘాతేన స్థలపథ శల్యశోధనం, శైలాటవీప్రదేశానాం వివిధకర్మక్షమాణా మాలోచన, మాటవికవర్గవిస్రమ్భణ,ముత్సాహశక్తి సంధుక్షణేన ప్రత్యనీకవిత్రాసన, మితి బహుతమాః గుణాః. * ద్యూతేఽపి ద్రవ్యరాశే స్తృణవ త్త్యాగా దనుపమాన మాశయౌదార్యం, జయపరాజయానవస్థానా ద్ధర్షవిషాదయో రవిధేయత్వం, పౌరుషైకనిమిత్త స్యామర్షస్య వృద్ధి, రక్షహస్తభూమ్యాది గోచరాణా మత్య న్తదురుపలక్ష్యాణాం కూటకర్మణా ముపలక్షణా దనన్త బుద్ధినైపుణ్యమ్, ఏకవిషయోపసంహారాచ్చిత్త స్యాతిచిత్ర మైకాగ్ర్యమ్,అధ్యవసాయసహచరేషు సాహసే ష్వభిరతిః, అతికర్కశపురుషప్రతిసంసర్గా దనన్యధర్షణీయతా, మానావధారణ మకృపణం చ శరీరయాపన మితి. * ఉత్తమాఙ్గనోపభోగేఽప్యర్థధర్మయో స్సఫలీకరణం, పుష్కలః పురుషాభిమానః, భావజ్ఞానకౌశల, మలోభక్లిష్ట మాచేష్టిత, మఖిలాసు కలాసు వైచక్షణ్య, మలబ్ధోపలబ్ధి లబ్ధానురక్షణగక్షితోపభోగభుక్తానుసన్ధాన రుష్టానునయాది ష్వజస్ర మభ్యుపాయరచనయా బుద్ధివాచోః పాటవ,ముత్కృష్టవేష్టశరీర సంస్కారా త్సుభగవేషతయా లోకసమ్భావనీయతా, పరం సుహృత్ప్రియత్వం, గరీయసీ పరిజనవ్యపేక్షా, స్మితపూర్వాభిభాషిత్వ, ముద్రిక్తసత్త్వతా, దాక్షిణ్యానువర్తన, మపత్యోత్పాదనే నోభయలోకశ్రేయస్కరత్వ, మితి. * పానేఽపి నానావిధరోగభఞ్జపటీయసా మాసవానా మాసేవనాత్ స్పృహణీ

యవయోర్వ్యవస్థాపన,మహంకార ప్రకర్షా ద్దర్పదుర్జనతిరస్క-
రణ, మఙ్గజరాగదీపనా దఙ్గనోపభోగశక్తి సంధుక్షణ, మప
రాధప్రమార్జనా స్నానశీల్యోస్నార్జన, మశ్రావ్యాశంసిభిరనర్గళ
ప్రలాపై ర్విశ్వాసోపబృంహణం, మత్సరాననుబన్ధా దానం
దైకతానతా, శబ్దాదీనా మిన్ద్రియార్థానాం సాతత్యేనాను
భవః, సంవిభాగశీలతయా సుహృద్వర్గసంవర్ధన, మనుపమాన
మఙ్గలావణ్యా, మనుత్తరాణి విలసితాని, భయార్తిహరణా
చ్చ సాఙ్గ్రామికత్వ మితి. * వాక్పారుష్యం దణ్డో దారుణో
దూషణాని చార్థానామేవ . యథావకాశ మాపకారికాణి. స
హి ముని రివ నరపతి రుపశమరతి రభిభవితు మరికుల మల
మవలమ్బితుం చ లోకతన్త్రమ్ —ఇతి.

అసావపి గురూపదేశ మివాత్యాదరేణ తస్య మత
మన్వవర్తత. తచ్ఛీలానుసారిణ్యశ్చ ప్రకృతయో విశృఙ్ఖల మ
సేవన్త వ్యసనాని. సర్వశ్చ సమానదోషతయా న కస్యచి
చ్ఛిద్రాన్వేషణాయాయతిష్ట.సమానభర్తృప్రకృతయ స్తన్త్ర
ధృతాః స్వాని కర్మఫలా న్యభక్షయన్. తతః క్రమా దాయ
ద్వారాణి వ్యశీర్యన్త. వ్యయముఖాని విటవిధేయతయావిభో
రహరహర్వ్యవర్ధన్త. సామన్తపౌరజానపదముఖ్యాశ్చసమాన
శీలతయోపారూఢవిస్రమ్భేణ రాజ్ఞా సజానయః పానగోష్ఠీ
ష్వభ్యన్తరీకృతాః స్వం స మాచార మత్యచారిషుః. తదఙ్గ
నాసుచానేకాపదేశపూర్వమపాచరన్నరేన్ద్రః. తదన్తఃపురేషు
చామీ భిన్నవృత్తేషు మన్దత్రాసా బహుసుఖై రవర్తన్త. సర్వ
శ్చ కులాఙ్గనాజనః పాంసులజనభఙ్గీ భాషణరతో, భగ్నచారి
త్రయన్త్రణ, స్తృణా యా వ్యగణయిత్వా భర్తౄన్, ధాతృ

గణమన్త్రిణాన్యశృణోత్. తన్మూలాశ్చ కలహాః స్వామిష్ఠానాముదభవన్. అహన్యన్త దుర్బలా బలిభిః. అపహృతాని ధనవతాం ధనాని తస్కరాదిభిః. అపహృతపరిభూతయః ప్రతాపాశ్చ పాతకపథాః, హతబాన్ధవాః హృతవిత్తా వధబన్ధాతురాశ్చ ముక్తకణ్ఠమాక్రోశన్నశ్రుకణ్ఠ్యః ప్రజాః. దణ్డశ్చాయథాప్రహితో భయక్రోధావజనయత్. కృశకుటుమ్బేషు లోభః పదమధత్త. విమానితాశ్చ తేజస్వినోఽమానేనాదహ్యన్త. తేషు తేషు చాకృత్యేషు ప్రాసరన్పరోపజాపాః.

తదా చ మృగయువేష మృగబాహుల్యవర్ణనేనాద్రిద్రోణీరనపసారమార్గాశ్శుష్కతృణవంశగుల్మాః ప్రవేశ్య ద్వారతోఽగ్నివిసర్గైః, ర్వ్యాఘ్రాదివధే ప్రోత్సాహ్య తన్ముఖపాతనైః, రిష్టకూపతృష్ణోత్పాదనేనాతిదూరహారితానాం ప్రాణహారిభిః క్షుత్పిపాసాభివర్ధనైః, స్తృణగుల్మగూఢచ్ఛిన్నతటప్రదరపాతహేతుభిర్విష్వగ్వాసరవిచ్ఛిన్నానుయాతృతయైకాకీకృతానాం యథేష్టఘాతనైః, ర్మృగదేహాపరాధ్ధైర్నామేషుమోక్షణైః, స్వపణబన్ధమధిరుహ్యాద్రిశృఙ్గాణి దురధిరోహాణ్యనన్యలక్ష్యైః ప్రభ్రంశనైః. రాటవికచ్ఛద్మనా విపినేషు విరళసైనికానాం ప్రతిరోధనైః, రక్షద్యూతపక్షియుద్ధయాత్రోత్సవాదిసంకులేషు బలవదనుప్రవేశనైః, రితరేషాం హింసోత్పాదనైః, ర్గూఢోత్పాదితవ్యళీకేభ్యోఽప్రియాణి ప్రకాశం లబ్ధ్వాసాక్షిషు తద్విఖ్యాప్యాకీర్తిగుప్తిహేతుభిః పరాక్రమైః, షరకళత్రేషు సుహృత్త్వేనాభియోజ్య జారాన్భర్తౄనుభయం వా ప్రహృత్య తత్సాహసోపన్యాసైః, ర్యోగ్యనారీహారితానాం సం

కైతేషు ప్రా గుపనిలీయ పశ్చా దభిన్న త్వాకీర్తనీయైః ప్రమా
పన్నై, రుపప్రలోభ్య బిలప్రవేశనేషు నిధానఖననేషు మన్త్రసా
ధనేషు చ విఘ్నవ్యాజసాధ్యై ర్వ్యాపాదనై, ర్మత్తగజాధిరో
హణాయ ప్రేర్య ప్రత్యపాయనిర్వర్తనై, ర్వ్యాళహస్తినం కో
పయిత్వా లక్షీకృతముఖ్యమణ్డలే ష్వాపక్రమణై, ర్దాయాద్యార్థే
వివదమానా నుపాంశు హత్వా ప్రతిపక్షే ష్వయశఃపాతనై,
స్సామన్తపురజనపదే ష్వయథావృత్తా నప్రకాశ మభిప్రహృ
త్య తద్వైరిణామఘోషణై, ర్యోగ్యాఙ్గనాభి రహర్నిశ మభిర
మయ్య రాజయక్ష్మోత్పాదనై, ర్వస్త్రాభరణమాల్యాఙ్గరాగా
దిషు రసవిధానకౌశలై, శ్చికిత్సాముఖే నామయబృంహణై,
రన్యై శ్చాభ్యుపాయై రశ్మకేన్ద్రప్రయుక్తా స్తీక్ష్ణరసదాదయః
ప్రక్షపితప్రవీర మనన్తవర్మకటకం జర్జర మకుర్వన్.

అథ వసన్తభాను ర్భానువర్మాణం నామ వానవాస్యం
ప్రోత్సాహ్యానన్తవర్మణా వ్యగ్రాహయత్. తత్పరామృష్టరాష్ట్ర
పర్యన్త శ్చానన్తవర్మా త మభియోక్తుం బలసముత్థాన మక
రోత్. సర్వసామన్తేభ్య శ్చాశ్మకేన్ద్రః ప్రాగుపేత్యాస్య ప్రియ
తరోఽభూత్. అపరేఽపి సామన్తాః సమగంసత. గత్వా చా
భ్యర్ణం నర్మదారోధసి న్యవిశత్. తస్మిం శ్చావసరే మహాసా
మన్తస్య కున్తలపతే రవన్తిదేవ స్యాత్మనాటకీయాం క్ష్మాతలో
ర్వశీం నామ చన్ద్రపాలితాదిభి రతిప్రశస్త నృత్తకౌశలా మా
హూయావన్తవర్మా నృత్త మద్రాక్షీత్. అతిరక్త శ్చ భుక్తవా
నిమాం వధూత్తమామ్. అశ్మకేన్ద్ర స్తు కున్తలపతి మేకాన్తే స
మభ్యధత్త— ‘ప్రమత్త ఏష రాజా, కళత్రాణి నః పరామృ

శతి. కియ త్యవజ్ఞా సోఢవ్యా? మమ శత మస్తి హస్తినాం, ప
ఞ్చ శతాని చ తే; త దావాం సంభూయ ముర లేశం వీరసేన,
మృచీకేశ మేకవీరం, కోఙ్కణపతిం కుమారగుప్తం, నాసిక్య
నాథం చ నాగపాల ముపజపావ. తే చావశ్య మస్యావినయ
మసహమానా అస్మన్మతేనైవోపవర్తేరన్. అయంచ వాన
వాస్యః ప్రియం మే మిత్రమ్. అమునైనం దుర్వినీత మగ్రతో
వ్యతిషక్తం పృష్ఠతః ప్రహరేమ, కోశవాహనంచ విభజ్య గృ
హ్ణీమః.' ఇతి. హృష్టేన చామునాఽభ్యుపేతే, వింశతిం వరాం
శుకానాం పఞ్చవింశతిం కాఞ్చనకుఙ్కుమకమ్బలానాం ప్రాభృ
తీకృత్యాప్తముఖేన తైస్సామన్తై స్సంమన్త్ర్య తా నపి స్వమ
తా వస్థాపయత్. ఉత్తరేద్యు స్తేషాం సామన్తానాం వానవా
స్యస్య చాన న్తవర్మా నయ ద్వేషా దామిషత్వ మగమత్. వసన్త
భానుశ్చ తత్కోశవాహన మచశీర్ణ మాత్మాధిష్ఠిత మేవ కృ
త్వా, 'యథాప్రయాసం యథాబలం చ విభజ్య, గృహ్ణీత;
యుష్మదనుజ్ఞయా యేన కేనచి దంశే నాహం తుష్యామీ'తి
శాత్యా త్సర్వానువర్తి తేనైవామిషేణ నిమిత్తీకృతేనోత్పా
దితకలహః సర్వసామన్తా నధ్వంసయత్. తదీయం చ సర్వస్వం
స్వయ మేవాగ్రసత్. వానవాస్యం కేనచి దంశే నానుగృహ్యా
ప్రత్యావృత్య, సర్వ మన న్తవర్మరాజ్య మాత్మాసా దకరోత్.

అస్మిం శ్చాన్తరే మన్త్రివృద్ధో వసురక్షితః కైశ్చిన్మా
తై స్సంభూయ బాలమేనం భాస్కరవర్మాణ, మస్యైవ జ్యాయ
సీం భగినీం త్రయోదశవర్షాం మఞ్జువాదినీ, మనయోశ్చమా
తరం మహాదేవీం వసున్ధరాం, మాదాయాపసర్ప, న్నాపదో

ఉపాయభావితాయా దాహజ్వరేణ దేహ మజహాత్. అస్మాంస్త్వాప్తై రిత్రైరస్తు నీత్వా మాహిష్మతీం భర్తృద్వైమాతురాయ భ్రాత్రేఽమిత్త్రవర్మణే సాపత్యా దేవీ దర్శితాఽభూత్. స చా ర్యామనార్యోఽసా వన్యథాఽభ్యపద్యత, నిర్భర్త్సితశ్చ తయా 'సుత మియ మస్మద్గోచారిణ్యా రాజ్యార్థం చికీర్షతి.' ఇతి నైర్ఘృ ణ్యాత్త మేనం బాల మజిఘాంసీత్. ఇదం తు జ్ఞాత్వా దేవ్యా హ మాజ్ఞప్తః 'తాత! నాళీజఙ్ఘ! జీవతాఽనేనార్భకేణ యత్ర క్వచి దవధాయ జీవ. జీవేయం చే దహ మప్యేన మనుసరిష్యా మి. జ్ఞాపయ మాం క్షేమ ప్రవృత్తః స్వవార్తా మి'తి. అహం తు సంకులే కథంచి దేనం నిర్గమయ్యావిన్ధ్యాటవీంవ్యగాహిషి. పా దచారదుస్థితం చైన మాశ్వాసయితుం ఘోషే క్వచి దహా ని కానిచి ద్విశ్రమయ్య తత్రాఽపి రాజపురుషసంపాతభీతో దూర మపపాసరమ్. తత్రాస్య దారుణపిపాసాపీడితస్య వారి దాతుకామః కూపేఽస్మిన్నపభ్రశ్య పతితః. త్వయైవ మనుగృ హీతః. త్వ మేవా స్యాత శ్శరణ మేధి విశరణస్య రాజసూ నోః.—ఇత్యఞ్జలి మబధ్నాత్.

'కిమాఖ్యా జాత్యాఽస్య మా తే' త్యనుయుక్తే మ యాఽమునోక్తం'పాటలీపుత్త్రస్యవణిజో వైశ్రవణస్య దుహి తరి సాగరదత్తాయాం కోసలేన్ద్రాత్కుసుమధన్వనోఽస్య మాతా జాతే' తి. 'య ద్యేవ మేతన్మాతు ర్మత్పితు శ్చైకో మాతామహ' ఇతి సస్నేహం త మహం సస్వజే. వృద్ధే నోక్తం 'సిన్ధుదత్తపుత్త్రాణాం కతమ స్తే పితే' తి. సుశ్రుత ఇత్యుక్తః సోఽత్యహృష్యత్. అహం తు 'తం నయావలిప్త

మశ్మకం నయేయం నైవోన్మూల్య బాలమేనం పిత్ర్యే పదే ప్రతిష్ఠాపయేయ' మితి ప్రతిజ్ఞాయ, కథ మస్యైనాం క్షుధం ముపశమయేయ మి' త్యచిన్తయమ్. తావ దాపతితౌ చ కస్యాపి వ్యాధస్య త్రీనిషూ నతీత్య ద్వౌ మృగౌ, స చ వ్యాధః. తస్య హస్తా దవశిష్ట మిషుద్వయం కోదణ్డం చాక్షిప్య తావవధిషమ్. ఏక శ్చ సపత్త్రాకృతో ఽన్య శ్చ నిష్పత్త్రాకృతో ఽపతత్. తం చైకం మృగం దత్త్వా మృగయవే, ఽన్యస్యాపలోమత్వచః క్లోమాపోహ్య, నిష్కులాకృత్య, వికృత్యోర్వస్థిగ్రావాది, శూలాకృత్య, దావాఙ్గారేషు, తప్తేనామిషేణ తయో రాత్మన శ్చ క్షుధ మత్యతార్షమ్. ఏతస్మి న్కర్మణి మత్సౌష్ఠవే నాతిహృష్టం కిరాత మస్మి పృష్టవాన్ – 'అయి! జానాసి మాహిష్మతీ వృత్తాన్తమి'తి. అసా వాచష్ట 'తత్ర వ్యాఘ్రత్వచో దృతీశ్చ విక్రీయా ద్యైవ వాగతః. కిం న జానామి! ప్రచణ్డవర్మా నామ చణ్డవర్మానుజో ఽమిత్త్రవర్మదుహితరం మఞ్జువాదినీం విలిప్సు రభ్యేతితి? తే నోత్సవోత్తరా పురీ.' అథ కర్ణే జీర్ణ మబ్రవమ్.

"ధూర్తో ఽమిత్త్రవర్మా, దుహితరి సమ్యక్ప్రతిపత్త్యా మాతరం విశ్వాస్య, తన్ముఖేన ప్రత్యాకృష్య బాలకం జిఘాంసతి, తత్ప్రతిగత్య కుశలమస్యమద్వార్తాం చ దేవ్యై రహో నివేద్య, పునః 'కుమార శ్శార్దూలభక్షిత' ఇతి ప్రకాశమాక్రోశః కార్యః. స దుర్మతి రన్తఃప్రీతో బహి ర్దుఃఖం దర్శయన్ దేవీ మనునేష్యతి. పున స్తయా త్వన్ముఖేన స వాచ్యో 'యద పేక్షయా త్వన్మత మత్యక్రమిషం సో ఽపి బాలః పాపేన మే పరలోక మగాత్. అథ తు త్వదాదేశ కారి ణ్యేవాహమ్.' ఇతి తథోక్తః

ప్రీతిం ప్రతిపద్యాభిపత్స్యతే పున రనేన వత్సనాభనామ్నా మ హావిషేణ సన్నీయ తోయం, తత్ర మాలాం మజ్జయిత్వా, త యా స వక్షసి ముఖే చ హన్తవ్యః 'స ఏ వాయ మసిప్రహా రః పాపీయస స్తవ భవతు. య ద్యస్మి పతివ్రతే' తి. పున రనే నాగదేన సంగమితేఽ ప్యసి తాం మాలాం మజ్జయిత్వా స్వ దుహిత్రే దేయాత్. మృతే తు తస్మిన్, తస్యాం చ నిర్వికా రాయాం సత్యాం, స తీ త్యై వైనాం ప్రకృత యోఽనువ ర్తిష్య న్తే పునః ప్రచణ్డవర్మణే సందేశ్యమ్ 'అనాయక మిదం రాజ్య మనే నై వ సహ బాలి కేయం స్వీకార్యే'తి. తావదావాం కాపాలికవేషచ్ఛన్నౌ దేవ్యై వ దీయమానభిక్షౌ పు ద్బహి రుపశ్మశానం వత్స్యావః. పున రార్యప్రాయాణ పౌరవృద్ధా నాప్తాంశ్చ మన్త్రివృద్ధా నేకాన్తే బ్రవీతు దేవీ: —స్వప్నేఽ ద్య మే దేవ్యా విన్ధ్యవాసిన్యా కృతః ప్రసాదః—'అ ద్యచతు ర్థేఽహని ప్రచణ్డవర్మా మరిష్యతి, పఞ్చేఽమేహని రేవాతటవ ర్తిని మద్భవనే పరీక్ష్యవై జన్యం, జనేషు నిర్గతేషు, కవాట ము ద్ఘాట్య త్వత్సుతేన సహ కోఽపిద్విజకుమారో నిర్యాస్యతి.సరా జ్య మిద మనుపాల్య, బాలం తే ప్రతిష్ఠాపయిష్యతి. సఖలు బా లో మయా వ్యాఘ్రీరూపయా తిరస్కృత్యస్థాపితః. సా చేయం వత్సా మఞ్జువాదినీ తస్య ద్విజాతిదారకస్య దార త్వేనై వకల్పి తే'తి.త దేత దతిరహస్యం యుష్మా స్వేవగు ప్తం తిష్ఠతు యావ దేత దుపపత్స్యత' ఇతి.

స సాంప్రత మతిప్రీతః ప్రయాతః, అర్థ శ్చాయం య థాచి న్తిత మనుష్ఠితోఽభూత్. ప్రతిదివసం చ లోకవాదః ప్రా

సర్పత్. 'అహో మాహాత్మ్యం పతివ్రతానామ్! అసిప్రహార ఏవ హి న మాలాప్రహార స్తస్మిన్ జాతః. న శక్య ముపధియుక్త మేతత్కర్మేతి వక్తుం, యత స్తదేవ దత్తం దామ దుహిత్రే స్తనమణ్డన మేవ తస్యై జాతం, న మృత్యుః. యోఽస్యాః పతివ్రతాయా శ్శాసన మతివర్తతే స భస్మీభవే' దితి.

అథ మహావ్రతివేషేణ మాం చ పుత్త్రీం చ భిక్షాయై ప్రవిష్టౌ దృష్ట్వా ప్రస్నుతస్తనీ ప్రత్యుత్థాయ హర్షాకులమబ్రవీత్. 'భగవన్! అయమఞ్జలిః; అనాథోఽయం జనోఽనుగృహ్యతామ్ అస్తి మమైకః స్వప్నః. స కిం సత్యో న వే'తి. మయోక్తం 'ఫల మస్యాద్యైవ ద్రక్ష్యసీ'తి. 'యద్యేవం, బహుభాగధేయ మస్యా వో దాస్యాః. న ఖల్వస్యాస్సనాథ్యశంసీ స్వప్నః.' ఇతి మద్దర్శనరాగబద్ధసాధ్వసాం మఞ్జువాగినీం ప్రణమయ్య భూయ స్సహర్షగద్గదమబ్రూత.—'తచ్ఛ్వస్మిథ్యా, సోఽయం యుష్మదీయో బాలకపాలీ శ్వోమయా నిరోద్ధవ్య' ఇతి. అహ మపి సస్మితం మఞ్జువాదినీ రాగలీనదృష్టిలీఢధైర్యః 'ఏవ మ స్త్వి' త్యుక్త్వా లబ్ధభైక్షో నాలీజఙ్ఘ మాకార్య నిర్గత్య తతశ్చ తం చానుయాన్తం శనై రపృచ్ఛమ్. 'క్వాసా వల్పాయుః ప్రథితః ప్రచణ్డవ ర్మే' తి. సోఽబ్రూత 'రాజ్యమిదం మమే త్యపాస్త శఙ్కో రాజాఽఽస్థానమణ్డప ఏవ తిష్ఠ త్యుపాస్యమానః కుశీలవై' రితి. 'య ద్యేవ ముద్యానే తిష్ఠే'తి తం జర న్త మాదిశ్య, తత్పారికార్యైకపార్శ్వే కస్యాంచి చ్ఛూన్యమఠికాయాం మాత్రాస్సమవతార్య, తద్రక్షణనియుక్తరాజపుత్త్రైః, కృతకుశీలవ వేషలీలః, ప్రచణ్డవర్మాణ మే త్యాన్వరఞ్జయమ్.

అనురఞ్జితాతపేతుసమయే, జనసమాజజ్ఞానోపయోగిని

సంహృత్య నృత్త గీత నానారుదితాది హస్తచఙ్క్రమణ
మూర్ధపాదాలాతపాదాపీడ వృశ్చిక మకరలఙ్ఘనాదీని మ
త్స్యోద్వర్తనాదీని చ కరణాని, పునరాదా యాదా యాసన్న
వర్తినాం ఛురికా స్త్రాభి రుపాహితవర్ష్మా చిత్రదుష్కరాణి కర
ణాని శ్యేనపాతోత్క్రోశపాతాదీని దర్శయన్, వింశతిచా
పాన్తరాలావస్థితస్య ప్రచణ్డవర్మణః ఛురికయైకయా ప్రత్యుర
సం ప్రహృత్య జీవ్యా ద్వర్షసహస్రం వసన్తభాను రిత్యభిగర్జన్,
మద్గాత్ర ముత్కృత్త ముద్యతాసేః కస్యాపి చారభటస్య పీవ
రాంసబాహుశిఖర మాక్రమ్య తావ త్తైవ తం విచేతీకుర్వన్,
ఆకులం చ లోక ముచ్చతూర్ణాకుర్వన్, ద్విపురుషోచ్ఛ్రితం ప్రా
కార మత్యలఙ్ఘయమ్. అవప్లుత్య చోపవనే 'మదనుపాతినా
మేష పన్థా దృశ్యత' ఇతి బ్రువాణ ఏవ నాలీజఙ్ఘసమీకృత
సైకతాస్పృష్టపాదన్యాసయా తమాల వీథ్యా చానుప్రాకారం
ప్రాచా ప్రతిప్రధావితః, పున రవాచోచ్ఛ్రితేష్టకచితత్వాదల
క్ష్యపాతేన ప్రద్రుత్యలఙ్ఘిత ప్రాకార వప్రఖాతవలయ స్తస్యాం
శూన్యమతికాయాం తూర్ణ మేవ ప్రవిశ్య, ప్రణివిముక్తపూర్వ
వేష స్సహ కుమారేణ మత్కర్మతుములరాజద్వార దుగఖలబ్ధ
వర్త్మా శ్మశానోద్దేశ మభ్యగామ్.

ప్రాగేవ తస్మిన్ దుర్గాగృహే ప్రతిమాధిష్ఠాన ఏవ
మయా కృతం భగ్నపార్శ్వస్థైర్యస్థూలప్రస్తరస్థగిత బాహ్య
ద్వారం బిలమ్. అథ గలతి మధ్యరాత్రే, వర్షధరోపనీతమహార్హ
రత్నభూషణపట్టనివసనా తం బిల మావాం ప్రవిశ్య తూష్ణీ
మతిష్ఠావ. దేవీ తు పూర్వేద్యు రేవ యథార్థ మగ్ని సంస్కా-

రం మాలవాయదత్త్వా, ప్రచణ్డవర్మణేచ,చణ్డవర్మణే తామవ
స్థామశ్మకేన్ద్రోఽపధికృతా మేవ సందిశ్య,ఉత్తరేద్యుః ప్రత్యుష
స్యేవ పూర్వ సంకేతితపౌరామాత్యసామన్తవృద్ధైస్సహాభ్యే
త్య, భగవతీ మర్చయిత్వా,సర్వజనప్రత్యక్షం పరీక్షితకుక్షివై
జన్యం తద్భవనం విధాయ, దత్తదృష్టి స్సహజనేన స్థిత్వా,
పటీయాంసం పటహశబ్ద మకారయత్. అణుతరరన్ధ్రప్రవిష్టేన
తేన నాదే నాహం దత్తసంజ్ఞః, శిర స్సైవోత్క్షిప్య సప్రతిమం
లోహపాదపీఠ మంసలపురుషప్రయత్నదుశ్చల ముభయకర
విధృతైకపార్శ్వ మేకతో నివేశ్యనిరగమమ్, నిరగమయాంచ కు
మారమ్. అథ యథాపూర్వమర్పయిత్వైదుర్గాముద్ఘాటితకవా
టః ప్రత్యక్షీభూయ ప్రత్యయహృష్టదృష్టిః స్పష్టరోమాఞ్చ ము
ద్యతాఞ్జలి రూఢవిస్మయం చ ప్రణిపతన్తీః ప్రకృతీ రభ్యధామ్.
“ఇత్థం దేవీవిన్ధ్యవాసినీ మన్ముఖేన యుష్మానాజ్ఞాపయతి ‘మయా
సకృపయా శార్దూలరూపేణ తిరస్కృత్యాద్య వోద్రత్తమేనమ
ద్యప్రభృతి మత్పుత్త్రియా మన్దమాతృపక్ష ఇతి పరిగృహ్ణన్తు
భవన్తః’ ఇతి. అపిచ దుర్ఘటకూటకోటిఘటనాపాటవప్రకట
శాఠ్యనిష్ఠురాశ్మకఘటఘట్టనాశ్మానం మాం మన్యధ్వ మస్య
రక్షితారమ్. రక్షోనిర్వేశశ్చాస్య స్వనేయం సుభ్రూ రభ్యను
జ్ఞాతా మహ్య మార్య యే”తి. శ్రుత్వైతదహో! భాగ్యవాఞ్
భోజవంశో! యస్య త్వ మార్యాదత్తో నాథ ఇత్యప్రియన్త ప్ర
కృతయః. సాతువాచా మగోచరాం హర్షావస్థా మస్పృశన్మే
శ్వశ్రూః; తదహారేవ చ యథావ దగ్రాహయ న్మఞ్జువాదినీ
పాణిపల్లవమ్, ప్రపన్నాయాం చ యామిన్యాం సమ్యగేవ బి
లం ప్రత్యపూరయమ్. అలబ్ధరన్ధ్రశ్చ లోకో నష్టముష్టిచిన్తా

కథనై రభ్యుపాయాన్తరప్రయుక్తై ర్దివ్యాంశతా మేవ సుమ
సమర్థయమానో మహాజనానాత్యవ త్తత. రాజపుత్రి సా హ్యా
పుత్రి ఇతి ప్రభావహేతుః ప్రసిద్ధి రాసీత్. తం చ గుణవ త్స్వ
హని భద్రాకృత ముపనాయ్య, పురోహితేన పాఠయన్నీతిం,
రాజకార్యా ణ్యన్వశిషమ్.

అచిన్తయంచ.—'రాజ్యం నామ శక్తిత్రయాయత్తమ్;
శక్తయ శ్చ మన్త్రప్రభావోత్సాహాః పరస్పరానుగృహీ
తాః కృత్యేషు క్రమన్తే; మన్త్రేణ హి వినిశ్చయోఽర్థానాం,
ప్రభావేణ ప్రారమ్భః. ఉత్సాహేన నిర్వహణమ్.అతః పఞ్చాఙ్గ
మన్త్రమూలో, ద్విరూపప్రభావస్కన్ధ, శ్చతుర్గుణోత్సాహ
విటపో, ద్విసప్తతిప్రకృతిపత్త్రః, షడ్గుణకిసలయ, శ్శక్తిసిద్ధిపు
ష్పఫల శ్చ నయవనస్పతి ర్నేతు రుపకరోతు. స చాయ మ
నేకాధికరణత్వా దసహాయేన దురుపజీవ్యః. యస్త్వయ మా
ర్యకేతుర్నా మామిత్రవర్మమన్త్రి స కోసలాభిజనత్వాత్కు
మారమాతృపక్షో మన్త్రిగుణై శ్చయుక్తః.తస్మాతిమవమ్స్యే
వ ధ్వస్తోఽమిత్రవర్మా. సచే ల్లభ్యః, పేశల'మితి. అథ నాలీజ
ఙ్ఘం రహస్యశిక్షయమ్. "తాత! ఆర్య మార్యకేతు మేకాన్తే
బ్రూహి 'కో న్వేష మాయాపురుషో య ఇమాం రాజ్యల
క్ష్మీ మనుభవతి? స చాయ మస్మద్బాలో భుజఙ్గే నాము నాపరి
గృహీతః. కి ముద్గ్రీర్యేత? గ్రన్యేత వే' తి స యద్యదిష్యతి త ద
స్మి బోధ్య'' ఇతి. సోఽన్య ద్దైవం మా మావేదయత్. "ము
హురుపాస్య ప్రాభృతైః, ప్రవర్త్యచిత్రాః కథాః, సంవాహ్య
పాణిపాద, మతివిస్రమ్భదత్తక్షణం త మప్రాక్షం త్వాదుపది

ష్టేన వయసా. సోఽప్యేవ మకథయత్. 'భద్ర! మైవంవాదీః. అభిజనస్య శుద్ధిః కర్మస, మసాధారణం బుద్ధినైపుణ్య, మతిమానుషం ప్రాణబలం, మపరిమాణ మౌదార్య, మత్యాశ్చర్య మస్త్రకౌశలం, మనల్పం శిల్పజ్ఞాన, మనుగ్రహార్ద్రం చేత, స్తేజ శ్చా ప్యవిషహ్య మభ్యమిత్రీణ, మిత్యస్మి న్నేవ సన్నిపాతితా గుణాః యేఽన్యత్ర త్రైకైకశోఽపి దుర్లభాః. ద్విషతా మేష చిరబిల్వద్రుమః, ప్రహ్వానాం తు చన్దనతరుః; త ముద్ధృత్య నీతిజ్ఞమ్మన్య మశ్మక మిమం చ రాజపుత్త్రం పిత్ర్యే పదే ప్రతిష్ఠిత మేవ విద్ధి నాత్ర సంశయః కార్య' ఇతి." త చ్చాపి శ్రుత్వా భూయో భూయ శ్చోపధాభి ర్విశోధ్యతం మే మతిసహాయ మకరవమ్. తత్సఖ శ్చ సత్యశౌచయుక్తా నమాత్యా న్వివిధవ్యఞ్జనాం శ్చ గూఢపురుషా నుదపాదయమ్. తేభ్య శ్చోపలభ్య లుబ్ధసమృద్ధ మత్యుత్సిక్తమవిధేయప్రాయంచ ప్రకృతిమణ్డలం, మలుబ్ధతా మభిఖ్యాపయన్, ధార్మికత్వ ముద్భావయన్, నాస్తికా న్కదర్థయన్, కణ్టకాన్విశోధయ, న్న మిత్త్రోపధీ రపఘ్నన్, చాతుర్వర్ణ్యం చ స్వధర్మకర్మసు స్థాపయన్, 'అభిసమాహారేయ మర్థాన్, అర్థమూలా హి దణ్డవిశిష్టాః కర్మారమ్భాః, న చాన్యదస్తి పాపిష్ఠం తత్ర దౌర్బల్యా' దిత్యాకలయ్య యోగా నన్వతిష్ఠమ్.

ఇతి శ్రీమదాచార్యమహాకవిదణ్డినః కృతౌ దశకుమారచరితే

విశ్రుతచరితం నామ

అష్టమ ఉచ్ఛ్వాసః.

ఉత్తరపీఠికా.

వ్యచిన్తయం చ — 'సర్వోఽప్యయమిహ శూరః సేవకజనో మయి తథానురక్తో యథాఽఽజ్ఞయా జీవితమపి తృణాయ మన్యతే. రాజ్యద్వితయసైన్యసామగ్ర్యా చ స్థిత్వా చ నాహమశ్మకేశాద్వసన్తభానోర్న్యూనః. అతో వసన్తభానుం పరాజిత్య విదర్భాధిపతేరనన్తవర్మణస్తనయం భాస్కరవర్మాణం పిత్ర్యే పదే స్థాపయితుమలమస్మి. 'అయం చ రాజసూనుర్భవాన్యాః పుత్త్రిత్వేన పరికల్పితః. అహం చాస్య సాహాయ్యే నియుక్తః' ఇతి సర్వత్ర కింవదన్తీ సంజాతాఽస్తి. అత్ర ప్రస్థాప్య శ్వోఽస్మిన్ భాస్కరవర్మణి రాజతనయే 'అయమస్మత్స్వామినోఽనన్తవర్మణః పుత్త్రో భవాన్యాః ప్రసాదాదేతద్రాజ్యమవాప్స్యతి' ఇతి బద్ధాశా వర్తన్తే. అశ్మకేశసైన్యం చ రాజసూనోః సాహాయ్యం విదిత్వా 'దైవ్యాః శక్తేః పురో న బలవతీ మానవీ శక్తిః' ఇత్యస్మాభిర్విగ్రహే చలచిత్తమివోపలక్ష్యతే. అత్రత్యాశ్చ మౌలాః ప్రకృతయః ప్రథమమేవ రాజసుతాభ్యుదయాభిలాషిణ్యః; ఇదానీం చ పునర్మయా దానమానాద్యావర్జనేన విశ్వాసితా విశేషేణ రాజపుత్త్రమేవ వాఞ్ఛన్తి. అశ్మకేన్ద్రానురక్తాశ్చ భృత్యా మదీయైర్విశ్వాస్యైః పురుషైః ప్రభూతాం ప్రీతిముత్పాద్య మదాజ్ఞయా రహసీత్యుపజప్తాః — 'యూయమస్మన్మిత్త్రాణి, అతోఽస్మాకం శుభోదర్కం వచో వాచ్యమేవ. అత్ర భవాన్యా రాజసూనోః సాహాయ్యకాయ విశ్రుతం విశ్రుతం నియుజ్య, తద్ధస్తే నాశ్మకేన్ద్రస్య వసన్తభానోస్తత్పక్షే స్థిత్వా యే చానేన సహ యోత్స్యన్తే

షామ ప్యన్తో నిర్దిష్టః యావ దశ్మకేన్ద్రేణ స జన్యవృత్తి ర్న జాత స్తావ దేన మన న్తవర్మతనయం భాస్కరవర్మాణ మనుసరత. య ఏవం కరోతి స వీతభయో, భూయసీం ప్రవృత్తి మాసాద్య సపరిజనః సుఖేన నివత్స్యతి, న చే ద్భవానీత్రిశూలవధ్యో భవిష్యతి. ఆర్యం విశ్రుతం ప్రతి భవాన్యా చాజ్ఞప్త మస్తి, య దేకవారం సర్వేషాం కథయేతి, అతోఽయ మస్మాకం యుష్మాభిః సహ మైత్రీ మవబుధ్యాస్మన్ముఖేన సర్వేభ్యో వార్తాం తాం నివేదయతి,' ఇతి. తేఽశ్మకేన్ద్రాన్తరఙ్గభృత్యా రాజసూనో ర్భవానీవగం విదిత్వా పూర్వమేవ భిన్నమనసో విశేషతశ్చ మదీయవచనం శ్రుత్వా సర్వేఽపి మద్వశే సమభవన్.

ఏతం సర్వ మపి వృత్తాన్త మవబుధ్యాశ్మకేశేన వ్యచిన్తి.—'య ద్రాజసూనో ర్మౌలాః తే సర్వేఽప్యేన మేవ ప్రభు మభిలషన్తి. మదీయ శ్చ బాహ్యా ఆభ్యన్తరో భృత్యవర్గో భిన్నమనా ఇవ లక్ష్యతే. ఏవం యద్యహం క్షమా మవలమ్బ్య గృహ ఏవ స్థాస్యామి తత ఉత్పన్నోపజాపం స్వరాజ్య మపి పరిత్రాతుం న శక్ష్యామి. అతో యావతా భిన్నచిత్తేన మదవబోధకం ప్రకటయతా మద్బలేన సహ మిథోవచనం న సంజాతం తావ త్రైవ తేన సాకం విగ్రహం రచయామి. ఏవం విహితే సోఽవశ్యం మదగ్రే న క్షణ మప్యవస్థాస్యతి.' ఇతి నిశ్చిత్యాన్యాయేన పరరాజ్యాక్రమణదురాశాప్రేరితః ససైన్యో మృత్యుముఖ మివాస్మత్సైన్యమభ్యయాత్. తమభ్యాయాన్తం విదిత్వా రాజపుత్రః పురోఽభవత్. అతోఽశ్మకేన్ద్రమేవ తురగాధిరూఢ ఆయాన్త మభ్యసరమ్. తావత్పర్వ ఏవ

తత్సేనా 'య దయమేతావతోఽపరిమితస్య స్వసైన్య స్యోపర్యేక ఏ వాభ్యాగచ్ఛతి, తత్ర ధనానీవర ఏ వాసాధా రణం కారణం, నాన్యత్.' ఇతి నిశ్చిత్యా లేఖ్యలిఖితా ఇ వావ స్థితాః తతో మయాఽభిగమ్య సజ్జరాయ సమాహూతో వసన్తభానుః సమేత్య మామసిప్రహారేణ దృఢ మభ్యహన్. అహం చ శిక్షావిశేషవిఫలిత తదసిప్రహారః ప్రతిప్రహారేణ తం ప్రమృత్యావకృత్తం తచ్ఛిరోఽవనౌ వినిపాత్య తత్సైని కా నవదమ్.—'అతః పర మపి యే యుయుత్సవో భవన్తి తే సమేత్య మయా యుధ్యన్తామ్. న చే ద్రాజ తనయ చర ణప్రణామం విధాయ తదీయాః సన్తః స్వస్వవృత్త్యుపభోగ పూర్వకం నిజా న్నిజా నధికారా న్నిశ్శఙ్కం పరిపాలయన్తః సుఖే నావతిష్ఠన్తు.' ఇతి మద్వచన శ్రవణానన్తరం సర్వేఽ ప్యశ్మకేన్ద్రసేవకాః స్వస్వవాహనా త్సహసాఽవతీర్య రాజసూ ను మానమ్య తద్వశవర్తినః సమభవన్. తతోఽహం తదశ్మ కేన్ద్రరాజ్యం రాజసూనుసా ద్విధాయ తద్రక్షణార్థం వాలా స్నేవ నధికారిణో నియుజ్యాశ్మకేన్ద్రసైన్యేన చ సాకం విదార్భ నభ్యేత్య రాజధాన్యాం తం రాజతనయం భా స్కరవర్మాణ మభిషిచ్య పిత్ర్యే పదే న్యవేశయమ్.

ఏకదా చ మాత్రా వసుమత్యా సహావస్థితం తం రాజా నం వ్యజిజ్ఞపమ్—'మ మైకస్య కార్య స్యారమ్భశ్చికీర్షితో ఽస్తి. స యావ న్న సిధ్యతి తావ న్మయా నకుత్రాప్యేక త్రా వస్థాతుం శక్యమ్. అత ఇయం మద్భార్యా త్వద్భగినీ మఞ్జువా దినీ కియన్త్యహాని యుష్మదన్తిక ఏవ తిష్ఠతు. అహం చ యా వ దిష్టజనోపలబ్ధయే కియన్తమ ప్యనేహసం భువం విభ్రమ్య త

మాసాద్య పున రత్ర సమేష్యామి.’ ఇ త్యాకర్ణ్య మాత్రాఽనుమతేన రాజ్ఞాఽహ మగాది.—‘య దేత దస్మాక మేతద్రాజ్యోపలమ్భలక్షణ మైశ్వర్యం తావతోఽభ్యుదయ స్యాసాధారణో హేతు ర్భవానేవ. భవ న్తం వినా క్షణ మప్యస్మాభి రియం రాజ్యధురా న నిర్వాహ్యా. అతః కి మేవం వ క్తి భవాన్?’ ఇత్యాకర్ణ్య మయా ప్రత్యవాది.—‘యుష్మాభి రయం చిన్తాలవోఽపిన చి త్తే కరణీయః యుష్మద్గృహే యః సచివరత్న మార్యకేతు ర స్తిస ఈదృగ్విధానా మనేకేషాం రాజ్యానాం ధుర ముద్వోఢుం శ క్తః. తత స్తం తత్ర నియు జ్యాహం గమిష్యామి.’ ఇత్యాదివచనసన్దోహైః ప్రలోభితోఽపి సజననీకో నృపోఽనేకై రాగ్రహై ర్మాం కియ న్త మపి కాలం ప్రయాణోపక్రమాన్న్యవ ర్తయత్. ఉత్కలాధిపతేః ప్రచణ్డవర్మణో రాజ్యం మహ్యం ప్రాదాత్. అహం చ తద్రాజ్య మాత్మసా త్కృత్వా. రాజాన మా మన్త్ర్య యావ త్త్వదన్వేషణాయ ప్రయాణోపక్రమం కరోమి, తావ దే వాఙ్గనాథేన సింహవర్మణా స్వసాహాయ్యాయాకారితోఽత్ర సమాగతః పూర్వపుణ్య పరిపాకా త్త్వమినా సమగంసి.—ఇతి.

తత స్తే తత్ర సఙ్గతా అపహారవర్మోపహారవర్మార్థపాల ప్రమతిమిత్రగు ప్త మన్త్రగు ప్తవిశ్రుతాః కుమారాః, పాటలి పురే యావరాజ్య ముపభుఞ్జానం సమాకారణే పూర్వకృత సఙ్కేతం వామలోచనయా భార్యయా సహ కుమారం సోమ దత్తం సేవకై రానాయ్య సరాజవాహనాః సమ్భూయావస్థితా మిథః సంప్రమోదసంవలితాః కథా యావ ద్విదధతి, తావ త్పుష్పపురా ద్రాజ్ఞో రాజహంస స్యాజ్ఞాపత్రి మాదాయ స

మాగతా రాజపురుషాః ప్రణమ్య రాజవాహనం వ్యజిజ్ఞపన్—
'స్వామిన్! ఏతజ్జనకస్య రాజహంసస్యాజ్ఞాపత్త్రిం గృహ్యతా
మ్.' ఇత్యాకర్ణ్య రాజవాహనః సముత్థాయ భూయోభూ
యః సాదరం ప్రణమ్య సదసి తదాజ్ఞాపత్త్రి మగ్రహీత్. శి
రసి చాధాయ తత ఉత్తారోత్కీల్య సర్వేషాం శృణ్వతా
మే వావాచయత్,—"స్వస్తి, శ్రీః, పుష్పపురరాజధాన్యాః
శ్రీరాజహంసభూపతి శ్చమ్పానగరీ మధివసతో రాజవాహన
ప్రముఖా న్కుమారా నాశా స్స్వాజ్ఞాపత్త్రిం ప్రేషయతి య
థా యూయం మిత్రోమా మామత్త్య ప్రణమ్య ప్రస్థితాః,
పథి కస్మింశ్చి ద్వనోద్దేశ ఉపశివాలయం స్కన్ధావార మవ
స్థాప్య స్థితాః; తత్ర రాజవాహనం శివపూజార్థం నిశి శివా
లయే స్థితం ప్రాత రనుపలభ్యావశిష్టాః సర్వేఽపి కుమా
రాః 'సహైవరాజవాహనేన రాజహంసం ప్రణంస్యామో
నో చేత్ప్రాణాం స్త్యక్ష్యామః' ఇతి ప్రతిజ్ఞాయ సైన్యం పరా
వర్త్య రాజవాహన మన్వేష్టుం పృథ క్ప్రస్థితాః. ఏతం భవ
ద్వృత్తాన్తం తతః ప్రత్యావృత్తానాం సైనికానాం ముఖా
దాకర్ణ్యాసహ్యదుఃఖోదన్వతి మగ్నమనసా వృథా వహం యు
ష్మజ్జననీ చ 'వామదేవాశ్రమం గత్వైతద్వృత్తాన్తం తద్వి
దితం విధాయ, ప్రాణపరిత్యాగం కుర్వః' ఇతి నిశ్చిత్య తదాశ్ర
మ మపగతౌ తం మునిం ప్రణమ్య యావత్ స్థితౌ, తావ దేవ
తేన త్రికాలవేదినా మునినా ప్రావోచి—'రాజన్! ప్రథమమేవై
తత్సర్వం యుష్మన్మనీషితం విజ్ఞానబలా దజ్ఞాయి. య దేతే
తత్కుమారా రాజవాహననిమిత్తే కియన్త మనేహస మాపద
మాసాద్య, భాగ్యోదయా దసాధారణేన విక్రమేణ విహితదిగ్విజ

యాః, ప్రభూతాని రాజ్యాన్యుపలభ్య షోడశాబ్దాన్తే విజయి
నం రాజవాహనం పురస్కృత్య ప్రత్యేత్య తవ వసుమత్యాశ్చ
పాదా నభివాద్య భవదాజ్ఞావిధాయినో భవిష్యన్తి. అతస్తన్ని
మిత్తం కి మపి సాహసం న విధేయమ్' ఇతి. త దాకర్ణ్య తత్ప్ర
త్యయాత్ ధైర్య మవలమ్బ్య తతః ప్రభృత్యహం దేవీచ ప్రా
ణా నధారయావ. ఇదానీ మాసన్న వర్తి న్యవధౌ వామదే
వాశ్రమే గత్వా విజ్ఞప్తిః కృతా.— 'స్వామిన్! త్వదుక్తావధిః
పూర్ణప్రాయో భవతి.తత్ప్రవృత్తిస్త్వద్యాపి న జ్ఞాయతే' ఇతి.
శ్రుత్వా ముని రవదత్.—'రాజన్! రాజవాహనప్రముఖాః
సర్వేఽపి కుమారా అనేకా న్దుర్జయా ఞ్ఛత్రూన్విజిత్య దిగ్విజ
యం విధాయ భూవలయం వశీకృత్య చమ్పాయా మేకత్రస్థి
తాః. త దాజ్ఞాపత్త్రి మాదాయ తదానయనాయ ప్రేష్యన్తాం
శీఘ్ర మేవ సేవకాః.' ఇతి మునివచన మాకర్ణ్య భవదాకార
ణా యాజ్ఞాపత్త్రిం ప్రేషిత మస్తి. అతః పరం క్షణ మపి
యూయం విలమ్బం విధాస్యథ, తతో మాం వసుమతీం చ
మాతరం కథావశేషా వేవ శ్రోష్యథేతి జ్ఞాత్వా పానీయ
మపి పక్షి భూత్వా పేయమ్." ఇతి. ఏవం నృపతే రాజ్ఞాం
మూర్ధ్ని విధృత్య గచ్ఛే మేతి కుమారాః నిశ్చయం చక్రుః,
అథ 'వశీకృతరాజ్యరక్షాపర్యాప్తాని సైన్యాని సమర్థత
రాన్పురుషా నాప్తాన్స్థానే నియుజ్య, కియతా సైన్యేన మార్గ
రక్షాం విధాయ, పూర్వవైరిణం మాలవేశం మానసారంపరా
జిత్య తదపి రాజ్యం వశీకృత్య, స్వస్వభార్యాసంయుతాః తద్రక్ష
ణాయ కాంశ్చి త్సైన్యసహితాన్మన్త్రిణో నియుజ్యావశిష్టపరి
మితసైన్యసహితా స్తే కుమారాః పుష్పపురం సమేత్య రాజవా

హానం పురస్కృత్య తత్పితూ రాజహంస్య మాతు ర్వసుమ త్యాశ్చ చరణా నభివన్దితవన్తః. తౌ చ పుత్త్రసమాగమం ప్రాప్య పరమానన్ద మధిగతౌ. కుమారాణాం చ నిజపరాక్ర మావబోధకా న్యతిదుర్ఘటాని చరితా న్యాకర్ణ్య పరమానన్ద మాపన్నౌ తామ్. తతో రాజా మునిం సవినయం వ్యజిజ్ఞపత్— 'భగవన్! తవ ప్రసాదా దస్మాభి ర్మనుజమనోరథాధిక మవాఙ్మ నసగోచరం సుఖ మధిగతమ్. అతఃపరం మమ స్వామిచరణ సన్నిధౌ వానప్రస్థాశ్రమ మధిగత్యాత్మసాధనమేవ విధాతు ముచితమ్. అతః పుష్పపుర మాళవరాజ్యయో రాజవాహన మభిషిచ్యావశిష్టాని రాజ్యాని నవభ్యః కుమారేభ్యో యథో చితం సంప్రదాయ, తే కుమారా యథా రాజవాహనాజ్ఞావిధా యిన స్సన్తస్త్యావర్తమానా శ్చతురుదధి మేఖలాం వసున్ధరాం సముద్ధృత్య కణ్టకా నుపభుఞ్జన్తి తథా విధేయం స్వామినా.' ఇతి. మునినా చ తస్మిన్నర్థే తథైవ సాధితే, రాజవాహనే సర్వా ధిరాజే సతి, కుమారా స్తదాజ్ఞయా సర్వ మపి వసుధావలయం న్యాయేన పరిపాలయన్తః, పిత్రోః సమీపే గతాగతాని కుర్వన్తః పరస్పర మైకమత్యేన వర్తమానాః పురన్దరప్రభృతిభి రపి దుర్ల భాని రాజ్యసుఖా న్యన్వభూవన్.

ఇతి శ్రీదణ్డినః కృతౌ దశకుమారచరిత ఉత్తరపీఠికా

దశకుమారచరితం సంపూర్ణమ్.

చెన్నపురి : వావిళ్ల, రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్వారి
వావిళ్ల ముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రితము—4-1-51.

వైదిక గ్రంథములు

	ప్రతి 1-కి	రూ.	అ.
అగ్నిప్రణయనము, సస్వరము	...	0	8
అమావాస్యాతర్పణము	...	0	2
ఆపస్తంబగృహ్యసూత్రములు	...	0	3
ఆంధ్రద్రావిడసంధ్యావందనము	...	0	3
ఋగ్వేదదేవతార్చన, బ్రహ్మయజ్ఞము	...	0	3
ఋగ్వేదపూర్వప్రయోగాదర్శము	...	2	8
ఋగ్వేదశ్రాద్ధప్రయోగము, చిన్నసైజు	...	0	8
ఋగ్వేదసంధ్యావందనము, సటీక	...	0	3
తిథిమంత్రములు, (ఆరాధ్యులది)	...	0	3
దేవతార్చన, చిన్నసైజు	...	0	2
పంచసూక్తములు, సస్వరము	...	0	3
పంచోపనిషత్తులు, తైత్తిరీయము, సస్వరము	...	0	12
పంచోపనిషత్తులు, బ్రహ్మమేధసహితము	...	0	6
పితృతర్పణము, చిన్నసైజు	...	0	2
బ్రహ్మయజ్ఞము, సస్వరము	...	0	3
మంత్రప్రశ్నములు, సస్వరము	...	0	6
మంత్రపుష్పము, సటీక	...	0	2
మహాన్యాసము, సస్వరము, చిన్నసైజు		0	12
తైత్తిరీయ ఆరణ్యకోపనిషత్తులు, పితృమేధము, మంత్రప్రశ్నములు సహా, సస్వరము		3	0
యజుర్వేదసంధ్యావందనము, సస్వరము	...	0	3
,, పురుషసూక్త శ్రీసూక్తములు, ఆంధ్రటీకాసహితము		0	6
యజ్ఞోపవీతధారణవిధి	...	0	2
యజుర్వేద ఆబ్దికమంత్రములు	...	0	12
యజుర్వేదసంధ్యావందనభాష్యము	...	0	12
పుదూరు ద్రావిడసంధ్యావందనము	...	0	3
,, ద్రావిడశ్రాద్ధప్రయోగము	...	1	0

		రూ.	అ.
యాజుషపూర్వప్రయోగచంద్రిక, సస్వరము [illegible]	...	[illegible]	[illegible]
రుద్రము, సస్వరము	...	0	[illegible]
రుద్రాధ్యాయము, భాష్యము, ఆంధ్రటీక	..	[illegible]	[illegible]
శ్రీవైష్ణవాహ్నికము	...	[illegible]	[illegible]
శ్రీవైష్ణవశ్రాద్ధప్రయోగము	...	[illegible]	[illegible]
సత్యనారాయణవ్రతకల్పము, తాత్పర్యసహితము	...	[illegible]	[illegible]
సూర్యనమస్కారము, చిన్నసైజు	...	0	2
వ్రతరత్నాకరము, ప్రథమభాగము	...	0	12
,, ద్వితీయభాగము	...	2	0
వ్రతచూడామణి, సంస్కృతము	...	2	8

వేదాంతగ్రంథములు

ఆత్మబోధము, సాంధ్రటీక	...	0	6
ఆనందలహరి, ఆంధ్రతాత్పర్యసహితము	...	0	6
అపరోక్షానుభూతి ,,	...	0	[illegible]
అద్వైతపంచరత్నములు, ఆంధ్రతాత్పర్యసహితము	...	0	
అద్వైతోపదేశపంచరత్నములు ,,	...	0	
ఆత్మపూజ, ఆంధ్రతాత్పర్యసహితము	...	0	
ఆత్మవిద్యావిలాసము ,,	...	0	[illegible]
ఆత్మానాత్మవివేకము ,,	...	0	6
ఉత్తరగీతా, సటీక	...	1	0
అద్వైతవేదాంతపరిభాష, సవ్యాఖ్యానము, సంస్కృతము	...	1	8
అద్వైతానుభూతి, ఆంధ్రతాత్పర్యసహితము	...	0	2
అద్వైతసంగ్రహము, తెనుగువచనము	...	0	2
కామకళావిలాసము	...	[illegible]	8
విద్యారణ్యకృతజీవన్ముక్తిప్రకాశిక	...	3	0
నారదపురూరవసంవాదము, తెనుగుపద్యము	...	0	[illegible]
నైష్కర్మ్యసిద్ధి, సురేశ్వరాచార్యకృతము, ఆంధ్రటీకాతాత్పర్యసహితము		5	[illegible]

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్సు
292, ఎస్ప్లనేడ్, చెన్న[illegible]